

SCIENCE
JOURNAL

MODERN

ENGINEERING AND
INNOVATIVE
TECHNOLOGIES

'2023

ISSUE №25

Part №5

International periodic scientific journal

—*ONLINE*

www.moderntechno.de

Indexed in
INDEXCOPERNICUS
(ICV: 87.25)

MODERN ENGINEERING AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES

Issue №25
Part 5
February 2023

Published by:
Sergeieva&Co
Karlsruhe, Germany

Editor: Shibaev Alexander Grigoryevich, *Doctor of Technical Sciences, Professor, Academician*
Scientific Secretary: Kuprienko Sergey, *PhD in technical sciences*

Editorial board: More than 200 doctors of science. Full list on page:
<https://www.moderntechno.de/index.php/swj/about/editorialTeam>

Expert Board of the journal: Full list on page:
<https://www.moderntechno.de/index.php/swj/expertteam>

The International Scientific Periodical Journal "**Modern Engineering and Innovative Technologies**" has been published since 2017 and has gained considerable recognition among domestic and foreign researchers and scholars.

Periodicity of publication: Quarterly

The journal activity is driven by the following objectives:

- Broadcasting young researchers and scholars outcomes to wide scientific audience
- Fostering knowledge exchange in scientific community
- Promotion of the unification in scientific approach
- Creation of basis for innovation and new scientific approaches as well as discoveries in unknown domains

The journal purposefully acquaints the reader with the original research of authors in various fields of science, the best examples of scientific journalism.

Publications of the journal are intended for a wide readership - all those who love science. The materials published in the journal reflect current problems and affect the interests of the entire public.

Each article in the journal includes general information in English.

The journal is registered in IndexCopernicus, GoogleScholar.

UDC 08

LBC 94

DOI: 10.30890/2567-5273.2023-25-05

Published by:

Sergeieva&Co

Lußstr. 13

76227 Karlsruhe, Germany

e-mail: editor@moderntechno.de

site: www.moderntechno.de

Copyright

© Authors, scientific texts 2023

УДК 378. 14: 39

FEATURES OF PROFESSIONAL COMPETENCE FORMATION OF FUTURE TEACHERS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Braslavska O. /Браславська О.В.

ORCID 0000-0003-0852-686X

Ph.D,prof./докт.пед.н., професор,

Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Pashchenko M./Пащенко М.І.

ORCID 0000-0002-4011-1800

с.р.с.,ас.проф./к.пед.н., доцент,

Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College
of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»

33, Nebesna Sotnia, 20 300

КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»
вул. Небесної Сотні, 33, 20 300

Анотація. У статті узагальнено розуміння поняття професійна компетентність як інтегральна властивість індивідуальності, що забезпечує успішну діяльність у мінливих умовах. Запропоновано характеристики професійної компетентності майбутнього вчителя. Виділено особливості та завдання професійної компетентності майбутнього вчителя.

Ключові слова: професійна компетентність, майбутній вчитель.

Вступ.

Актуальним є компетентнісний підхід, орієнтований на формування у майбутніх вчителів здатності ефективно діяти у стандартних і нестандартних професійних і життєвих ситуаціях. Сучасному фахівцеві необхідні різноманітні суміжних компетентностей, професійних навичок і додаткових здібностей.

Серед таких компетентностей важливе місце займає професійна компетентність, яка є складовою професійної культури, що дозволяє вирішувати завдання професійної діяльності. Формування професійної компетентності майбутніх вчителів є актуальним завданням вищої школи, яке відображено у державних освітніх стандартах вищої професійної освіти.

Основний текст.

Під компетентністю розуміють здатність добре і ефективно працювати, дотримуватися встановленого стандарту у певній сфері діяльності або спілкуванні, готовність до виконання певних функцій, здатність особистості успішно виконувати професійну діяльність.

У сучасному трактуванні поняття компетентності розуміється як здатність мобілізувати особистісні ресурси у змінних умовах життєдіяльності.

Таким чином, компетентний майбутній вчитель:

- ✓ це обізнана особистість, яка здатна за допомогою знань адекватно реагувати на зовнішні умови;

- ✓ здатний мобілізувати у професійних ситуаціях отримані знання та досвід;
- ✓ це індивідуальність, що забезпечує їй успішну діяльність у мінливих умовах[3].

У психологічному словнику визначається: компетентність – це здатність робити щось добре чи ефективно, дотримуватися встановленого стандарту у будь-якій професії.

Словник іноземних слів і виразів розкриває поняття компетентний як, той, що володіє компетенцією – колом повноважень або колом справ, питань.

Компетентність розуміється як:

- здатність застосовувати наявні знання, вміння, навички у нестандартних життєвих ситуаціях;
- інтегральна якість особистості, що виявляється у загальній здатності і готовності її до діяльності, заснованої на знаннях і досвіді;
- очікувані і вимірювані конкретні досягнення.

Бути компетентним означає:

- знати, як діяти: практичне та операційне застосування знань у конкретній ситуації;
- знати, як бути: цінності як невід'ємна частина способу сприйняття життя з іншими людьми у соціальному контексті.

Компетенція є багатосмисловим поняттям і включає у себе:

- коло ведення майбутнього вчителя;
- коло питань, у яких майбутній вчитель добре обізнаний і ефективно працює у цій галузі;
- єдність знань, навичок, професійного досвіду, здібностей діяти;
- адекватність або достатність; стан або якість бути функціонально адекватним або мати достатні знання, судження, навички, вміння;
- сукупність повноважень, прав і обов'язків майбутнього вчителя.

У педагогіці диференціюють поняття компетенція і компетентність. У тлумачному словнику С.Ожегова компетентність визначається як усвідомленість, авторитетність, а компетенція як коло питань, явищ, якими дана особа володіє авторитетно [1].

Отже, компетентність майбутнього вчителя – це особливий тип організації набутих компетентностей, які необхідні для професійної діяльності.

Компетентність включає у себе: знання, пізнавальні та практичні навички, стосунки, емоційне ставлення, систему цінностей, етику, мотивацію.

Виділимо особливості компетентності майбутнього вчителя у сучасних умовах:

➤ *Інноваційний характер.* Кардинальні зміни в економічному, соціальному, культурному життя країни в останні десятиліття, породили сукупність нових факторів, що вступили в протиріччя з раніше діючими в її соціокультурному просторі. Змінилася система ціннісних орієнтацій, у зв'язку з розвитком ринкових економічних відносин, змінилися економічні орієнтири. Здійснення освітньої реформи призвело до створення нового за змістом освітнього простору. У такій ситуації компетентність майбутнього вчителя повинна включати такі складові, як гнучкість, креативність, відповідальність,

здатність до соціокультурної орієнтації.

➤ *Гуманістична спрямованість.* Спочатку ідеологічно, а потім і конституційно, суспільство визначило своїми орієнтирами: розвиток особистості, систему загальнолюдських цінностей, побудову демократичної держави, створення громадянського суспільства. У зв'язку з цим компетентність майбутнього вчителя має гуманістичну спрямованість, вмє орієнтуватися на базові гуманістичні цінності, ідеали суспільства.

➤ *Динамічність.* Для сучасного суспільства характерні невизначеність соціокультурної ситуації, розмитість моральних, соціальних, ідеологічних норм. Відповідно, компоненти компетентності майбутнього вчителя змінюються відповідно до змін у соціальній та професійній сфері.

➤ *Інтегративність* компетентності проявляється у тому, що, по-перше, вона являє собою єдність загальних і спеціальних компонентів, по-друге, в тому, що вона об'єднує компоненти ключових і професійних компетенцій, які в ній опосередковано представлені, по-третє, в тому, що вона інтегрує виховну та професійну діяльність[3].

Інтеграція елементарних ключових компетенцій до складу професійної компетентності включає:

– *компоненти інформаційної компетентності:* вміння самостійно знаходити та інтерпретувати, систематизувати, критично оцінювати інформацію з позиції розв'язуваних проблемних ситуацій; користуватися інформаційними джерелами, у тому числі Інтернет, програмними продуктами; використовувати отриману інформацію у професійній діяльності; представляти інформацію здобувачам освіти, колегам у різних формах;

– *компоненти комунікативної компетенції:* здатність дотримуватися норм і правил спілкування; враховувати в спілкуванні свій статус і статус співрозмовника; вміння реалізовувати і захищати професійні інтереси, а також поважати і захищати права та інтереси працівників при спілкуванні; вивчати соціальні норми;

– *компоненти проблемної компетенції:* вміння самостійно виявляти проблемні ситуації у професійній діяльності, формулювати мету професійних дій і ділити її на ряд послідовних задач, знаходити відповідні шляхи і засоби вирішення завдань, реалізовувати обрані шляхи і засоби рішення проблемних ситуацій, у разі появи труднощів осмислювати їх і приймати рішення про вибір інших шляхів і засобів; доводити рішення проблемної ситуації до кінця; оцінювати ступінь дозволеності проблемної ситуації та характер досягнутого просування;

– *компоненти кооперативної компетенції:* вміння знаходити партнерів для співпраці в галузі вирішення проблемних ситуацій і об'єднуватися з ними у групи; здійснювати колективне цілепокладання і планування; розподіляти завдання і ролі між учасниками групи; бути у ролі ситуативного лідера групи і в ролі виконавця; координувати свої дії з діями інших членів групи; аналізувати і вирішувати протиріччя, що перешкоджають ефективності роботи команди; здійснювати колективне підведення підсумків, включаючи самооцінку колективної діяльності та її результатів.

Професійна компетентність включає елементи складових ключових компетенцій:

1. Самоосвітна – готовність до безперервної самоосвіти, саморозвитку, професійному і особистісному зростанню;

2. Елементи професійних компетенцій:

- предметна (реагувати на соціальні, наукові та етичні питання, які зустрічаються в освітній діяльності);
- методична;
- технологічна тощо.

➤ *Інваріантність* – професійна компетентність розглядається як компонент загальної культури особистості майбутнього вчителя, а її формування передбачає вирішення виховних завдань:

- формування активної громадянської позиції;
- орієнтації в основних засадах і принципах державного життя;
- мислення;
- розвиток професійних інтересів у різних сферах діяльності тощо.

Професійна компетентність розглядається у контексті конкретної професійної діяльності майбутнього вчителя, змістове наповнення її компонентів здійснюється на основі виділення профілів професійної діяльності, експертних опитувань, аналізу професіограми. Враховуючи різноманітність професійних кваліфікацій і функцій майбутнього вчителя у сучасних умовах, професійна компетентність майбутніх вчителів містить інваріантні компоненти, які характеризують аспекти його професійної діяльності.

➤ *Професійна обумовленість* – змістове наповнення й особливості професійної компетентності майбутнього вчителя обумовлені специфікою його діяльності. Змістове наповнення професійної компетентності залежить від специфіки та основних напрямів професійної діяльності майбутнього вчителя.

➤ *Зв'язок з професійним та особистісним саморозвитком.*

Компетентність – це спосіб існування знань, умінь, освіченості, що сприяє особистісної самореалізації, внаслідок чого забезпечується зростання особистісного потенціалу, визнання особистості оточуючими і усвідомлення нею самою власної значущості.

У структурі професійної компетентності майбутнього вчителя виділяємо якості професійно-особистісного самовдосконалення: непримиреність до недоліків у собі та інших, здатність до адекватної самооцінки, культура самоосвітньої діяльності тощо. Таким чином, зв'язок професійної компетентності з саморозвитком, самовдосконаленням, самоосвітньою компетенцією очевидний.

Актуальність формування професійної компетентності у майбутніх вчителів у період їх навчання у закладах вищої освіти обумовлена:

1. *Зміною соціокультурної ситуації, державної ідеології і політики.* У державній ідеології та політиці відбуваються кардинальні зміни: демократизація суспільства, побудова держави, громадянського суспільства, визнання основних прав і свобод людини, розширення можливостей реалізації духовних і матеріальних потреб особистості. Активно здійснюється

реформування різних сфер суспільного життя, економіки, освіти тощо, при цьому розробляються концептуальні документи, що розкривають впроваджені зміни і пред'являють до фахівців підвищені вимоги при прийнятті рішень. Для цього необхідний високий рівень професійної компетентності.

Система освіти повинна готувати людей, які вміють не тільки жити у громадянському суспільстві, але й створювати суспільство і державу. Така ситуація обумовлює підвищення значущості формування професійної компетентності фахівців і робить цю якість професійно необхідною.

2. *Перехід України до ринкової економіки, зміна економічних відносин.* Такий перехід призводить до відповідних змін у системі освіти. Зміна системи освіти актуалізує зміну підходів до підготовки майбутніх вчителів, підвищують значимість формування професійної компетентності.

3. *Зміна характеру професійної діяльності майбутніх вчителів, підвищення значущості її.* Професійна діяльність майбутніх вчителів регламентується документами, від дотримання яких залежить її ефективність і які в сучасній ситуації досить часто змінюються. Це диктує необхідність забезпечення якості професійної підготовки майбутніх вчителів, що передбачає не тільки підготовку до професійної діяльності, а й забезпечення професійної діяльності. Професійна компетентність стає якісною характеристикою сучасного майбутнього вчителя, запорукою успішності його професійної діяльності у період його навчання у вищій школі. Ефективне формування професійної компетентності майбутнього вчителя проходить на основі інтеграції спеціальної та психолого-педагогічної підготовки студентів, варіативних форм навчальної та позанавчальної діяльності студентів, єдності теорії і практики.

Зміна парадигми освіти від традиційної до особистісно-орієнтованої і перехід освіти на нові освітні стандарти вимагають від вищої школи вдосконалення підготовки майбутнього вчителя, становлення його як професіонала, який не тільки знає свою професію, а й володіє професійною компетентністю[2].

Виділемо педагогічні умови формування професійної компетентності майбутнього вчителя:

- єдність теорії і практики у підготовці, навчальної та позанавчальної діяльності студентів;
- відповідність організації і змісту освітнього процесу у закладах вищої освіти вимогам сучасного ринку праці;
- міжпредметні зв'язки, що забезпечують інтегративність психолого-педагогічної, технологічної підготовки;
- організація спільної роботи закладів вищої освіти з базами практики;
- професійна компетентність викладачів;
- організація освітньої роботи у вищій школі, застосування інноваційних форм і технологій навчання;
- усвідомлена діяльність студентів з урахуванням вимог підготовки до професійної діяльності;

- накопичення досвіду поведінки та реалізації технологій професійної діяльності;
- активність студентів у дослідженнях, проектах у період навчально-виробничої практики;
- педагогічний моніторинг особистісних здобутків студентів у процесі формування у них професійної компетентності тощо.

Для формування професійної компетентності майбутніх вчителів необхідно вирішити завдання:

- виявити ступінь розуміння студентами і викладачами вищих закладів суті і значущості формування професійної компетентності;
- оцінити наявний рівень сформованості професійної компетентності майбутніх вчителів.

Необхідно усвідомити характеристики *професійної компетентності*:

- ❖ є системною, інтегративною властивістю особистості майбутніх вчителів;
- ❖ розуміється як здібність або готовність до ефективної професійної діяльності у стандартних і нестандартних ситуаціях, до успішного вирішення професійних завдань;
- ❖ представлена сукупністю компетенцій[2].

Висновки.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє виділити *особливості професійної компетентності* як якості особистості майбутніх вчителів:

- інтегративний характер;
- необмеженість;
- діяльнісний характер;
- інноваційний характер;
- гуманістична спрямованість;
- динамічність;
- інваріантність;
- професійна обумовленість;
- зв'язок з професійним і особистісним саморозвитком.

Отже, професійна компетентність – цілісність особистісних якостей, знань, умінь, навичок, досвіду і вміння їх застосовувати, вона об'єднує теоретичний, практичний, методичний, морально-ціннісний аспекти діяльності майбутнього вчителя. Компетентний фахівець здатний виходити за рамки предмета своєї професії, він має володіти творчим потенціалом саморозвитку.

Література:

1. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: метод. посіб. для студ. магістратури / С.С.Вітвицька. – К.: Центр навч. літ-ри, 2003. – 316 с.
2. Крамська З. М. Педагогічна майстерність викладача вищої школи: навч.-метод. посіб. для студентів вищих педагогічних закладів освіти/ З.М.Крамська, М.І.Галузінська. – Умань: ВПЦ «Візаві». 2020. – с.238.
3. Навчальний процес у вищій педагогічній школі: навч. посіб. / за заг. ред. О.Г. Мороза. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2001. – 337 с.

4. Слєпкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі / З.І.Слєпкань. – К.: 2000. – 210 с.

Literature:

1. Vitvytska S.S. Basics of higher school pedagogy: method. manual for students master's degree / S.S. Vitvytska. - K.: Education Center. lit-ry, 2003. – 316 p.
2. Kramska Z.M. Pedagogical skill of a teacher of a higher school. Educational and methodological manual/Z.M. Kramska, M.I. Galuzinska, – Uman: VOC "Vizavi". 2020. - p. 238.
3. Educational process in the higher pedagogical school: education. manual / for general ed. O.H. Frost - K.: NPU named after M.P. Dragomanova, 2001. – 337 p.
4. Slepkan Z.I. Scientific principles of the pedagogical process in higher education / Z.I. Slepkan. - K.: 2000. - 210 p.

Abstract. The article summarizes the understanding of the concept of professional competence as an integral property of individuality, which ensures successful activity in changing conditions. The characteristics of the professional competence of the future teacher are proposed. Features and tasks of the future teacher's professional competence are highlighted.

Keywords: professional competence, future teacher.

УДК 821. 161. 2

**TRAITS OF THE UKRAINIAN MENTALITY IN THE DRAMATIC POEM
BY LINA KOSTENKO "THOUGHTS ABOUT THE BROTHERS OF
NEAZOVSKY"****РИСИ УКРАЇНСЬКОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ У ДРАМАТИЧНІЙ ПОЕМІ ЛІНИ
КОСТЕНКО "ДУМА ПРО БРАТІВ НЕАЗОВСЬКИХ"****Voitenko H. /Войтенко Г.М.**

teacher /викладач

*Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College
of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**33, Nebesna Sotnia, 20 300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж**ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»**вул. Небесної Сотні, 33, 20 300*

Анотація. У статті розглядаються особливості менталітету в поемі «Сказання про братів неазовських» Ліни Костенко. Поетичним словом поетеси здійснено подорож у далекі віки. Досліджується історія українського народу, душа нації, звичаї та традиції. Розглядається внутрішнє життя героїв, зображуються різні описи (природи, подій, історії, етнологічних фактів); вивчається національна свідомість Ліни Костенко через ментальність, яку авторка втілила у поемі. Аналізуються формули моралі та духовності, дібрані з поеми Ліни Костенко, які зумовлюють риси поведінки людини в різних життєвих ситуаціях.

Ключові слова: індивідуалізм, гуманність, демократизм, волелюбність, милосердність, щирість.

Вступ.

У сучасній філософії, соціологічній, історичній та політологічній літературі існує значна кількість тлумачень змісту терміна "ментальність" ("менталітет"). Від розширеного його визначення як *душі, психології, національного характеру, вдачі* у поєднанні із специфікою світосприйняття взагалі, *картини світу, властиві певній спільності, до обмеження змістовного поля поняття складом думок, умонастроєм, розумовими здібностями певної соціальної чи етнічної єдності* [2].

Основний текст.

Розглядається цей феномен, наприклад, у роботах деяких представників Нової історичної школи (школи "Анналів"), зокрема Л. Ладюрі, М. Блока, Ж. Ле Гоффа, Ж. Дюбі та Г. В. Гетца. Певним аналогом поняття "ментальність" в українській традиції, що досить давно вже склалась у діаспорних історико-філософських школах, є поняття національної вдачі, або "вдачі народу", як її визначав професор Українського інституту громадознавства у Празі Н.Я. Григорієв.

Більшість дослідників до найусталеніших рис українського національного характеру відносять: *індивідуалізм, гуманність, демократизм, волелюбність* (що часто переростає в анархізм), *толерантність та миролюбність, милосердність, щирість та душевність, хазяйновитість, оптимізм, честолобство, інтровертизм.* У той же час серед найтипівіших рис

відзначаються *нестабільність і суперечливість вдачі, брак колективної волі, національної солідарності та згоди*. Аналіз історичних, культурних та етнічних особливостей розвитку української нації дозволяє стверджувати, що українцям притаманне гармонійне, "земне" ставлення до навколишнього світу. Взаємодія з природою, що завжди була щедрою до українців, сприяє оптимістичному психологічному настрою, а специфіка землеробства породжує індивідуалізм як одну з найтипівіших рис українського характеру. Цю відмінність українського психологічного типу від російського відзначав Т. Масарик – один із найвизначніших теоретиків національного в ХХ столітті [2].

Відзначимо, що творчість Ліни Костенко продовжує привертати увагу як пересічного читача, так і науковців. Об'єктом розгляду Л. Савицької стало поетичне слово Ліни Костенко, де дослідниця аналізує внутрішню шляхетність, поетичну модель світу поетеси. Визначає ряд абстрактно-умоглядних понять, звернених до понадчуттєвої суті: сон, казка, мрія, марення, уява, магія, вигадка, чудо, омана, загадка, спогад, пам'ять [8]. Дослідниця Н. Яценко описує військову лексику в історичних романах Л. Костенко [8]. О. Ковальчук розглядає інтимну лірику поетеси [4]. Професор Г. Ключек значну увагу присвячує дослідженню життєвого і творчого шляху письменниці [5]. У 2001 році було упорядковано посібник "Української афористики", де аналізувались афоризми із праць Л. Костенко, які пройшли шлях через всі періоди української історії [8]. Ю. Карпенко, М. Мельник аналізують функції та зміст власних назв, ужитих в усіх творах Л. Костенко, а також розглядають фольклорні та індивідуально-авторські аспекти драматичної поеми "Дума про братів неазовських" [3].

Метою нашого дослідження є з'ясування домінантних рис української ментальності, що розкривається через авторське світобачення Ліни Костенко у поемі "Дума про братів неазовських".

Драматична поема "Дума про братів неазовських" концентрує в собі значний потенціал знань про історію, спосіб життя, традиції українського народу; відображає його життя в усіх виявах, де присутні основні морально-етичні та естетичні норми: історична пам'ять, звичаєві стереотипи тощо.

Проблематика твору, яку порушено в драматичній поемі та виокремлено літературознавцями "Дума про братів Неазовських", – це зрада і відданість; патріотизм; боротьба серця і розуму; милосердя і гордість; безстрашність і боягузтво; історична пам'ять; уславлення героїв; перетин минулого і майбутнього. Усі напрямки, що розглянуті у творі, належать до одного з духовних процесів – ментальності, яка притаманна саме українцям.

Менталітет ми визначаємо як специфічний засіб сприйняття і розуміння дійсності, що визначається сукупністю когнітивних стереотипів свідомості, соціальної або етнічної групи людей. Ці поняття – дуже схожі речі, але вони не співпадають між собою. Сприйняття – перший етап та основна умова розуміння. Можна говорити про менталітет особистості, групи і народу (етносу). Менталітет конкретної особистості зумовлений національним, груповим менталітетом, а також факторами особистого розвитку людини – його індивідуальною освітою, культурою, вихованням, досвідом сприйняття та

інтерпретації явищ дійсності [1].

Поема побудована досить оригінально. Події козаччини сприймаються з погляду сучасника (програмістів). Проте в оповідь про козацьку минувшину вплітається давня дума "Втеча трьох братів із города Азова з турецької неволі", що виконується кобзарем. Вона проходить лейтмотивом через усю драматичну поему. У думі йдеться про родинну зраду братів, які ціною життя меншого брата рятували власне. Ліна Костенко простежила характер і вдачу усіх трьох братів: старший – це просто жалюгідний боягуз, егоїст, котрий дбає тільки про себе. Середній – нерішучий і слабохарактерний. Наймолодший – людяний та благородний. На противагу подіям описаним у думі, у поемі Ліни Костенко, йде мова про побратимів, чужих по крові, але рідних по духу. Це три лицарі, яких старшина видала королівській гвардії, аби врятувати себе. Побратимів везуть на страту, але вони прагнуть позбутися третього – Сахна Черняка, який не є козацьким ватажком, а сам пристав до виданих.

Чому він це зробив? Це питання цікавить і автора, і програмістів, і, звичайно, читача. Авторські інтенції проступають у діалозі першого і другого програмістів. На їхню думку, вчинок Сахна – це *"гіперфункція героїзму", це навіть не подвиг, це швидше відноситься до категорії подвижництва. Момент жертовності як катарсис спокути, моральна підзвітність самому собі*" [5].

Як казав сам Черняк: *"Я їду з вами не по честь і славу, я їду з вами, бо мені так легше", "не через вас я їду, а для себе"* [5]. У Черняка душа велика і світла. Незважаючи на те, що знає, яка його подальша доля, він ставить собі питання: якщо зважити на пропозицію побратимів, а як йому після цього *"...зватися людино?"* [5].

Цікавить друге: чому події давнини, що лягли в основу кобзарєвої думи, народ залишив оспіваними у фольклорі, а героїчний вчинок козака залишився маловідомим? Він засвідчений лише побіжний записом у Львівському літописі. Навіть Павлюк казав Сахну, коли намагався скинути його з воза, аби той утік від страти: *"Ніхто про тебе й словом не згадає"* [5].

На думку програмістів, *"випадки порушення суспільної етики давали більший коефіцієнт громадського резонансу"* [5]. (Не випадково, Ліна Костенко, можливо, трохи дисонансно подає погляди наших сучасників-програмістів у вигляді суто наукових тез. Вони вирізняються із діалогово-розмовних єдностей, примушуючи читача звернути особливу увагу на них.) Інстинкт самозбереження братів, що тікали з Азова, перекреслив моральні цінності, що були визначальними у народі (турбота за молодших, допомога слабшим...). Спрацювала боротьба за збереження власного життя.

Дума не випадково увійшла паралеллю до описуваних козацьких подій. У поемі сталися аналогічні події, де інстинкт самозбереження старшини переміг кодекс лицарської честі і звичаїв: *"...нас видали свої. Це купка тих старшин... – рятує шкуру, видає своїх", "...цей раз видали свої"* [5].

Чи є це ментальною рисою – збереження власного життя ціною життя інших? Ганебне, хоча й звичне для українців, "моя хата скраю" співзвучне цьому. Гадаємо, ця інстинктивна риса (самозбереження) притаманна усім. Проте шляхи і засоби до цього в усіх різні. Тому й полярною до вчинку

старшини, братів азовських є поведінка Сахна, нікому не відомого героя. Честь, доблесть, звитяга – перелік не усіх рис цього козака.

Маючи сім'ю, малих дітей, старих батьків, він не зміг порятувати себе, бо порушив би власний кодекс честі. Здається незрозумілим це і його побратимам, і сучасникам-програмістам, та й пересічному читачеві. Але ж такі люди були! І не лише козаки. Героїзм притаманний одиницям. На нього здатен не кожен. Це має бути дуже сильна, вольова людина, лідер, спроможний на самозречення.

Таким чином Ліна Костенко утверджує думку, що зрадництво, пасивність, безініціативність – риси, які не належать українському менталітету. Якщо нація спроможна родити таких героїв, як Сахно Черняк, то домінантами її менталітету має бути героїзм, здатність на самопожертву.

Щоб показати ментальність українця, Ліна Костенко у героїчному змісті поеми веде мову про українську особливість здобувати перемогу. Перебільшення можливостей героїв у боротьбі підкреслює їх моральну перевагу, силу волі і ненависть до ворога. Життя і безпека людини в Україні залежала у той час від хоробрості, людина за будь-яких умов мала залишатись патріотом свого краю. Дружба, товаришування – найсвятіше почуття кожного.

Як бачимо три паралелі – часи козацькі, докозацькі та середина ХХ ст.. Саме завдяки їм у читача з'являється можливість зіставити події і вчинки українців різних епох, глибше осмислити їх, збагнувши їхню суть.

Відзначимо, що тлом на якому розгортаються події, стає українська природа, побут – "... хліба напечуть", маковичка церкви, рушник, лава, піч, образи". Ці українські атрибути символізують міцну родину, добробут. Їх поетеса виділяє навіть курсивом, аби привернути увагу читача, а той зміг відтворити картину української тогочасної дійсності. Вони не випадкові.

Гостинність, хлібосольство, милосердя, щедрість – теж риси української ментальності. Автор підкреслює: "У нас гостинні люди на селі" [6].

Висновки.

Таким чином драматична поема допомагає нам збагнути риси української ментальності. Це особливо актуально для сучасників, котрі втрачають національне обличчя, гублять ментальні риси, які століттями були притаманні українцям.

Творчий доробок Ліни Костенко має особливу значущість. Роздуми поетеси над долею рідного краю, невіддільні від її інтересу до української культури та історії. Ці теми – проблеми, розглядаються в творчості поетесою в єдиний ідейно-художній вузол, обростаючи різними мотивами: це і виродження національної культури, і поява нової генерації українських селян, що пам'ятають моральні канони, які передаються з покоління в покоління.

Гадаємо, що вартими уваги з погляду декодування рис української ментальності, будуть й інші драматичні твори поетеси.

Література:

1. Буц Н.В. Українська ментальність в мовної свідомості Ліни Костенко URL: <file:///C:/Users/INTEL%20G-31/Downloads/ukrayinska-mentalnist-v-movniy-svidomosti-lini-kostenko.pdf> (дата звернення: 18.12.2022).

2. Грабовська І. Проблеми засад дослідження українського менталітету та національного характеру. Сучасність. 1998. С. 58 – 70.

3. Карпенко Ю.О., Мельник М.Р. Літературна ономастика Ліни Костенко. Монографія. Одеса: Астропринт, 2004. С. 125.

4. Ковальчук О. Нехай тендітні пальці етики торкнуться Вам серце і вуста / Етико-гуманістичний зміст інтимної лірики Ліни Костенко. Дивослово, 2000. №3. С.33 – 35.

5. Костенко Л. Навчальний посібник – хрестоматія / Ідея, упорядкування, інтерпретація творів Григорія Ключека. Кіровоград: Степова Еллада, 1999. 320 с.

6. Поезія: Ліна Костенко, Олександр Олесь, Василь Симоненко, Василь Стус. 2-ге вид., доп. Київ: Наукова думка, 2000. С. 147-170.

7. Савицька Л. О скільки слів, і скільки снів мені наснилось. Дивослово, 2000. №3. С.26 – 30.

8. Яценко Н. Військова лексика в історичних романах Ліни Костенко. Дивослово. 2000. №3. С. 30 – 33.

References:

1. Buts N.V. Ukrainian mentality in the linguistic consciousness of Lina Kostenko URL: <file:///C:/Users/INTEL%20G-31/Downloads/ukrayinska-mentalnist-v-movniy-svidomosti-lini-kostenko.pdf> (access date: 18.12.2022) .

2. Grabovska I. Problems of the foundations of the study of the Ukrainian mentality and national character. Modernity. 1998. P. 58 – 70.

3. Karpenko Y.O., Melnyk M.R. Lina Kostenko's literary onomastics. Monograph. Odesa: Astroprint, 2004. P. 125.

4. Kovalchuk O. Let the fragile fingers of ethics touch your heart and lips / Ethical and humanistic content of Lina Kostenko's intimate lyrics. Divoslovo, 2000. No. 3. P. 33 - 35.

5. L. Kostenko. Study guide - anthology / Idea, arrangement, interpretation of Hryhoriy Klochek's works. Kirovohrad: Stepova Hellada, 1999. 320 p.

6. Poetry: Lina Kostenko, Oleksandr Oles, Vasyl Symonenko, Vasyl Stus. 2nd ed., add. Kyiv: Naukova Dumka, 2000. P. 147-170.

7. Savytska L. Oh, how many words, and how many dreams I had. Divoslovo, 2000. No. 3. P. 26 - 30.

8. Yatsenko N. Military vocabulary in the historical novels of Lina Kostenko. Miraculous 2000. No. 3. P. 30-33.

***Annotation.** Lina Kostenko's mentality peculiarities in the poem "The legend about neazovski brothers" are considered in the article. Was made a trip into remote ages by means of choice word of the poetess. The aim was to investigate and understand the history of Ukrainian people, the soul of the nation, custom and traditions. Puts an assignment to consider the inner life of the heroes, to represent different descriptions (descriptions of nature, events, history, ethnological facts); to consider L. Kostenko's national consciousness through the mentality, which author embodied in the poem. A new approach to the author's ideological and aesthetic vision of the writer was also attempted, which was traced on the material of her creative work - the dramatic poem "The legend about neazovski brothers". The formulas of morality and spirituality, selected from Lina Kostenko's poem, which determine the features of human behavior in various life situations, are analyzed.*

Key words: individualism, humanity, democracy, love of freedom, mercy, sincerity

УДК 373.3 : 78

THE INFLUENCE OF MUSIC PLAYING ON THE AESTHETIC PERCEPTION OF MUSIC BY YOUNGER SCHOOL STUDENTS
ВПЛИВ МУЗИЧНОЇ ГРИ НА ЕСТЕТИЧНЕ СПРИЙНЯТТЯ МУЗИКИ МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Vyshnevetska M. /Вишневецька М.В.

teacher /викладач

Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»

33, Nebesna Sotnia, 20 300

КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж

ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»

вул. Небесної Сотні, 33, 20 300

Анотація. У статті виділено педагогічні умови формування в учнів початкової школи інтересу до музики. Теоретично обґрунтовано ефективність впливу музичних ігор на навчальний процес та формування естетичного сприйняття музики. З'ясовано зміст та організацію освітнього процесу на уроках музичного мистецтва, що сприяють формуванню інтересу до музики у молодших школярів. Музична гра направлена на засвоєння, поглиблення, систематизацію уявлень учнів про оточуюче, розвиток інтересів і здібностей.

Ключові слова: музичні ігри, уроки музичного мистецтва, учні початкової школи.

Вступ.

Останнім часом провідні дидактики країни все частіше звертаються до проблем використання в освітньому процесі музичних ігор як ефективного засобу формування емоційно-вольової сфери школяра, розвитку його мислення, уваги, мимовільної пам'яті, інтересу, навичок колективної діяльності і самостійного здобуття знань.

К.Ушинський у своїх працях з питань дидактики приділяв увагу грі як методу навчання, що мало неабияке значення для розвитку педагогічної науки. Відомий педагог - методист В. Вахтеров розглядав гру як могутній засіб навчання і виховання дітей [1].

На великому значенні гри у навчанні дітей наголошував В. Сухомлинський, надаючи уваги ігровим моментам та елементам гри у процесі навчання [4].

Різні аспекти теорії дидактичної гри розглядалися у працях О.Леонтьєва, Д.Ельконіна, А.Усової, М.Яновської, Д.Менджерницької та ін.

Основний текст.

Можна сказати, що гра – це засіб пізнання дійсності, що спрямовується внутрішніми силами і дає дитині змогу в короткий час опанувати початкові, проте досить загальні основи людської культури. Дидактичні ігри повинні бути розроблені на науковій, психолого-педагогічній основі, вони повинні скласти частину цілісної педагогічної концепції.

Основу класифікації ігор, яка загально прийнята у сучасній педагогіці заснував П.Лесгафт. Він підійшов до вирішення цього питання, керуючись основною ідеєю про єдність фізичного і психічного розвитку дитини.

О. Савченко за ступенем активності учнів і вчителя поділяє ігри на три групи: ігри-заняття, ігри-вправи, автодидактичні ігри[2].

Н.Кудикіна серед дидактичних ігор розрізняє ігри з умовною ситуацією, ігри, побудовані на основі віршів та ігри інтелектуального характеру.

М. Кларін виділяє принципи класифікації дидактичних ігор: ступінь пізнавальної самостійності учнів (репродуктивні, конструктивні, творчі ігри), характер джерел навчальної інформації (словесні, наочні, практичні ігри), за дидактичними завданнями (ігри на повідомлення нових знань, закріплення, перевірку, повторення)[2].

Вважаємо, що найбільш доцільною є класифікація за розділами у відповідності з програмою:

- ігри з рідної мови;
- ігри з математики;
- з ознайомлення з навколишнім світом;
- музичні ігри;
- підготовчі до образотворчої діяльності;
- рухливі ігри.

Зрозуміло, що всі ці ігри взаємопов'язані між собою [1].

Проблема використання музичної гри важлива та актуальна тому, що гра є одним з ефективних засобів навчання у початковій школі. Використання гри на уроках музики дає можливість покращити якість вивчення і засвоєння учнями музичного матеріалу. А підвищення якості і ефективності навчання, формування інтересу є одним з головних завдань школи на сучасному етапі.

Музичні ігри – це ігри, що спеціально створені і розроблені для навчання та виховання учнів на уроках музичного мистецтва. Музичні ігри поєднують елементи навчання з радісною для учнів ігровою діяльністю. Музична гра направлена на засвоєння, поглиблення, систематизацію уявлень учнів про оточуюче, розвиток інтересів і здібностей.

Перед вчителями музики стоять *завдання*:

- розвивати естетичні здібності дітей;
- вчити дітей думати;
- розвивати пошукову творчу особистість;
- виховувати самостійність в учнів;
- постійно створювати у навчальному процесі ситуації, що потребують підвищення розумових зусиль учнів тощо.

У вирішенні цих завдань велику допомогу надає використання музичних ігор у поєднанні з іншими методами навчання.

На відміну від вправ, що широко використовуються в роботі з школярами, музична гра має свої особливості: навчання ведеться засобами активної та цікавої для дітей діяльності, в яку вноситься елемент новизни, подиву, змагання.

Музичні ігри, ігрові вправи:

- дозволяють підвищити сприймання;
- залучають в активну розумову діяльність пасивних учнів;
- допомагають вчителю музики урізноманітнити методи роботи;

- знижують втому дитини;
- вносять захоплення в уроки музичного мистецтва.

Тому у навчальній роботі з молодшими школярами пропонується широко використовувати музичні ігри та ігрові прийоми навчання. Різноманітні ігрові дії, за допомогою яких розв'язуються ті чи інші завдання, підтримують і посилюють інтерес до навчального матеріалу. Розвиток інтересу до навчання має велике значення у навчальному процесі учнів початкової школи.

Музична гра формує пізнавальні інтереси учнів, стимулює вольові дії, допомагає долати труднощі у навчанні на уроках музичного мистецтва шляхом не тільки вольових зусиль, а й задоволення своїх емоційних потреб.

Як і будь-яка діяльність, що викликає інтерес, музична гра сприяє успішному проходженню психічних процесів, кращому засвоєнню навчального матеріалу, вихованню естетичних почуттів. У процесі музичних ігор в учнів розвивається самостійність у мисленні, творчі задатки, кмітливість та винахідливість.

Щоб ігрова діяльність на уроці музичного мистецтва була ефективною та давала бажані результати, слід обов'язково дотримуватись таких *вимог*:

- музична гра повинна органічно включатись у навчальний процес;
- кожна музична гра має мету, спрямовану на вирішення конкретних програмових завдань;
- у музичній грі обов'язкова наявність цікавого завдання, розв'язування якого потребує розумового зусилля, переборювання труднощів;
- правила музичної гри не можна порушувати;
- дидактизм у грі повинен поєднуватися із захопленням, гумором;
- обов'язково потрібне емоційне ставлення до ігрових дій;
- музична гра повинна бути творчою настільки, наскільки дозволяється правилами самої гри;
- урок не повинен бути перенасичений музичними іграми.

Проводити гру слід лише тоді, коли кожен учень забезпечений необхідним дидактичним матеріалом, чітко усвідомив мету і послідовність дій. Учитель повинен весь час контролювати діяльність учнів, спрямовувати музичну гру, заохочувати учнів запитаннями чи репліками, непомітно підтримувати слабких, підбадьорюючи їх, запобігати виникненню конфліктів. Учитель чітко пояснює зміст музичної гри, її правила, уникаючи багатослів'я. У музичній грі учні повинні почувати себе вільно, невимушено, отримувати задоволення. Важливо заохочувати творчу діяльність, ініціативу учнів.

Використовуючи музичну гру на уроці учитель поряд з вимогами повинен знати методику її проведення, структуру музичної гри. Дослідники Н.Кудикіна, Н.Седж, Д.Менджеріцька виділяють *структурні елементи* музичної гри:

- ігровий задум;
- ігрове завдання;
- ігрові дії;
- правила музичної гри;
- закінчення музичної гри.

Всі структурні елементи музичної гри взаємопов'язані між собою,

відсутність одного з них руйнує гру. Вирішальними у музичній грі є не швидкість та першість, а правильність, безпомилковість. Учитель музики не має права залишати поза увагою помилки та порушення, повинен негайно виправляти їх.

Вибираючи музичну гру до конкретного уроку, вчителю необхідно керуватися змістом програми та враховувати принципи побудови системи музичних ігор: методичний, психологічний, моральний, естетичний.

Методичний принцип вимагає опори на логіку самого предмету, програму та навчальний план. Психологічний принцип побудови системи музичних ігор передбачає врахування вікових можливостей та інтересів учнів. У відповідності з моральним принципом музичні ігри будуються так, щоб у школярів формувалися моральні якості: чесність, товариськість, почуття відповідальності за свої дії перед усім колективом тощо.

З усієї різноманітності ігор на уроках музичного мистецтва доцільною є музична гра. Головне завдання музичних ігор – сформувати у школярів музичні здібності, у доступній ігровій формі допомогти їм зрозуміти співвідношення звуків за висотою, розвинути у них почуття ритму, тембровий і динамічний слух, розвинути бажання самостійно діяти, використовуючи знання, які отримали на уроках музичного мистецтва.

Музичні ігри збагачують учнів новими враженнями, розвивають ініціативу, самостійність, здатність до сприйняття, розрізнення основних властивостей музичного звуку. Педагогічна цінність музичних ігор у тому, що вони відкривають перед учнями шлях використання отриманих знань у життєвій практиці, сприяють естетичному вихованню учнів початкової школи.

Музична гра повинна включати різноманітні ігрові дії. В основі дидактичного матеріалу – завдання розвитку музичного сприйняття. Ігрові дії повинні допомогти учневі у цікавій формі почути, розрізнити, порівняти властивості музики, а потім і діяти з ними. Наприклад, ігри “Музичний телефон”, “З якої ми пісні?” допомагають учням чисто інтонувати, визначити, чи вірно заспівана пісня, відчутти і почути зміну ритму, силу звучання. Ігри “Визнач ритм”, “Згадай мелодію”, “Повтори” розвивають почуття ритму, вчать правильно повторити мелодію, ритмічний малюнок пісні, поспівки. З цією ж метою використовуються різноманітні дидактичні засоби: ложки, кубики, ритмічні молоточки.

Музичні ігри повинні бути нескладними, зрозумілими, цікавими. Лише у такому випадку вони викличуть бажання в учнів співати, слухати, грати, танцювати. У процесі музичної гри, учні не тільки набувають спеціальних музичних знань, але й у них формуються необхідні якості особистості: почуття товариськості, взаємоповаги, взаємодопомоги, відповідальності, неповторності, індивідуальності.

Музичні ігри повинні бути цікаво та естетично оформлені. Наприклад, картки із зображенням музичних образів мають бути яскраві, художні і відповідати змісту гри. Ігри, в яких учні самі беруть активну участь в їх виготовленні, стають найбільш цікавими, бажаними. Разом з учнями можна виготовити велику кількість роздаткового матеріалу. Музичні ігри можна

організовувати на уроках музичного мистецтва, інших уроках у вільний час, у позакласній роботі.

Музичні ігри доцільно використовувати при повторенні й перевірці знань, умінь, навичок. Залежно від рівня підготовки школяра, мети, яку ставить перед собою педагог, та обсягу і складності завдань вони можуть бути розв'язані учнем самостійно або всім класом під керівництвом учителя. Музичні ігри використовуються у процесі співу, слухання музики, ритмічних рухів, під час вивчення нотного письма.

Музичні ігри, що використовуються у процесі співу допомагають вчителю музики навчити учнів співати виразно, без напруження, вчать дихати між музичними фразами, тримати дихання до кінця фрази.

Для учнів молодшого шкільного віку – слід співати пісні різні за характером. Поступово учні починають розуміти: щоб передати той чи інший настрій у пісні, слід виконувати пісні по різному: одні пісні рішуче, відривисто; інші – легко, наспівно. Тут доцільно використовувати такий прийом – виконання пісні підгрупами або з солістом. Завдання педагога – навчити самостійно співати кожну дитину.

Для закріплення знайомих пісень можна використати гру “Чарівна дзига”. Цю музичну гру можна проводити у декілька варіантів: учні визначають пісню за вступом, заспівом, приспівом, які виконуються на фортепіано, чи якомусь іншому музичному інструменті. 2-3 учнів повинні взяти пісню за музичним реченням, яку заспівали всі чи індивідуально, визначити пісню що заграли на металофоні чи акордеоні. Цінність музичної гри у тому, що учні закріплюють знання про музичні інструменти: назву, особливості зовнішнього вигляду, звучання.

Розвиток звуковисотного слуху в учнів починається з розпізнання високих і низьких звуків. Для цього можна використати музичну гру – “Вгору-вниз”. Якщо учні почули високі звуки – підіймають руки вгору, низькі – опускають вниз, середні – тримають руки на рівні грудей. Хто помиляється в показі – той програв. Для відчуття учнями швидкості руху у музиці можна використовувати гру “Швидко – повільно”. Учитель пропонує учням слухаючи музику, передати рухами пальців рук рухливих і спокійних звуків.

Для розвитку ритмічного мелодичного слуху можна пропонувати гру “Відлуння”. Вчитель співає декілька звуків або простукує нескладний ритмічний малюнок. Учні повинні повторити запропоноване. Хто помилився – вибуває з гри.

Розвитку ритмічного слуху сприяє цікава гра “Естафета”. Під час її проведення, учні діляться на 2 групи і стають у 2 шеренги. Останній учень кожної шеренги простукує нескладний ритмічний малюнок по плечу учня, який стоїть перед ним. Той передає естафету далі. Останній учень повинен записати ритмічний малюнок на дошці. Перемагає та команда, яка закінчила гру першою, вірно зобразила ритмічний малюнок на дошці. Для розвитку ритмічного чуття можна використовувати різноманітні музичні інструменти.

Для того, щоб учень краще зрозумів музичний твір, співставив музичні образи – слід застосувати музичні ігри. Ігри дають змогу учням декілька разів

слухати один і той самий твір, але в такій формі, щоб учням він не набридав. Слухання музики відіграє велику роль у розвитку самостійної музичної діяльності учня. Гарних результатів можна досягти лише при умові певного рівня музичного розвитку, який відбувається насамперед на уроках музики. Поступово, завдяки музичним іграм, учні навчаються розрізняти танець, марш, колискову (вступ, закінчення, заспів, приспів, фразу); впізнавати знайомі твори. Учні знайомляться з різноманітними музичними інструментами, творами відомих композиторів, з самими композиторами.

Учні молодшого шкільного віку мають невеликий емоційно-естетичний досвід. Їм важко орієнтуватися у глибинному світі настроїв, втілених у музичних творах. Тому поетапне опанування учнями основних емоційно-естетичних модальностей (сумно, весело, радісно, поетично, схвильовано, святково) має відбуватися вже з перших уроків музичного мистецтва. Для цього корисна гра “Чарівна кімната”. Вчитель розповідає учням казку про чарівну кімнату – яка має чудову властивість – коли в цю кімнату заходить людина, вона одразу ж фарбується у кольори і заповнюється музикою, яка так само, як і кольори, відповідає настроєві того, хто зайшов. Вчитель пропонує учням різні за характером твори. Мета музичної гри – допомогти учневі свідомо звернути увагу на зв’язок музики і життя; кольору і засобів художньої виразності з характером твору, образу, про який розповідається у творі з тим почуттям, яке несе в собі цей образ - добра і зла; радості і суму.

Створення словесних описів сприймання емоційних настроїв твору вимагає збагачення та розширення в школярів запасу слів, що відображають ознаки того чи іншого настрою. Використовуючи гру “Знайди свій музичний інструмент” під час ознайомлення учнів з симфонічним, народним, духовим оркестром, а також під час виконання певних завдань уроку, вчитель музики умовно закріплює за кожним учнем певний музичний інструмент. Далі для слухання пропонуються музичні твори. Впізнавши звучання свого інструмента, учні умовно зображують гру на ньому. Таким чином, слухання музичного твору буде успішним, якщо застосовувати музичні ігри.

Одним із видів музичної діяльності учнів є ритмічні рухи. На уроках музичного мистецтва вивчаються різноманітні рухи під музику. Учні вчатья пришвидкувати та уповільнювати рухи, рухатися вільно, у відповідності з музичним образом, характером, динамікою музики. У процесі систематичних вправ з рухів в учнів розвивається музично-слухове сприйняття, яке необхідне їм у подальшій самостійній музичній діяльності. Учні постійно прислуховуються до музики для того, щоб одночасно точно виконувати рух.

Щоб рухи узгоджувалися з музикою доцільно використовувати елементарні рухи: притопа, прихлопи. Слід розвивати в учнів бажання самостійно рухатися під музику з творчими елементами виразності. Цьому сприяє музична гра “Хто вийшов із лісу?” Використовуючи музичний супровід в учнів розвиваємо вміння самостійно імпровізувати, складати свої цікаві рухи, сприяє розвитку творчої особистості.

Велика увага приділяється умінню самостійно діяти під музику: виконувати різні перешикування; запам’ятати послідовність рухів танцю,

вигадати свій танок, застосовуючи знайомі танцювальні рухи. Творчі завдання на музичні рухи слід поєднувати з ігровими моментами. Ігри “Моя улюблена мелодія”, “Будемо танцювати”, “Визнач танець” – дозволяють учням самостійно імпровізувати рухи, створювати нескладні композиції танцю, хороводів, ігор. Ігрова форма навчання музичним рухам допомагає учням правильно виконувати ритмічний малюнок, спочатку нескладний, далі складніший.

Види завдань, час відведений на завдання можна варіювати, додаючи або вилучаючи залежно від віку дитини, її розвитку, здібностей. “Нотна абетка юного музиканта” – універсальний, простий, доступний засіб у музичному навчанні та естетичному вихованні, надає велику допомогу під час вивчення елементів музичної грамоти, дозволяє спокійно, плавно перейти до співів та гри по нотах.

Висновки.

Застосування музичної гри ефективно впливають на рівень інтересу до музики молодших школярів, вчитель музики має більше можливостей для естетичного впливу на учня. Вчитель музики повинен знати методику проведення музичних ігор, виявляти емоційний вплив музичної гри на конкретно-чуттєві враження, які дозволяють набути музичні знання у конкретній формі.

Використовуючи метод накопичення емоційно-чуттєвого досвіду через безпосереднє спілкування з музикою під час прослуховування, виконання музично-ритмічних вправ, співу, музичних ігор, учні привчаються відчувати музику, захоплюються нею, висловлюють свої почуття у рухах, танцях, вчать бачити прекрасне у музичних творах.

Система музичних ігор ставить перед учнями завдання, які вимагають:

- постійного спілкування з творами мистецтва;
- уміння відгукуватися на різні явища за допомогою емоцій;
- вміння вслухатися у звуки і фарби музики;
- здатності одухотворити музичний твір за допомогою рухів;
- оціночних суджень про естетичну цінність мистецтва.

Література:

1.Єрохіна А. Дидактична гра як засіб активізації навчання на уроках музики //Поч. школа. 1997. № 4. С. 41 – 42.

2.Крамська З.М., Федорова М.. Інтеграція музики і хореографії як засіб формування естетичного інтересу у дошкільників: навчально - методичний посібник/З.М.Крамська,М. Федорова.– Умань.: Видавець «Сочінський М. М.», 2021. – 116 с.

3.Савченко О.Я. Дидактичні особливості інтегрованих уроків //Початкова школа. 1992. № 1. С. 3 – 5.

4.Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори. У 5-ти т. Київ.: Радянська школа, 1977. Т. 3. С. 7 – 279.

Literature:

1. Yerokhina A. Didactic game as a means of activating learning in music lessons //Beginning. school. 1997. No. 4. P. 41-42.
2. Kramska Z.M., Fedorova M.I. Integration of music and choreography as a means of forming aesthetic interest in preschoolers: educational - methodical manual / ZM Kramska, M. Fedorova. – Uman.: Publisher "Sochinsky MM", 2021. - 116 p.
3. Savchenko O.Ya. Didactic features of integrated lessons // Elementary school. 1992. No. 1. P. 3-5.
4. Sukhomlynsky V.O. I give my heart to children. Selected works. In 5 vols. Kyiv: Soviet School, 1977. Vol. 3, pp. 7-279.

Abstract. *The article highlights the pedagogical conditions for the formation of interest in music among elementary school students. The effectiveness of the influence of music games on the educational process and the formation of aesthetic perception of music is theoretically substantiated. The content and organization of the educational process in music lessons, which contribute to the formation of interest in music among younger schoolchildren, have been clarified. The musical game is aimed at assimilation, deepening, systematization of students' ideas about the environment, development of interests and abilities.*

Keywords: *musical games, music lessons, primary school students*

УДК 378. 02

**INFORMATION TECHNOLOGIES AND LEARNING METHODS IN
VOCATIONAL EDUCATION**
**ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ
ОСВІТІ**

Vyshnevetska L. /Вишневецька Л.Г.

teacher / викладач

Vyshnevetski V. /Вишневецький В.В.

teacher / викладач

*Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College
Of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»
33, Nebesna Sotnia, 20 300*

*КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»
вул. Небесної Сотні, 33, 20 300*

***Анотація.** У роботі маємо на меті показати особливості використання інформаційних технологій у закладах вищої освіти. Визначено переваги застосування електронного навчання майбутніх вчителів музичного мистецтва в умовах дистанційного навчання та надзвичайні їх можливості у самостійному засвоєнні знань, умінь, навиків.*

***Ключові слова:** інформаційні технології навчання, дистанційне навчання, аудиторні та електронні форми викладання, телекомунікаційні технології, майбутні вчителі музичного мистецтва.*

Вступ. На сучасному етапі соціальних і технологічних перетворень однією з вимог до всіх учасників навчального процесу у закладах вищої та передвищої фахової освіти є готовність майбутнього **вчителя музичного мистецтва** до використання інформаційно-комунікаційних технологій, комп'ютеризованих систем у дистанційному навчанні та професійній діяльності. Виокремлюють рівні готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій (Г. Козлакова):

- власний рівень володіння комп'ютеризованими технологіями;
- уміння безпосередньо використовувати їх у професійній діяльності;
- уміння підвищувати свій фаховий рівень за допомогою засобів Internet [1].

Основний текст.

Важливим елементом готовності майбутнього **вчителя музичного мистецтва** до використання інформаційно-комунікаційних технологій є:

- теоретична підготовка з галузі музичних знань;
- практичні уміння викладача організувати і провести навчальне заняття з музичного мистецтва за допомогою комп'ютерних засобів і технологій;
- підготувати навчальне заняття за дистанційною формою навчання;
- застосувати фірмові розробки електронних навчальних посібників;
- створити власний електронний навчальний посібник з музичної дисципліни;
- запровадити освітній Web-сайт з метою поглиблення власної наукової і викладацької компетентності.

Для ефективного використання у навчальному процесі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій викладач музичного мистецтва повинен володіти певними специфічними *вміннями* (М. Жалдак):

- застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології у підготовці, аналізі, коригуванні навчального процесу;
- управляти навчальним процесом і навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів освіти;
- добирати найраціональніші методи і засоби навчання;
- враховувати індивідуальні особливості здобувачів освіти, їх нахили і творчі здібності;
- поєднувати традиційні методичні системи навчання із новими інформаційно-комунікаційними технологіями[1].

Упровадження у навчальний процес вищої школи нових інформаційних технологій є об'єктивним процесом розвитку освіти. Однак вони не повинні використовуватися педагогами бездумно, оскільки жодну з технологій не можна вважати універсальною: кожна з них у різних ситуаціях дає різні результати, і це необхідно враховувати при їх виборі.

Інноваційні технології у **закладі вищої освіти** – це технології, засновані на нововведеннях:

- організаційних (пов'язаних із оптимізацією умов освітньої діяльності)
- методичних (спрямованих на оновлення змісту освіти та підвищення її якості).

Інноваційні технології дозволяють:

студентам

- ефективно використовувати навчально-методичну літературу та матеріали;
- засвоювати професійні знання;
- розвивати проблемно-пошукове мислення;
- формувати професійне міркування;
- активувати науково-дослідницьку роботу;
- розширювати можливості самоконтролю отриманих знань;

викладачам

- оперативно оновлювати навчально-методичну літературу;
- впроваджувати модульні технології навчання;
- використовувати імітаційні технології навчання;
- розширювати можливості контролю знань студентів;
- *у цілому*
- удосконалювати якість іноваційних технологій підготовки майбутніх вчителів **музичного мистецтва**[2].

Принципова новизна, внесена комп'ютером в освітній процес, – інтерактивність, що дозволяє розвивати активні форми навчання. Саме ця нова якість дозволяє сподіватися на ефективне, реально корисне розширення самостійної навчальної роботи студентів.

Одним із важливих завдань освіти є створення системи відкритої освіти, яка забезпечить загальнонаціональний доступ до освітніх ресурсів на базі технологій дистанційного навчання.

Застосування телекомунікаційних технологій дає можливість створити якісно нове інформаційне освітнє середовище без меж та з можливістю організації глобальної системи дистанційного навчання.

З точки зору педагогічної теорії дистанційне навчання викликає зацікавленість як система, яка дозволяє найбільш змістовно реалізувати сучасні вимоги до освіти: гнучкість організаційних форм, індивідуалізація змісту освіти, інтенсифікація процесу навчання та обміну інформацією.

Технології електронного навчання можуть застосовуватися при різних формах навчання:

- ✓ *при очній та очно-заочній формі* – вони допомагають організувати самостійну роботу та проводити безперервний моніторинг навчального процесу;
- ✓ *при заочній формі* – інформаційні технології є основною формою подання матеріалу, сприяють виробленню навичок практичної роботи, допомагають організувати моніторинг навчального процесу.

Принцип поєднання *аудиторних* та *електронних* форм викладання – впровадження змішаного навчання – забезпечує можливість поєднання в навчальному процесі кращих якостей різноманітних форм навчання.

Аудиторне навчання – забезпечує соціальну взаємодію, від якої вони отримують задоволення, спілкуючись безпосередньо (студент – викладач – студент). Такий різновид навчання пропонує звичні для студентів методи: створюється інтерактивний освітній простір, в якому студент може перевірити свій рівень знань, мати зворотній зв'язок із викладачем щодо правильності відповідей та отримати відповіді на не з'ясовані питання.

Електронне навчання (e-learning) – дозволяє змінювати темп, час, місце навчання та пропонує максимальну площину гнучкості та зручності для навчання студентів. Позитивним при застосуванні електронного навчання є можливість організації безперервного моніторингу.

Детальний аналіз елементів моніторингу (академічна активність (ступінь опрацювання теоретичного матеріалу, систематизованість отриманих практичних навичок, самоконтроль, ступінь творчого підходу до вивчення матеріалу (участь в обговореннях на форумі, переписка із тьютором), змістовий контроль, результати практичних завдань, підсумковий контроль) дозволяє контролювати рівень якості на всіх етапах навчання, а не лише на момент атестації, як було при застосуванні традиційних схем навчання[3].

Технології **електронного навчання** мають свої *переваги*: змінюються функції викладача і студента (викладач виконує функції консультанта-координатора, а не виконує інформативно-контролюючу функцію, студенту ж надається можливість самостійно вибрати шляхи засвоєння навчального матеріалу).

Із появою електронних видань і віртуальних навчальних лабораторій у практичних заняттях з'явилась можливість швидко отримувати інформацію,

що надає можливість розвивати форми індивідуальної самостійної роботи студентів.

Сьогодні більшість **закладів** вищої освіти прагне модернізувати систему освіти на основі широкого використання інформаційних і комунікативних технологій, які пропонують нові перспективи та надзвичайні можливості для навчання. Інформатизація освіти асоціюється із пірамідою, основа якої – нові електронні освітні продукти.

Навчальні електронні видання та ресурси забезпечують запрограмований навчальний процес. Електронні навчальні посібники являють собою систематизований матеріал у межах програми навчальної дисципліни з музичного мистецтва, на меті яких – вивчення предмета з нуля до межі предметної сфери, визначеної програмою навчання, та націлені на підтримку роботи та розширення можливостей викладача і самостійну роботу студента.

Висновки.

Ринок професійних електронних освітніх ресурсів у **закладах вищої освіти** створюється силами викладачів. Заклад вищої освіти при розробці ресурсів керується крім стандарту ще і своїми внутрішніми потребами, наявністю лабораторної бази, наявністю висококваліфікованих фахівців як у галузі музичного мистецтва, так і у сфері, пов'язаній із розробкою електронного освітнього ресурсу в цілому.

Результатом впровадження комп'ютерних технологій в навчання є різке розширення самостійної навчальної роботи студентів, яка дозволить розвивати активно-діяльнісні форми навчання. Інноваційні технології забезпечують підвищення якості освіти а, отже, конкурентоспроможності вузу на ринку освітніх послуг.

Література:

1. Кораблёв А. А. Информационно-телекоммуникационные технологии в образовательном процессе / А. А. Кораблёв // Школа. – 2006. – № 2. – С. 37–39.
2. Пащенко М.І., Красноштан І.В. Інноваційні технології навчання: словник-довідник. навчальний посібник. – Умань: ПП Жовтий, 2016. – 194 с.
3. Селевко Г. К. Альтернативные педагогические технологии / Г. К. Селевко. – М.: НИИ школьных технологий, 2005. – 224 с.

Literature:

1. Korablyov A. A. Information and telecommunication technologies in the educational process / A. A. Korablyov // School. – 2006. – No. 2. – P. 37–39.
2. Pashchenko MI, Krasnoshtan IV, Innovative learning technologies: a dictionary. Tutorial / MI. Pashchenko. - Uman: PE "Yellow", 2012. - 194 p.
3. Selevko H.K. Alternative pedagogical technologies / H.K. Selevko. - M.: Research Institute of School Technologies, 2005. - 224 p.

Abstract. In the work, we aim to show the peculiarities of using innovative technologies in a higher educational institution, the advantages of using electronic learning in various forms of education and their extraordinary possibilities.

Keywords: information learning technologies, distance learning, classroom and electronic forms of teaching, telecommunication technologie.

УДК 378. 013. 2

**PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE FUTURE TEACHERS AS MUZIK
A GENERAL CONDITION OF HIS PEDAGOGICAL ACTIVITY
ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО
МИСТЕЦТВА ЯК ЗАГАЛЬНА УМОВА ЙОГО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Dashytska L./ Дашицька Л.

teacher / викладач

Sharapaniuk A. / Шарапанюк А.М.

teacher / викладач

*Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of
Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»*

33, Nebesna Sotnia, 20 300

*КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»*

вул. Небесної Сотні, 33, 20 300

Анотація. У статті визначено поняття та структуру професійної компетентності майбутнього вчителя. Розглянуто значущість особистісно орієнтованого підходу до формування професійної компетентності майбутніх вчителів. Представлено вимоги, які ставляться до якостей особистості майбутнього вчителя.

Ключові слова: професійна компетентність, майбутній вчитель.

Вступ.

Кардинальні зміни соціально-економічної політики країни викликали необхідність реформування освітньої галузі, що відображено в основних положеннях Конституції України, в Національній доктрині розвитку освіти, у Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту» та в інших державних документах, які пов'язують стратегічні цілі освіти з вирішенням проблем розвитку українського суспільства, включаючи подолання духовної кризи; вимагають переосмислення завдань виховання як першочергового пріоритету в освіті.

Основною метою сучасної освіти є – виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, формування у неї потреби та вміння жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури.

Реалізація цієї мети здійснюється у закладах освіти України, зокрема, й у педагогічних закладах вищої освіти, де набуто значного позитивного досвіду з організації виховання студентської молоді. Цей процес супроводжується пошуком і застосуванням нових виховних технологій, форм, методів, засобів формування особистості, яка визнана найвищою цінністю суспільства. Реформування освіти в Україні є частиною процесів оновлення освітніх систем, які відбуваються у європейських країнах і пов'язані з визнанням значимості знань, як рушія суспільного добробуту та прогресу. Ці зміни стосуються нових освітніх стандартів, оновлення та перегляду навчальних програм, змісту навчально-дидактичних матеріалів, підручників, форм і методів навчання.

Стратегічні завдання трансформації суспільства вимагають зростання ролі індивідуальної дії, креативної особистості, яка готова на швидку

переорієнтацію, на якісно нову структуру мислення, готовність до нестандартних дій в екстремальних умовах. Це багатогранна особистість із почуттям відповідальності, толерантності, відкритості вищим смислам, іншим культурам. Крім того, основою такої особистості є вічні цінності: любов, правда, чесність, доброта, справедливість, гідність, сумління, милосердя, великодушність, нетерпимість до зла, благородство, мудрість – саме вони мотивують діяльність людини і складають сенс її життя [1].

Основний текст.

На сучасному етапі, коли на перший план виходить активізація людського чинника, як однієї з умов подальшого людського прогресу, великого значення надається гуманізації суспільства. І перед вищою педагогічною школою ставиться завдання підготовки компетентного вчителя, відповідального фахівця здатного самостійно оцінювати те, що відбувається в суспільстві і будувати свою професійну діяльність відповідно до інтересів людей, які її оточують.

Аналіз практики духовно-етичного виховання у закладах вищої освіти показує, що у сучасних умовах відсутній єдиний концептуальний підхід до розуміння його суті і змісту, існує дисбаланс соціальних ідеалів і цінностей. Рішення цієї задачі пов'язане з формуванням стійких морально-етичних якостей особистості майбутнього вчителя у процесі діяльності. У державних документах останніх років все частіше підкреслюється значущість духовно-етичного виховання, яке покликане вирішити завдання консолідації суспільства, збереження єдиного соціокультурного простору країни.

У зв'язку з актуалізацією духовно-етичного виховання в українському суспільстві з'явилася потреба у педагогічних кадрах, здатних вирішувати відповідні завдання в умовах існування різних систем цінностей (екзистенційних, релігійних, гуманістичних тощо), концепцій духовно-етичного виховання школярів, суперечності інформаційного простору, входження України у контекст сучасної світової культури.

К. Левківський відзначає, що виховання студентської молоді, потребує особливої уваги. Майбутнє народу залежить від змісту цінностей, що закладаються у світоглядні орієнтири молодих людей, від того, якою мірою духовність стане основою їх життя [3].

Для вирішення даної проблеми вчителю потрібні предметні знання, оволодіння методикою їх викладання, загальна відповідність сучасній суспільній формації, учитель повинен направити свою діяльність на власне етичне виховання та на оволодіння сучасними технологіями духовно-етичного виховання молодших школярів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що професійна компетентність педагога визначається як сформованість у праці вчителя трьох складових:

- педагогічної діяльності (технології праці);
- педагогічного спілкування (клімат і атмосфера праці);
- особистості (мотивації, ціннісних орієнтацій) [1].

Показником визнання високої якості роботи вчителя є його визнання справжнім професіоналом. Таким чином, професіоналізм вчителя в освіті

визначається його високою підготовленістю до виконання завдань професійної діяльності, а ідеалом є такий вчитель, який володіє науковими знаннями і вміє застосовувати їх у реальній роботі відповідно до завдань, які стоять перед сучасною школою.

Об'єктом професійного розвитку і формою реалізації творчого потенціалу вчителя у професійній праці є інтегральні характеристики її особистості, до яких, поряд із спрямованістю, емоційною та поведінковою гнучкістю, відносять і компетентність [2].

У вітчизняній педагогічній літературі можна зустріти два схожих поняття: «компетенція» і «компетентність». Відповідно до тлумачного словника:

- ❖ компетенція – це добра обізнаність із чим-небудь, коло повноважень якої-небудь організації, установи чи особистості;
- ❖ компетентність – це властивість поняття компетентний;
- ❖ компетентний – це той, хто має достатні знання у будь – якій галузі, обізнаний, тямущий, кваліфікований; який має певні повноваження, повноправний, повновладний [2].

Схожість понять походять від одного джерела: *competentia* (від лат.) – узгодженість, відповідність, а *compeo* – відповідати, бути гідним, здатним. Варто відмежовувати ці поняття, враховуючи вітчизняні мовні стереотипи. Компетенція традиційно вживається у значенні коло повноважень, а компетентність пов'язують із обізнаністю, авторитетністю, кваліфікованістю. Тому в педагогічному сенсі доцільно вживати термін компетентність [2].

Компетентність – це результат професійного досвіду, такий наслідок його накопичення протягом професійного життя та діяльності, що забезпечує глибоке знання своєї справи, сутності професійної роботи, що виконується, способів та засобів досягнення цілей, здатність правильно оцінювати професійну ситуацію, що склалася, і приймати у зв'язку з цим потрібне рішення [1].

У структуру компетентності входять основні елементи:

- знання;
- досвід;
- професійна культура;
- особистісні якості фахівця.

Компетентність майбутнього педагога зумовлена особливостями, багатством, різноманіттям, інтегрованістю професійного досвіду і детермінована активністю та організаційною культурою.

Великого значення має особистісна спрямованість технологій навчання майбутніх вчителів, забезпечивши особистісно-професійну поведінку, самоуправління і розвиток творчого потенціалу учасників педагогічної взаємодії. Зростає значущість особистісно орієнтованого підходу до формування професійної компетентності майбутніх вчителів.

У працях Е. Зеєра виділено основні ознаки особистісно орієнтованого навчання:

- головна мета навчання – розвиток особистості студента;
- мета особистісно орієнтованого навчання – розвиток автономності,

- самостійності, відповідальності, рефлексії особистості студента;
- особистість – системоутворюючий чинник організації освітнього процесу;
- педагоги, студенти – рівноправні суб'єкти освітнього процесу;
- провідні мотиви освіти – саморозвиток і самореалізація всіх суб'єктів навчання;
- умова компетентності фахівця – формування знань, умінь і навичок;
- компетентність особистості забезпечується шляхом включення в процес навчання її суб'єктивного досвіду [1].

Діяльнісний підхід передбачає, що діяльність є основою, засобом, умовою розвитку особистості. Застосування діяльнісного підходу в освітньому процесі вимагає спеціальних зусиль, спрямованих на таку організацію праці студента, за якої він переходить у позицію суб'єкта пізнання, праці та спілкування, для чого йому необхідно опанувати вмінням обирати ціль, планувати діяльність, організовувати, виконувати, регулювати, контролювати її, аналізувати та оцінювати результати [2].

Застосування діяльнісного підходу у процесі формування комунікативної компетентності майбутніх вчителів спонукає студента до самостійності у здобутті знань, формуванні умінь та навичок, до ефективної організації діяльності. Цей підхід дає змогу навчити студента ставити перед собою мету, здійснювати самостійний пошук, аналіз, синтез та узагальнення нових знань, використовувати їх для розв'язання комунікативних завдань, оцінювати і коригувати результати діяльності.

Вимоги, які ставляться до якостей особистості вчителя:

- почуття відповідальності;
- благородство;
- інтелектуальна довершеність;
- моральна чистота;
- висока свідомість;
- чесність;
- вимогливість;
- доброзичливість тощо.

Вони забезпечують умови успішності педагогічної діяльності.

Висновки.

Професіоналізм педагога неможливий без розвитку спеціальних здібностей, знань та вмінь, але не менш важливою умовою є також розвиток і загальних здібностей, наявність загальнолюдських цінностей майбутнього вчителя. Професіоналізм майбутнього вчителя як психологічна та особистісна складова характеризується не лише професійно значущими якостями, але й мистецтвом постановки і вирішення професійних завдань, особливим розумінням дійсності в цілому та складних ситуацій у професійній діяльності.

Література:

1. Зеер Е.Ф. Психолого-дидактичні конструкти якості професійної освіти. / Е.Ф. Зеер // Освіта і наука. - 2002. - № 2 (Г4). С. 12-18.

2. Коваль Л.В. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи: монографія /Л.В. Коваль. Донецьк: Юго-Восток, 2009. – 375 с.
3. Пащенко М.І. Педагогіка. Навчальний посібник /М.І.Пащенко, О.О.Бабич та ін. – Умань. Видавець Сочинський М.М. 2022, – 134 с.

Literature:

1. Zeer E.F. Psychological and didactic constructs of the quality of professional education. / E.F. Zeer // Education and science. - 2002. - No. 2 (G4). P. 12-18.
2. Koval L.V. Professional training of future primary school teachers: monograph / L.V. Blacksmith. Donetsk: Yugo-Vostok, 2009. – 375 p.
3. Pashchenko M.I. Pedagogy. Study guide / M.I. Pashchenko, O.O. Babych and others. - Slow down. Publisher Sochinskyi M.M. 2022, - 134

Abstract. *The article defines the concept and structure of the professional competence of the future teacher. The requirements related to the personality qualities of the teacher are considered.*

Key words: *professional competence, teacher are considered.*

УДК 372. 881. 1

FORMATION OF THE SPEECH ACTIVITY OF THE FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHER**ФОРМУВАННЯ МОВЛЕНСЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ****Denisyuk T. / Денисюк Т. К.***Candidate of philological sciences / канд. філолог. наук***Synyehub. Y. / Синегуб Я. В.***Candidate of philological sciences / канд. філолог. наук**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College Of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**33, Nebesna Sotnia, 20 300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»**вул. Небесної Сотні, 33, 20 300*

Анотація. У статті розглянуто особливості мовленнєвої діяльності майбутнього вчителя початкової школи. Запропоновано вимоги до комунікативних якостей мовлення студентів. Проаналізовано висновки функцій мовлення майбутнього вчителя початкової школи. Представлено шляхи вдосконалення мовлення студентів.

Ключові слова: особливості мовленнєвої діяльності, майбутній вчитель, початкова школа.

Вступ.

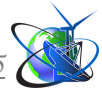
Мовлення є показником культури, засобом самовираження і самоутвердження особистості. Ця думка В.Сухомлинського розвиває висновки А. Макаренка. В.Сухомлинський розробив своєрідний кодекс мовлення. Він вважав, що слово не повинно бути брутальним, непристойним, фальшивим, нещирим. Досвід вітчизняних педагогів, який став світовим надбанням, набуває ще більшої актуальності, коли ведуться пошуки шляхів гуманізації шкільної освіти і виховання.

Основний текст.

Вислів мовлення здебільшого вживають, коли говорять про усне мовлення. Під усним мовленням розуміють як сам процес говоріння, так і результат цього процесу, усні вирази. Мовлення вчителя пристосоване для розв'язання специфічних завдань, що виникають у педагогічній діяльності, спілкуванні.

Можна говорити про *особливості мовленнєвої діяльності майбутнього вчителя початкової школи*, а саме:

- ✓ організовує діяльність;
- ✓ керує діяльністю залежно від умов спілкування;
- ✓ кінцевим результатом такої діяльності є досягнення гуманістично спрямованої мети, пов'язаної з вихованням учнів;
- ✓ добір мовних і мовленнєвих засобів здійснюється залежно від потреб, завдань взаємодії вчителя з учнями;
- ✓ ефективність мовлення прогнозується;
- ✓ мовленнєва діяльність у реальній ситуації спілкування будується на відтворенні стану, поведінки, реакції учнів;

- ✓ регулюється змістом зворотної інформації;
- ✓ мовлення є предметом його педагогічного аналізу і самоаналізу, постійного самовдосконалення.

Мовлення реалізується у двох різновидах – у монологі і в діалозі. Форми монологічного мовлення:

- розповідь;
- коментар;
- пояснення;
- розгорнуті оцінні судження.

Діалогічне мовлення представлено в різного роду бесідах, що будуються у вигляді запитань і відповідей[1].

Аналізуючи мовлення, використовують вислів комунікативна поведінка. В сучасній науковій літературі під *комунікативною поведінкою* розуміють не просто процес говоріння, повідомлення чогось, а таку організацію мовлення і відповідно до нього невербальної поведінки, яка впливає на створення емоційно-психологічної атмосфери спілкування, характер взаємин, стиль їхньої діяльності.

Комунікативна поведінка майбутнього вчителя оцінюється відповідно до того, що і як він говорить, які в нього жести, рухи, вираз обличчя, який підтекст мають його слова, на яку реакцію розраховані. В реальних ситуаціях шкільного життя мовленнєвий бік спілкування проходить у формі реплік, розповідей, запитань, оцінних суджень, відповідей, зауважень, емоційних реакцій.

Ця специфічна атмосфера – результат комунікативної поведінки, вона неповторна і в цьому розумінні – миттєва. Тому важливо, обмірковувати не тільки зміст спілкування, а й особливості свого мовлення і комунікативної поведінки.

Ефективність мовлення вчителя залежить від:

- рівня володіння мовою;
- вміння здійснювати правильний вибір мовних засобів;
- стилю спілкування;
- установки на взаємодію з іншими;
- відчуття психологічних особливостей ситуації мовлення.

Стиль спілкування ґрунтується на дружньому ставленні до співрозмовника, комунікативна поведінка завжди спрямована на встановлення особистісного і пізнавального контакту, запобігання негативним реакціям або зняття їх, створення ситуації «ми» – ситуації спільних роздумів і переживань. Мовлення вчителя має особистісне забарвлення, воно інтонаційно.

Отже, рівень мовленнєвої діяльності майбутнього вчителя визначаються рівнем культури його мовлення і спрямуванням його комунікаційної поведінки. Вимоги до комунікативних якостей мовлення майбутнього вчителя зумовлені насамперед функціями, які воно виконує у професійній діяльності.

Головними *функціями мовлення* є:

- ✓ комунікативна – встановлення і регуляція стосунків, забезпечення гуманістичної спрямованості розвитку учнів;
- ✓ психологічна – створення умов для забезпечення психологічної свободи учня, вияву індивідуальної своєрідності його особистості; зняття соціальних

затисків, які заважають цьому;

✓ пізнавальна – забезпечення повноцінного сприймання інформації учнями, формування в них особистісного, емоційно-ціннісного ставлення до знань;

✓ організаційна – забезпечення раціональної організації діяльності учнів тощо.

Проаналізуємо висновки щодо функцій мовлення:

- встановлення і регуляція стосунків;
- забезпечення гуманістичної спрямованості розвитку учнів;
- організація взаємодії з учнями;
- побудова виховання і навчання на засадах співробітництва і співтворчості;
- формування характеру стосунків, які формуються у системі відносин;
- передбачення педагогічного успіху або невдачі;
- виконання ролі регулятора стосунків з іншими;
- досягнення найвищого результату спілкування – взаєморозуміння між педагогом і його вихованцями.

Найважливіші педагогічні завдання для розвитку гуманістичних відносин між учителем і учнями:

- ✓ встановлення особистісного контакту з учнями;
- ✓ орієнтація учнів на особистісне включення у комунікацію;
- ✓ створення ситуацій діалогу у спілкуванні вчителя з учнями;
- ✓ забезпечення активної позиції учнів у взаємодії з педагогом[1].

Особливості мовлення майбутнього вчителя у взаємодії багато в чому залежать від його індивідуального стилю спілкування (спілкування-дистанція, спілкування-загравання, спілкування на ґрунті спільної творчої діяльності тощо), характеру його соціальних установок у педагогічній комунікації. Якщо для вчителя характерні авторитарний стиль спілкування і негативні соціальні установки, то від нього не можна чекати коректних зауважень, доброзичливих інтонацій. Демократизм у стосунках зумовить інший стиль мовлення, який продемонструє повагу і довіру вчителя до учнів.

Психологічна функція мовлення тісно пов'язана з функцією комунікативною, проте має дещо інші завдання. Можна сказати, що ці завдання певною мірою психотерапевтичного характеру – створення умов для забезпечення психологічної свободи, вияву індивідуальної своєрідності, зняття соціальних затисків, які заважають цьому. Ідеться передусім про ситуації, коли виникає, потреба психологічно захистити учня: підкреслити повагу до нього як особистості, піднести його авторитет, зняти страх перед можливою невдачею, заохотити в зусиллях досягти успіху. Мовлення може бути тим інструментом, за допомогою якого зникає невпевненість учня в собі, ініціюються його активність, творчість, вселяється віра у можливість самореалізації, досягнення позитивних результатів у діяльності. Вибір мовленнєвих моделей тут здійснюється не з позиції «ти повинен», «зобов'язаний», а з позиції «ти маєш право».

Тому зрозуміла думка сучасних учених про те, як важливо створити кожному учневі умови для успіху. У виконанні завдань велике значення має мовлення, стилі, його комунікативної поведінки на уроці. Як можна переконатися, функції мовлення у діяльності різноманітні і важливі. Зневажливе ставлення до виконання їх може спричинити негативні наслідки у спілкуванні школярів.

Висновки.

Пропонуємо шляхи вдосконалення мовлення майбутніх вчителів початкової школи:

- самоконтроль і розвиток культури мовлення, створення установки на оволодіння літературною мовою у різних ситуаціях спілкування;
- самоконтроль і розвиток умінь виразного мовлення;
- самоконтроль і розвиток комунікативних умінь, здібностей, соціальних установок у спілкуванні;
- розвиток загальних психофізичних особливостей своєї особистості, які є передумовою оволодіння вміннями мовлення.

Література:

1. Галузінська М.І. Педагогічні технології навчання у закладах загальної середньої освіти/ М.І. Галузінська, І.М. Харченко: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів – Умань: ВПЦ «Візаві», 2019. – 259 с.
2. Коваль А.П., Культура української мови, – К., 1986. – 192 с.
3. Сухомлинський В.О., Слово про слово. Слово вчителя в моральному вихованні // Вибрані твори: том 5, – К., 1977.

Literature:

1. Haluzinska M.I. Pedagogical technologies of teaching in institutions of general secondary education / M.I. Haluzinska, I.M. Kharchenko: textbook for students of higher pedagogical educational institutions - Uman: PPC "Vizavi", 2019. - 259 p.
2. A.P. Koval, Culture of the Ukrainian Language, – K., 1986. – 192 p.
3. Sukhomlynsky V.O., Word for Word. The word of the teacher in moral education // Selected works: volume 5, – K., 1977.

***Abstract.** The article examines the peculiarities of speech activity of a future primary school teacher. Requirements for the communicative qualities of students' speech are proposed. The conclusions of speech functions of the future primary school teacher are analyzed. Ways to improve students' speech are presented.*

***Key words:** peculiarities of speech activity, future teacher, primary school*

УДК 378.147.015

**ON THE QUESTION OF THE COGNITIVE COMPONENT OF THE
METHODICAL TRAINING OF PHYSICS TEACHERS
КОГНІТИВНИЙ КОМПОНЕНТ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН**

Dekarchuk N./ Декарчук Н.*teacher / викладач**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of
Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**33, Nebesna Sotnia, 20 300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж**ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»**вул. Небесної Сотні, 33, 20 300***Polishchuk T./Поліщук Т.В.***Candidate of Agricultural Sciences, Associate Professor / канд.с.-г. наук, доцент**Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

Анотація. У статті обґрунтовується необхідність посилення уваги до когнітивного компонента методичної підготовки майбутніх вчителів природознавчих дисциплін, наводяться результати вивчення стану розвитку деяких його аспектів у викладачів, визначається орієнтовний зміст фахових знань, необхідних для студентів самостійно навчатися при дистанційному навчанні.

Ключові слова: когнітивний компонент, майбутні вчителі, природознавчі дисциплін.

Вступ.

До складу показників якості природознавчої освіти входять уміння здобувачів самостійно здобувати знання в умовах дистанційного навчання. Навчити студентів вчитися – основне завдання, що стоїть перед викладачем сучасної вищої школи. Вивчення стану підготовки майбутніх вчителів природознавчих дисциплін свідчить про те, що більшість студентів володіють знаннями про інформацію як об'єкт вивчення, мають уявлення про техніку і прийоми її запам'ятовування, свідомо застосовують розумові операції під час набуття природознавчих знань, здійснюють підготовку до кваліфікованого управління пізнавальною діяльністю школярів під час проходження педагогічної практики.

Основний текст.

До числа завдань, які необхідно було вирішити під час дослідження означеної проблеми, увійшли:

- вивчення стану розвитку у студентів умінь працювати з інформацією;
- визначення ступеня готовності майбутніх вчителів до організації роботи школярів з інформацією на уроках;
- виявлення рівня сформованості вмінь у майбутніх вчителів самостійно здобувати знання з природознавчих дисциплін;
- визначення умов підготовки майбутніх вчителів до когнітивно-моделюючої діяльності з організації навчання.

Вивчення стану готовності майбутніх вчителів до усунення вищезазначених недоліків у самостійній роботі із набуття знань дозволило запропонувати умови покращення у методичній роботі викладачів:

- трактувати і грамотно інтерпретувати лінійну залежність між природознавчими величинами;
- дотримуватися узагальненої характеристики елементів природознавчих знань;
- знати алгоритми виконання основних розумових операцій і навчити студентів вмінню користуватися ними;
- планувати навчати студентів на заняттях мові природознавчої науки;
- визначати дозу допомоги студентам під час їхньої самостійної роботи;
- володіти інформацією про фактори, які впливають на якість засвоєння інформації та ступінь її запам'ятовування;
- робити методичний аналіз змісту інформації, викладеної в підручнику, відповідності змісту цієї інформації стандартам освіти, диференційованого навчання, дистанційного навчання тощо.

Аналіз наведеного стану управління пізнавальною діяльністю студентів дозволяє зробити висновок про необхідність посилення уваги до когнітивного компонента методичної підготовки майбутніх вчителів як під час навчання у закладах вищої освіти, так і під час проходження виробничих практик.

Під когнітивним компонентом готовності майбутніх вчителів до педагогічної діяльності ми розуміємо сукупність знань про: сутність процесу навчання; особливості розвитку студентів у процесі вивчення природознавчих дисциплін; специфіку перебігу когнітивних процесів (уваги, сприйняття, мислення, пам'яті), зміст дисциплін, що вивчається тощо.

Показниками сформованості когнітивного компонента готовності майбутнього вчителя до педагогічної діяльності є:

- методологічні знання;
- загальнотеоретичні і методичні знання;
- уміння успішно здійснювати пізнавальну діяльність;
- позитивний педагогічний досвід тощо.

У контексті виділеного напрямку педагогічної діяльності майбутнього вчителя зміст когнітивного компонента повинен включати :

- знання про зміст природознавчої освіти;
- знання про види інформації та можливі способи її перекодування;
- знання про особливості сприйняття інформації студентами і специфіку пізнавальної діяльності особистостей з різними типами сприйняття;
- знання про особливості розумової діяльності студентів;
- знання про особливості запам'ятовування інформації;
- знання про структуру пізнавальної діяльності;
- знання про узагальнені плани вивчення елементів знань і необхідність їхнього використання для поліпшення самостійної діяльності з вивчення нового матеріалу та складання опорних конспектів;
- знання про прийоми активізації самостійної пізнавальної діяльності студентів;

- знання про зв'язок між складністю навчального матеріалу і його належністю до типу емпіричних або теоретичних знань [1];
- знання про те, що студенти мають різний тип мислення і за співвідношенням абстрактного і образного мислення можуть поділятися на групи:
 - а) з перевагою абстрактного мислення над конкретним і студенти з перевагою образного мислення над абстрактним (Н.Менчинська);
 - б) з аналітичним, геометричним та гармонічним типами мислення (В.Крутецький). Особливості їхньої розумової діяльності визначають характер труднощів під час засвоєння навчального матеріалу.

Ці знання входять до когнітивного компоненту професійної підготовки вчителя, підтверджують його інтеграційний характер і є результатом пізнавальної діяльності вчителя. В умовах переходу школи на особистісно-орієнтовані технології навчання, дистанційного навчання зростає роль цього компонента у підготовці майбутнього вчителя до здійснення педагогічної діяльності, яка проявляється в тому, що вибір стратегій навчання вимагає від вчителя не інтуїтивних дій, а усвідомлених підходів до прийняття конкретних рішень стосовно кожної конкретної особистості в процесі здійснення самостійної пізнавальної діяльності. Пошуком шляхів досягнення розуміння доцільності прийняття відповідних заходів займається герменевтика.

Педагогічна герменевтика охоплює теорію і практику розуміння та інтерпретацію педагогічних знань, зафіксованих в різних текстах, що відображають уявлення про педагогічну реальність. До основних понять педагогічної герменевтики відносять: розуміння, пояснення, текст, об'єктивне значення педагогічного знання, універсальні смисли педагогічного знання, педагогічна парадигма, особистісний смисл педагогічного знання тощо.

Герменевтична інтерпретація методичного знання означає вироблення особистісних смислів педагогічного знання на основі розуміння, аналізу і рефлексії педагогом власного професійного досвіду, до складу якого входять і знання як його когнітивний компонент [2].

Специфіка гностичної діяльності як процес дозволяє, визначити гностичні вміння як уміння, пов'язані з усвідомленням, систематизацією, трансформацією одержаної інформації, характеризувати гностичні вміння як основні уміння в діяльності вчителя, на базі яких відбувається теоретично обґрунтована побудова і реалізація педагогічного процесу (Н.Кузьміна).

Формування гностичних умінь дає *можливість*:

- ✓ навчити студентів виділяти в отриманій інформації зміст на основі виявлення й аналізу причинно-наслідкових зв'язків;
- ✓ створити умови для актуалізації знань, необхідних для систематизації отриманої інформації;
- ✓ навчити студентів знаходити інтегруючі фактори природознавчих дисциплін і дисциплін психолого-педагогічного циклу для використання інформації в умовах дистанційного навчання;
- ✓ навчити студентів використати свій творчий потенціал в умовах нової ситуації;

- ✓ надати студентам можливості прояву креативності мислення, ініціативності, активності, оригінальності в обробці і використанні різної інформації.

Щоб майбутній учитель зміг опанувати гностичними вміннями, він повинен *уміти*:

- аналізувати зміст навчального матеріалу;
- бачити і розумно використовувати причинно-наслідкові зв'язки між труднощами навчального матеріалу і вибором методів і прийомів роботи над ним;
- актуалізувати теоретичні знання відповідно до умов та педагогічних ситуацій;
- відчувати потребу в удосконаленні своєї педагогічної діяльності.

З позицій зазначеного підходу аналіз змісту тексту навчального матеріалу з природознавчих дисциплін повинен включати:

- ❖ визначення сутності змісту природознавчих знань, яка проявляється не тільки у виявленні сутності явищ, що вивчаються, але й у переконанні студентів у тому, що ці знання постійно розвиваються. У зв'язку із цим зміст знань доцільно представляти як логіку наукового пізнання, що відображає ланцюжок постійно діючих протиріч, що виникають при поглибленні і розширенні знань про навколишній світ;
- ❖ виявлення зв'язку змісту інформації із цінностями, що формуються. Оскільки зміст навчання визначається не тільки конкретним матеріалом з теми, але й тим, що пропонується студенту в якості предмета пізнання, роздумів, критичного ставлення, рефлексії, мотивування, перетворювальної діяльності (О.Бондаревська);
- ❖ зв'язок змісту освіти зі стандартами, де закладені культурологічний підхід та гуманістична парадигма, соціальне замовлення і специфіка навчального предмету та його вплив на формування наукового світогляду молоді;
- ❖ зв'язок змісту навчального матеріалу з метою навчання і процесом діяльності студентів;
- ❖ зв'язок змісту знань про творчість, у результаті яких з'являється новий особистісний зміст знання, відкривається нове у внутрішньому світі особистості.
- ❖ уявлення про зміст матеріалу як основу самоорганізації, що виступає необхідною умовою саморозвитку. Як відомо, на ступінь самоорганізації особистості суттєво впливають її внутрішні ресурси і зовнішні впливи, до числа яких входить і зміст матеріалу, який здатен опосередковано впливати на потреби, рефлексивність та відношення до нових знань [3].

Висновки.

Наявність сформованого когнітивного компоненту в методичній підготовці майбутніх вчителів природознавчих дисциплін та гностичних умінь, завдяки яким відбуватиметься його оновлення, дозволить їм компетентно підходити до аналізу змісту навчального матеріалу і організації діяльності студентів в його пізнанні під час дистанційного навчання.

Література:

1. Андронатий В.В. Дифференцированный подход к процессу обучения: психолого-дидактический подход. – Гатчина, 2000. – 235 с.
2. Васьков Ю.В. Педагогічні теорії, технології, досвід (дидактичний аспект). – Харків.: Скорпіон, 2000. – 120 с.
3. Пащенко М.І., Красноштан І.В., Інноваційні технології навчання: словник-довідник. навчальний посібник.- Умань: ПП Жовтий, 2012. – 194 с.
4. Поніманська Т.І. Готовність до педагогічних інновацій у контексті гуманістичної педагогіки // Оновлення змісту і методів дошкільної освіти в Україні: Наукові записки РДГІІ. -Вип.5.- Рівне: РДПІ, 1999.-С.10-15.

References:

1. Andronaty V. Differentiated approach to the learning process: psychological and didactic approach.–Gatchyna, 2000.–235 p
2. VaskovYu.V. Pedagogicaltheories, technologies, experience (didacticaspect) / Yu.V. Vaskov. - X .: Scorpio, 2000. - 120 p.
3. Pashchenko MI, Krasnoshtan IV, Innovativelearningtechnologies: a dictionary. Tutorial / MI. Pashchenko. - Uman: PE Yellow, 2012. - 194 p
4. PonymanskayaT.I.Readinessfor pedagogical innovation inthecon textofhumanistic pedagogy // Updating the contentand methodsof pre-school educationin Ukraine: Scientificnotesof RDGIІ. -Vyp.5.-Exactly: RSPI, 1999.-P.10-15.

Abstract. *The article substantiates the need to increase attention to the cognitive component of methodical training of future teachers of natural science disciplines, provides the results of the study of the state of development of some of its aspects among teachers, determines the approximate content of professional knowledge necessary for students to study independently during distance learning*

Key words: *cognitive component, future teachers. natural science disciplines*

УДК 37 (09)«18/19» М. Грушевський

THE ROLE OF THE NATIVE UKRAINIAN SCHOOL IN THE FORMATION OF THE NATIONAL SELF-AWARENESS OF THE PERSONALITY IN THE UNDERSTANDING OF M.S. HRUSHEVSKY (1866-1934)**РОЛЬ РІДНОМОВНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ В РОЗУМІННІ М.С. ГРУШЕВСЬКОГО (1866-1934)****Zaichenko I. /Зайченко І. В.***Ph.D,prof./докт.пед.н., професор**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**33, Nebesna Sotnia, 20 300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж**ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»**вул. Небесної Сотні, 33, 20 300*

Анотація. У статті розкриваються погляди М. Грушевського на сутність, завдання, принципи нової української школи; її роль і місце у відродженні національної самосвідомості українців та формуванні національно свідомих громадян, патріотів України.

Ключові слова: Михайло Грушевський, українська національна школа, погляди.

Вступ.

Михайло Сергійович Грушевський (1866-1934) – видатний український історик, громадсько-політичний діяч, Голова Центральної Ради Української Народної Республіки (1917-1918), член Історичного товариства ім. Нестора-Літописця, член Чеської АН (1914), почесний член Київського товариства старожитностей і мистецтв (1917), член-кореспондент ВУАН (1923) та АН СРСР (1929), багаторічний голова Наукового товариства імені Шевченка у Львові (1897-1913), завідувач кафедри історії Львівського університету (1894-1914), автор понад 2000 наукових праць. [<https://uk.wikipedia.org/wiki/>]. Найповніше 50-томне видання творчої спадщини М. Грушевського (всі опубліковані й неопубліковані твори, його епістолярна, мемуарна спадщина й архів) виходить з 2002 у видавництві “Світ” (Львів).

Основний текст.

Все своє свідоме життя він присвятив боротьбі за визволення українців з московського ярма, публічно даючи глибоко обґрунтовану й переконливу відсіч усім тим, хто твердив, що “Ми, українці, спізналися з своїми національними змаганнями”, що “За нами нема ніякої сильної традиції – ми не жили ніколи державним життям і не виробили національних традицій. В теперішності у нас теж нічого нема, окрім побожних бажань. Виробляти тільки тепер національне почуття у суспільності й, не маючи ніяких основ національного життя, добиватись університетів, думати про українську науку, літературу і т. ін. – се зовсім безнадійна, даремна трата сил і енергії. Наша справа скінчена – ми запізно подумали про неї” [1, с. 20].

У статті “О любви к отечеству и народной гордости” М. Грушевський писав, що “Частинка правди в наведених вище і їм подібних міркуваннях про

безвиглядність українства міститься в тім, що національна свідомість і навіть національне почуття у значної частини української суспільності і навіть в народних масах досить слабке в Україні російській. З чисто етнографічної безпосередності вона вийшла, але до національної свідомості, не тільки щодо повноти національного життя, не дійшла, і так висить на роздоріжжі. І свідомій частині української суспільності дійсно припала в теперішній хвилі дуже тяжка задача – з одного боку, добиватися тих засобів, прав, спромог, що творять підставу національного життя; з другого боку – дбати про те, щоб розбудити у загалу громадянства приспане національне почуття або привести його до потрібної свідомості. А ще треба додати до того, що суспільність вся тепер захоплена іншими інтересами й мало цікавиться національними питаннями, так що й наклики до здобування національних прав та підстав національного життя, і наклики до розбудження національної свідомості, до уважливості для своїх національних потреб тепер стрічаються не раз з сильною апатією та байдужістю або й неприхильністю до такого “відтягання уваги суспільності від підставових питань” її життя в сторону “вузьконаціональних інтересів” [1, с. 22-23]. Думки, які певною мірою стосуються й нашого сьогодення.

Погляди М. Грушевського на рідномовну школу висвітлені у багатьох його творах 50-томного видання. У 1912 р. автором була видана збірка його творів під назвою “Про українську мову і українську школу”, що були надруковані у редакції газети “Село” (Київ, 1909-1910).

У 1991 р. заходами видавництва “Відродження” збірка була перевидана і в передмові до другого видання книги наведені слова М. Грушевського: “Серед усіх потреб нашого національного життя потреба рідної школи найголовніша, бо народ, який не має своєї школи, може бути лише пасербом чужих народів, і ніколи не виб’ється на самостійну дорогу існування” [4, с. 13].

В програмній статті науково-педагогічного журналу “Наша школа” – органу товариства “Учительська громада” (Львів, 1909) М. Грушевський писав, що “сотворення національної школи являється одною з найсильніших заперук національного відродження” [2, с. 69], бо “тільки націоналізація школи в українських землях може дати українській людині підстави успішного культурного, суспільного і економічного розвитку, уоружити його рівносильною зброєю в конкуренції національностей, забезпечити від перспективи відставання, упослідження в загальному культурному і економічному поході” [2, с. 70].

Українська національна школа покликана, за М. Грушевським, не лише готувати всебічно розвинених, високоосвічених, духовно й культурно багатих громадян, здатних примножити матеріальні, духовні й культурні цінності свого народу, але й “мусить пильнувати ще й своїх спеціальних справ дня, справ, які кінець кінцем сходяться в однім питанні, але незвичайно ширшим, що своїми розгалуженнями проходить ледве чи не всі сторони життя, а може коротко бути схарактеризоване як справа забезпечення свого національного існування, удержання в національній цілісності й одності своїх частей й переведення їх з становища етнографічної статистики в динаміку національного життя й розвитку” [2, с. 69]. М. Грушевський вважав, що питання розбудови української

національної школи на пізніше “відкладене бути не може без крайньої небезпеки для нашого національного існування ...” [2, с. 69].

Національна школа – це школа рідної мови, бо “вчити добре можна тільки такою мовою, котру ученики добре знають і розуміють, ... і таке правило в шкільній науці, що вчити треба ученика мовою для нього зрозумілою” [4, с. 15]; “на Україні треба вчити по школах українською мовою” [4, с. 17], – писав учений.

Відсутністю національної школи пояснював він економічний, соціально-політичний, культурний занепад українського народу. “...брак рідної, свійської школи в повнім глибокім значінні сього слова проявляється в такім очевиднім – скажем се сильне слово – культурнім виродженні української народності, але і в сфері середньої й вищої науки, брак національної школи відбивається незвичайно некорисно не тільки на національнім, але і на всім культурнім життю суспільності і народу” [2, с. 71].

М. Грушевський визначав жахливе становище народної школи в українських губерніях “Через те, що викладання від початку до кінця провадиться великоруською мовою, школа стає тільки місцем, де діти мучаться, де калічаться дитячі душі й натомість не дається майже нічого позитивного. Це цілком чітко констатував напередодні валуєвської заборони один з найвидатніших педагогів К.Д. Ушинський”, – відзначав М. Грушевський [3, с. 428].

“По українському вчити треба на те, щоб діти науку ту легше розуміли, краще і легше навчалися всього, чого їх учать. Якби вчили по українському, з української книжки, та як учитель теж усе толкував би по українському, як діти говорять, тоді діти наші всякої річи могли б скоро і легко навчитися – чи читати, чи писати, чи рахувати” [4, с. 40].

“Мова, за М. Грушевським, – цей перший і найважливіший показник національної окремішності – привертає до себе головну увагу політиків нівеляції, і ми бачили, як уже в першій чверті XVIII ст. уряд висуває вимогу, щоб в українській літературі “никакой розни и особаго наречия не было”. Придушивши, дійсно, будь-яку літературу місцевою мовою цензурними репресіями у XVIII ст., урядова політика стає у XIX ст. на ту точку зору, що української мови “не було, немає і бути не може”, як висловився у своєму циркулярі міністр Валуєв, солідаризуючись із жалюгідними вигадками, що українська мова являє собою лише спотворення російської мови, “зіпсовану російську мову” тощо” [3, с. 416].

Українців усе ще запитують: “Чи маєте на вашій мові письменство і літературу? Маємо, панове депутати, досить маємо, і не з учорашнього дня. Триста літ з верхом минуло від того часу, як наші предки, побачивши, як наш нарід пропадає в темноті, без школи, без книги, знаходилися просвічати його мовою рідною, зрозумілою, народньою” [4, с. 18-19]. Мають українці і свою мову, і святе письмо, і гарні вірші та оповідання, і різноманітні книги, і театральні комедії, і вистави. А такими іменами, як І. Котляревський, П. Гулак-Артемівський, Г. Квітка, Т. Шевченко, Марко Вовчок, П. Куліш, І. Нечуй-

Левицький, М. Костомаров, Панас Мирний, О. Кобилянська, М. Коцюбинський, І. Франко, Леся Українка, Ю. Федькович, В. Стефаник, В. Винниченко, І. Карпенко-Карий, М. Кропивницький, О. Олесь, М. Старицький, В. Самійленко, Г. Чупринка, не соромно похвалитися перед усім світом. Їх твори перекладені іншими мовами і іноземні читачі їх високо поцінують. Надруковано вже багато українських книжок, виходить чимало українських газет і журналів, у тому числі й наукових. У Львові і Києві є українські наукові товариства, які видають наукові книги, писав М. Грушевський [4, с. 19].

Народ український відчужували від власного економічного, соціально-політичного, національно-культурного життя: “мовчи, не розсуджай, що прикажуть – сповняй” [4, с. 24]. Люди відбилися від своєї мови, культури, школи, преси; їх привчали зневажати й забути рідне. Отже, позбавлений своєї мови, освіти, школи український народ “стемнів, збіднів, самий останній став, хоч не обиділа його природа ані розумом, ані понятієм”, а край український – “багатий, родючий, дозвільний ...” [5, 1909. № 5].

М. Грушевський закликав свідомих українців негайно взятися за просвіту свого народу. Можливості для цього є, вказував він. Після 1905 року стало вільніше українському слову, українській школі, газеті; з'явилися умови для створення різноманітних селянських, робітничих, фахових спілок, товариств, об'єднань, що займалися б народною просвітою. Треба активніше й наполегливіше добиватися того, щоб у школах України навчання здійснювалося рідною мовою. “Треба горнутися до свого українського, заохочувати до нього, розширювати його всякими способами. Бо інакше, як на своїй народній українській основі, не стане наш народ просвіченим, не вийде з теперішньої темноти, злиднів і пониження”, – закликав учений [5, 1909. № 5].

М. Грушевський рішуче викривав і засуджував тих, хто твердив, що українська мова не є окремою мовою, а є лише “наріччям”. У статтях “Не порозумнішали”, “Російська Академія наук про українську мову” він довів абсурдність тих тверджень. Навіть комітет міністрів у 1905 р. визнав шкідливість заборони української мови. Ради Київського й Харківського університетів, київський генерал-губернатор, Російська Академія наук одностайно заявили, що заборону українського слова вважають шкідливою й нерозумною, і пропонували негайно зняти будь-які обмеження й заборони щодо розвитку української мови й навчання нею в школі.

М. Грушевський писав: “А таки Українці мають свою мову відмінну, своє письменство на тій мові, і як тою мовою хочуть писати, то як їм ту мову забороняти? Мусить бути право і свобода тою мовою писати і друкувати, і коли народ наш тою мовою говорить, то й у школі треба тою мовою вчити” [4, с. 44].

Однак, забезпечення для кожного українця права навчання рідною мовою, за М. Грушевським, ще не вирішує освітньої справи. Необхідно, щоб усе соціальне середовище, уся структура, система, мета й завдання, зміст і методи, сам дух школи були проникненні ідеєю українства; щоб школа виражала інтереси й потреби українського народу, сприяла розвиткові нації.

М. Грушевський рішуче засуджував і переконливо доводив брехливість тверджень ворогів української нації і просвіти про те, що нібито самі українські

селяни не хочуть знати й розуміти української мови і навчання нею в школі. У статті “Промовили” М. Грушевський наводить приклад того, як втішно сприйняли звістку у селі Теслугові Дубенського повіту на Волині про те, що у їх волості замість тогочасних церковних шкіл відкрили школи з українською мовою навчання, розуміючи, що навчання дітей українською мовою в сільській школі буде легшим і ефективнішим, читання й письмо діти опанують швидше й міцніше. Отже, селяни однозначно заявили, що “треба їм української науки, української книжки, української школи” [4, с. 29]. Однак, “начальство їх про те не питає, а вони мовчать, самі не кажуть, чого хочуть, чого їм треба, щоб вийти з теперішньої темноти та злиднів. А різні люди тому й раді” [4, с. 29].

М. Грушевський відзначає, що “якби таких Теслуговців на Україні було більше, – було б інакше. Не говорили б за наших селян різні панки, що буцім-то селяни української мови не хочуть, і їм не треба її” [4, с. 30].

Однак, є правдою, що “Мовчить наш нарід, мовчать його представники в Думі, немов серед порожньої пустки лунають голоси, що підіймаються за право народу. Де-не-де, зрідка, тихо і несміливо пролунає селянський голос за своєю мовою, за своєю школою; за правом вільного розвитку народнього. Сі одинокі голоси никнуть, і вороги нашого народнього життя нахабно кричать, що наші жадання – се наші видумки, що їх видумує кілька людей, а селянство українське не хоче української книжки і газети; не бажає, щоб дітей українських по школах учили рідною українською мовою; не хоче того, аби в церкві, чи в суді, чи в уряді (присутсвії) були люди, які могли б розмовляти з ним українською мовою і відповідати йому тою ж зрозумілою для нього мовою” [4, с. 31].

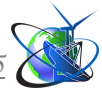
Висновки.

Як бачимо, ці думки М. Грушевського актуально звучать і для нашого сьогодення в умовах розвитку справді української національної школи на всіх її рівнях, починаючи від дошкільної і закінчуючи післядипломною та самоосвітою, а також системи національної освіти й національного виховання.

Спадщина М. Грушевського набуває особливої гостроти й актуальності. Тому одним із важливих завдань історико-педагогічної науки є глибоке її вивчення, критичне осмислення і творче використання в захисті Української держави, збереженні й зміцненні її обороноздатності, суверенітету й територіальної цілісності, розбудові національної школи й освіти в Україні.

Література:

1. Грушевський М.С. Твори: У 50 т. / Редкол.: П. Сохань, Я. Дашкевич, І. Гирич та ін.; Голов. ред. П. Сохань. Львів: Світ, 2002. Т. 2: Серія “Суспільно-політичні твори (1907 – 1914)”. 2005. 704 с.
2. Грушевський М.С. Твори: У 50 т. / Редкол.: П. Сохань, Я. Дашкевич, І. Гирич та ін.; Голов. ред. П. Сохань. Львів: Світ, 2002. Т. 3: Серія “Суспільно-політичні твори (1907 – березень 1917)”. 2005. 792 с.
3. Грушевський М.С. Твори: У 50 т. / редкол. : Г. Папакін, І. Гирич та ін. Львів: Світ, 2002. Т. 22: Нарис історії українського народу / Упор. І. Гирич, В. Кавунник. 2015. 568 с. (Серія “Монографічні історичні праці”).

4. Грушевський М.С. Про українську мову і українську школу / Передм. Я.П. Гояна; [Худож. оформл. О.В. Ковалю]. К.: Веселка, 1991. 46 с.: іл.
5. Село, Київ, 1909. № 5.

Literature:

1. Hrushevskiyi M.S. Works: In 50 volumes / Edited by: P. Sohan, Ya. Dashkevich, I. Hyrych, etc.; Chairman ed. P. Sohan. Lviv: Svit, 2002. Volume 2: Series "Social and Political Works (1907-1914)". 2005. 704 p.
2. Hrushevskiyi M.S. Works: In 50 volumes / Edited by: P. Sohan, Ya. Dashkevich, I. Hyrych, etc.; Chairman ed. P. Sohan. Lviv: Svit, 2002. Volume 3: Series "Social and Political Works (1907 - March 1917)". 2005. 792 p.
3. Hrushevskiyi M.S. Works: In 50 volumes / editor. : H. Papakin, I. Hyrych and others. Lviv: Svit, 2002. T. 22: Essay on the history of the Ukrainian people / Upor. I. Hyrych, V. Kavunnyk. 2015. 568 p. (Monographic historical works series).
4. Hrushevskiyi M.S. About the Ukrainian language and the Ukrainian school / Prem. J.P. Goian; [Artist. form O.V. Blacksmith]. K.: Veselka, 1991. 46 p.: illustrations.
5. Village, Kyiv, 1909. No. 5.

Abstract. *The article reveals M. Grushevsky's views on the essence, tasks, principles of the new Ukrainian school; its role and place in the revival of the national identity of Ukrainians and the formation of nationally conscious citizens, patriots of Ukraine. M. Grushevsky thought the Ukrainian national school was necessity of social being, also principal of national revival; it had promoted preservation of Ukrainian nationality from cultural degeneration and saving existence of Ukrainians as nation.*

Key words: *Mykhailo Grushevsky, Ukrainian national school, views.*

УДК 378: 373 - 051

COMPETENCE STRUCTURE OF FUTURE TEACHERS IN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION**СТРУКТУРА КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ****Zabolotny O.I./ Заболотний О.І.***Candidate of Agricultural Sciences, Associate Professor / канд.с.-г.наук, доцент
Uman National University of Horticulture**Уманський національний університет садівництва***Zabolotna A./ Заболотна А.В.***Candidate of Agricultural Sciences, Associate Professor / канд.с.-г.наук, доцент
Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

Анотація. Визначено структуру компетентності фахівця. Висвітлено питання ролі компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх вчителів з урахуванням потреб сучасного суспільства. Узагальнено поняття «компетентність». Виокремлено основні структурні компоненти компетентності, розкрито їх сутність.

Ключові слова: компетентність, компетенції, структура, вища школа, професійна підготовка.

Вступ. Сучасний розвиток вищої професійної освіти в Україні визначив нові пріоритети цієї сфери відповідно до світових тенденцій. Економічні, соціальні, технологічні та інформаційні технології сучасного суспільства вимагають модернізації цілей, принципів, змісту та технологій освітнього процесу, формування компетентного фахівця. Компетентнісний підхід обумовлений бажанням досягти високої якості освіти, розумінням безперспективності екстенсивного шляху подолання проблеми за рахунок збільшення об'єму знань. Основною метою закладу вищої освіти є підготовка особистості, яка розуміє коло тих професійних та життєвих завдань, які вона має вирішити у майбутньому.

Аналіз публікацій дає можливість констатувати, що проблема змісту і структури поняття компетентності є одночасно досить актуальною і складною для вирішення. У працях А. Бермуса, А. Каспржака, В. Сохань, А. Хуторського та ін. аналізується сутність компетентнісного підходу та проблеми формування компетентності в освіті. Аналіз існуючих підходів до визначення основоположних дефініцій дав змогу зробити висновки про відсутність у науковій літературі однозначного їх тлумачення як психолого-педагогічної категорії.

Основний текст. Узагальнення теоретичного та практичного досвіду реалізації компетентнісної освіти є підставою для трактування *компетенції* як кола повноважень, що визначає наперед задану соціальну вимогу до професійної підготовки фахівця, необхідну для його продуктивної діяльності, виконання функціональних обов'язків.

Для того, щоб виявити *компетентність*, фахівець повинен продемонструвати володіння компетенціями, що дозволить йому бути конкурентоспроможним.

Отже, якщо компетенції розглядаються як сукупність того, що фахівець має у розпорядженні, то компетентність розуміють як сукупність того, чим він володіє, тобто властивості особистості, внутрішня характеристика (А.Хуторський та ін.).

Компетентність є опорним поняттям, значення якого формується тими, хто його використовує, як шлях встановлення взаємодії між закладами освіти та вимогами до майбутніх фахівців у галузі освіти. М. Рижаків підкреслював, що прояв компетентності відбувається лише у певному виді діяльності і, що вона не може бути ізольована від конкретних умов її реалізації, а життєздатність визначення поняття компетентності зростає, якщо відображені у ньому аспекти відповідають цілям застосування [1].

Володіння компетенціями, їх прояв визначає компетентність у певному виді діяльності фахівця.

Відповідно, *компетентність*:

- передбачає володіння компетенціями, що обумовлені діяльністю у визначеній сфері;
- дозволяє виконувати професійні функції на основі знань, умінь і навичок, власного досвіду, особистісного ставлення до предмету діяльності;
- відображає у структурі професії її предметний бік, включаючи знання про предмет діяльності, її специфіку, а також основні способи діяльності, уміння, технології, що застосовуються для успішного досягнення результату.

За І. Лернером, М. Мазо, М.Скаткіним оволодіння знаннями, діяльністю відбувається на трьох рівнях: мотиваційному, когнітивному та операціональному [1].

Мотиваційний рівень це:

- усвідомлення особистісного та професійного значення знань, умінь та навичок;
- наявність стійкого пізнавального інтересу до вирішення професійних завдань;
- позитивне ставлення до навчально-пізнавальної діяльності;
- активізація системи мотиваційного рівня;
- забезпечення реалізації особистісного творчого потенціалу, тобто виконує стимулюючу функцію.
- передбачення фіксування інтересу та ціннісних установок до діяльності майбутнього фахівця;
- оволодіння компетенціями, необхідними для вирішення професійних завдань;
- установка на розвиток своєї компетентності.

Когнітивний рівень:

- забезпечує механізм оволодіння компетентністю через пізнавальну діяльність, відображаючи інформаційну та орієнтаційну функцію;
- пов'язаний з інтелектуальною сферою студента;

- передбачає наявність теоретичних знань про мету, об'єкт, суб'єкт, засоби та результат діяльності, уміння їх застосовувати для здійснення професійних функцій;
- характеризує усвідомлення сутності кожного компоненту структури діяльності.

Операційний рівень:

- забезпечує механізм оволодіння компетентністю через включення у власну практичну діяльність;
- являє систему умінь, способів виконання дій;
- сприяє практичній реалізації у професійній діяльності майбутнього фахівця;
- забезпечує її продуктивність, виконуючи трансляційну та регулятивну функції.

Отже, компетентність майбутнього вчителя – інтегрована якість особистості, породжена її діяльністю як суб'єкта накопичення власного досвіду про способи педагогічної діяльності, що характеризується цілісною системою особистісно-осмислених знань, умінь і навичок майбутнього вчителя, цінностей, які забезпечують оволодіння компетенціями педагогічної діяльності для ефективного вирішення професійних та життєвих завдань.

Не існує єдиного підходу до визначення структури компетентності. Склад структурних компонентів залежить від того, який її вид аналізується. Залежно від цього робиться акцент на тих або інших структурних компонентах.

Так, М. Кяерстом запропоновано виділення компонентів компетентності:

- передумови компетентності (здатність, талант, знання, досвід тощо);
- діяльність особистості як процес (її опис, структура, характеристика, ознаки);
- результати діяльності (кількісні і якісні параметри результатів діяльності) [2].

Виходячи з того, що компетентність обумовлена змістом здійснюваної діяльності та властивостями особистості, вона є системно- організованою, цілісною, особистісно обумовленою характеристикою майбутнього вчителя, адекватною цілям та змісту його професійної діяльності.

Відповідно, в основу структури компетентності, покладена структура діяльності через систему складників: цілі, мотиви, суб'єкти, об'єкти, взірці, умови, засоби, результати і корекція (В. Семиченко).

Студент активно включається у діяльність, коли чітко уявляє собі її мету, вирішує для чого потрібна діяльність і що буде отримано у результаті. Мета діяльності – це ідеальний образ, втілений у продукті, який є результатом перетворення об'єкту діяльності. Важливо, щоб вона була особистісно значуща. Відповідно, мета діяльності повинна із зовнішньо нав'язаної (екстравертованої) стати внутрішньо привабливою і особистісно усвідомленою, зрозумілою і необхідною для студента, який осмислено сприймає завдання діяльності і виявляє внутрішню готовність до їх виконання, вміє трансформувати зовні задану мету у власну мету і завдання діяльності, яка виконується.

Суб'єктний компонент передбачає усвідомлення студентом себе як суб'єкта діяльності, діагностику власних можливостей у її здійсненні, пізнання якостей власної особистості, що забезпечують виконання діяльності, активне включення в діяльність, створення індивідуальної траєкторії пізнання, що надає йому неповторності та своєрідності. Студент, у якого є потреба, бажання, досвід, активно включається у діяльність. Студент, який невпевнений у собі, – комплексує, уникає, діє за зразком.

Суб'єктний компонент передбачає опору на основні потреби людини:

- 1) у пізнанні;
- 2) у спілкуванні;
- 3) у творчості;
- 4) у навчанні;
- 5) у роботі;
- 6) у визнанні;
- 7) у захищеності;
- 8) у задоволенні;
- 9) в усвідомленні своєї діяльності;
- 10) в розширенні світогляду.

Чим більше потреб задовольняє студент, включаючись у діяльність, тим більше він самореалізується та отримує задоволення.

Об'єктний компонент передбачає:

- визначення об'єкту діяльності;
- позитивне ставлення до нього;
- зацікавленість у цьому об'єкті;
- потребу працювати з ним;
- володіння знаннями про об'єкт діяльності;
- його специфіку;
- можливості;
- уміння працювати;
- використовувати у своїй життєдіяльності.

Технологічний компонент пов'язаний з володінням засобами та способами діяльності:

- кожен студент для себе обирає ті засоби діяльності, які найбільш зручні, доступні, привабливі, раціональні;
- він вивчає їх специфіку, межі використання;
- враховуючи власні можливості та потреби, застосовує, виробляючи власні способи здійснення роботи – власну технологію, саме тому кожна людина по-своєму виконує запропоновану діяльність.

Результативний компонент передбачає прояв студентом рівня оволодіння компетенціями, дозволяє свідомо оцінювати результати своєї діяльності та рівень власного розвитку.

Отже, результатом сформованості компетентності майбутнього вчителя є стійка потреба займатися професійною діяльністю, інтерес до неї та бажання постійно самовдосконалюватися, знання специфіки цієї діяльності та майстерне її виконання.

Висновки. Отже, при створенні оптимальних умов для включення у різні види діяльності майбутній вчитель стає компетентним завдяки оволодінню відповідними компетенціями стосовно кожного з видів діяльності на мотиваційному, когнітивному та операційному рівнях.

Відповідно до компетентнісного підходу, основними ознаками професійної підготовки майбутніх фахівців можна виділити:

- здатність розпізнати проблеми у знайомій ситуації;
- бажання вдосконалюватися;
- розуміння змісту своєї діяльності;
- усвідомлення себе суб'єктом діяльності;
- самостійне перенесення знань та умінь на нову ситуацію;
- бачення нової функції виробничого об'єкту;
- визначення структури об'єкту;
- визначення різних способів вирішення проблемних ситуацій;
- самостійне комбінування відомих способів діяльності;
- побудова принципово нового способу вирішення проблемної ситуації;
- оцінка результативності своєї роботи.

Література:

1. Гавриш І.В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності : дис. ... д-ра пед. наук :13.00.04 / Гавриш Ірина Володимирівна. – Харків, 2006. – 572 с.
2. Галузінська М. І. Підготовка майбутніх вчителів до впровадження креативних технологій навчання. Частина 1: монографія/[авт.кол.: Галузінська М. І., Браславська О.В., Красноштан І.В. та ін.]. – Умань:, 2021. – с.197.
3. Лернер И. Я. Дидактические основы методов обучения / И. Я. Лернер. – М.: Педагогика, 1981. – 186 с.
4. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності: навч. посіб. /В. А. Семиченко. – К.: Вища шк., 2004. – 335 с.

Literature:

1. Havrysh I.V. Theoretical and methodological foundations for the formation of readiness of future teachers to innovation: thesis. Dr. Ped. Sciences: 13.00.04 / Havrysh Iryna Volodymyrivna. - Kharkiv, 2006. - 572p.
2. Haluzinska M.I. Preparation of future teachers for the implementation of creative learning technologies. Part 1: monograph /[ed. col.: Haluzinska M.I., Braslavska O.V., Krasnoshtan I.V., etc.]. - Uman :, 2021. - p.197.
3. Ya. Lerner Didactic foundations of teaching methods / I. Ya. Lerner. - M.: Pedagogyka, 1981. - 186 p.
4. Semichenko V. A. Psychology of pedagogical activity: teaching. manual /IN. A. Semichenko. - K.: Vyshcha Shk., 2004. - 335 p.

Abstract. The structure of the specialist's competence is defined. The question of the role of the competence approach in the professional training of future teachers, taking into account the needs of modern society, is highlighted. The concept of "competence" is generalized. The main structural components of competence are singled out, their essence is revealed.

Key words: competence, competences, structure, higher school, professional training

УДК 378.09: 371

CURRENT REQUIREMENTS FOR THE TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS BY DISTANCE EDUCATION**СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗА ДИСТАНЦІЙНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ****Zamorsky O. / Загорський О.О.***Candidate of Agricultural Sciences, Associate Professor / канд.с.-г. наук, доцент**Uman National University of Horticulture**Уманський національний університет садівництва***Krasnoshtan I./Красноштан І.В.***Candidate of Biological Sciences, Associate Professor / канд.біол.наук, доцент**Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

Анотація. У статті розкривається сутність, зміст і структура проектних технологій, особливості їх використання у навчальному процесі, умови їх застосування, переваги та складність їх використання у навчанні майбутнього вчителя природничих дисциплін та обґрунтовується доцільність їх застосування у закладах вищої освіти в умовах дистанційного навчання.

Ключові слова: модернізація, професійна освіта, проектна технологія.

Вступ.

Глобалізація та зміни в інформаційних технологіях сприяли вдосконаленню професійної освіти та підготовки майбутнього фахівця. Модернізація системи освіти в Україні, сучасні вимоги до професійної підготовки майбутніх вчителів зумовлюють необхідність використання нових сучасних педагогічних технологій. Інформаційне суспільство ставить за мету перед закладами вищої освіти, підготовку фахівців, здатних легко адаптуватися до життя, самостійно здобувати знання, вміло застосовувати їх на практиці для розв'язання професійних проблем. Сучасні дослідження показують, що проектні технології відіграють важливу роль у дистанційному навчанні, підвищуючи мотивацію, розвиваючи пізнавальний інтерес, творчі здібності та здатність самостійно вчитися [2].

Основний текст.

На кожному етапі історичного розвитку постають нові завдання у підготовці молодого покоління до самостійної трудової діяльності. Стратегічні завдання реформування вищої освіти було визначено таким чином:

- створення умов для здобуття громадянами професій відповідно до покликань, інтересів, здібностей, фізичного стану;
- підвищення їх кваліфікації і перепідготовки на рівні науково-технічних досягнень;
- забезпечення загальнодержавних і регіональних потреб у кваліфікованих кадрах, конкурентоспроможних в умовах ринкових відносин;
- виведення вищої освіти в Україні на рівень досягнень розвинутих країн світу.

У сучасній системі освіти відбулися і продовжують відбуватися значні зміни, зумовлені новими потребами інформаційного суспільства. Значно

розширюються і поглиблюються функції цієї системи, а відповідно – зміст та провідні напрями її діяльності. На початку XXI століття дана система охоплює не лише значну кількість закладів освіти, підпорядкованих Міністерству освіти і науки, а й заклади недержавної форми власності.

Розвиток неперервної професійної освіти в умовах її модернізації на початку XXI століття залежить від сукупності соціально-економічних, психологічних, педагогічних, управлінських, зовнішніх і внутрішніх чинників. Важливою складовою й водночас умовою ефективності цього процесу є підвищення кваліфікації фахівців, особливо педагогів вищої школи [1].

Формування освітньо-професійного потенціалу різних категорій населення й особливо молоді – пріоритетний напрям у забезпеченні державної політики зайнятості. З урахуванням цього слід зазначити три ключові блоки завдань, спрямованих на формування професійно-освітнього потенціалу.

Перше завдання – переорієнтація ринку освітніх послуг на потреби роботодавців. Його розв'язання потребує цілеспрямованої діяльності, що передбачає:

- обґрунтування державного замовлення на підготовку кадрів, запровадження системи тендерів на його розміщення;
- надання державної підтримки у підготовці фахівців за професіями, щодо яких утворився дефіцит на ринку праці;
- надання кредитів для здобуття вищої та професійно-технічної освіти із застосуванням механізму здешевлення;
- удосконалення порядку ліцензування освітніх послуг з метою оперативного реагування закладів освіти і підприємств на потреби ринку праці;
- розроблення і впровадження ефективного механізму взаємодії закладів освіти та роботодавців [3].

Друге завдання – це підвищення якості робочої сили. Для його реального виконання в Україні передбачено забезпечити:

- здійснення неперервного навчання працівників протягом всього періоду трудової діяльності;
- здійснення державних інвестицій у розвиток освіти та підготовку кадрів різного освітньо-кваліфікаційного рівня;
- здійснення професійного навчання працівників;
- здійснення професійного навчання зареєстрованих безробітних з метою забезпечення подальшої зайнятості;
- сприяння самоосвіті і професійному навчанню осіб за власні кошти для забезпечення розвитку особистості та просування по роботі;
- запровадження незалежної кваліфікаційної атестації [3].

Інтеграція професійної освіти в європейський простір – це складне завдання, спрямоване на входження України в європейський та світовий ринки праці. Для його реалізації необхідно забезпечити наступне: перегляд переліку напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у закладах вищої освіти; розроблення переліку кваліфікацій за відповідним

освітньо-кваліфікаційним рівнем; удосконалення державних стандартів освіти; оптимізація мережі закладів вищої освіти та системи їх підпорядкування [3].

Основним критерієм модернізації виступає соціально-освітня цінність, що містить: міру ефективності освітнього і педагогічного процесів: професійний, педагогічний і соціальний ресурс перетворень, спрямований на забезпечення ефективності освітньо-виховного процесу.

Посилено увагу до дослідження тенденцій трансформації методичних засад підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти за дистанційною формою навчання:

- інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний і дослідницький процеси, що надає доступ до наукових і навчальних матеріалів відповідних навчальних дисциплін, які викладаються з межах програми підготовки;

- створення власних і міжнародних електронних баз даних і бібліотек підручників, посібників тощо, інваріантних елементів навчальних дисциплін, модулів;

- консультаційні і навчальні відео, інтернет-конференції, форуми, чати;

- віртуальні дослідницькі лабораторії;

- співробітництво закладів освіти у сфері розробки змісту навчання та досліджень, навчальних компонентів (лекцій, кейс-стаді, ділових ігор, тестових завдань тощо) у дистанційній освіті;

- створення електронних баз даних та бібліотек для використання в побудові методичних засад викладання;

- розвиток комп'ютерних програм та пошукових систем, що забезпечують розпізнавання зображень, реагують на голосові команди, зокрема створення віртуальних тренажерів, імітаторів тощо;

- розроблення пристроїв і програм, що забезпечують зберігання інформації, яку людина отримує протягом життя, з метою оптимізації засвоєння великих обсягів інформації та розвитку методик оцінювання якості освіти;

- забезпечення якості освіти шляхом використання комплексу електронних засобів (тестових систем, побудованих на принципах адаптивності) для оцінювання досягнень студента;

- розвиток методик викладання на основі змішаного підходу – поєднання традиційних і дистанційних форм навчання [1].

Педагоги утворюють особливу категорію фахівців, наділених специфічними знаннями у різноманітних напрямках та галузях знань. Вони базуються на інноваційних технологіях навчання, які виступають одним із основних інструментів діяльності викладача, який окрім ґрунтового знання свого предмету повинен вміти науково, доступно та цікаво представити освітній матеріал для студентства.

Інноваційні технології навчання та викладання у діяльності викладачів закладів освіти забезпечують відповідь на головні питання навчального процесу: що робити, із чого, у який спосіб, як передати нові знання та створити умови для практичного засвоєння знань.

Першочергово поняття технології застосовувалось щодо технічних засобів

навчання, згодом у контексті програмованого навчання, а зараз, у технологію вкладається інший смисл – визначення найбільш раціональних способів досягнення поставлених цілей (О. Коваленко).

Розвиток системи вищої освіти вимагає від педагогічних працівників впровадження у практику освітнього процесу інноваційних технологій. Провідні ідеї та шляхи реалізації означених технологій є важливими завданнями реформування і модернізації освіти в Україні, що закладено в Національній освітній доктрині. Головною освітньою парадигмою визначено особистісно - орієнтовану, що спростовує одномірний підхід до педагогічних явищ і процесів, а гуманізація всіх видів відношень у системи освіти стверджується як основа у створенні інноваційного освітнього простору в країні, особливого роду комунікативних відношень. Кожен із учасників освітнього процесу активізує свої здібності, ініціює самореалізацію і самопроявлення інтелектуального і творчого потенціалу. Таким унікальним, ефективним інструментом інноваційних перетворень у вищій освіти можуть бути проектні технології [2]. Тепер викладач – не єдине, основне джерело знань, а організатор, консультант, модератор пізнавальної діяльності здобувачів освіти.

Метод проектів дає можливість застосовувати індивідуальну, самостійну і групову роботу. Це дає змогу набувати комунікативних навичок та вмінь. Виступ перед аудиторією, відеокамерою вимагає подавати інформацію так, щоб донести її до студентів. Робота над презентаціями, відеороликами розвиває відповідальність за ухвалені рішення, просторову уяву, об'ємне бачення проекту, вміння працювати в групах. Завдяки проектному методу навчання студенти усвідомлюють всю технологію поставленої мети – від постановки проблеми до здобуття результату. Так досягається зв'язок теоретичних знань з практичними вміннями [2].

Викладачу природничих дисциплін на сьогоднішній час потрібно працювати над впровадженням методу проектних технологій в освітній процес для розвитку творчих здібностей студентів. Цей метод цікавий тим, що з одного боку, дозволяє створити умови для розвитку інтелектуально-творчих здібностей обдарованих студентів, а з іншого – проект дає можливість брати участь у цікавій і результативній роботі всім студентам. Шляхами реалізації проблемної теми, виходу на реальне життєве проектування студентів є профільне навчання, система підготовки до вищої освіти, використання особистісно-зорієнтованих, інформаційних технологій і методу проектів.

Позитивним у проектній роботі є набуття студентами *вмінь*:

- планувати свою роботу;
- використовувати джерела інформації;
- самостійно відбирати і накопичувати матеріал;
- аналізувати;
- зіставляти факти;
- аргументувати власну думку;
- приймати рішення;
- встановлювати соціальні контакти;

- створювати кінцевий продукт (журнал, сценарій, презентацію тощо);
- презентувати створене перед аудиторією;
- оцінювати себе й один одного[2].

Проектна робота відкриває широкі можливості для вибору ролі в системі взаємин (лідер-організатор, лідер-генератор ідей, лідер-виконавець). Вона передбачає активну діяльність кожного, оскільки кінцевий результат залежить від спільних зусиль, сприяє формуванню ціннісних орієнтацій.

Проектна робота в освітній роботі майбутнього вчителя природничих дисциплін – це:

- засіб соціального та інтелектуально-творчого розвитку всіх суб'єктів освіти – студентів, педагогів, батьків;
- середовище, яке розвиває, формує соціальні вміння та навички і сприяє процесу набуття життєвого досвіду;
- шлях формування компетентностей студентів у соціальному просторі;
- можливість будувати стосунки на основі толерантності;
- засіб перевірки відповідності набутого досвіду потребам власної активної ролі в суспільстві;
- формування високоінтелектуальної, компетентної, свідомої особистості з громадянською позицією, здатної до самореалізації та прояву своїх можливостей у різних сферах діяльності;
- виховання відповідальності особистості за свої вчинки, за результати спільної праці у колективі.

Таким чином, проект – це цільовий акт діяльності, в основі якого лежать інтереси студента.

В основі проектної роботи на заняттях лежить розвиток основних компетентностей:

- ✓ пізнавальних навичок студентів;
- ✓ вміння орієнтуватися у різних джерелах інформації;
- ✓ застосовувати на практиці отримані знання;
- ✓ виділяти проблеми і визначати шляхи їх вирішення;
- ✓ планувати, прогнозувати, аналізувати, зіставляти, порівнювати, оцінювати, робити висновки;
- ✓ виробляти особисту думку;
- ✓ презентувати результати проектної діяльності.

Проектна робота сприяє вихованню толерантності і комунікативності, адже передбачає роботу у групах, у парах, вимагає співробітництва студентів. Ця робота формує критичне та творче мислення здобувачів освіти, а отже, відповідає основному завданню освіти – вихованню соціально активної особистості, здатної до самовдосконалення.

Висновки.

Таким чином, метод проектів є сучасною педагогічною технологією, використання якої створює умови для всебічного розвитку майбутнього вчителя природничих дисциплін у процесі організації творчої діяльності в умовах дистанційного навчання.

Література:

1. Бідюк Н. М. Професійне навчання безробітних у США: теорія і практика: [монографія] / Н. М. Бідюк; за ред. Н.Г. Ничкало. Хмельницький: ХмЦНТЕІ, 2009. С. 54.
2. Галузінська М. І. Підготовка майбутніх вчителів до впровадження креативних технологій навчання. Частина 1: монографія/[авт.кол.: Галузінська М. І., Браславська О.В., Красноштан І.В. та ін.]. – Умань:, 2021. – с.197.
3. Освітні технології: Навчально - методичний посібник за загальною редакцією О.М.Пехоти, К., 2002 р.

Literature:

1. N. M. Bidyuk Vocational training of the unemployed in the USA: theory and practice: [monograph] / N. M. Bidyuk; under the editorship N.G. Nichkalo Khmelnytskyi: KhmCNTEI, 2009. P. 54.
2. Haluzinska M.I. Preparation of future teachers for the implementation of creative learning technologies. Part 1: monograph / [ed . col .: Haluzinska M.I., Braslavaska O.V., Krasnoshtan I.V., etc.]. - Uman :, 2021. - p.97.
3. Educational technologies: Educational and methodical manual edited by O.M. Pehota, K., 2002.

Abstract. *The article reveals the essence, content and structure of project technologies, features of their use in the educational process, conditions of their use, advantages and complexity of their use in teaching foreign languages, and justifies the feasibility of their use in institutions of higher education.*

Key words: *modernization, professional education.*

УДК 373. 091

**FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE
PRIMARY SCHOOL TEACHERS****ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ****Kramska Z./Крамська З.М.***Ph.D. / доктор філософії***Rujak D./Рижак Д.***teacher / викладач***Fedorova M./Федорова М.І.***teacher / викладач**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of
Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**33, Nebesna Sotnia, 20 300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж**ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»**вул. Небесної Сотні, 33, 20 300*

Анотація. У статті обґрунтовано доцільність комунікативно-компетентнісного спрямування навчальної діяльності студентів. Розглянуто характеристику комунікативно-компетентнісного спрямування навчальної діяльності студентів. Розкрито сутність основних комунікативних термінів, які є базовими у процесі формування комунікативної компетентності майбутніх вчителів початкової школи.

Ключові слова: комунікативна компетентність, майбутній учитель, початкова школа.

Вступ.

Реформування вищої освіти пов'язане з оновленням змісту і методики навчання рідної мови в закладах освіти. Мовна освіта зорієнтована на розвиток особистості, формування її інтелектуального, творчого потенціалу, уміння розв'язувати проблемні ситуації в освітній діяльності. Від того, якою буде особистість майбутнього вчителя української мови початкових класів, вчителя-словесника основної школи значною мірою залежить формування нової генерації українців, носіїв рідної (української) мови, здатних комунікативно вільно спілкуватися в різних сферах суспільного життя. Виняткова роль у професійній діяльності вчителя початкових класів належить усному слову, яке є важливим засобом переконання, інструментом позитивного впливу на особистість. Вчитель початкових класів роз'яснює, переконує, консультує, виступає посередником при вирішенні спірних питань, вступає в дискусію, полеміку тощо. Отже, оптимальна мисленнєво мовленнєва поведінка в будь-яких комунікативних ситуаціях для вчителя початкової школи є професійною нормою, а комунікативні вміння як здатність володіти всіма видами усного переконуючого слова в монологічних, діалогічних і полілогічних формах – професійно необхідними.

Реалізація методики формування професійної комунікативної компетентності студентів – майбутніх учителів початкової школи передбачає знання нових професійних термінів, передусім лінгводидактичних, та

використання системи засобів при вивченні мовознавчих, лінгвометодичних дисциплін, а саме: уведення в навчальні плани лінгвістичних і лінгводидактичних дисциплін комунікативно-діяльнісного спрямування, мовнокомунікативна направленість навчальних програм, навчально-методичних комплексів, навчальних посібників, добір системи вправ і завдань комунікативно-діяльнісного змісту.

Основний текст.

Аналіз наукової літератури свідчить, що обґрунтуванням і дослідженням проблеми формування комунікативної компетентності особистості займалися вітчизняні і зарубіжні вчені-лінгвісти, психологи, психолінгвісти, лінгводидакти ХХ століття, і продовжуються різноаспектні дослідження нині (Н. Бабич, А. Богуш, М. Вашуленко, Г. Ващенко, О. Духнович, О. Леонтьєв, Л. Мацько, О. Потебня, Т. Симоненко, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, Л. Щерба та ін).

Аналіз змістового компонента навчальних програм гуманітарних, психолого-педагогічних дисциплін щодо формування комунікативної компетентності виявив такі моменти. Навчальна дисципліна «Вступ до спеціальності» орієнтована на ознайомлення студентів з основами майбутньої професійної діяльності та особливостями підготовки до неї у закладах вищої та передвищої фахової освіти. Студенти дізнаються про професійно необхідні знання, навички, вміння, якості та властивості майбутнього фахівця, якими вони повинні оволодіти в період навчання. При вивченні навчальної дисципліни «Загальна психологія» студенти отримують методологічні знання про діяльність та особистість; спілкування як особливий вид діяльності; психічні новоутворення в структурі особистості та їх формування; пізнавальні процеси людини, особистісні властивості та якості. Культуру спілкування майбутніх учителів початкової школи формують також педагогічні навчальні дисципліни.

Готуючись до мовленнєво-комунікативної діяльності, студенти повинні бездоганно оволодіти принципами дидактики, знаннями теорії методики навчання та виховання. Важливе має значення навчальної дисципліни «Педагогіка з основами педагогічної майстерності»: вона формує світоглядні орієнтири майбутніх фахівців, поглиблює мотивацію їх навчальної діяльності. Практичні заняття, присвячені методиці проведення бесід, диспутів, колективних творчих справ, зборів тощо, надають широкі можливості для застосування вже набутих комунікативних знань та вмінь, для їх удосконалення, а також для здобуття нових. Мовленнєва та сценічна майстерність є одним з основних складників навчальної дисципліни, під час опанування якої студенти детально знайомляться з технікою мовлення (роботою голосово-мовленнєвого апарату), формують навички раціонального дихання, дикції, модуляції, інтонування тощо. З'являються можливості поліпшити ті голосові характеристики студентів, які підлягають удосконаленню: темп мовлення, правильне дихання, позбавлення вад у дикції.

Зокрема вони вдосконалюють уміння вести діалогічне мовленнєве спілкування – визначати недоліки власного мовлення та шляхи їх усунення, уміти керувати діалогом інших, попереджувати чи усувати конфліктні ситуації;

сприяють оволодінню первинними навичками складання та проголошення невеликих за обсягом промов різного характеру.

У ході вивчення психолого-педагогічних дисциплін відбувається знайомство майбутніх учителів із специфікою обраної професійної діяльності, закладаються основи усвідомлення важливості оволодіння майбутнім вчителем культурою слова, як необхідною запорукою успіху в педагогічному спілкуванні, що є основою професійної діяльності вчителя, формується правильна мотивація цієї діяльності для стимуляції зацікавленості студентів у підвищенні власного рівня мовлення – комунікативної культури.

Вивчаючи навчальні дисципліни, оволодіваючи технікою мовлення, студенти знайомляться з основами комунікативної культури. Провідним завданням означених дисципліни є формування комунікативної компетентності особистості, володіння мовним матеріалом, дотримання правил мовленнєвої поведінки, соціальних норм мовленнєвої комунікації, розкриття основних положень теорії спілкування, загальні закони, види техніки і прийоми спілкування, власне мовні елементи комунікації – дискурс, мовленнєвий жанр, мовленнєвий акт.

Важливими питаннями навчальної діяльності студентів у процесі формування комунікативної компетентності є засвоєння майбутніми вчителями початкових класів термінологічного словника мовної, мовленнєвої комунікації, вивчення дефініцій комунікативних понять, висвітлення теоретичних засад комунікації, формування практичних комунікативних умінь і навичок. Професійна термінологія студентів охоплює загально-педагогічну, психологічну, психолінгвістичну, дидактичну, лінгвістичну, літературознавчу, лінгводидактичну тощо, які є базовими як для розвитку їхньої власної комунікативної компетентності, так і для подальшої професійної діяльності, спрямованої на становлення і розвиток комунікативної здатності майбутніх студентів.

У практику роботи викладачів, студентів увійшли комунікативні терміни: мовна особистість, мовленнєва діяльність, комунікація, комунікативна ситуація, дискурс, дискурсивне мовлення тощо. Термін «мовна особистість» увійшов у вжиток нашої мови в кінці ХХ – на початку ХХІ століть і викликаний до життя необхідністю формувати сучасну людину, яка вмітиме жити і спілкуватися, бути успішною в комунікації, творчо мислити і діяти.

Мовна особистість – це такий носій мови, який добре володіє системою лінгвістичних знань (знає мовознавчі поняття і відповідні правила), репродукує мовленнєву діяльність, має навички активної роботи зі словом, дбає про мову і сприяє її розвитку [1].

Мовна особистість – це поєднання в особі мовця його мовної компетенції, прагнення до творчого самовираження, вільного, автоматичного здійснення різнобічної мовної діяльності []. Це така особистість, яка свідомо ставиться до своєї мовної практики, несе відбиток суспільно-соціального, територіального середовища, традицій виховання в національній культурі.

Майбутній учитель початкових класів має стати мовною особистістю, а для її формування необхідно навчання мови підпорядковувати найголовнішому

аспекту – комунікативно-діяльнісному, що забезпечуватиме розвиток комунікативно компетентної особистості у процесі навчання, здійснення мовленнєвої діяльності, яка реалізуватиметься тільки у спілкуванні з іншими людьми.

У психолінгвістиці існують різні моделі мовленнєвої діяльності, які стосуються поетапного процесу породження мовлення. В основному теорії породження мовлення достатньо близькі, вони в певній мірі тільки доповнюють одна одну, конкретизують відповідні етапи чи виділяють у них окремі складові.

О. Леонтьєв виокремлює три основних етапи мовленнєвої діяльності. У якості першого етапу виступає мотив, який породжує інтенцію.

На другому етапі відбувається внутрішнє програмування, на основі якого певним одиницям надаються смислові ознаки і будується функціональна ієрархія цих одиниць.

Наступним етапом виступає реалізація мовлення у звуковій чи графічній формі. Вчений виділяє ряд підетапів граматики-семантичної реалізації висловлювання:

- ❖ текстограматичний (перехід на певний об'єктивний код – кодування);
- ❖ фенограматичний (лінійний розподіл кодованих граматичних одиниць мови);
- ❖ синтаксичне прогнозування (уведення граматичних характеристик мовним одиницям);
- ❖ синтаксичний контроль (співставлення задуму з комунікативною ситуацією).

Лише після внутрішнього програмування висловлювання відбувається його моторне програмування, а потім – реалізація комунікативного акту.

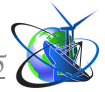
Л.Щерба зазначає, що мовна система проявляється в індивідуальних мовленнєвих системах (комунікативних актах). Співвідношення між мовленнєвою діяльністю і мовним матеріалом, на думку вченого, має тісний взаємозв'язок: індивідуальна мовленнєва діяльність створює мовний матеріал, який виводиться з мовної системи. Формування і розвиток комунікативної компетентності студентів, яка тісно пов'язана з успішним комунікативним актом, залежить від знань і вмінь добору мовного матеріалу із загальної мовної системи рідної мови.

Створення індивідуального комунікативного стилю є соціальним явищем, набутим у процесі розвитку, соціалізації і навчальної діяльності особистості і водночас несе в собі відбиток традиційного суспільного і особистісного досвіду (виховання, конкретні соціальні умови проживання, суспільне оточення, мовне середовище тощо).

Комунікація – це спілкування, обмін думками, специфічна форма взаємодії людей у процесі їх діяльності.

Вітчизняний мовознавець Ф. Бацевич лінгвістичний термін «комунікація» розуміє як:

- один із модусів існування явищ мови (поряд із мовою і мовленням);
- смисловий та ідеальнозмістовий аспект соціальної взаємодії, спілкування;

- складова спілкування поряд з перцепцією та інтеракцією;
- складний, символічний, особистісний, трансакційний, часто неусвідомлюваний процес обміну знаками, під час якого транслюється певна інформація зовнішнього або внутрішнього характеру, а також демонструються в статусні ролі, в яких перебувають учасники спілкування стосовно один одного.

У широкому розумінні комунікація має місце завжди, коли певній поведінці або її результату приписується певне значення і вони сприймаються як знаки або символи.

У вузькому розумінні – спілкування за допомогою мовних і/або паралінгвістичних і невербальних засобів з метою передачі інформації [2].

Поняття «комунікативна компетенція» увів у наукову термінологію Д. Хаймс, визначивши її як притаманні людині знання та вміння успішного й ефективного спілкування [2].

У сучасному науковому обігу *комунікативна компетентність* – це здатність доречно і правильно використовувати мову в різноманітних соціально різнотипних ситуаціях спілкування, співвідносити мовні засоби із цілями й умовами спілкування, розуміти стосунки між комунікантами, будувати власне мовлення з урахуванням соціальних норм поведінки та системи культурних уявлень і цінностей певної мови.

Отже, *комунікативна компетенція* – це сукупність знань про спілкування в різноманітних умовах і обставинах з різними комунікантами, а також знання вербальних і невербальних засад взаємодії, умінь і навичок їх ефективного застосування у конкретній ситуації спілкування в ролі адресанта і адресата.

Комунікативна компетенція, на думку лінгвістів, включає мовну, дискурсивну, соціолінгвістичну, ілокутивну, стратегічну, соціокультурну компетенції.

Комунікативна компетентність особистості є основою вищезазначених компетенцій, перебуває на найвищому щаблі в ієрархії типів компетенцій людини, оскільки поєднує в собі всі інші. З огляду на це вважаємо, що формування комунікативної компетентності особистості є основною метою мовного навчання.

Однією із структурних одиниць мовленнєвої комунікації вважається дискурс, який є однією з основних категорій комунікативної лінгвістики. Дискурс як складне поєднання мовного і позамовного, має варіанти наукових інтерпретацій. Існують різні підходи до визначення сутності дискурсу. В. Звєгінцев під дискурсом розуміє два або кілька речень, що знаходяться між собою у змістовій єдності. Останні дослідження в галузі лінгвістики показують, що існує суттєва відмінність між текстом і дискурсом на основі таких критеріїв, як функціональність – структурність, процес – продукт, динамічність – статичність, актуальність – віртуальність [1].

Висновки.

Отже, майбутній учитель початкової школи має бути високоосвіченою, професійно компетентною особистістю. В умовах Європейської інтеграції нинішня система освіти досягти такої мети може тільки внаслідок спрямування

навчального процесу на формування комунікативної компетентності кожного студента, майбутнього вчителя, який передасть свої знання і вміння своїм учням, прийдешнім поколінням.

Література:

1. Бацевич Ф.С. Словник термінів міжкультурної комунікації / Ф.С. Бацевич. – К.: Довіра, 2007. – 205 с.
2. Словник-довідник з української лінгводидактики / за ред. М.І. Пентилук. – К., 2003.
3. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С.Я. Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001.
4. Hymes D. On Communicative Competence // C.J. Brumfit and K. Johnson (Eds.). The Communicative Approach to Language Teaching. – London, 1979. – p. 5-27.

Literature:

1. F.S. Bacevich Dictionary of terms of intercultural communication / F.S. Bacevich - K.: Dovira, 2007. - 205 p.
2. Dictionary-reference of Ukrainian language didactics / edited by E. Pentiluk - K., 2003.
3. Ukrainian language: Short explanatory dictionary of linguistic terms / edited by S.Ya. Yermolenko. - K.: Lybid, 2001.
4. Hymes D. On Communicative Competence // C.J. Brumfit and K. Johnson (Eds.). The Communicative Approach to Language Teaching. - London, 1979. - p. 5-27

Abstract. *The article substantiates the expediency of directing students' educational activities in the direction of communicative competence. The characteristics of the communicative competence orientation of students' educational activity are considered. The essence of the main communicative terms, which are basic in the process of forming the communicative competence of future primary school teachers, is revealed.*

Key words: *communicative competence, future teacher, primary school.*

УДК 004: 378 – 057. 87

PREPARATION OF THE FUTURE TEACHER FOR THE USE OF COMPUTER EDUCATION TECHNOLOGY - A PRIORITY DIRECTION OF HIGHER EDUCATION REFORM

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ – ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Krasnoshtan V./ Красноштан В.І.*teacher / викладач**Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини***Fedorov M./ Федоров М.В.***teacher / викладач**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of
Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**33, Nebesna Sotnia, 20 300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж**ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»**вул. Небесної Сотні, 33, 20 300*

Анотація. Головною метою інформатизації освіти є підготовка майбутнього вчителя до повноцінного життя і діяльності в умовах інформаційного суспільства, комплексна перебудова педагогічного процесу, підвищення його якості та ефективності. Виокремлено основні напрямки використання КТН у педагогічному процесі вищої школи. Визначено переваги організації самостійної роботи студентів з допомогою інформаційних технологій.

Ключові слова: комп'ютерні технології навчання, майбутній вчитель, вища школа.

Вступ.

Інформатизація освіти є одним із головних напрямів на якому ґрунтується перехід до інформаційного етапу розвитку суспільства, процес перебудови життя суспільства на основі використання достовірного, вичерпного і своєчасного знання у всіх видах діяльності.

Інформатизація освіти охоплює взаємопов'язані процеси:

- 1) медіатизацію – удосконалення засобів збирання, збереження і поширення інформації;
- 2) комп'ютеризацію – удосконалення засобів пошуку та оброблення інформації;
- 3) інтелектуалізацію – розвиток здібностей, сприйняття і продукування інформації, підвищення інтелектуального потенціалу особистості, використання засобів штучного інтелекту.

Основний текст.

У широкому розумінні інформатизація освіти – це комплекс соціально-педагогічних перетворень, пов'язаних з насиченням освітніх систем інформаційною продукцією, засобами, технологією, у вузькому – впровадження в заклади системи освіти інформаційних засобів, що ґрунтуються на мікропроцесорній техніці, а також інформаційної продукції і педагогічних технологій, які базуються на цих засобах.

Складовою інформатизації закладів вищої та передвищої фахової освіти є *інформатизація навчального процесу* – створення, впровадження та розвиток комп'ютерно-орієнтованого освітнього середовища на основі інформаційних систем, мереж, ресурсів і технологій. Головною її метою є підготовка майбутнього вчителя до повноцінного життя і діяльності в умовах інформаційного суспільства, комплексна перебудова педагогічного процесу, підвищення його якості та ефективності.

Інформатизація закладів вищої та передвищої фахової освіти *передбачає*:

- оперативне оновлення навчальної інформації;
- отримання оперативної інформації про індивідуальні особливості кожного здобувача освіти, що уможливорює індивідуальний і диференційований підхід до організації їх навчання і виховання;
- освоєння адекватних науковому змісту навчання та індивідуальних особливостей здобувача освіти способів донесення навчальної інформації;
- отримання інформації про результативність педагогічного процесу, що дає змогу вносити у нього необхідні корективи.

Розвиток інформатизації освіти *сприяє*:

- удосконаленню інформаційної культури здобувачів освіти;
- здійсненню рівневої та профільної диференціації освітнього процесу;
- розвитку нахилів і здібностей здобувачів освіти;
- задоволення запитів і потреб здобувача освіти;
- розкриттю творчого потенціалу здобувача освіти;
- удосконаленню управління освітою;
- підвищенню ефективності наукових досліджень тощо.

Розширення сфери застосування сучасних пристроїв оброблення інформації зумовило появу поняття «нова інформаційна технологія» (НІТ), яке є синонімом поняття «комп'ютерна технологія» (КТ) [1].

Нові інформаційні технології навчання – методологія і технологія освітнього процесу з використанням новітніх електронних засобів. Для інформаційного забезпечення педагогічного процесу кожен викладач і здобувач освіти мають доступ до необмеженого обсягу інформації, її аналітичного оброблення та безпосереднього включення в інформаційну культуру суспільства.

Комп'ютерна технологія навчання (КТН) спрямована на досягнення цілей інформатизації навчання на основі застосування комплексу функціонально залежних педагогічних, інформаційних, методологічних, психофізіологічних і ергономічних засобів і методик, створених і організованих на базі технічного і програмного забезпечення.

Виокремлюють основні *напрямки використання* КТН у педагогічному процесі вищої школи для:

- наочного представлення і демонстрації основних понять і об'єктів навчальних дисциплін, основних закономірностей, зв'язку теоретичних положень із практикою тощо;
- моделювання і наочного представлення природничих процесів, що

відбуваються у досліджуваних технічних пристроях, функціонування досліджуваних зразків;

- автоматизованого навчання;
- автоматизації проектування;
- розв'язання розрахункових задач, оброблення результатів вимірів експериментальних досліджень;
- контролю підготовленості здобувачів освіти [2].

Серед важливих компонентів комп'ютеризації навчання є розроблення програмного забезпечення. *Програми*, які використовують у закладах вищої освіти, поділяють на:

- навчальні;
- діагностичні;
- тренувальні;
- бази даних;
- імітаційні;
- моделюючі;
- програми типу «мікросвіт»;
- інструментальні програмні засоби [1].

КТН дозволяє *викладачу*:

- змінити методи та організаційні форми роботи;
- розвивати індивідуальні здібності здобувачів освіти;
- спонукати здобувача освіти гармонізувати притаманні йому особистісні якості;
- концентрувати увагу на формуванні пізнавальних здібностей, на ефективній навчальній діяльності;
- підтримувати і розвивати прагнення до самовдосконалення;
- здійснювати міждисциплінарні зв'язки у навчанні, комплексність вивчення явищ дійсності;
- забезпечувати взаємозв'язки між природознавством і технікою, гуманітарними науками і мистецтвом;
- здійснювати оновлення навчального процесу, його форм і методів;
- забезпечувати адаптацію навчального матеріалу до змінних зовнішніх умов і контингенту студентів тощо[2].

Впровадження у навчальний процес інформаційних технологій супроводжується збільшенням обсягів самостійної роботи студентів, що потребує постійної підтримки з боку викладачів. Важлива роль належить консультаціям, які ускладнюються з погляду дидактичних цілей: вони зберігаються як самостійні форми організації навчального процесу і водночас є елементами інших форм навчальної діяльності. Самостійна робота з дослідницькою і навчальною літературою на паперових носіях зберігається як важлива ланка самостійної роботи студентів загалом, але її основу тепер становить самостійна робота з навчальними програмами, тестуючими системами, інформаційними базами даних.

Ефективність використання засобів інформаційних технологій у навчальному процесі залежить від успішності розв'язання завдань методичного

характеру, пов'язаних з інформаційним змістом і способом використання автоматизованих систем навчання. Тому автоматизовані системи навчання доцільно розглядати як програмно-методичні комплекси.

Організація самостійної роботи з допомогою інформаційних технологій має *переваги*:

- ✓ забезпечує оптимальну для кожного здобувача освіти послідовність, швидкість сприйняття матеріалу;
- ✓ сприяє самостійній організації вивчення теорії, розбору прикладів, методів розв'язання типових завдань тощо;
- ✓ формує навички аналітичної і дослідницької діяльності;
- ✓ забезпечує самоконтроль якості здобутих знань і навичок;
- ✓ заощаджує час здобувача освіти, необхідний для вивчення навчального курсу;
- ✓ реалізовує види контролю навчання;
- ✓ впливає на характер навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти;
- ✓ активізує самостійну роботу здобувачів освіти з різними електронними засобами навчального призначення;
- ✓ формує навички і вміння необхідні для професійної підготовки;
- ✓ зумовлює скорочення обсягів і ускладнення діяльності викладача;
- ✓ сприяє розв'язанню проблем гуманізації спілкування;
- ✓ розвиває індивідуальні нахили і здібності здобувачів освіти;
- ✓ розкриває творчий потенціал викладачів і здобувачів освіти;
- ✓ здійснює диференційований підхід до навчання відповідно до особливостей студентів;
- ✓ звільняє викладача і здобувачів освіти від необхідності виконання технічних операцій;
- ✓ дозволяє розв'язувати пізнавальні, творчі проблеми.

Оновлення матеріально-технічної бази закладів вищої освіти сприяє розвитку *аудіовізуальної технології навчання*, яка передбачає використання комп'ютерних і електронних засобів. Розрізняють *рецептивне аудіовізуальне навчання*, пов'язане зі сприйманням і засвоєнням здобувачами освіти аудіовізуальної навчальної інформації, яка передається за допомогою телевізійних систем, та *інтерактивне*, яке забезпечує взаємодію здобувачів освіти і навчаючої системи у формі діалогу людини і машини.

При використанні аудіовізуальних технологій у процесі навчання спостерігаються *певні тенденції* (С. Вайнер):

- розроблення і створення навчальних комплексів, які забезпечують сприймання, оброблення, збереження і відтворення необхідної аудіовізуальної інформації;
- використання різноманітних варіантів організації навчального процесу;
- застосування у навчальній теле-відеоапаратурі елементів автоматизації, обчислювальної техніки, мікропроцесорних пристроїв, які приймають, записують і відтворюють навчальну аудіовізуальну інформацію;
- створення компакт-дискових систем, що зумовлено переходом від

аналогових методів представлення і оброблення сигналів до цифрових.

Вибираючи навчальні компакт-диски враховуємо науково-педагогічні та ергономічні *критерії*:

- ❖ наявність у навчальному матеріалі науково-достовірної і педагогічно обґрунтованої інформації, системи понять, законів, теорій та інших освітніх елементів з дисципліни, яку вивчають;
- ❖ виконання гігієнічних вимог, що спрямовані на збереження зору, запобігання перевтомі студентів;
- ❖ вікові особливості студентів;
- ❖ відповідність навчального матеріалу стандартам освітньої галузі;
- ❖ розподіл навчальної інформації за рівнями складності, способами сприйняття інформації;
- ❖ наявність навчально-пізнавальних творчих завдань, що сприяють розвитку творчого мислення, аналітичного ставлення до об'єктів, що вивчаються;
- ❖ емоційна форма подання інформації, перевага зорового ряду порівняно з голосовим та музичним, можливість обрання темпу і швидкості діяльності при вивченні нового матеріалу;
- ❖ розвинута система пошуку, використання стандартних меню і кнопок на панелях інструментів, можливість зв'язку з поновлюваними Internet ресурсами і використання в україномовному навчальному середовищі тощо.

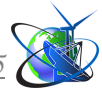
Висновки.

Використання НІТ дає змогу підвищити ефективність інформації за рахунок її своєчасності, корисності, доцільного дозування, доступності, мінімізації шуму, оперативного взаємозв'язку джерела навчальної інформації та здобувача освіти, адаптації темпу подання навчальної інформації до швидкості її засвоєння, врахування індивідуальних особливостей здобувачів освіти, ефективного поєднання індивідуальної та колективної діяльності, методів і засобів навчання, організаційних форм навчального процесу, що значною мірою сприяє розв'язанню проблем його гуманізації.

Важливу роль відіграє НІТ у фундаменталізації знань, різносторонньому і ґрунтовному вивченні предметної галузі, формуванні знань, необхідних для обґрунтованого пояснення причинно-наслідкових зв'язків досліджуваних процесів і явищ, пізнанні законів реальної дійсності. Фундаментальні знання необхідні для прикладних досліджень, а потреби повсякденної професійної практики викликають і стимулюють відповідну пізнавальну діяльність, спрямовану на розкриття законів фундаментального характеру, що є одним із аспектів гуманізації освіти.

Література:

1. Галузінська М.І. Педагогічні технології навчання у закладах загальної середньої освіти/ М.І. Галузінська, І.М. Харченко: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів – Умань: ВПЦ «Візаві», 2019. – 259 с.

2. Haluzinska M.I, Fedorov M.V. Conference proceedings INTERNATIONAL SCIENTIFIC INTEGRATION 2021. “THE INFLUENCE OF EDUCATIONAL INNOVATION ON THE CREATIVE DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHERS» USA, OCTOBER 18-19.

Literature:

1. Haluzinska M.I. Pedagogical technologies of teaching in institutions of general secondary education / M.I. Haluzinska, I.M. Kharchenko: textbook for students of higher pedagogical educational institutions - Uman: PPC "Vizavi", 2019. - 259 p.

2. Haluzinska M.I., Fedorov M.V. Conference proceedings INTERNATIONAL SCIENTIFIC INTEGRATION 2021. “THE INFLUENCE OF EDUCATIONAL INNOVATION ON THE CREATIVE DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHERS» USA, OCTOBER 18-19.

***Abstract.** The main goal of informatization of education is the preparation of the future teacher for a full-fledged life and activity in the conditions of the information society, a comprehensive restructuring of the pedagogical process, increasing its quality and efficiency. The main directions of using KTN in the pedagogical process of a higher school are highlighted. The advantages of organizing students' independent work with the help of information technologies are determined.*

***Key words:** computer learning technologies, future teacher, higher school*

УДК 372: 853. 854. 857

CREATION OF DIDACTIC CONDITIONS FOR THE CREATIVE DEVELOPMENT OF STUDENTS IN THE PROCESS OF STUDYING THE SUBJECTS OF THE NATURAL CYCLE**СТВОРЕННЯ ДИДАКТИЧНИХ УМОВ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРЕДМЕТІВ ПРИРОДНИЧОГО ЦИКЛУ****Ketskalo V. / Кецькало В.В.***Candidate of Agricultural Sciences, Associate Professor / канд.с.-г. наук, доцент
Uman National University of Horticulture**Уманський національний університет садівництва***Novikova T. / Новікова Т.П.***Candidate of Agricultural Sciences, Associate Professor / канд.с.-г. наук, доцент
Uman State University**Uman Pavlo Tychnya State Pedagogical University**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

Анотація. У статті підкреслено, що творчість студентів передбачає наявність технологічної компетентності. Визначено зміст дидактичних умов творчого розвитку студентів при вивченні природничих дисциплін. Дається характеристика педагогічної творчості, яка зумовлює наявність технологічної компетентності. Творчий розвиток студентів зумовлений їх загальною готовністю до активного саморозвитку, самовизначення, мотивами діяльності, зміст і характер яких формують успішність творчої навчальної діяльності.

Ключові слова: дидактичні умови, природничі дисципліни, студенти.

Вступ. Для творчого розвитку студентів при вивченні природничих дисциплін необхідним є створення дидактичних умов, що забезпечують формування, засвоєння та розвиток природничих понять.

Дидактичні умови забезпечують формування, засвоєння, розвиток понять, шляхом відповідної організації навчального процесу: підбору методів, прийомів, організаційних форм навчання.

Основний текст. В. Сухомлинський говорив, що вчитель творить людину. Але для цього вчитель сам має бути творчою особистістю, віддаючи наснагу, працю і часточку своєї душі й серця дітям.

Схильність до творчості є важливою особистісною передумовою ефективного впливу майбутнього вчителя на творчий розвиток школярів. За словами М. Поташника, творчість ніколи, ніде, ні в якій діяльності під тиском і примусом не виникає. Тут потрібна абсолютно інша методика, побудована на стимулюванні інтересу, натхнення, настрою, мотиву, бажання творити [3].

А. Нісімчук зазначає, що творча діяльність педагога, безумовно, є діяльність співпраці з учнями, а багато особливостей творчої педагогічної діяльності виходять з цієї її характеристики. Під час співпраці з учнями зміст навчання стає спільним об'єктом пізнавальної активності як із боку того, хто навчає, так із боку школяра: педагог ставить завдання, обговорює їх разом з учнями, проводить дискусії і планування діяльності, а учні розв'язують поставлені перед ними завдання, оцінюють отримані результати. Така взаємодія є суб'єкт-об'єкт-суб'єктним спілкуванням, бо предметом педагогічного

спілкування завжди є якийсь зміст, задля якого воно здійснюється [3].

Особиста творча діяльність вчителя є незамінною в збудженні творчої активності учнів.

Творчість учителя, подібно до творчості учнів передбачає наявність *технологічної компетентності*:

- ефективне застосування досвіду в нових умовах, удосконалення, раціоналізацію, модернізацію відомого згідно з новими завданнями, засвоєння наукових розробок і їх розвитку;
- гнучкість при виконанні запланованого в неочікуваних ситуаціях;
- вдале імпровізування як на основі точного знання і компетентного розрахунку, так і високорозвинутій інтуїції;
- уміння обґрунтовувати і раніше підготовлені, і інтуїтивні рішення;
- уміння фантазувати, бачити ближню, середню і дальню перспективу в роботі;
- уміння розвивати ідею, реалізувати в конкретних умовах, бачити варіанти вирішення однієї й тієї ж проблеми, застосовувати досвід інших, трансформувати рекомендації методичного посібника, теоретичні положення наукової публікації тощо.

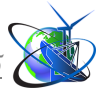
Кожна з наведених характеристик педагогічної творчості водночас зумовлює наявність технологічної компетентності. Технологічна компетентність дає змогу забезпечити високий рівень професійної творчості, озброює вчителя апробованим, науково обґрунтованим досвідом розв'язання завдань, пошуку ефективних засобів навчальної взаємодії при вивченні природознавчих предметів.

Учені В. Ягупов, Н. Кузьміна, В. Сластьонін, А. Сластьонін, А. Щербакова виділяють орієнтовно-прогностичну, конструктивно-проектувальну, організаційну, аналітично-оціночну, дослідницько-творчу структуру діяльності вчителя.

Орієнтовно-прогностична діяльність полягає в умінні педагога визначити конкретні перспективи, зміст і методику дидактичної діяльності, передбаченні результатів. Ця робота здійснюється на основі знання рівня індивідуальної підготовленості окремих учнів, згуртованості класного колективу. На цій базі педагог спочатку ставить діагноз, а потім визначає конкретні орієнтири для здійснення навчально-пізнавальних дій. Ці дані він отримує під час контролю, перевірки та оцінки результатів навчального процесу.

Наслідком орієнтовно-прогностичної діяльності є конструктивно-проектувальна діяльність, яка передбачає постійне вдосконалення педагогом методики різних дидактичних заходів, які він використовує для навчання й виховання учнів. Характер використаних методів та їх методика залежать від результатів попередніх дій. Ця діяльність потребує від нього психолого-педагогічного мислення, педагогічної спрямованості, ініціативи, творчості, оволодіння методичними засобами з організації навчання.

Після виконання зазначених дій настає організаційна діяльність. Кожний педагог має володіти основними прийомами та способами організації як власної педагогічно-виховної діяльності, так і навчально-пізнавальної діяльності учнів. Особливу увагу звертають на розклад занять, які мають бути психологічно,

педагогічно, методично й організаційно-матеріально обґрунтованими, послідовними, системними, чіткими та сприяти ефективному здійсненню навчального процесу.

Практичне здійснення конкретних дидактичних заходів, виходячи з розкладу занять, передбачає наявність у педагогів практичних навичок і вмінь проведення занять за допомогою інноваційних методів навчання. Це потребує від педагога ґрунтовних знань матеріалу, що викладається, й умінь методично правильно викласти його учням, тобто володіння певною педагогічною технікою.

Діяльність педагога – це особливий вид діяльності, який пов'язаний із людським чинником і передбачає комунікативно-стимулюючий компонент. Адже в першу чергу виховують не самі його слова, а міра вияву індивідуальності педагога і його особистісних якостей. Ш.Амонашвілі визначає, що яким є спілкування у вихованні, таким є і саме виховання, володіти педагогічним тактом. В. Сухомлинський основним предметом у школі вважав людинознавство, намагався наповнити навчальний процес любов'ю до дитини. Через це він підкреслював, щоб стати справжнім вихователем дітей, потрібно віддати учням своє серце [2].

Наступний напрям діяльності педагога – аналітично-оціночний, зміст якого полягає в аналізі як власних навчальних дій, так і пізнавальних дій учнів, виявленні у них позитивних сторін і недоліків, порівнянні отриманих результатів із запланованими тощо. За допомогою аналітично-оціночної діяльності педагог здійснює зворотний зв'язок, вчасно визначає конкретні результати власної діяльності, вносить необхідні корективи. Я.Корчак вважав, що добрий вихователю відрізняється від поганого тільки кількістю зроблених помилок і завданої дітям шкоди.

Дослідницько-творчий вид діяльності наповнює всі види діяльності новим змістом. Творчість педагога – це джерело його оптимізму, всебічного розвитку, нестандартного мислення, оригінального проведення дидактичних заходів, постійного вдосконалення. З творчих педагогів виростають справжні майстри своєї справи.

Зміст дидактичних умов творчого розвитку студентів у ході вивчення природничих дисциплін полягає у:

- врахуванні психолого-педагогічних досліджень, що базуються на провідних концепціях творчого розвитку;
- технологічній компетентності викладача;
- творчості викладача;
- структурі діяльності викладача;
- мотивах навчання студентів;
- формуванні природничонаукової картини світу.

В основі забезпечення дидактичних умов творчого розвитку студентів у процесі вивчення природничих дисциплін головними є: врахування психолого-педагогічних досліджень, що базуються на провідних концепціях творчого розвитку школярів, технологічна компетентність майбутнього учителя, творчість учителя, структура діяльності вчителя, мотиви навчання студентів,

формування природничонаукової картини світу, вміння застосувати здобуті знання в нових умовах.

Висновки. Забезпечення дидактичних умов творчого розвитку студентів передбачає врахування взаємозв'язку навчання і розвитку студентів, набуває характеру життєтворчої, професійної діяльності. Отже:

1. Творчий розвиток – це процес формування особистості, зумовлений продуктивною діяльністю, здатною породжувати якісно нові матеріальні й духовні цінності суспільного значення. Передбачає наявність та розвиток у особистості здібностей, мотивів, знань, умінь і навичок, завдяки яким створюється продукт, що відрізняється новизною, оригінальністю та унікальністю.

2. Творчий розвиток студентів зумовлений їх загальною готовністю до активного саморозвитку, соціального самовизначення – пріоритетна спрямованість та мотиви діяльності, від змісту і характеру яких залежить успішність творчої навчальної діяльності.

3. Структура творчого розвитку студентів у навчальній діяльності представлена компонентами: знання, уміння, навички, саморегуляція, творчість. Творчість є складовою та результатом творчого розвитку.

4. Дидактичні умови забезпечують формування, засвоєння, розвиток понять, шляхом відповідної організації навчального процесу: підбору необхідних методів, прийомів, організаційних форм навчання.

Література:

1. Архипкіна Н. Креативність та її діагностика // Психолог. – 2003. – №44. – С. 15-17.
2. Лаврентьєва О.О. Дидактичні умови формування інтелектуальних умінь старшокласників при вивченні науковоприродничих дисциплін: Автореферат дис. ... канд. пед. наук (13.00.09 – теорія навчання). – Луцьк.– 2005. – 20 с.
3. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології: Навчальний посібник – К.: Видавничий центр „Просвіта”; Пошуково-видавниче агентство „Книга Пам'яті України”. 2000. – 368 с.

Literature:

1. Arkhipkina N. Creativity and its diagnosis // Psychologist. – 2003. – No. 44. - P. 15-17.
2. Lavrentyeva O.O. Didactic conditions for the formation of intellectual skills of high school students in the study of science and natural sciences: Abstract of the dissertation. . candidate ped. Sciences (13.00.09 - theory of learning). - Lutsk. - 2005. - 20 p.
3. Nisimchuk A.S., Padalka O.S., Shpak O.T. Modern pedagogical technologies: Study guide - K.: Publishing center "Prosvita"; Search and publishing agency "Book of Memory of Ukraine". 2000. – 368 p.

Abstract. The article emphasizes that students' creativity presupposes the presence of technological competence. The content of the didactic conditions of students' creative development when studying natural sciences is determined. A characteristic is given. pedagogical creativity, which determines the presence of technological competence. Creative development of students is determined by their general readiness for active self-development, self-determination, motives of activity, the content and nature of which shape the success of creative educational activities

Key words: didactic conditions, natural sciences, students.

УДК 371. 3: 78

USE OF INNOVATIVE METHODS IN MUSIC LESSONS ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Kulichova S. /Кулічова С.М.*teacher /викладач***Shevchuk P. /Шевчук П.Г.***teacher /викладач**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College
of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**33, Nebesna Sotnia, 20 300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж**ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»**вул. Небесної Сотні, 33, 20 300*

Анотація. У статті розкрито сутність понять «інновація», «інноваційна діяльність вчителя музичного мистецтва»; розглянуто зміст інноваційної діяльності вчителя музичного мистецтва як складової його професійної підготовки. Запропоновано інноваційні методи, прийоми, форми роботи з учнями, спрямовані на використання комп'ютерних технологій на уроках музичного мистецтва. Знання розглянутих методів та прийомів роботи ефективним чином вплине на розкриття творчого потенціалу школяра.

Ключові слова: інновація, професійна підготовка, інноваційні методи, прийоми, форми навчання, комп'ютерні технології.

Вступ.

Розвиток музичної та мистецької освіти в Україні визначається у загальному контексті європейської інтеграції орієнтацією на фундаментальні цінності та новітні технологічні процеси людства. У зв'язку з цим, актуальною проблемою сьогодення є модернізація сучасної освітньої системи, оновлення змісту й організаційних форм навчання та виховання, що є найважливішим чинником інтеграції інноваційних технологій, спрямованих на підвищення результативності навчання.

Сучасна вища школа має значні здобутки у галузі професійної підготовки вчителів до діяльності у сфері музичного мистецтва, зокрема, в процесі музично-виконавської діяльності (О. Рудницька, О. Олексюк, Г. Падалка, І. Зязюн, О. Ростовський, О. Щолокова, Л. Коваль, В. Черкасов, О. Семашко, Н. Миропольська та ін.).

Інноваційна діяльність викладача у сучасній освіті – важлива складова освітнього процесу. До розгляду даної наукової дефініції звертається багато сучасних науковців, таких як: Т.Бодрова, О.Бордюк, К.Завалко, Т.Носаченко, І.Ходоровська та ін. Інновації в освіті – природна та необхідна умова її розвитку відповідно до постійно змінних потреб людини та суспільства.

Основний текст.

У педагогіці інноваційна діяльність розглядається як цілеспрямована педагогічна діяльність, заснована на осмисленні власного педагогічного досвіду за допомогою порівняння і вивчення освітнього процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, впровадження нової педагогічної

практики; це творчий процес планування і реалізації педагогічних нововведень, спрямованих на підвищення якості освіти.

Інноваційна діяльність і її процес залежать від інноваційного потенціалу педагога. Під готовністю педагога до інноваційної діяльності прийнято розуміти сформованість необхідних для цієї діяльності особистісних (велика працездатність, вміння витримувати дію сильних подразників, високий емоційний статус, готовність до творчості) і спеціальних якостей (знання нових технологій, оволодіння новими методами навчання, уміння розробляти проекти, вміння аналізувати і виявляти причини недоліків).

Інноваційна діяльність викладачів має свою специфіку. Необхідною умовою успішної реалізації інноваційної діяльності педагога є вміння приймати інноваційне рішення, йти на певний ризик, успішно вирішувати конфліктні ситуації, що виникають при реалізації нововведення, знімати інноваційні бар'єри.

Сучасний учитель музичного мистецтва має бути одночасно і викладачем, і вихователем, і організатором педагогічного процесу, а також консультантом для батьків. У процесі музичного навчання учитель має сформувати у школяра прагнення бути неповторною особистістю в музичному мистецтві, допомогти відшукати оригінальне, самобутнє розв'язання музично-творчих завдань, вільно реалізувати свої творчі можливості.

Значущість інновацій важко переоцінити оскільки сучасні педагогічні дослідження та практика вітчизняної педагогічної освіти свідчить про зростаючий інтерес до використання комп'ютерних технологій в мистецькій освіті. Варто зазначити, що комп'ютер та комп'ютерні музичні програми можуть застосовуватися як допоміжні технічні засоби для майбутніх митців у професійній діяльності та у процесі навчання школярів.

На сьогоднішній день в музичній освіті відбувається активний пошук нових педагогічних методик. Музичне мистецтво відкривається перед дитиною як процес становлення художнього образу через різні форми художнього втілення (літературні, музичні, образотворчі). Запровадження в освітній процес інформаційно-комунікаційних технологій є вимогою часу.

Важливим завданням музичного виховання в школі є формування музичної культури почуттів учнів як необхідної частини їх духовної культури, збагачення їх емоційно-естетичного досвіду, інтересів, поглядів у процесі спілкування з музикою та розвиток універсальних якостей творчої особистості.

Використання інформаційних технологій на уроках музики сприяє всебічному і гармонійному розвитку особистості дитини, насамперед розвитку її творчих здібностей.

Застосування сучасних комп'ютерних технологій у навчанні одна із найбільш стійких напрямів розвитку процесу творення нашого часу. За допомогою використання сучасних засобів можна підвищити мотивацію учня. Уроки музичного мистецтва приводить до творення, оскільки музика є предметом співтворчості лише на рівні особистості автора музичного твору, особистості вчителя й особистості учня, потреба та здатність до творчості, самореалізації, вдосконалення.

Питання щодо використання мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва розглянуто у працях О.Базелюка, Н.Белявіної, О.Бороздіна, Т.Затяміної, І.Красильнікова, Л.Масол, Ю.Петеліна, О.Тарачевої, Г.Тараєвої, О.Чайковської. Використання інформаційних технологій дає змогу залучати дітей до створення творчих робіт:

- пошукової роботи під час вивчення народної творчості, української музичної культури, творчості композиторів світу;
- оформлення результатів роботи у вигляді різних проектів за певними темами.

Існує багато програм для роботи з комп'ютером на уроці музичного мистецтва. Умовно їх можна поділити на декілька груп:

- музичний програвач;
- програма для співу карооке;
- музичний конструктор;
- музичні енциклопедії;
- навчальні програми;
- музичні ігри[1].

Використання ІКТ під час уроків музики проводиться в вигляді доповідей, проектів із комп'ютерної презентацією у програмі Power Point. Мета використання таких форм: створити комфортні умови навчання, у яких учні взаємодіють між собою. Електронні презентації дозволяють засвоїти ілюстративний матеріал до уроку, ознайомитися з творчими роботами учнів.

Музичне мистецтво відкривається перед учнями як процес становлення художнього образу через різні форми художнього втілення (літературні, музичні, образотворчі). Урок музичного мистецтва стає не просто уроком розвитку сенсорних музичних здібностей, а уроком мистецтва, коли розвиваються всі психічні процеси: сприйняття, мислення, пам'ять, увага й, зокрема, музичні здібності: тембровий слух, відчуття ритму, музичне мислення.

Використання комп'ютера на уроках музичного мистецтва здійснюємо за напрямками:

- застосування мультимедійного проектора на уроці, в презентаціях, що дає можливість більш ретельного відбору матеріалу, робить візуальний ряд більш якісним і разом з тим дозволяє виносити на екран необхідні терміни, таблиці та схеми;
- набір і редагування тексту у процесі роботи над рефератами;
- створення презентацій рефератів в програмі Power Point, що дозволяє зробити доповідь, виступ учнів більш наочною та цікавою [2].

Впровадження засобів інформаційно-комунікаційних технологій направлене на інтенсифікацію процесу вчення, реалізацію ідей розвиваючого вчення, вдосконалення форм і методів організації навчального процесу, що забезпечують перехід від механічного засвоєння знань до оволодіння ними уміннями самостійно набувати нових знань.

Вчитель, застосовуючи комп'ютер, отримує потужний інструмент для подання інформації в різноманітній формі. В якості джерела інформації можна використовувати педагогічна програмні засоби та власноруч створені

презентаційні та проектні програми.

Отже, в цілому, мультимедіа є виключно корисною та плідною навчальною технологією, завдяки притаманній їй інтерактивності, гнучкості й інтеграції різноманітних типів мультимедійної навчальної інформації, а також завдяки можливості врахування індивідуальних особливостей учнів та сприяння підвищенню їх мотивації. Мультимедійні засоби навчання є перспективним і високоефективним інструментом, що дозволяє надавати інформацію у більшому обсязі, ніж традиційні джерела інформації у тій послідовності, що відповідає логіці пізнання. Завдяки цій технології можна підняти процес навчання на якісно новий рівень.

Отже, застосування інформаційно - комунікативних технологій під час уроків музики робить урок пізнавальним, різноманітним, а найголовніше - сучасним. Змінилася роль учня на уроці: з пасивного слухача він активний учасник процесу навчання; формується позитивне ставлення до предмета.

Використання ІКТ сприяє розвитку особистості учнів і педагогів. Відбувається осмислення власного досвіду, вдосконалення свого професійного майстерності. Усе це сприяє оптимізації процесу з урахуванням інформатизації.

Якщо послідовно й систематично використовувати на уроках музичного мистецтва комп'ютерні технології, то стане легше контролювати творчий розвиток учнів, формувати спеціалізовані знання в процесі навчання й виховання особистості в музиці, реалізувати можливості сучасних засобів навчання.

Висновки.

Вищезазначені методи, прийоми, форми роботи, спрямовані на поєднання емоційного, естетичного та раціонального у навчанні, ефективно розвинуть не тільки творчу індивідуальність будь-якого учня, але і сприятимуть «озброєнню» вчителя музичного мистецтва новітніми технологіями у музично-освітній індустрії. Використовуючи дані методи та форми роботи на уроках музичного мистецтва, учитель не лише зробить заняття цікавими, а й сформує у своїх учнів необхідні для життя у сучасному світі якості особистості – мобільність, винахідливість та креативність.

Література:

1. Інноваційна діяльність URL: https://pidruchniki.com/84363/ekonomika/innovatsiyna_diyalnist
2. Інноваційна діяльності вчителів музичного мистецтва URL: https://revolution.allbest.ru/pedagogics/01000582_0.html#text
3. Впровадження інноваційних технологій у викладанні мистецьких дисциплін URL: <http://galyna-andriyash.edukit.kr.ua/news/id/30>

Literature:

1. Innovative activity URL: https://pidruchniki.com/84363/ekonomika/innovatsiyna_diyalnist
2. Innovative activities of music teachers URL: https://revolution.allbest.ru/pedagogics/01000582_0.html#text
3. Implementation of innovative technologies in teaching art disciplines URL: <http://galyna-andriyash.edukit.kr.ua/news/id/30>

Abstract. *The article reveals the essence of the concepts "innovation", "innovative activity of a music teacher"; the content of the innovative activity of the music teacher as a component of his professional training is considered. Innovative methods, techniques, forms of working with students aimed at using computer technologies in music lessons are offered. Knowledge of the considered methods and techniques of work will effectively influence the disclosure of the creative potential of the student.*

Key words *innovation, professional training, innovative methods, techniques, forms of education, computer technologies.*

УДК 378. 147: 811

INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN LEARNING THE ENGLISH LANGUAGE**ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ****Kutsenko T./ Куценко Т.І.***teacher / викладач***Bondarenko O./ Бондаренко О.І.***teacher / викладач**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**33, Nebesna Sotnia, 20 300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж**ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»**вул. Небесної Сотні, 33, 20 300*

Анотація. У статті виділено принципи інтерактивної роботи. Представлено використання інформаційно-комп'ютерних технологій, яке відкриває нові можливості у викладанні, застосуванні нових форм і методів викладання, сприяє новим підходам до процесу вивчення англійської мови. Запропоновано дидактичні завдання комп'ютерних програм для вивчення англійської мови, які можна використовувати на заняттях.

Ключові слова: інформаційно-комп'ютерні технології, англійська мова, студенти.

Вступ.

Освіта – одна з найважливіших сфер людської діяльності та визначальний фактор розвитку людства. У сучасному вимогливому та швидкозмінному середовищі рівень освіти, її вплив на особистісний розвиток студента, значною мірою залежатиме від результативності запровадження технологій навчання, що ґрунтуються на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях, які розвивають діяльнісний підхід до навчання. Саме тому зараз широко запроваджується навчання з використанням інноваційних технологій, що якісно перевищує класичну освіту.

Інноваційні педагогічні технології – це цілеспрямоване, систематичне і послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють навчальний процес від визначення його мети до очікуваних результатів[1].

Інноваційні форми роботи мають свої особливості та переваги над традиційними. Вони спрямовані в першу чергу на розвиток особистості, а не лише на формування знань, умінь та навичок. Стилю взаємодії властива демократичність, діалогічність, відкритість та рефлексивність.

Основний текст.

Виділяють *принципи інтерактивної роботи:*

- одночасна взаємодія – всі студенти працюють в один і той же час;
- однакова участь – для виконання завдання кожному студентові дається однаковий час;
- позитивна взаємодія – група виконує завдання при успішній роботі кожного студента;

- індивідуальна відповідальність – при роботі у групі у кожного студента своє завдання [2].

Використання інформаційно-комп'ютерних технологій відкриває нові можливості у викладанні предмета, нові форми і методи викладання, нові підходи та стилі до процесу навчання англійської мови.

Найбільш часто використовуються елементи ІКТ у навчальному процесі:

- електронні підручники та посібники;
- інтерактивні дошки;
- електронні енциклопедії та довідники;
- тренажери і програми тестування;
- освітні ресурси Інтернету;
- DVD і CD диски з картинами та ілюстраціями;
- відео і аудіотехніка;
- інтерактивні карти і атласи;
- інтерактивні конференції і конкурси;
- матеріали для дистанційного навчання;
- науково-дослідні роботи та проекти;
- дистанційне навчання.

Вивчення англійської мови з використанням ІКТ дає студентам *можливість*:

- брати участь у тестуванні, вікторинах, конкурсах, олімпіадах, що проводяться у мережі Інтернет;
- листуватися з однолітками з інших країн;
- брати участь у чатах, відео-конференціях тощо;
- отримувати інформацію з проблеми, над якою вони працюють;
- поглибити знання, отримані раніше.

Можливості використання Інтернет-ресурсів величезні. Глобальна мережа Інтернет створює умови для отримання будь-якої необхідної викладачам і студентам інформації, що знаходиться в будь-якій точці земної кулі: новини, країнознавчий матеріал, зарубіжну літературу тощо.

На заняттях з англійської мови Інтернет допомагає вирішити *дидактичні завдання*:

- формувати навички та вміння читання, використовуючи матеріали глобальної мережі;
- удосконалювати вміння писемного мовлення;
- поповнювати словниковий запас;
- формувати стійку мотивацію до вивчення англійської мови;
- розширювати світогляд студентів;
- налагоджувати і підтримувати ділові зв'язки і контакти в англомовних країнах.

Викладання англійської мови є комунікативно зорієнтованим та професійно спрямованим і має мету:

- розвиток комунікативних навичок і навичок ділового спілкування у сфері ділових контактів із зарубіжними партнерами;

- формування необхідної комунікативної спроможності у сферах професійного спілкування в усній і письмовій формах;
- розуміння та переклад іншомовних джерел тощо [3].

На заняттях з англійської мови за професійним спрямуванням використовуємо відео ролики та аудіо записи з відповідних тем, пов'язаних з майбутньою спеціальністю студентів, завдяки яким формується професійний інтерес, оволодіння лексико-граматичним матеріалом, навички обробки інформації та підготовка студентів до ділового та професійного спілкування. Позитивна риса використання відео – роликів та аудіо записів – це зміна мовця, що не дає студентам звикнути до мови викладача.

Створено велику кількість комп'ютерних програм для вивчення англійської мови, які можна використовувати на заняттях:

Basic English. Програма призначена для вивчення базового словника англійських слів. Словник підібраний викладачами англійської мови з таким розрахунком, що вивчивши його, можна розуміти англійську мову і спілкуватися на ній.

Business Letters. Програма містить декілька сотень ділових листів на найрізноманітніші теми. Проглянувши зразки листів, що цікавлять студентів, вони краще засвоюють структуру ділового листа, і правила написання таких листів. У програмі реалізований пошук. Не дивлячись на те, що інтерфейс програми – англійський, управління досить просте і не викликає труднощів.

Програма VX Language Acquisition призначена для вивчення іноземних слів, складених в словники спеціального формату. Слова розбиваються на вправи, що складаються з певної кількості завдань (слів).

English Grammar in use. Програма, в якій чергуються теоретичні заняття і практичні вправи на англійській мові. Вправи супроводяться картинками, тому легко засвоїти навчальний матеріал.

English Test. Програма-тест допомагає визначити рівень знання англійської мови. Програма тестує знання з англійської мови, розраховуючи рівень, виходячи з правил оцінки тестування міжнародного тестування TOEFL.

English Check. Програма призначена для контролю знання англійської мови. Програма виводить речення англійською мовою, а студенту необхідно із запропонованих варіантів вибрати граматично правильний.

English Word. Програма призначена для контролю знання англійської мови. Дозволяє конструювати завдання, щоб потім їх застосовувати для тренувань.

EZ Memo Booster. Програма розрахована на збільшення словарного запасу студента шляхом знаходження кожному англійському слову україномовного аналогу, або навпаки.

Irregular Verbs. Мета програми – допомогти студенту вивчити англійські неправильні дієслова. При запуску програми необхідно натискувати на кнопку «Старт», після чого на екрані відображатимуться всі форми п'яти випадково вибраних неправильних дієслів. Через 20 секунд деякі форми дієслів пропадають з екрану, і студенту необхідно заповнити пропуски правильними формами. Програма має невеликий розмір і ефективна для заучування англійських неправильних дієслів.

Language Memory Bomber. Головне призначення програми – допомогти запам'ятовувати іноземні слова за допомогою зорових образів та різних відволікаючих прийомів. Програма має вбудований синтезатор мови, що дозволяє чути звучання слів.

Language Study. Програма Language Study призначена для вивчення нових англійських слів і повторення вже вивчених. При запуску програми на екрані постійно знаходиться вікно з англійськими словами і перекладом. Розміри вікна, шрифту можна поміняти у налаштуваннях.

Selfin. Програма для тренування усної і письмової англійської мови, використовуючи багатократне повторення матеріалу з врахуванням часу або без врахування часу. Також є можливість конструювати свої завдання – це допоможе освоїти граматику та вчити слова. Можна також робити запис відповідей з мікрофону.

Sentence Exerciser – набір тестів з граматики англійської мови. Різні вправи присвячені різним темам і правилам. В основному, у вправі потрібно вибрати правильну відповідь з декількох варіантів, написати відповідь, як відомо, при написанні, слова запам'ятовуються набагато краще.

Тренажер перекладу слів. Головне призначення тренажеру – вивчення написання слів. Програма допоможе закріпити знання написання перекладів в обох напрямках (з англійської на українську та навпаки) із застосуванням статистики успішності перекладу тих чи інших слів [6].

Наведені вище програми допоможуть студентам опанувати матеріал самостійно.

Комп'ютер надає можливості для вивчення іноземної мови, зокрема, і для тестування рівня володіння цією дисципліною без участі викладача і з значно меншими затратами часу на тестування і перевірку результатів. Використання комп'ютера на заняттях з англійської мови підвищує інтерес студентів до предмета і стимулює викладачів підвищувати власну професійну майстерність. Педагоги нового покоління повинні вміти обирати і застосовувати саме ті технології, які повною мірою сприяють досягненню цілей вивчення конкретної дисципліни і гармонійному розвитку студентів з урахуванням їх індивідуальних особливостей.

Отже, поєднання традиційних методів і підходів з новітніми тенденціями, значно підвищують і оптимізують активність і продуктивність студентів у процесі вивчення іноземної мови. Тому актуальним є подальший пошук нових тенденцій і застосування у процесі вивчення англійської мови.

Висновки.

Виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновки: всесвітня мережа Інтернет стає невід'ємною складовою у вивченні англійської мови і може бути використана як:

- ✓ засіб автентичного спілкування з носіями мови на актуальні для студентів теми;
- ✓ джерело додаткової інформації;
- ✓ засіб вивчення іноземної мови за допомогою спеціалізованих сайтів.

Література:

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. – К.: Академвидав, 2004. – С. 338-339.
2. Інноваційні технології у вивченні англійської мови / упоряд.: Т. Михайленко. – К.: Шк. Світ, 2008. – 128 с.
3. Пащенко М.І., Красноштан І.В. Інноваційні технології навчання: словник-довідник. навчальний посібник. – Умань: ПП Жовтий, 2016. – 194 с.

Literature:

1. I.M. Dychkivska Innovative pedagogical technologies. – K.: Akademvydav, 2004. – P. 338-339.
2. Innovative technologies in learning the English language/edited by: Vol. Mykhaylenko. - K.: Shk. Svit, 2008. - 128 p.
3. Pashchenko MI, Krasnoshtan IV, Innovative learning technologies: a dictionary. Tutorial / MI. Pashchenko. - Uman: PE "Yellow", 2012. - 194 p.

Abstract. *The article highlights the principles of interactive work. The use of information and computer technologies is presented, which opens up new opportunities in teaching, the application of new forms and methods of teaching, and promotes new approaches to the process of learning English. Didactic tasks of computer programs for learning English that can be used in classes are offered.*

Key words: *information and computer technologies, English language, students.*

УДК 371. 217. 3

FEATURES OF PHYSICAL AND HEALTH ACTIVITIES IN A SUMMER HEALTH INSTITUTION

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЛІТНЬОМУ ОЗДОРОВЧОМУ ЗАКЛАДІ

Kutserda V. /Кущерда В.В.

teacher /викладач

Chernenko L. /Черненко Л.П.

teacher /викладач

Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»

33, Nebesna Sotnia, 20 300

*КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»**вул. Небесної Сотні, 33, 20 300*

Анотація. У статті визначено вплив фізкультурно-оздоровчої діяльності на виховання здорового способу життя у літньому оздоровчому закладі. Встановлено загальні психологічні особливості проведення змагання у літньому оздоровчому закладі. Виділено форми організації і проведення фізичного виховання у літній відпочинковій період. Враховано фізичну направленість літнього оздоровчого закладу.

Ключові слова: фізичне виховання, спортивні змагання, літній оздоровчий заклад.

Вступ.

Робота вчителя фізичної культури у літньому оздоровчому закладі виконується з урахуванням оздоровчої направленості закладу. Виховання здорового способу життя дітей покладається на вчителів фізкультури, таких як організація акцій у боротьбі із шкідливими звичками, залучення девіантних дітей до заняття спортом, організація рухливих ігор, допомога в організації туристичних походів тощо.

Здоровий спосіб життя *передбачає:*

- виконання режиму дня;
- режиму харчування;
- заняття фізкультурою та спортом;
- виконання санітарно-гігієнічних норм по догляду за собою і приміщеннями;
- відмову від шкідливих звичок: куріння, вживання спиртних напоїв, наркотиків [2].

Основний текст.

Фізичне виховання в оздоровчих закладах має свої особливості, які пов'язані з контингентом дітей, різних за віком, станом їх здоров'я, рівнем фізичного розвитку. Всі оздоровчі, фізкультурно-масові та спортивні заходи потрібно проводити з урахуванням віку дітей (6–9 років, 10–13 років, 14–15 років, 16–17 років).

Виділяють форми фізичного виховання у літній відпочинковій зміні із денним перебуванням:

- оздоровчі заходи;

- фізкультурна робота;
- спортивна робота;
- навчально-тренувальна робота[3].

Для чіткого керівництва фізичним вихованням потрібно скласти перелік основних заходів. Він погоджується з начальником оздоровчого закладу та обговорюється і затверджується на педагогічній раді.

Загальна лінія керівництва дитячим колективом в організаційний період пов'язана з осмисленням мети і виховних завдань, дитячою організацією, специфікою літнього відпочинку.

Від педагога у цей період вимагається:

- вміле поєднання безпосереднього і опосередкованого педагогічного керівництва;
- виступати організатором загону, носієм тих норм і вимог, що мають стати надбанням тимчасового колективу;
- раціональна організація діяльності дітей;
- регулювати спілкуванням дітей і педагогічного колективу;
- коригувати відносинами між дітьми;
- допомога дітям визначити й обрати первинний актив;
- поступово передати частину своїх функцій активу дітей.

В організаційний період педагог використовує *методи виховної роботи*: переконання; колективну діяльність; вимоги; доручення; змагання; заохочення; активні методи виховання.

Педагоги в організаційний період використовують *види організаційних форм діяльності*:

- гра на знайомство і спілкування, вечір знайомств, вогнище дружби, загоніві вогники з елементами гри;
- організаційно-громадська – випуск першої стіннівки – уявлення про майбутнє загону, чергування в їдальні і закладі, виконання доручень, організація діяльності груп, вибори активу, визначення загальних перспектив перебування дітей у літньому оздоровчому закладі, щоденне підбиття підсумків дня;
- трудова – самообслуговування, чергування в їдальні, благоустрій території, операція «Затишок»;
- художньо-творча діяльність – концерт «Ромашка», конкурс «живих» картин, музичний експрес, концерт-блискавка (тощо);
- інтелектуальна – турнір, конкурс ерудитів;
- пізнавальна – екскурсія по закладу, бесіди з краєзнавства;
- фізкультурно-спортивна – зарядка, проведення веселих змагань;
- санітарно-оздоровча – медичний огляд, виконання санітарно - гігієнічних вимог, додержання режиму дня [2].

Початковий період становлення колективу закінчується, коли діти задовольняють свої потреби в інформації про новий колектив, друзів, вожатих, коли в основних рисах вони бачать перспективу загальної діяльності, характер моральних вимог, коли в загоні створюється атмосфера зацікавленості, готовності брати участь у спільних справах, набуває привабливості з точки зору

очікувань і потреб дітей.

Одним з головних видів фізичної діяльності є *спортивне змагання*:

- Розвиток фізичних якостей, засвоєння техніки і тактики обраного виду спорту, матеріально-технічне забезпечення.
- Спортивне змагання є однією із загальноприйнятих у світі форм соціалізації дітей, потужним фактором підготовки людини до життя у сучасному суспільстві.
- Спортивні змагання не тільки підводять підсумок попередньої підготовки, але і самі є досить дійовим засобом психічного розвитку дитини.
- Спортивні змагання є підсумком періоду підготовки, обраної методики та стратегії, перевіркою різних нововведень, включаючи психологічні, які дозволяють намітити перспективи та доцільність подальшої роботи.

У всій різноманітності умов спортивної боротьби змагання мають ряд загальних психологічних *особливостей*:

- спортивне змагання має стимулюючий вплив;
- ціллю виступу на змаганнях є досягнення перемоги або кращого результату;
- спортивні змагання мають соціальне значення;
- результати виступу на змаганнях мають особисте значення для спортсмена, вони підводять підсумки тренування, служать перевіркою правильності або неправильності обраного шляху, доцільності або недоцільності затраченого часу та зусиль;
- спортивні змагання є фактором, який створює екстраординарні емоційно-вольові стани, які можуть впливати як позитивно, так і негативно на процес і результат діяльності спортсмена.

Якщо перемога або відносний успіх досягнуто легко, без особливих зусиль, тоді можуть виникнути переоцінка своїх спортивних здібностей, зазнайство, зайва самовпевненість, безпечність, зневажання тренувальною роботою. Поразка або відносна невдача, особливо, якщо спортсмен не зумів проявити свої бійцівські якості або зустрівся з несправедливістю в оцінці результату, може викликати депресію, невпевненість у своїх силах, розчарування, заздрість, небажання тренуватись, призвести до відмови від занять спортом.

Емоційна реакція на поразку може бути позитивною: виникають астеничні емоції, критичне ставлення до своїх недоліків, підвищується працездатність на тренуваннях, збільшується число вольових проявів, зростає наполегливість у досягненні цілі. Формування спортивного характеру завжди поєднано із емоціями у відповідь на неуспіх у змаганні.

Реакція дітей цілком і повністю залежатиме від настрою, який їм дасть педагог, тому по закінченню змагань варто проаналізувати разом із дітьми їх хід і звернути увагу на наявність або ж відсутність проявлених якостей під час змагань і на те, як можна вдосконалити відносини у колективі. Робота з фізичного виховання повинна бути спрямована на те, щоб діти повернулись додому бадьорі, загартовані та сильні.

Здоровий спосіб життя передбачає виконання режиму дня, режиму харчування, заняття фізкультурою та спортом; виконання санітарно-гігієнічних норм по догляду за собою і приміщеннями, відмову від шкідливих звичок: куріння, вживання спиртних напоїв, наркотиків.

Практика роботи у літньому оздоровчому закладі показує, що реакція дітей цілком і повністю залежатиме від настрою, який їм дасть педагог, тому по закінченню змагань варто проаналізувати разом із дітьми їх хід і звернути увагу на наявність або ж відсутність проявлених якостей під час змагань і на те, як можна вдосконалити відносини у колективі.

Виділяють завдання з оздоровлення, забезпечення охорони життя та здоров'я дітей:

- виховати свідоме ставлення до зміцнення свого здоров'я;
- виховати свідоме ставлення до режиму дня, виконання правил особистої гігієни, санітарії;
- забезпечити систематичне заняття фізичною культурою і спортом дітей загону;
- забезпечити виконання дітьми заходів з охорони життя та здоров'я;
- забезпечити виконання дітьми режиму дня, правильне чергування фізичних, емоційних навантажень протягом дня і всього періоду;
- забезпечити виконання рекомендацій лікаря дітьми, які потребують лікарської допомоги [4].

Висновки.

Напрямок роботи вчителя фізкультури у літньому оздоровчому закладі, повинен виконуватись з урахуванням оздоровчої направленості закладу – виховання здорового способу життя.

Уся робота з фізичного виховання повинна бути спрямована на те, щоб діти повернулись додому бадьорі, загартовані, сильні та здорові.

Література:

1. Методика виховної роботи в літніх оздоровчих закладах: методичні рекомендації до лабораторних робіт / Яковець Н. І. Стрельнікова Н. М., Дубровська Л. О., Філоненко О. С. та інші; за ред. Н. І. Яковець. – Ніжин: Вид-во НДУ ім. Миколи Гоголя, 2004. – 54с.

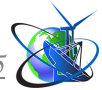
2. Пащенко М.І. Виховна робота в літніх оздоровчих закладах: посібник / М.І. Пащенко. – Умань., П П Жовтий, 2014. – 128 с.

3. Пащенко М. І.. Виховна робота в літніх оздоровчих закладах: підручник. / М.І. Пащенко, І.Г. Резніченко – Умань: ФОП Жовтий О. О., 2016. – 194 с.

4. Черненко Любов, Шарапанюк Аліна. Методика роботи у літніх оздоровчих закладах навч. метод. посіб./ Любов Черненко, Аліна Шарапанюк – Умань. «Візаві», 2021. – 154 с.

Literature:

1. Methodology of educational work in summer health facilities: methodical recommendations for laboratory work / Yakovets N. I. Strelnikova N. M., Dubrovskaya L. O., Filonenko O. S. and others; under the editorship N. I. Yakovets. – Nizhyn: Publication of NSU named after Mykola Gogol, 2004. – 54 p.

2. Pashchenko M.I. Educational work in summer health facilities: manual / M.I. Pashchenko. - Uman., P. P. Zhovtyy, 2014. - 128 p.
3. Pashchenko M.I.. Educational work in summer health facilities: textbook./M.I. Pashchenko, I.G. Reznichenko - Uman: FOP Zhovtyy O. O., 2016. - 194 p.
4. Chernenko Lyubov, Sharapanyuk Alina. Methodology of work in summer health facilities of education. method. help. / Lyubov Chernenko, Alina Sharapanyuk - Uman. "Vizavi", 2021. - 154 p.

Abstract. *Education of a healthy lifestyle is promoted by physical culture and health-improving activity in a summer health-improving establishment. The general psychological features of holding a competition in a summer health institution have been established. Forms of physical education in the summer vacation shift with a day stay are highlighted. The health orientation of the institution is taken into account - it is the education of a healthy lifestyle.*

Key words: *Physical education, sports competitions, summer health-improving institution.*

УДК 37. 012. 177 (908)

**RESEARCH OF THE EDUCATIONAL VALUE OF MORAL VALUES OF
THE YOUNG GENERATION USING THE MEANS OF ETHNOLOGY
ДОСЛІДЖЕННЯ ВИХОВНОГО ЗНАЧЕННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ
ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ ЗАСОБАМИ НАРОДОЗНАВСТВА**

Lebyd V. / Лебідь В.П.*teacher / викладач***Charchenko I. / Харченко І.М.***teacher / викладач*

*Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of
Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»*

33, Nebesna Sotnia, 20 300

*КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»*

вул. Небесної Сотні, 33, 20 300

Анотація. У статті представлено напрями психологічної антропології, який розглядає специфіку сприйняття, пізнання, мислення, моральних цінностей та їх виховання в учнів. Пропонується педагогічне обґрунтування необхідності виховання моральних цінностей на народному ґрунті. Досліджено проблеми формування моральних цінностей у дітей засобами народознавства у філософії, психології і педагогіці.

Ключові слова: моральні цінності, учні.

Вступ.

На сучасному етапі все більшої гостроти набуває проблема формування моральних цінностей підростаючого покоління. Це спонукає до використання культурної і педагогічної спадщини українського народу, пошуку оптимальних шляхів морального виховання школярів на основі відродження народних звичаїв і традицій. У моральних цінностях сконцентрований досвід життєдіяльності українського народу, його ідеали, уявлення про добро і зло, піднесене і потворне. Виховне значення моральних цінностей полягає у тому, що вони є одночасно результатом практики виховання підростаючого покоління і ефективним засобом виховання.

Основний текст.

У дослідженнях філософів, психологів і педагогів безпосередньо чи опосередковано розкриваються різноманітні аспекти формування моральних цінностей у дітей засобами народознавства.

М. Драгоманову належить заслуга в осмисленні і збереженні моральної спадщини як українського, так і інших народів для освіти і виховання наступних поколінь у працях, в яких широко використані етнокультурні джерела, міфологія, уявлення різних народів про людський і моральний ідеал, звичаї і традиції. Вчений визначав найважливіші моральні цінності, вказував на шляхи морального удосконалення, толерантності і любові до людей.

Вагомість прищеплення моральних цінностей дітям репрезентується у творах К. Горбала, в яких рекомендується у виховній роботі школи широко використовувати народну поезію, казки, приповідки, які, на його думку, є шкалою морального виховання народу.

Народознавчим аспектом виховання підростаючого покоління цікавився І.Франко. Його філософські погляди зазнали впливу ідей І.Канта, зокрема його “морального імперативу” і вилились у своєрідний етичний персоналізм. За національною антропософією І.Франко у “Мойсеї” моральні цінності складають ідеали, віра і щирість, де щирість характеризується автором як невідомість, невдаваність, впевненість у собі, рівність собі, самоцінність.

М.Грушевський пов'язуючи прогресивність братських шкіл з їх опорою на моральність і народність критикував єзуїтську систему виховання, аргументуючи це тим, що вона давала зверхню дресуру ума, але не розвивала духовних здібностей. А моральні цінності, насаджувані силоміць, не переростали у переконання, чи моральні звички, а викликали супротив, лицемірство тощо. Вчений висловлює віру, що виховання молоді засобами народознавства дозволить зміцнити зв'язки українців з минулими поколіннями, і визначатиме їх національну свідомість і почуття.

Філософсько-моральний аналіз творчості І.Рибчина досліджують геопсихічну дію українських земель на формування світогляду, вдачі, традиційних моральних вартостей українців.

В.Ефроїмсон відстоював ідею, згідно якої генофонд нації характеризує здатність мислити, розрізняти добро і зло, обирати альтруїстичну чи агресивну лінію поведінки. Моральні цінності мають бути закладені у дитинстві. Автор виходить з того, що здатність людини розрізняти добро і зло, здатність до етичних оцінок коріниться в її біологічній, генетичній природі.

У 90-ті р.р. М.Попович зазначає, що відродження нації – це формування її духовності, моралі, державності і основ її економічного добробуту. У всіх цих сферах можуть бути застосовані поняття істини, добра і краси, як моральних орієнтирів. Розглядаючи державу як втілення інтересів і цінностей її народу, автор визначає три рівні моральних цінностей, які стосуються духовної, державно-військової діяльності і повсякденного добробуту.

При вивченні моральних цінностей сучасної молоді ігумен Іларій (Шишковський) виділяє чинники, які негативно позначаються на їх моральному і гуманістичному становленні. До них належать протиріччя між зростаючими вимогами суспільства до моральних гуманістичних якостей індивіда та загальною тенденцією до падіння моральності серед молоді; між знаннями про моральні норми і правила, схвалені суспільством і дотриманням їх на практиці; між усвідомленням особистістю своїх прав і обов'язків та практичною можливістю їх реалізації; між співвідношенням моральних вимог до стосунків та індивідуалістичною позицією самої особистості. Така ситуація на думку філософа і богослова вимагає створення відповідної концепції морального національного виховання, основою якої була б християнська стратегія виховання, яка добре узгоджується з українською виховною традицією, характером української ментальності, типом культури, народною педагогікою [1].

Досліджуючи моральні цінності в контексті етнетики, В.Малахов застерігав проти зв'язку морального статусу і рівня моральних вимог до особистості з її національною належністю, позбавлення права національного

самовизначення, нав'язування морального обов'язку перед нацією, до якої вона належить. Саме тому слід узгоджувати національні і загальнолюдські моральні цінності, виявляючи глибоке розуміння кожного конкретного випадку, тактовність, почуття міри тощо.

Робін Уільямс до цінностей відносив суперечливі поняття: життєві досягнення і успіх, активність і роботу, ефективність і доцільність, моральну орієнтацію і матеріальний комфорт, наукову і життєву раціональність, прогрес і зовнішній конформізм, рівність і свободу, націоналізм і патріотизм, расизм та ідеї національної зверхності, які не всі є моральними, а деякі з них навпаки мають відверто негативне забарвлення.

Характеризуючи цінності Р.Уільямс доходить висновку, що вони є не рівними за значимістю і пропонує власну *класифікацію*, виділяючи:

- квазіцінності, спрямовані на задоволення матеріальних потреб;
- інструментальні або основні цінності, до яких відносяться багатство, влада, робота і ефективність;
- формальні універсальні цінності західної цивілізації: раціоналізм, правосуддя, універсальну етику, релігійні цінності, цінності особистості, досягнення, демократію, рівність, свободу;
- приватні, фрагментарні та локальні цінності найкраще представлені у доктринах расово-етнічної вищості та деяких аспектах націоналізму.

Дж.Де-Вос пов'язує виникнення моральних цінностей з історичним шляхом розвитку народу, його віруваннями, способом виживання, спілкування. Вчений погоджується з тим, що на формування моральних цінностей на дітей мають вплив традиції, народні, релігійні вірування та обряди, мова, почуття історичної Батьківщини та любов до неї. Зокрема, Дж.Де-Вос поділяє моральні цінності за їх *зорієнтованість*:

- на майбутнє;
- на теперішнє;
- на минуле.

А.Пріллетенскі виділяє п'ять груп цінностей, серед яких:

- турбота і співчуття;
- самовизначення;
- людська різноманітність;
- співпраця і демократична участь;
- дистрибутивна справедливість.

Зазначені цінності здобувають легітимність лише у життєдіяльності, як окремої особистості, так і нації в цілому.

Дослідження В.Тугарінова, О.Дробницького, В.Ядова поділяли цінності на загальнолюдські та індивідуальні, пояснюючи їх феномен суб'єкт-суб'єктними відносинами. Зокрема, В.Тугарінов виокремлює два рівні цінностей: вищі, пов'язані з уявленнями людини про гідність, сенс життя, свободу і скороминучі, що слугують для задоволення потреб та інтересів індивіда, де під цінностями розуміються явища (чи характеристики, властивості явищ) природи і суспільства, які корисні, необхідні людям історично

визначеного суспільства чи класу як дійсність, мета і ідеал [1].

М.Государєв, характеризуючи цінності дійшов висновку, що зближення моральних цінностей різних народів здійснюється через мистецтво, науку, ідеологію, через товарний ринок і туризм [1].

Філософсько-педагогічне обґрунтування необхідності виховання моральних цінностей на народному ґрунті знаходимо у спадщині Г.Сковороди. Його педагогічним ідеям була притаманна опора на народні традиції, здобутки духу, він вважав, що пізнаючи світ людина, пізнає себе, а також свій народ, його історію, без чого неможливе ні самовизначення, ні розвиток нації [4].

В.Духнович зауважує, що доля людини, її моральні цінності залежать не стільки від спадковості, приналежності до народу, скільки від морального виховання[1]. Ціллю такого виховання є прищеплення дітям гуманістичних цінностей. Засобами у досягненні виховної мети має бути залучення дітей до рідної мови, використання фольклору тощо.

Продовжувачем ідей попередників у вітчизняній педагогіці був К.Ушинський, який опирався на народність у залученні дітей до моральних цінностей, вважаючи, що виховання повинно просвітити свідомість людини, щоб перед очима лежав ясний шлях добра. К.Ушинський підкреслював значення у моральному вихованні етичних бесід з дітьми, які мають проводитись цікаво, доступно, переконливо, опиратись на біблійні оповідання, народні жарти, примовки, а не бути нудними чи млявими.

Метою морального виховання має бути облагородження і ушляхетнення духу. Вчитель має боротися з лінивством, легковажністю, брехнею, всіляко розвиваючи ретельність, щирість, правдивість, чесність, товариськість, совісливість, справедливість тощо.

С.Русова обстоювала необхідність морального виховання, яке має здійснюватись у рідному звичному середовищі і бути індивідуальним, пристосованим до природи дитини, тобто національним; відповідати соціально-культурним вимогам часу, незалежним від тих або інших урядових вимог, на ґрунті громадської організації. Моральні цінності мають бути усвідомленими, так аби через думку і добрі почуття керувати вчинками дитини на шляху до правди і добра[3].

Фундаментальними морально-етичними цінностями у роботах І.Огієнка (1882-1972 р.р.) є християнські – Віра, Надія, Любов, втілені у реальну, а не уявну поведінку, залучення дітей до абсолютних цінностей можливе за умов їх виховання на народному ґрунті.

В.Сорока-Росінський вбачав найважливішим завданням перетворити національне виховання на моральне, оскільки нація є не абстракцією і не сліпою інстинктивністю, а живою, конкретною метою, свідомим тяготінням, яке здатне підпорядковувати собі всі егоїстичні почуття і стремління: спрямувати інтерес увагу, активність – всю силу душі на благо народу, як вищої мети [1]. Національні і загальнолюдські моральні цінності є не альтернативними, а взаємопов'язаними і взаємопроникними у процесі виховання, оскільки дитина через народну мораль, мову, традиції через національні цінності опановує спільні цінності для багатьох народів. У цьому

руслі педагогіка розглядається як етична система, що регулюється загальними етичними цінностями Правди, Добра, Краси, Справедливості, Совісті, Людської гідності.

В.Сухомлинський вважав, що у споконвічному прагненні до батьківства і материнства виявляється духовний, моральний порив, досягнутий людиною як вище щастя. Це позив до того, щоб залишити себе у своїх дітях, продовжити своє буття, утвердити моральні цінності, досягнути, знайти, здобути попередніми поколіннями, помножені крихтами власного творіння і творчості [5].

Г.Ващенко визначає роль народних традицій у формуванні моральних цінностей у підростаючого покоління, де роль традицій у розвитку людства можна порівняти з роллю пам'яті у розвитку окремої особистості. Основна функція пам'яті полягає у збереженні набутого досвіду, така ж роль відводиться традиціям у житті націй.

М.Стельмахович в "Українській народній педагогіці" відзначає регулятивну функцію та обов'язковість дотримання моральних вимог та приписів, хоча й звертає увагу на наслідки: звичай формує прості звички, тобто стереотипні, напівавтоматичні, а традиції – складні, що виражають певну спрямованість поведінки [1].

Метою морального виховання є набуття молодшими поколіннями морального досвіду минулих поколінь. Основним завданням морального виховання є набуття знань про моральні засади, норми та правила суспільної поведінки, виховання моральних почуттів, потреб і ставлення до навколишнього світу, формування стійких навичок та звичок моральної поведінки. У цьому плані провідна роль відводиться національній системі виховання, спроможній забезпечити глибоке осмислення і усвідомлення дітьми моральних та етичних положень, які за своєю суттю є загальнолюдськими.

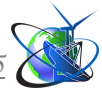
Систематичне залучення до моральних цінностей здійснюється за допомогою пояснень, розповідей, лекцій, дискусій, рольових ігор. Така робота часто супроводжується удосконаленням знань про мораль та корекцією уявлень дітей про вимоги до власної поведінки через самооцінку і самоконтроль.

Висновки.

Таким чином, дослідження генези формування моральних цінностей у дітей засобами народознавства у філософії, психології і педагогіці засвідчує інтерес до зазначеної проблеми у науці, різноманіття наукових підходів і досліджень. До сьогодні триває процес визначення як самого поняття, так і основних характеристик, пошук адекватних методів і прийомів формування моральних цінностей у молодших школярів засобами народознавства.

Література:

1. Драчук Л.І. Морально-етичне виховання учнів на традиціях українського народу в процесі вивчення літератури : Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. – К., 2000. – 171 с.
2. Пащенко М.І., Красноштан І.В., Педагогіка: навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / М.І. Пащенко, І.В. Красноштан; Умань:ФОП Жовтий О.О., 2022.-269 с.

3. Русова С. Вибрані педагогічні твори: У 2-х кн.– К.: Либідь, 1997. – Кн. 1. – 272 с.
4. Сковорода Г.С. Пізнай у собі людину: Пер. М.Кашуба, пер. поезії В.Войтович. – Львів: Світ, 1995. – 225 с.
5. Сухомлинська О.В. Цінності у вихованні дітей та молоді: Стан розроблення проблеми // Педагогіка і психологія. – 1997. – №1. – С.105-111.

Literature:

1. Drachuk L.I. Moral and ethical education of students based on the traditions of the Ukrainian people in the process of studying literature: Diss. ... candidate ped. Sciences: 13.00.07. - K., 2000. - 171 p.
2. Pashchenko M.I., Krasnoshtan I.V., Pedagogy: educational and methodological guide for students of higher pedagogical educational institutions / M.I. Pashchenko, I.V. Krasnoshtan; Uman: FOP Zhovtyy O.O., 2022.-269 p.
3. Rusova S. Selected pedagogical works: In 2 books - K.: Lybid, 1997. - Book. 1. – 272 p.
4. Frying pan H.S. Know the person in yourself: Trans. M. Kashuba, trans. poems by V. Voytovych. - Lviv: Svit, 1995. - 225 p.
5. Sukhomlynska O.V. Values in the education of children and youth: The state of development of the problem // Pedagogy and psychology. – 1997. – No. 1. - P.105-111.

Abstract. *The article presents the directions of psychological anthropology, which considers the specifics of perception, cognition, thinking, moral values and their education in students. Pedagogical substantiation of the need to educate moral values on a national basis is offered. The problem of the formation of moral values in children by the means of ethnology in philosophy, psychology and pedagogy was studied.*

Keywords: *moral values, folklore, students.*

УДК 378. 011. 31

READINESS FOR INNOVATIVE ACTIVITIES AS AN IMPORTANT PROFESSIONAL QUALITY OF THE FUTURE MUSIC TEACHER
ГОТОВНІСТЬ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ВАЖЛИВА ПРОФЕСІЙНА ЯКІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Leonova O. / Леонова О.М.

teacher / викладач

Cherkasova S./ Черкасова С.О.

teacher / викладач

Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»

33, Nebesna Sotnia, 20 300

КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»

вул. Небесної Сотні, 33, 20 300

Анотація. У статті охарактеризовано проблеми впровадження інноваційних технологій у підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва. Розглянуто принципи інноваційної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Визначено показники готовності студентів до інноваційної діяльності. Запропоновано форми залучення студентів до інноваційної діяльності.

Ключові слова: інноваційна діяльність, майбутні вчителі музичного мистецтва.

Вступ.

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності – особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії.

Основний текст.

Готовність до інноваційної діяльності є передумовою ефективної діяльності педагога, максимальної реалізації його можливостей, розкриття творчого потенціалу. Успішність інноваційної діяльності передбачає, що педагог усвідомлює практичну значущість інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й на особистісному рівні.

Однак включення педагога в інноваційний процес часто відбувається спонтанно, без урахування його професійної та особистісної готовності до інноваційної діяльності. До того ж педагогічні інновації, як і будь-які інші нововведення, породжують проблеми, пов'язані з необхідністю поєднання інноваційних програм з державними програмами виховання і навчання, співіснування різних педагогічних концепцій.

Не менш гострими є проблеми адаптації нововведення до нових умов. Вони спричинені намаганнями пристосувати до конкретних умов педагогічні технології, елементи змісту навчання й виховання, які виявили свою ефективність в інших галузях, або концепції, розроблені в зовсім інших історичних умовах. Таке механічне перенесення призводить до втрати змісту і суті інновації, спричиняє її дискредитацію, розчарування педагогів.

I. Підласий виділяє *проблеми впровадження* інноваційної технологій:

- слабе з'єднання практики з наукою;
- некоректна психологізація;
- порушення педагогічних принципів;
- неправильна мотивація навчання;
- змішування головного і другорядного.
- нееластичність, негнучкість технологій;
- неретельна підготовка до уроків.
- недостатня діагностика.
- штучне стимулювання.

Будь-яка технологія завжди добре працюватиме на невеликому обсязі знань і умінь структурувати інформації.

Негнучкість технологій. Вузлові положення мають виконуватися завжди твердо і неухильно, а між ними – простір для творчості вчителя музичного мистецтва.

Інноваційні технології основані на ретельній підготовці кожного заняття.

Недостатня діагностика. Без діагностики немає продуктивної технології, необхідний моніторинг, спостереження, самоаналіз.

Штучне стимулювання. Якщо відсутні стимули або вони не працюють, то надії на покращання результатів мало. Навчання і виховання, що здійснюються з примусу, не завжди ефективні. Набагато краще, звичайно, коли людина діє, спонукувана внутрішніми прагненнями. Будь-яка технологія буде працювати добре, якщо учні будуть мати власні прагнення, сформовані самовихованням.

Ігнорування повсякденної оптимізації. Оптимізація – це постійно діюча інновація, без якої немає поліпшення результатів. Завжди є потреба пильніше придивлятися до того, що діється навколо, щоб зрозуміти, що ще потрібно і можна зробити для підвищення результатів.

Вищевказані та й інші проблеми неможливо вирішити без усвідомлення практичної значущості перетворень у системі освіти на особистісному рівні, без формування готовності до інноваційної діяльності.

Стратегія інноваційної діяльності педагогічного колективу, педагогів у кожній конкретній ситуації має обмеження, що залежить від масштабності інновації, від того, скільки часу і яких людських, організаційних, матеріально-фінансових ресурсів вона потребує. Інноваційна діяльність педагогів є основою оновлення закладів освіти, створення якісно нової педагогічної практики – авторського закладу чи реформування усієї освітньої системи.

Інноваційна діяльність педагога передбачає дотримання *принципів*:

1. *Принцип інтеграції освіти.* Вимагає уваги до кожної дитини як особистості, орієнтації на формування громадянина з високими інтелектуальними, моральними, фізичними якостями.
2. *Принцип диференціації та індивідуалізації освіти.* Потребує забезпечення умов для розвитку здібностей кожного вихованця. Максимальний розвиток здібностей дитини, незалежно від соціально-економічного та суспільного статусу її сім'ї, статі, національності, віросповідання.

3. *Принцип демократизації освіти.* Передбачає створення передумов розвитку активності, ініціативи, творчості учнів і вчителів, залучення громадськості в управлінні освітою [3].

Здійснення цих принципів передбачає зміну характеру освітньої системи, змісту, методів, форм, технологій навчання й виховання. Метою освіти є вільний розвиток індивідуальних здібностей, мотивів, особистісних цінностей різнобічної, творчої особистості.

Майбутній вчитель музичного мистецтва повинен вміти реалізовувати: педагогічний гуманізм, емпатійне розуміння вихованців, співробітництво, діалогізм, особистісну позицію, компетентність.

Готовність педагога до інноваційної діяльності визначають за *показниками*:

- усвідомлення потреби запровадження педагогічних інновацій у власній педагогічній практиці;
- інформованість про новітні педагогічні технології, знання новаторських методик роботи;
- зорієнтованість на створення власних творчих завдань, методик;
- налаштованість на експериментальну діяльність;
- готовність до подолання труднощів, пов'язаних зі змістом та організацією інноваційної діяльності;
- володіння практичними навичками освоєння педагогічних інновацій та розроблення нових [1].

Включення педагога в інноваційну діяльність може бути наслідком дії чинників:

- незадоволеність методиками, результатами особистої праці;
- освоєння нових знань у суміжних сферах;
- осмислення і якісно нове бачення особистої життєвої місії;
- творче осяяння;
- результат тривалого пошуку;
- аналіз здобутого.

О.Касьянова на основі вивчення й аналізу досліджень з проблем педагогічної діяльності, визначає *параметри інноваційної діяльності педагога*:

- готовність педагога до здійснення інноваційної діяльності;
- інноваційна діяльність педагога;
- результативність інноваційної діяльності.

Параметри діяльності деталізується *показниками*:

- здатність до самоорганізації;
- здатність до самоаналізу, рефлексії;
- здатність відмовитися від стереотипів педагогічного мислення;
- прагнення до творчих досягнень;
- критичність мислення, здатність до оціночних суджень;
- варіативність педагогічної діяльності;
- опанування методологією творчої діяльності;
- володіння методами педагогічного дослідження;
- здатність акумулювати та використовувати досвід інших педагогів;

- здатність до співпраці та взаємодопомоги;
- створення авторської ідеї навчання та виховання;
- розробка змісту планів і програм, методик, технологій;
- апробація інновацій;
- розповсюдження освітньої інновації;
- виявлення інноваційної ініціативи.

До різноманітних *форм залучення студентів* до інноваційної діяльності належать:

- участь в наукових конференціях, семінарах з найактуальніших проблем, над якими працюють педагоги закладу освіти;
- проходження педагогічної практики;
- педагогічні круглі столи, дискусії;
- ділові, евристичні ігри з генерування нових педагогічних ідей;
- творча діяльність у музичних гуртках, виступах художньої самодіяльності, конкурсах, вечорах тощо.
- узагальнення власного досвіду;
- самостійна дослідницька, творча робота;
- участь у колективній роботі у межах спільної проблеми, над якою працюють педагоги закладу вищої освіти [2].

Майбутній вчитель музичного мистецтва, який підготовлений до інноваційної професійної діяльності має професійні й особистісні якості:

- ✓ усвідомлення цілей освітньої діяльності;
- ✓ осмислена в контексті сучасності педагогічна позиція;
- ✓ здатність виконувати освітню програму навчання і виховання, яка враховує індивідуальний підхід до особистості, освітні стандарти, нові педагогічні орієнтири;
- ✓ вмиле поєднання сучасної реальності з вимогами особистісно-орієнтованої освіти за критеріями інноваційної діяльності;
- ✓ здатність розвивати індивідуальні здібності учнів і навчати відповідно до їх особливостей;
- ✓ вміння продуктивно, нестандартно організувати і проводити навчання і виховання, розвиток творчості учнів через використання інноваційних технологій;
- ✓ використання доступних форм рефлексії та самооцінки;
- ✓ адекватно оцінювати, бачити свій позитивний розвиток;
- ✓ уміння аналізувати зміни в освітній діяльності, в розвитку особистісних якостей;
- ✓ здатність і прагнення до особистісного творчого розвитку, рефлексивної діяльності, усвідомлення значущості, актуальності власних інноваційних пошуків і відкриттів.

Висновки.

Отже, у структурі професійно спрямованої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва готовність до інноваційної діяльності є показником його здатності нетрадиційно вирішувати актуальні для особистісно-орієнтованої освіти проблеми.

Література:

1. Галузінська М.І. Педагогічні технології навчання у закладах загальної середньої освіти/ М.І. Галузінська, І.М. Харченко: навчальний посібник.– Умань: ВПЦ «Візаві», 2019. – 259 с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2004.– 352 с. (Альма-матер).
3. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посіб. авт.укл.: О. Пометун, Л. Пироженко. – К.; А.П.Н.; 2002, – 136 с.
4. Підласий І.П. Практична педагогіка або три технології. Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти – К.: Видавничий дім "Слово", 2004. – 616 с.
5. Сиротенко Г.О. Інновації як основа змін освітньої практики. Інформаційно-методичний збірник:/Упорядник Г.О. Сиротенко, Полтава, ПОІППО, 2005. – 160с.

Literature:

1. Galuzinska M.I. Pedagogical learning technologies in institutions of general secondary education/ M.I. Galuzinska, I.M. Kharchenko: study guide. – Uman: VOC "Vizavi", 2019. – 259 p.
2. I.M. Dychkivska Innovative pedagogical technologies: Study guide. - K.: Akademvydav, 2004. - 352 p. (Alma mater).
3. Interactive learning technologies: theory, practice, experience: method. manual. author: O. Pometun, L. Pyrozhenko. – K.; A.P.N.; 2002, - 136 p.
4. Podlasy I.P. Practical pedagogy or three technologies. Interactive textbook for teachers of the market education system - K.: Slovo Publishing House, 2004. - 616 p.
5. Syrotenko G.O. Innovation as a basis for changes in educational practice. Informational and methodological collection:/Compiler G.O. Syrotenko, Poltava, POIPPO, 2005. – 160p.

Abstract. *The article describes the problems of implementing innovative technologies in the training of a future music teacher. The principles of innovative activity of the future music teacher are considered. Indicators of students' readiness for innovative activities have been determined. Forms of student involvement in innovative activities are proposed.*

Key words: *innovative activity, future teachers of musical art*

УДК 372. 857

**DEVELOPMENT OF NATURAL SCIENTIFIC THINKING OF STUDENTS
WHEN STUDYING NATURAL DISCIPLINES****РОЗВИТОК ПРИРОДНИЧОНАУКОВОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПРИ ВИВЧЕННІ
ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН****Manzii O. / Манзій О.П.***c.e.s., as.prof./к.економ.н., доцент,**Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини***Plakhotna S. / Плахотна С.І.***teacher / викладач**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of**Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**33, Nebesna Sotnia, 20 300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж**ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»**вул. Небесної Сотні, 33, 20 300*

Анотація. У статті визначено напрямки удосконалення системи сучасної освіти. Підкреслено, що ставлення школяра до природи свідчить про рівень його природничонаукового мислення. Розглянуто проблему суб'єктивного ставлення до природи. Виділено параметри суб'єктивного ставлення учнів до природи. Проаналізовано розуміння природничонаукової картини світу при вивченні природничих дисциплін. Запропоновано складові та умови формування природничонаукового мислення і творчого розвитку школярів.

Ключові слова: природничонауке мислення, природничі дисципліни, школяри.

Вступ.

Гуманізація освіти, що проголошується державною національною Доктриною розвитку освіти в Україні, передбачає в якості важливої передумови побудови сучасного високорозвиненого, зорієнтованого на потреби особистості суспільства гармонізацію стосунків людини і навколишнього середовища, соціуму і природи виділяють природничонаукову освіту.

Природничонаукова освіта в сучасному закладі освіти є складовою частиною становлення особистості як суб'єкта суспільного та індивідуального розвитку. При цьому принципово змінюється співвідношення особистості, суспільства і навколишнього середовища. Вона передбачає високий рівень природничонаукового пізнання школярів, зумовлений чуттєво-образним відображенням, дискурсивно-логічним осмисленням й інтуїтивним осягненням природної дійсності, її взаємозв'язку із суспільством.

Основний текст.

У працях С. Гончаренка, Л. Зоріної, В.Р. Ільченко, Л. Тарасова, А. Хрипкової та ін. доведено, що розв'язання завдань шкільної природничонаукової освіти потребує розроблення проблеми формування цілісної системи знань про живу природу [2].

При пізнанні природної дійсності необхідно встановити зв'язки між одиничним, особливим та загальним, що дає правильне відображення

об'єктивної дійсності. Тут використовується аналіз і синтез, порівняння і класифікація, індукція і дедукція, перехід від конкретного до абстрактного. Пізнавати природу – це не означає лише збирати й накопичувати факти, але обов'язково їх узагальнювати в наукові поняття і закони.

Філософія природничої науки є структурним компонентом більш широкої галузі – філософії пізнання. Відповідно тут представлені прагматика пізнання, його історична зумовленість, включеність у комунікацію і систему цінностей, що знайшло відображення у виникненні таких форм пізнання й пізнавальної діяльності, як природничонаукова картина світу, стиль наукового пізнання, філософські та загальнометодологічні принципи.

Для філософії пізнання важливим є те, що людина пов'язана ментально із середовищем. Воно виражається в певних станах свідомості, які можуть бути виражені через просторово-часові характеристики синхронності, резонансності структур реальності і творчих можливостей людини; нерівновазі процесу взаємовідношень структур реальності й структур людської свідомості, полілогічності, багат шаровості їх взаємодії.

Зараз лідером природничого пізнання стає експеримент, що вносить суттєві зміни у структуру природничонаукової освіти. При формуванні природничого пізнання в цілому важливим є взаємовідношення природничого історизму і теоретико-пізнавальних функцій. З історичними поясненнями в природничих науках стикаються тоді, коли для з'ясування характеристик деякого явища посилаються на його генезис, тобто встановлюють сутність того, що пояснюється посередництвом апеляції до минулого, і закону, який встановлює зв'язок минулого з нинішнім [1].

Категорії діалектики відображають найбільш загальні суттєві ознаки, зв'язки, властивості, відношення природної дійсності. Ці загальні ознаки виділяються людьми в процесі природничого пізнання. Такі логічні операції мають для людини неабияке значення. По-перше, вони дають можливість розвивати природничонаукове мислення, по-друге, розвивають мову, збагачуючи її загальними природничими поняттями.

Одним із важливих напрямів удосконалення системи сучасної освіти є інтеграція споріднених навчальних предметів. У практичній діяльності реалізація міжпредметних зв'язків не завжди здійснюється належним чином: існує певна розбіжність у визначенні наукових понять та термінів, які засвоюються при вивченні споріднених навчальних предметів. При вивченні природничих предметів відомі випадки, коли учні на принципові запитання про основні закони природи, будову і властивості речовин тощо, часто дають неоднозначні відповіді залежно від того, з якого предмета поставлені ці запитання.

Розвиток школяра пов'язаний з його екологічною культурою, основною рисою якої є вміння передбачити віддалені наслідки втручання людини в природні взаємозв'язки, вміння підпорядковувати всі види своєї діяльності вимогам раціонального природокористування, турбуватися про поліпшення довкілля, не допускати його руйнування і забруднення. Від того, наскільки повноцінно усвідомлять учні необхідність дбайливого, бережного ставлення до

природи як національного суспільного багатства, вмітуть передбачати наслідки своєї поведінки, а також дії інших у природі, істотною мірою залежатиме майбутнє людства. Ставлення школяра до природи свідчить про рівень його природничонаукового мислення.

С. Дерябо та В. Ясвін відзначають, що особистість з екологізованим мисленням характеризує непрагматична взаємодія з природою, яка виявляється в таких основних сферах:

- естетичному освоєнні об'єктів природи і їх комплексів;
- пізнавальній діяльності, що зумовлена зацікавленістю щодо життя природи;
- практичній взаємодії з природними об'єктами, в основі якої необхідність спілкування з ними;
- участі в природоохоронній діяльності заради збереження природи майбутніх поколінь [1].

С. Дерябо розглядає проблему суб'єктивного ставлення до природи, в основі якого лежить фіксування уваги на тих чи інших об'єктах, явищах, потребах особистості, та виділяє параметри суб'єктивного ставлення до природи:

- параметр широти є показником того, в яких саме об'єктах і явищах природи сконцентровані потреби;
- параметр інтенсивності є показником, з одного боку, того, якою мірою зафіксовані потреби особистості в об'єктах і явищах природи, наскільки вони є для неї значимими, а з другого – в яких сферах і в якою мірою проявляється суб'єктивне ставлення;
- параметр усвідомленості є показником того, якою мірою особистістю усвідомлюється фіксування потреб в об'єктах і явищах природи;
- параметр емоційності характеризує суб'єктивне ставлення по осі “раціональне – емоційне”;
- параметр узагальненості характеризує суб'єктивне ставлення не лише до окремих об'єктів і явищ, але і їх груп;
- параметр домінування характеризує суб'єктивне ставлення по осі “незначиме – значиме”;
- параметр когерентності є показником суб'єктивного ставлення по осі “негармонійне – гармонійне”;
- параметр принципності характеризує взаємозв'язки відношень усім комплексом принципів, прийнятих особистістю і готовність відстоювати його при певному тиску;
- параметр свідомості є показником суб'єктивного ставлення по осі “несвідоме – свідоме”;
- параметр стійкості – це показник стабільності суб'єктивного ставлення в часі;
- параметр модальності – це показник суб'єктивного ставлення, що дає його якісно-змістовну характеристику, на відміну від попередніх показників, які дають формально-кількісну характеристику суб'єктивного ставлення [1].

У природничонауковому пізнанні на сучасному етапі його розвитку формується нове розуміння природи. Творчий розвиток школярів при вивченні природничих дисциплін неможливий без формування та розвитку природничонаукового мислення.

Природничонаукове мислення – це вища форма активного відображення реальності природи, що складається із цілеспрямованого, опосередкованого й узагальненого відображення суб'єктом суттєвих зв'язків і відношень природної дійсності.

Метою природничонаукового мислення є творча праця, що вимагає добування достовірної наукомісткої інформації про навколишнє природне середовище, взаємозв'язок людини і природи й дає можливість використовувати знання на практиці.

Складовими природничонаукового мислення є:

- ✓ глибокі знання про природне і соціальне середовище;
- ✓ усвідомлення взаємозв'язку природи й суспільства (розуміння єдиної природничонаукової картини світу);
- ✓ відповідальне ставлення до навколишнього середовища;
- ✓ набуття вмінь розв'язання екологічних проблем;
- ✓ безпосередня участь у природоохоронних заходах;
- ✓ засвоєння кращих досягнень вітчизняних та зарубіжних учених у галузі природничої науки;
- ✓ оволодіння прогнозуванням можливих негативних наслідків господарської діяльності людини;
- ✓ міркування в масштабі всього світу та дії на місцевому рівні;
- ✓ наявність екологічної свідомості.

За В. Ільченко природничонаукове світорозуміння учнів – це система знань про природу, що формується в їх свідомості в процесі вивчення природничонаукових предметів, та мислительна діяльність із створення цієї системи.

Розуміння світу досягається завдяки відкриттю одиничних, стійких структур, що лежать в основі різноманітності змінних явищ – фундаментальних закономірностей, що властиві світу. Процес розуміння – системний за своїм характером, він відбувається в результаті взаємодії частин і цілого. Щоб зрозуміти щось, потрібно передбачати його цілісність, а потім переходити до вивчення його частин. Подальший синтез знання про частини буде забезпечувати більш повне і глибоке розуміння цілого: включення в нього знань про частини буде розширювати горизонт розуміння.

Таким чином, природничонаукове розуміння школяра можна визначити як мислительну діяльність, у процесі якої за допомогою фундаментальних закономірностей організує в єдину систему знання, здобуті при вивченні природничонаукових предметів.

Цілісність формування природничонаукового світорозуміння учнів потребує, щоб вивчення природничонаукових предметів включало міжпредметний процес формування природничонаукової картини світу. При цьому основою для інтеграції знань, систематизації їх у природничонаукову

картину світу повинні бути фундаментальні закономірності природи.

Природничонаукова картина світу – це інтегральний образ природи, створений шляхом синтезу природничонаукових знань на основі системи фундаментальних закономірностей природи, що включає уявлення про матерію і рух, простір і час.

Пізнання єдиної природничонаукової картини світу передбачає глибоке усвідомлення, розуміння сутності світу природи – середовища існування людини, яка повинна бути зацікавлена у збереженні цілісності, чистоти, гармонії у природі.

Ми переконані, що пізнання сутності природи підвищує рівень розумового розвитку школяра – сукупність знань, умінь та сформованих під час їх засвоєння розумових дій, вільне оперування ними в процесах природничонаукового мислення, які забезпечують засвоєння в певному обсязі нових знань і вмінь.

Розуміння природничонаукової картини світу – це мислительний процес, спрямований на з'ясування істотних рис, властивостей та зв'язків предметів, явищ природної дійсності. Природничонаукове розуміння досягається на основі знань й умінь, здобутих у попередньому досвіді. Навчальний процес на уроках біології ґрунтується на формуванні розуміння взаємозв'язку природи і суспільства, його уточненні та поглибленні. У природничонауковому пізнанні учнів важливе значення має з'ясування ступеня точності й повноти розуміння ними навчального матеріалу..

Обов'язковою умовою формування природничонаукового мислення учнів є послідовність і системність у навчальному процесі.

Для формування природничонаукового мислення й творчого розвитку школярів важливим є:

- взаємозв'язок теоретичних знань із практичною діяльністю;
- концентрація природничого змісту не тільки в предметних, але й спеціальних темах та інтегрованих курсах, які розкривають взаємодію суспільства і природи;
- поєднання аудиторних занять із безпосереднім спілкуванням із природою у формі екскурсій тощо;
- використання проблемних методів навчання у вигляді рольових ігор, природничих клубів й ін.;
- поєднання всіх форм класної і всіх форм позакласної та позашкільної роботи [2].

Висновки.

Природничонаукове мислення слід розглядати в єдності з творчим розвитком учня, його інтересами, потребами, емоціями, почуттями, переживаннями – всіма компонентами його духовного світу.

Література:

1. Лаврентьєва О.О. Дидактичні умови формування інтелектуальних умінь старшокласників при вивченні науковоприродничих дисциплін: Автореферат дис. ... канд. пед. наук (13.00.09 – теорія навчання). – Луцьк.– 2005. – 20 с.

2. Степанюк А.В. Методологічні та теоретичні основи формування цілісності знань школярів про живу природу: Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук (13.00.01 – теорія та історія педагогіки) // Тернопільський державний педагогічний інститут ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 1999. – 474 с.

Literature:

1. Lavrentyeva O.O. Didactic conditions for the formation of intellectual skills of high school students in the study of science and natural sciences: Abstract of the dissertation. ... candidate ped. Sciences (13.00.09 - theory of learning). - Lutsk. - 2005. - 20 p.

2. Stepaniuk A.V. Methodological and theoretical foundations of forming the integrity of schoolchildren's knowledge about living nature: Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Pedagogical Sciences (13.00.01 - theory and history of pedagogy) // Ternopil State Pedagogical Institute named after V. Hnatyuk. – Ternopil, 1999. – 474 p.

Abstract. *The article defines directions for improving the modern education system. It is emphasized that the schoolboy's attitude to nature indicates the level of his natural and scientific thinking. The problem of subjective attitude to nature is considered. The parameters of students' subjective attitude to nature are highlighted. The understanding of the natural scientific picture of the world during the study of natural disciplines is improved. The components and conditions for the formation of natural scientific thinking and creative development of schoolchildren are proposed.*

Key words: *natural scientific thinking, natural disciplines, schoolchildren.*

УДК 37. 2. 857

PROBLEMS OF FORMING STUDENTS' COMPLETE KNOWLEDGE ABOUT LIVING NATURE WHEN STUDYING NATURAL SCIENCE DISCIPLINES**ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ У ШКОЛЯРІВ ЦІЛОСНОСТІ ЗНАТЬ ПРО ЖИВУ ПРИРОДУ ПРИ ВИВЧЕННІ ПРИРОДОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН****Melnychuk O. / Мельничук О.Д.***teacher / викладач**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**33, Nebesna Sotnia, 20 300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж**ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»**вул. Небесної Сотні, 33, 20 300***Roses I. / Рожі І.Г.***teacher / викладач**Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

Анотація. У статті визначено завдання формування знань про природу при вивченні природознавчих наук які є спільними для біології, географії, фізики, хімії та інших галузей природознавства. Розглянуто загальні змістові лінії освітньої галузі з основ природознавчих дисциплін про рівні і форми організації живої і неживої природи.

Ключові слова: формування знань про природу, школяри.

Вступ.

Зміст загальноприродничої компоненти забезпечує формування в свідомості учнів основи для цілісного уявлення про природу.

Реалізація змісту освітньої галузі при вивченні основ природознавчих наук зумовлена основними завданнями, що є спільними для біології, географії, фізики, хімії та інших галузей природознавства.

Основний текст.

Роль природи в морально-естетичному розвитку особистості розкрили Ж.Руссо, Й.Песталоцці, Ж.Ж.Руссо надавав великого значення вихованню у дітей почуття природи, її впливу на людину. К.Ушинський закликав розкрити спілкування дитини з природою. Немало зроблено для удосконалення системи наукових знань про природу. Форми організації роботи юних натуралістів і зміст їх діяльності ґрунтуються на основі праці багатьох педагогів, методистів. Багато років проблема вивчення природи і формування відносин до неї у школярів була предметом методики природознавства. Було створено багато літератури з організації спостережень в природі, проведення екскурсій, побудова дослідів в зеленій лабораторії під відкритим небом, куточках живої природи тощо.

Виховання через природу – основа педагогічної системи В.Сухомлинського. В.Сухомлинський надавав значення педагогічному керівництву раціональним і емоційним сприйняттям природи, розцінював природу як вічне джерело думки і добрих почуттів дітей. Педагог ставив

задачу розкрити роль природи у вихованні потягу до інтелектуальної насиченості трудового життя. Турботливе відношення до природи формується тільки тоді, коли дитина покращує оточуюче середовище своєю працею. Сприйняття краси природи в досвіді педагога поєднане з моральним вихованням, розвитком громадських почуттів. Він вважав, що краса рідних полів і лугов повинна стати для людини самою дорогою, повинна залишити відбиток в серці. Якщо дитина насолоджується красою і створює її своїми руками, то не здібна на зло, підлість. За останні десятиріччя виконано цілий ряд методичних досліджень які направлені на посилення природоохоронної діяльності в школі.

В. Сухомлинський писав, що краса природи відіграє велику роль у вихованні духовної благодійності. Вона розкриває людині очі не тільки на тонкі відтінки чудового, але роблячи його більш чутливим до цих відтінків, пробуджує чутливість до серця іншого. Любуючись красою життя, людина стає бережною з нею. Бережливості до всього живого, бережливості до життя, поваги до життя оточуючих людей і життя особливого організму нам потрібно навчитися. Наших дітей потрібно виховувати в співчуваючому і поважливому відношенні до природи, в розумінні того, що природа – джерело всього нашого життя – духовного, матеріального і фізичного.

Психологи довели, що в основі формування особистості дитини лежать її особиста активність, діяльність, що робить і що думає сама дитина. Виховання – це організація діяльності дитини, в якій важливу роль відіграє організація відносин. Уміння бачити природу – перша умова виховання через природу, яка досягається лише при постійному спілкуванні з природою.

Природа – джерело умов життя для людини: харчування, дихання, праці, відпочинку. Природа – джерело краси і натхнення для творчої діяльності людини. Знання стану оточуючого середовища для формування першочергових знань про екологічну цінність природи, для розвитку емоційно-почуттєвої сфери людини.

Зміст освітньої галузі в освіті ґрунтується на базовій загальноосвітній підготовці учнів з основ природознавчих наук. Цим забезпечується наступність навчання в початковій, основній і старшій школах.

Загальними змістовими лініями освітньої галузі є:

- рівні й форми організації живої і неживої природи, які структурно представлені в кожній компоненті освітньої галузі специфічними для неї об'єктами та моделями;
- закони і закономірності природи;
- методи наукового пізнання, специфічні для кожної з природничих наук;
- значення природничонаукових знань у житті людини та їхня роль у суспільному розвитку [4].

В. Ільченко зазначає, що для формування природничонаукової картини світу можуть бути знання кожної теми предметів природничонаукового циклу – не потрібно чекати, доки в кожному з них буде сформована окрема картина світу (фізична, хімічна, біологічна тощо). Здобуті на кожному уроці, при вивченні кожної теми знання можуть систематизуватися на основі

фундаментальних закономірностей природи в єдину систему – природничонаукову картину світу. Але аксіоматизація знань на основі самих загальних законів природи повинна йти через сходинки, якими є менш загальні закони [2].

Систематизація знань про природу в процесі формування природничонаукової картини світу учнів проводиться дедуктивно-індуктивним шляхом: від фактів до спостережень через емпіричні залежності до одиничних, специфічних законів і їх систем, весь час спираючись на знання про фундаментальні закономірності природи – основи для включення одиничних закономірностей в єдину систему знань про природу. Так, матеріал теми, що вивчається, стає матеріалом побудови єдиної природничонаукової картини світу. Така систематизація навчального матеріалу забезпечує формування природничонаукової картини світу в учнів, розвиток цілісності їх свідомості.

Зміст *біологічної компоненти* зорієнтований на забезпечення засвоєння учнями знань про закономірності функціонування живих систем, їх розвиток і взаємодію, взаємозв'язок із неживою природою, формування уявлень про природничонаукову картину живого світу, синтез ідей про живі системи, оволодіння елементами наукового пізнання живої природи, формування складових наукового мислення (класифікація, екологічність, еволюційність і історизм, системність і цілісність), усвідомлення біосферної етики, розуміння необхідності раціонального використання та відновлення природних ресурсів, вироблення навичок застосування знань у повсякденному житті.

Соціальним замовленням сучасній школі в галузі біологічної освіти є перегляд концептуальних підходів до уточнення цілей освіти, нової побудови біологічного курсу, приведення методичної системи навчання біології у відповідність із рівнем розвитку педагогічних і психологічних досліджень [1].

Аналіз програм для загальноосвітніх навчальних закладів свідчить про те, що шкільний курс „Біологія” призначений формувати компетенції, що характеризують цілісну особистість. Серед них компетенції, які реалізуються в прагненні й здатності до раціональної продуктивної, творчої діяльності. Передбачає формування в учнів цілісного уявлення про сучасну природничонаукову картину світу, роль і місце людини в довкіллі, її моральну відповідальність за збереження природи та цивілізації в цілому [2].

Зміст програм природничого профілю передбачає розвиток в учнів стійких інтересів і творчих здібностей до вивчення біології, формування спеціальних умінь вивчення живої природи. Вивчення біології має на меті задовольнити інтерес учнів до цієї науки, бажання здобути глибокі знання та спеціальні вміння і таким чином створити основу для свідомого вибору професії, пов'язаної з використанням біологічних знань [4].

Зміст *географічної компоненти* забезпечує засвоєння знань про компоненти природи, природні ресурси, вдосконалення господарської діяльності людини, формування в учнів комплексного, просторового, соціально-орієнтованого уявлення про Землю на основі краєзнавчого, регіонального та планетарного підходів, сучасної географічної картини світу через закономірності розвитку географічної оболонки Землі, усвідомлення

цілісного образу своєї країни на основі розгляду й аналізу трьох її основних компонентів – природи, населення та господарства [2].

Дослідження С. Шмалей свідчать, що навчальні програми з географії вдало сполучають компоненти змісту освіти, що привело до зміни цілей, планованих результатів, змісту і засобів навчання. Проведення переорієнтації змісту природничонаукових дисциплін сприяє розширенню можливостей формування єдиної природничонаукової картини світу, збільшенню досягнень діагностичних цілей у навчанні [4].

У формулюванні стратегічної мети географічної освіти визначено *географічні компоненти розвитку підростаючої особистості*:

- когнітивна (формування географічної картини єдиного світу як складової частини ноосфери Землі);
- мотиваційно-емоційна (формування свідомості необхідності засвоєння моральних цінностей людства);
- практична (необхідність встановлення і розвитку міжнародного співробітництва); нормативна (засвоєння норм та правил цивілізованого спілкування).

Змістове наповнення *хімічної компоненти* забезпечує засвоєння учнями знань про речовини та їх перетворення, найважливіші хімічні закони, методи дослідження в хімії, роль хімії в суспільному виробництві та житті людини, розвиток експериментальних умінь і формування на цій основі наукового світогляду, вироблення навичок безпечного поводження з речовинами в буденному житті, зміна стилю мислення школяра [4].

Зміст *фізичної компоненти* створює передумови для забезпечення усвідомлення учнями наукових фактів, ознайомлення з історією розвитку фізичної науки, формування в учнів знання основних фізичних понять і законів, що дають змогу пояснити природні явища й процеси, розвиток експериментальних умінь та дослідницьких навичок, умінь застосовувати здобуті знання для розв'язування фізичних задач і пояснення фізичних явищ та процесів, формування наукового світогляду й стилю мислення учнів, уявлення про фізичну картину світу, розкриття ролі знання з фізики в житті людини та суспільному розвитку, передбачає навчити бачити вияви законів фізики в природі, сформулювати основи природничонаукової картини світу й показати місце в ній людини, змінити уявлення школяра про навколишній світ [2].

К.Ушинський говорив, що логіка природи – найбільш корисна і найбільш доступна логіка для дітей. Необхідно, щоб вона була зрозуміла учням при вивченні окремих природничонаукових предметів, на які ми розділили знання про природу. Кожен момент сполучення знань повинен бути одночасно і формуванням цілісності свідомості учня, єдиної системи знань про природу – інтегрального її образу [4].

У другій половині ХХ століття у вітчизняній та зарубіжній педагогічній науці виявлено посилення еколого-еволюційної спрямованості шкільної природничонаукової освіти: розроблено теорію розвитку біологічних понять; визначено зміст, принципи, завдання, методи, шляхи і форми екологічної освіти; розкрито морально-етичні та морально-естетичні ідеї щодо цінності

світу природи; проведено аналіз змісту поняття екологічної відповідальності, екологічної свідомості, екологічної культури; досліджено проблему формування цілісних знань про світ природи; з'ясовано тенденції, напрями й компоненти природничонаукової освіти.

Висновки.

Отже, актуальність проблеми формування в учнів цілісності знань про живу природу зумовлена радикальною зміною методологічних парадигм вивчення природи, новими вимогами до викладання природничих дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах, розглядом шкільних курсів насамперед як світоглядних дисциплін, які повинні забезпечити формування в учнів наукової картини світу, нової стратегії поведінки людини в біосфері, екологізованого мислення.

З'ясовано, що реалізація змісту освітньої галузі при вивченні основ природничих наук у старшій школі зумовлена основними завданнями, що є спільними для біології, географії, фізики, хімії та інших галузей природознавства. Спільність завдань природничих наук є орієнтиром при розробці системи дидактичних пакетів для природничих дисциплін.

Метою взаємодії з природою є максимальне задоволення потреб людини і природи, а характер взаємодії визначається: правильним і дозволим є те, що не руйнує екологічну рівновагу. Етичні норми і правила однаковою мірою поширюються на взаємодію як між людьми, так і зі світом природи, а діяльність з охорони природи продиктована необхідністю зберегти її заради неї самої.

Література:

1. Гриньова М.В. Методика викладання валеології: Навчально-методичний посібник. – Полтава: АСМІ. – 2003. – 156 с.
2. Лаврентьєва О.О. Дидактичні умови формування інтелектуальних умінь старшокласників при вивченні науковоприродничих дисциплін: Автореферат дис. ... канд. пед. наук (13.00.09 – теорія навчання). – Луцьк. – 2005. – 20 с.
3. Пескун С.П. Дидактичне забезпечення творчого розвитку школярів при вивченні природничих дисциплін // Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції „Наука і освіта 2004”. – Дніпропетровськ: Наука і освіта. – 2004. – С. 15-18.
4. Степанюк А.В. Методологічні та теоретичні основи формування цілісності знань школярів про живу природу: Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук (13.00.01 – теорія та історія педагогіки) // Тернопільський державний педагогічний інститут ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 1999. – 474 с.

Literature:

1. Hrynyova M.V. Methods of teaching valeology: Educational and methodological manual. – Poltava: ASMI. - 2003. - 156 p.
2. Lavrentyeva O.O. Didactic conditions for the formation of intellectual skills of high school students in the study of science and natural sciences: Abstract of the dissertation. ... candidate ped. Sciences (13.00.09 - theory of learning). - Lutsk. - 2005. - 20 p.

3. Peskun S.P. Didactic provision of creative development of schoolchildren when studying natural sciences // Proceedings of the 7th International Scientific and Practical Conference "Science and Education 2004". - Dnipropetrovsk: Science and Education. - 2004. - P. 15-18.

4. Stepaniuk A.V. Methodological and theoretical foundations of forming the integrity of schoolchildren's knowledge about living nature: Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Pedagogical Sciences (13.00.01 - theory and history of pedagogy) // Ternopil State Pedagogical Institute named after V. Hnatyuk. – Ternopil, 1999. – 474 p.

Abstract. *The article defines the task of forming knowledge about nature during the study of natural sciences, which are common to biology, geography, physics, chemistry and other branches of natural science. The general content lines of the educational field from the basics of natural science disciplines about the levels and forms of organization of living and non-living nature are considered.*

Key words *formation of knowledge about nature, schoolchildren*

УДК 78.37.03

**UKRAINIAN FOLKLORE IN THE DEVELOPMENT OF CHILDREN'S
MUSICAL SKILLS****УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР У РОЗВИТКУ МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ****Naumenko S./ Науменко С. І.***teacher /викладач**Municipal Institution " Uman Taras Shevchenko Professional College
of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council", Nebesna Sotnia, 33, 20300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради», вул.Небесної сотні, 33, 20300*

Анотація. Обґрунтовано думки про те, що розвиток музичних здібностей дитини впливає на формування емоційної та інтелектуальної сфер, естетичних смаків, духовного світу, становлення інтересів та ранній розумовий розвиток дитини. Доведено, що український дитячий музичний фольклор розвиває творчий підхід та виховує творчу фантазію малюків. А музична обдарованість формує висококультурну, духовно багату людину з високим інтелектом і творчими можливостями.

Ключові слова: обдарованість, музичні здібності, музичний розвиток, культура особистості, музичне мистецтво, народна творчість.

Вступ.

Музичне мистецтво, доповнюючи гуманітарні і природничі науки та проектуючи весь світ у дитину, здатне надати їй цілісність сприйняття світу, формувати етичні та естетичні засади музики. Розвиток дитини передбачає стійку гармонію його емоційної і раціональної сфер. До емоційної сфери належать почуття, емоції, мрії, уява, які мають сигнальну та регуляторні функції. До цієї сфери належать естетичні та морально-етичні почуття, які сформовані засобами музичного мистецтва. Виховувати у дітей і підлітків естетичні та моральні почуття є важливим завданням, оскільки вони є дієвою силою, яка стимулює духовний і творчий потенціал кожної дитини, розвиток її психічних процесів, інтелекту та поведінки.

Основний текст.

Музичне мистецтво є аспектом культури і його потрібно розглядати у соціальному і культурному аспектах. Адже в процесі музичного виховання вчитель має формувати особистість кожної дитини. Тобто, розвивати в неї не лише музичне сприйняття, відчуття прекрасного, а й критичне ставлення до того комплексу моральних цінностей, які визначають саме існування людини в суспільстві.

Аналіз літератури свідчить про існування двох основних поглядів на природу музичності: музичність як вроджена здібність, що не підлягає формуванню, і музичність як властивість, що формується на основі вроджених задатків.

Оскільки, за своєю природою обдарованість – це складна психологічна якість дитини, думки учених щодо визначення даного поняття суттєво різняться. Н.Бехтерева вважає, що обдарованість – це те, що реалізується без навчання, і важливо виявити цю здатність в ранньому дитинстві [1]. Це

сприятиме вчасному створенню сприятливих умов для розвитку обдарованих дітей. Б.Теплов, вважає, що обдарованою є дитина, яка відрізняється яскравими, очевидними, інколи визначними досягненнями або має внутрішні задатки досягнень у певному виді діяльності [5]. Більшість сучасних психологів (Ю.Гільбух та ін.) визнає, що рівень, якісна своєрідність і характер розвитку обдарованості – це завжди результат складної взаємодії природних здібностей, що визначаються спадковістю, соціокультурним середовищем, опосередкованою діяльністю дитини (ігровою, навчальною, трудовою) [5]. Також мають місце активність дитини, психологічні механізми саморозвитку особистості, що є основою для формування й реалізації індивідуального таланту.

Музичну обдарованість науковці Б. Теплов та А. Готсдінер, характеризують, як вищий та ідеалізований прояв музичних здібностей [5]. Блискучий музичний слух, феноменальна пам'ять, пластичний і скоординований руховий апарат, здатність до навчання і працездатність є показником музичної обдарованості [2]. Психологи зазначають, що знання тільки тоді є знаннями, коли вони духовно-емоційно пережиті.

З наукової точки зору – глибинна традиційна і сучасна творчість усної діяльності, фольклор сприяють розвитку музичних здібностей дітей.

А за змістом – саме життя, його інтереси, зв'язок з історією народу, формує його національну свідомість, соціальні почуття, з психологією його творчістю (І.Франко).

У наших пращурів було цілісне уявлення про оточуючий світ і себе в ньому. Художня творчість гармонізувала життя людини і становила значну частину практично-утилітарної діяльності (праця, звичаї тощо). Творення суспільних відносин вимагало знаходження таких форм і заходів, механізмів, за допомогою яких можна було б регулювати поведінку кожного члена громади.

Саме через почуття та свідомість сформувалась своєрідна система, яку прийнято називати первісним мистецтвом. Воно, виконувало виховні функції. Провідну роль у творчо-емоційному вихованні людини виконувала народна пісня, а пізніше, з розвитком суспільства, музичне мистецтво.

«Ой палка ти була моя пісне!

Як тебе почала я співати,

В мене очі горіли мов жар,

І займався у грудях пожар.

Хтіла я тебе в серці сховати,

Та було моє серце тісне,

Ой палка ти була, моя пісне!»

Леся Українка

Народні пісні, музичне мистецтво є невід'ємною складовою практично-пізнавальної діяльності людини, яке відображалось у пісні. Тому пісенна народна творчість охоплює усі сфери життя людини – від народження до смерті. Це пісні: трудові, зимового календаря, веснянки, весільні, купальські, жнивварські, родинні, в той же час – думи, історичні, козацькі, стрілецькі, чумацькі, жартівливі, сатиричні та багато інших.

Пісня – це єдине ціле звука і мелодії. Ритм – це серце музики, мелодія – її душа. При зупинці серця – душа відлітає. Слова в пісні – це вербальне підтвердження певного почуття чи настрою. Таке органічне поєднання духовно-творчо-емоційного і раціонального впливає на людину. Так, під впливом народної пісні, в якій дитина одночасно і суб'єкт і об'єкт, формується система духовно-творчого багатства.

Окремо зупинимось на значенні дитячого фольклору – як особливої частини фольклору, тому що він відіграє найбільш важливу роль у вихованні та психічному розвитку особистості. Велика роль належить колисковим пісням, в яких значну роль відіграє розуміння дитиною емоційної (музичної) інтонації. «Немовля», – пише дослідник емоцій В.Морозов, – чудово розуміє емоційну інтонацію дорослих навіть в той період, коли воно ще не навчилося розрізняти логічний зміст слів. Маленьке дитя усміхається у відповідь на ласкаві слова і заплакати у відповідь на суворі. І справа тут не у змісті слів, а у звучанні: спробуйте говорити дитині найгрізніші слова добрим, ласкавим голосом, і вона буде усміхатися» [3]. Отже, діти у ранньому віці, ще не знаючи мови, володіють мовою емоцій, на цій мові спілкуються з дорослими і добре розуміють одне одного.

Завдяки дитячому фольклору (ігри, пісеньки тощо) діти отримують можливість задовольнити себе у спілкуванні, знайомитись із звичаями, поведінкою, працею, вигадувати ігри – пізнавати життя, себе, оточуючий світ. Музичну основу дитячого фольклору складає ритм і спів на двох-трьох звуках.

Окремо можна охарактеризувати веснянки. Істотна риса веснянок – їх зв'язок з рухом, з танцем. Велике місце рухи займають і в інших календарно-обрядових дійствах – у русальських, купальських, петрівчаних іграх та хороводах. Однак такого розвитку танців, як у веснянках, не зустрічається ніде. Це можна пояснити: починається рух у природі, що оживає і це переходить у танок у людей. Виконавці намагаються власними діями сприяти бурхливому розквіту природи:

Благослови, мати, весну закликати,

Весну закликати, зиму проводити.

Культ природи відображено в назвах танків та їх сюжетах: «Мак», «Льон», «Груша», «Журавель», «Зайчик» тощо.

У жартівливих, сатиричних піснях основне гумористичне навантаження несе текст, а засоби музичної виразності (ритм, штрихи, ладові контрасти та ін.) посилюють задумки тексту («Ой чи чуєш ти, дубе?»), («Журилася попада своєю бідою»), («На небесній горі»).

Є почуття, переживання, які відбуваються в колективі. До таких можна віднести козацькі, стрілецькі пісні, а також історичні пісні, думи, балади. Це пісні, дії яких відбуваються у суспільстві, тому вони мають великий вплив на почуття людей, на формування у них любові та інтересу до свого минулого, до свого історичного та сучасного «Я», до своєї країни:

Осідлаю кониченька, коня молодого,

Нехай несе в чисте поле мене, молодого,

В чистім полі тирса шумить, катран зеленіє,

В чистім полі своя воля, аж серце німіє.

Розглянемо яким чином народна пісня і музичні здібності впливають на музичний розвиток і становлення особистості. Емоційно-рухове вираження музики дає змогу розв'язати різноманітні завдання музичного виховання та навчання. Усі діти прагнуть виразити себе у творчості. Адже діти здатні передавати свої музичні враження, переживання, розвивати пластичність і виразність моторної сфери, художньо-образне мислення. Окрім того, дитина хоче самостійно вивчити пісню, попрацювати над її звучанням, все це підвищує її творчий потенціал, уяву, підсилює емоційність, переживання художнього образу, активізує усі психічні процеси. І в той же час, рухи, які діти здійснюють під час танцю, диригування, змістовні і підпорядковані характеру музики. Отже, їхні творчі імпульси втілюються в організованій формі і, як наслідок – у дітей виникає відчуття гармонійної цілісності, єдності жесту і музики (єдність психомоторного емоційного переживання художнього образу). Образність, емоційність народної пісні, жанровість (пісня, марш, танець), чіткий метроритм, динамічні протиставлення тощо є творчим матеріалом для креативного розвитку потенціалу дитини.

Можливість дітей до самовираження можна розвивати вже з трирічного віку. Як уже було зазначено, музичні здібності мають психомоторну-емоційну природу. Підкоркові структури мозку, що визначають особливості моторики та емоцій, дозрівають раніше порівняно з корою мозку, що дає змогу зрозуміти, чому саме музична обдарованість, окремі музичні здібності проявляються разом із народженням дитини (реакція на звуки, зокрема, на колискову, моторна та емоційна реакції на музику тощо).

На сучасному етапі розвитку науки вивчено проблему функціональної спеціалізації півкуль головного мозку в пізнавальній діяльності дитини. Загально визнано, що аналітична, знакова, опосередкована стратегія пізнання, характерна для роботи лівої півкулі, а синтетична, образно опосередкована – для правої. Природно, що функціональні властивості півкуль, а точніше, рівень їх індивідуального прояву та особливості співвідношення між ними є внутрішніми умовами своєрідності розумової обдарованості, а також спеціальних її видів (просторових, звукових, образних тощо). Але мозок працює як єдине ціле і водночас із спеціалізацією півкуль відбувається їх інтеграція, або білатеральна взаємодія, що може здійснюватися по-різному: краще чи гірше.

Тому й виникла гіпотеза про ефективну білатеральну взаємодію як біологічну основу обдарованості. У цій гіпотезі особливе значення відведено ролі субдомінантної правої півкулі (В. Ротенберг, С. Бондаренко та інші). При дослідження обдарованих дітей виявилось, що в них трохи менше виражено домінування лівої півкулі. Крім того, шкільна успішність вища у дітей із помірною перевагою правої півкулі.

Функція правокульових компонентів мислення – миттєве охоплення великої кількості суперечних із погляду логіки зв'язків, формування за рахунок цього цілісного та багатозначного контексту. Тому роль правокульової стратегії пізнання, що проявляється в здібності охоплювати безліч зв'язків у

багатозначному контексті, робить її найважливішим учасником творчого процесу.

Музична обдарованість є вродженою психомоторно-емоційною та безумовно-рефлекторною особливістю людини. За складністю виділяють три групи безумовних рефлексів: прості, складні і надскладні. Надскладні безумовні рефлекси найменш вивчені, але їм приділяється особлива роль в еволюційному вдосконаленні потребово-мотиваційної сфери людини. До них належать, наприклад, так звані рефлекси саморозвитку. На думку деяких дослідників, рефлекси саморозвитку відрізняються від інших однією особливістю: вони діють самостійно, тобто не впливають з інших потреб організму й не дорівнюють до інших мотивів. Тому можна пояснити, чому музичний талант і здібності проявляються так рано, досягають визначного рівня у три-чотири роки (К. Сен-Санс, В. Моцарт та інші). Відбувається інтенсивний саморозвиток, для якого звукова (як перекодування емоцій, настроїв та почуттів і виразних рухів) інформація є самодостатньою для самовизначення дитини, її адаптації в житті та суспільних відносинах. Тому за якістю та рівнем розвитку музичних здібностей дитини у дошкільному віці можна зробити висновок про рівень та якість психічного розвитку дитини (її сприйняття, уваги, уяви тощо). У зв'язку з тим, що здібності є якісними властивостями функціональних систем, вони реалізують пізнавальні та психомоторні процеси, органічно об'єднані в цілісну систему мозку та тісно пов'язані одне з одним.

Г. Россолімо вважав, що музичні здібності за своєю природою опираються на взаємодію мозкових центрів слуху з так званими проєктивними руховими актами, що є найбільш могутнім способом вияву почуттів та інших душевних станів людини [4]. Це твердження збігається з уже сказаним: провідне значення музичної психомоторики в природі музичних здібностей і обдарованості. Вона є виразником емоційної реакції (переживання) на звукову інформацію.

Музична психомоторно-емоційна властивість організму сприймати звукову інформацію – це рефлекторна недовільна реакція-рух, точно визначена в просторі й часі; тобто те, що чую або задумую, сам виконую на будь-якому незнайомому музичному інструменті чи голосом, чи просто будь-якими паличками без попереднього навчання. Все, що проявляється без навчання, то і є обдарованість, – зазначає Н. Бехтерева.

У зв'язку з тим, що музична обдарованість, окремі музичні здібності проявляються дуже рано і є продуктом емоційної та психомоторної зрілості немовляти, природно, що вони мають безпосередній вплив на загальний психічний розвиток дитини, розвиток окремих психічних функцій та формування особистості.

Якщо опиратися на результати останніх досліджень у галузі творчих здібностей, то сприйняття інформації на слух більше сприяє розвитку творчої уяви, ніж інші види передачі інформації (як заведено у нас в музичному вихованні: уяви собі – яка красива квітка, собачка, – те, що позбавлено звукової уяви, інформації та інше). До того ж, музичне мистецтво, що позбавлене образів, розвиває індивідуальність сприйняття, уяви, мислення.

Висновки.

Отже, можна стверджувати, що музична обдарованість, як і інші види художньої обдарованості, є тим фундаментом, на якому можна звести чудову будівлю – висококультурну, духовно багату людину з високим інтелектом і творчими можливостями. Аналіз наукових праць з проблеми розвитку музичних здібностей дітей та виявив особливості вищевказаного процесу засобами українського фольклору.

Література:

1. Гільбух Ю. З. *Розумово-обдарована дитина: психологія, діагностика, педагогіка*. К.: Інститут психології. 1998.
2. Морозов В.П. Язык эмоций и эмоциональный слух. Избранные труды 1964–2016. М.: Издательство «Институт психологии РАН». 2017. ISBN 978-5-9270-0346-4.
3. Науменко С. І. *Основи вікової музичної психології*. К.: Логос. 1995.
4. Россолимо Г.И. К физиологии музыкального таланта. Вопросы философии и психологии. М., 1893.
5. Теплов Б.М. *Психологія музикальних здібностей*. К: Педагогіка, Т.1. 2005.

Literature:

1. Gilbukh Y. Z. *Mentally gifted child: psychology, diagnostics, pedagogy*. K.: Institute of Psychology. 1998.
2. Morozov V.P. *The language of emotions and emotional hearing. Selected works 1964–2016*. M.: Publishing House "Institute of Psychology of the Russian Academy of Sciences". 2017. ISBN 978-5-9270-0346-4.
3. Naumenko S. I. *Fundamentals of age-related musical psychology*. K.: Logos. 1995.
4. Rossolimo G.I. *To the physiology of musical talent. Questions of philosophy and psychology*. Moscow, 1893.
5. Teplov B.M. *Psychology of musical abilities*. K: Pedagogy, Volume 1. 2005.

Annotation. *One of the trends in the development of modern art education is the national orientation, characterized by ensuring the process of educating people in the unity of intellectual, moral and civic; gaining of historical and social experience by the younger generation; acquaintance with material, spiritual and cultural values of our state. It is proved that Ukrainian children's musical folklore has an amazing ability to develop a creative approach and cultivate the children's creative imagination. And musical talent, as well as other types of artistic talent, is the foundation on which you can build a wonderful building - a highly cultured, spiritually rich person with high intelligence and creativity.*

Key words: *talent, musical abilities, musical development, culture of a personality, musical art, folk art.*

УДК 377. 014. 54

**THE PROCESS OF DIVERSIFICATION AS MANAGEMENT OF
PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS
ПРОЦЕС ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ЯК УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНОЮ ПІДГОТОВКОЮ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ**

Nebykova T./Небикова Т.А.*teacher /ст..викладач**Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини***Nebykov M./Небиков М.В.***s.agric.s.,sen.res.dep./к.сільск.н., ст.. наук.снвр.**ORCID . org/0000-0001-9734-1730**Breeding and Reproductive Biological of Plants Sofiyivka National Dendrological Park
of the National Academy of Sciences of Ukrain, Uman.**Національний дендрологічний парк «Софіївка» - науково-дослідний інститут**Національної академії наук України, Умань.*

Анотація. У статті запропоновано поняття диверсифікації, яке використовують в літературі, пов'язаній з проблемами освіти. Узагальнено різні види диверсифікації. Визначено диверсифікацію освіти майбутнього фахівця як педагогічну проблему.

Ключові слова: диверсифікація, майбутній фахівець.

Вступ.

Однією з тенденцій управління розвитком освіти є диверсифікація, як об'єктивна, закономірна тенденція діяльності закладів освіти. Диверсифікація передбачає проведення організаційно-управлінських заходів управління вищою освітою щодо підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців, розширення переліку методів управління в умовах ринкової економіки, науково-технічного прогресу, інформатизації освіти. Диверсифікація виявляється у тенденціях розширення різноманітності змісту освіти, спеціальностей, форм, методів і технологій навчання, критеріїв якості освіти, а це впливає на зміни в управлінні, його підходи, цілі, форми, методи, функції, стратегії, об'єкти і веде до диверсифікації управління освітою.

Основний текст.

Сучасна освіта є однією з найважливіших характеристик людського буття, тісно переплітаючись з усіма іншими напрямками діяльності людини. Система освіти постійно змінюється, вдосконалюється відповідно до економічних, соціальних та політичних умов розвитку країни та нації. Наша країна теж намагається стати повноправним учасником світових процесів глобалізації та інформатизації у галузі освіти.

Процес інформатизації призвів до кардинальних змін в освіті. У сучасної людини змінилося поняття безпеки (особистої, міжнародної); поняття розвиненості, де стратегічним інтересом країни, показником її розвитку стає входження у міжнародні, глобальні організації. З'явилися поняття часткової зайнятості, кількох робочих місць одночасно, короткотривалих контрактів. Сучасне поняття стратегічних ресурсів – інформація, знання, вільний час [1].

Ставлення до освіти стало іншим, і це виражається не тільки в необхідності мати вищу освіту. Вища освіта зараз – це необхідна, але не достатня умова в отриманні бажаної роботи. Сучасний світ перебуває у постійному русі, він безперервно змінюється, з'являються нові технології, типи відносин, нові норми життя. Майбутні фахівці повинні сприйняти нові знання, усвідомити їх, поставити у відповідність до вже набутих, оновити їх, перенавчитися, перекваліфікуватися, самовдосконалитися, зважаючи на те, що темп розвитку життя постійно прискорюється. Щоб бути компетентною сучасній особистості зовсім не достатньо здобути ґрунтовну освіту у певній галузі. Необхідно враховувати, що випускники шкіл, закладів вищої освіти за своє життя змінять свою професію, оскільки навички та освітні вимоги у професії постійно змінюються, вимагають використовувати новації і технології, постійно вдосконалювати професійні навички і компетенції. Отже, набувши певний багаж знань, фахівець не зможе все життя якісно працювати, користуючись лише набутими знаннями у закладі вищої освіти [1].

Проблема диверсифікації безперервної освіти – розширення сфери освітніх послуг, надання їм нового забарвлення, нових можливостей – це проблема наслідків виникнення нового інформаційного суспільства, суспільства третьої хвилі технологій.

Поняття диверсифікації активно використовують в літературі, пов'язаній з проблемами освіти, що свідчить про його широке застосування:

- диверсифікація вищої освіти в контексті розробки національної кваліфікацій України (Ю. Сухарніков);
- диверсифікація як економічний процес (М. Корінько);
- диверсифікація освіти в контексті Болонського процесу як передумова поліпшення якості кадрового потенціалу (М. Долішній);
- механізми диверсифікації системи підвищення кваліфікації (Р. Димухаметов);
- ознаки диверсифікації в освіті (Т. Шакірова);
- організаційно-педагогічні умови диверсифікації установи початкової професійної освіти (С. Виноградова).

Вчені досліджують різні *види диверсифікації*:

- *диверсифікацію освітніх установ* (різноманітність освітніх установ):
 - програмно-профільну (надання послуг з різних напрямів і програм);
 - технологічну (інформаційні, інтерактивні та інші технології);
 - перехід від демонстраційних засобів до навчальних, від окремих навчальних приладів до мікролабораторій);
 - структурну (зв'язок з адміністративно-територіальними умовами діяльності навчальних закладів тощо) [2];
- *диверсифікацію системи професійної освіти* на основі використання дуальних програм, що дають змогу збільшити різноманітність пропонованих професійних програм, сприяють більш різнобічному професійному розвитку учнів, забезпечують взаємозв'язок, взаємопроникнення і взаємовплив різних систем (наука і освіта, наука і виробництво) [4];

– *суспільну диверсифікацію* (кожна людина має право на різні національно-етичні, мовні, фізичні, статеві, поведінкові відмінності, які роблять особистість унікальною і які необхідно визнавати, поважати, цінувати).

У зв'язку з тим, що освіта як сфера соціальної практики суспільства створює не тільки об'єктивні умови для розширення професійних знань, збагачення досвіду, оволодіння способами пізнавальної, практичної і соціальної діяльності учнів, а й формує самостійну, творчу, моральну особистість, необхідно розглядати диверсифікацію як цілісне соціально-педагогічне явище.

Інші джерела пропонують тлумачення *диверсифікація освіти*, як:

- принцип структуризації системи освіти, що забезпечує можливість варіативності освітніх послуг, освітніх програм, типів і видів освітніх установ тощо;
- широке різноманіття навчальних закладів, освітніх програм і органів управління;
- розширення сумативної, ієрархічної системи безперервної освіти, пов'язане з формуванням нової парадигми освітньої функції соціально-культурної діяльності, що забезпечує конкурентну перевагу професійної особистості, здатної до адекватної відповіді на духовні запити суспільства і культурні потреби соціуму [4];
- глобалізований процес відходу від традиційних конструкцій освітніх систем, від принципу унітарної і уніфікованої їх побудови включаючи зміст освітніх програм, види і типи навчальних закладів, що їх реалізують, органи управління освітою, який варто розглядати як категорію філософії; один із напрямів реформування освіти;
- принцип сучасної освітньої політики;
- іманентну характеристику сучасних освітніх систем і академічної культури [4];
- розширення діяльності закладу освіти у нові для нього сфери, з якими не мали раніше прямих зв'язків, з метою підвищення конкурентоспроможності випускників [1].

Диверсифікацію професійної освіти Л. Сергеева визначає як науково обґрунтований спосіб реалізації ідеї безперервності у професійній освіті створенням умов для різноманітності освітніх траєкторій, які забезпечуються наявністю варіативних навчальних програм з урахуванням індивідуальних можливостей, потреб і здібностей особистості, які реалізуються в різних типах професійних навчальних закладів.

Диверсифікація реалізується в зміні функціонування системи освіти в цілому і в діяльності закладів освіти зокрема:

- організовуються нові освітні установи;
- вводяться нові напрями навчання, нові курси і дисципліни;
- створюються міждисциплінарні програми;
- змінюються процедури набору учнів, методи і прийоми навчання;
- реорганізовується система управління освітою і порядок її фінансування [2].

Висновки.

Диверсифікація властива управлінню якістю освіти. Свідоме її регулювання веде до досягнення принципово нової якості, поєднання їх характеристик і пошук можливостей їх у професійній свідомості і компетентності майбутніх фахівців.

Література:

1. Андропова Е. В. Диверсификация образования будущего специалиста как педагогическая проблема / Е. В. Андропова, Ю. И. Брезгин, В. Е. Медведев // Пути повышения качества профессиональной подготовки студентов: материалы междунар. науч.-практ. конф., Минск, 22-23 апр. 2010 г. – Минск: БГУ, 2010. – 567 с.
2. Воронков Д.К. Развитие предприятия: управление изменениями та інновації: монографія / Д.К. Воронков – Харків: АдвАтм, 2009. – 436 с.
3. Галузінська М.І. Основи процесу диверсифікації управління професійною освітою ./ М.І. Галузінська , Л.І. Поштарук . Тези у збірнику наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції науковців, педагогів та студентів «Українська національна школа: історія, традиції, новаторство». 26-27 листопада 2021 р. м. Умань.
4. Голубев В. В. Диверсификация системы образования как основа устойчивого развития / В. В. Голубев // Международный электронный журнал. Устойчивое развитие: наука и практика. – 2011. – Вып. 2 (7). – ст. 7. – www.yrazvitie.ru.

Literature:

1. Andropova E. V. Diversification of the education of a future specialist as a pedagogical problem / E. V. Andropova, Yu. I. Brezgin, V. E. Medvedev // Ways to improve the quality of professional training of students: materials mezhdunar. scientific and practical conference, Minsk, April 22-23 2010 - Minsk: BSU, 2010. - 567 p.
2. Voronkov D.K. Enterprise development: management of changes and innovations: monograph / D.K. Voronkov - Kharkiv: AdvAtm, 2009. - 436 p.
3. Galuzinska M.I. Basics of the process of diversification of management of professional education./ M.I. Galuzinska, L.I. Postman. Theses in the collection of scientific works of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference of Scientists, Teachers and Students "Ukrainian National School: History, Traditions, Innovation". November 26-27, 2021, Uman.
4. V. V. Golubev Diversification of the education system as the basis of sustainable development / V. V. Golubev // International electronic journal. Sustainable development: science and practice. – 2011. – Issue 2 (7). - Art. 7. – www.yrazvitie.ru.

Abstract. The article proposes the concept of diversification, which is used in the literature related to the problems of education. Various types of diversification are summarized. Diversification of the future specialist's education is identified as a pedagogical problem.

Key words: diversification, future specialist.

УДК 378.013-014

THE PROCESS OF DESIGNING THE EDUCATIONAL SPACE OF PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS AS A CONDITION FOR CHILD

ПРОЦЕС ПРОЕКТУВАННЯ ОСВІТЬНОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Obminiana G. /Обміняна Г.Л.

teacher / викладач

Yatsenko T.V. / Яценко Т.В.

teacher / викладач

Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of
Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»
33, Nebesna Sotnia, 20 300

КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
122ул. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»
122ул.. Небесної Сотні, 33, 20 300

Анотація. У статті пропонується розробка теоретичної моделі освітнього простору різними засобами з урахуванням сучасних умов, методів і засобів проектування, а також меж професійної діяльності педагога, що дозволяє визначити основні принципи і поняття для реалізації моделі у практиці. Розглянуто персональний, психологічний простори, Визначено компоненти освітнього простір дошкільних навчальних закладів. Визначено специфіку гармонії дитини і освітнього простору.

Ключові слова: освітній простір, професійна діяльність, заклад дошкільної освіти.

Вступ.

Сподівання педагогічного співтовариства на ефективне оновлення дошкільної освіти пов'язано з особистісно-зорієнтованою концепцією (І.Бех, О.Бондаревська, С.Подмазін, І.Якиманська ін.); культурологічним підходом в освіті (В. Біблер, Р. Чумічова ін.) [3]. Пріоритетним у вирішенні цієї проблеми є єдиний підхід до побудови освітнього процесу, включаючи технологію оцінювання якості освіти, що дозволяє створити єдиний освітній простір.

Основний текст.

Поняття освітнього простору розробляється впродовж останніх десятиріч ученими, як у нашій країні, так і за рубежом. Вивчення освітнього простору здійснюється з позицій, пов'язаних з сучасним розумінням освіти не тільки як особливої сфери соціального життя, а і середовища як чинника освіти. Під розвивальним освітнім середовищем розуміють спеціально змодельовані умови, що забезпечують різноманітні варіанти вибору шляху розвитку і дорослішання особистості. Створення освітнього середовища дозволяє дитині усвідомити власні можливості, виявити ініціативу і всесторонньо реалізувати себе.

Освітній простір – розгорнена система, що охоплює суб'єктів освітнього процесу, об'єкти проектування та існує за єдиними законами. Ця констатація уможливує підключення до системного методу, що дозволяє розглядати проектування освітнього простору і технологію його реалізації як взаємозв'язані елементи єдиної системи, підставою якої є взаємодія дитини з предметним світом.

Освітній простір дошкільних навчальних закладів складається з компонентів:

- взаємодія з різними освітніми інститутами, соціальними партнерами і учасниками педагогічного процесу;
- предметно-розвивальне середовище;
- освоєння змісту дошкільної освіти.

Модель освітнього простору в умовах сучасного закладу дошкільної освіти є взаємодією зовнішніх і внутрішніх компонентів, процесуально і змістовно пов'язаних завдяки дотриманню *принципів*:

- наявність базису середовища для всіх видів діяльності дитини;
- гетерогенності (різноманітності) елементів середовища;
- свободи вибору діяльності і переходу від однієї до іншої;
- гнучкості і відвертості у відношенні до діяльності і взаємодії дитини і дорослого;
- свободи і творчості з боку дорослого і дитини.

Модель освітнього простору є використання традиційних підходів і сучасних авторських адаптованих до дошкільного віку інноваційних технологій злагоджених на ціннісному, загально - психологічному і технологічному рівнях. Реалізація моделі освітнього простору у дошкільному навчальному закладі веде до особистісного розвитку і зростання дитини і педагога.

Це виражається по відношенню до *педагога* у:

- ступені задоволеності своєю працею;
- прийнятті себе та інших;
- гуманізації всіх видів діяльності, побудованих за принципом діалогу педагога і дитини;
- прагненні до творчого зростання.

По відношенню до *дитини* це виражається у:

- зниженні або відсутності загальної тривожності;
- емоційно-позитивному ставленні до інших людей, природи, себе;
- пізнавальної активності;
- прагненні створювати творчий продукт;
- підвищенні рівня самооцінки особистості дитини.

Актуалізація проблеми підготовки дитини до школи вимагає від педагогічних колективів закладів дошкільної освіти відповідності сучасним тенденціям розвитку, конкурентоспроможності в умовах, що відповідають соціальним запитам суспільства і батьків. Важливою умовою підвищення якості освіти і її доступності є спадкоємність дошкільної і початкової ланок.

Реалізацію спадкоємності між дошкільною і початковою освітою спрямовано на створення і збереження у дитини цілісної картини світу.

Основні напрямки розвитку особистості дитини дошкільного віку:

- розвиток допитливості у дитини дошкільного віку як основи розвитку пізнавальних здібностей майбутнього учня початкової школи;
- формування творчої уяви як напряму інтелектуального і особистісного розвитку дитини;

- розвиток уміння спілкуватися з дорослими й однолітками - як однієї з необхідних умов успішності навчальної діяльності.

Отже, безперервна освіта допускає наявність послідовного ланцюга завдань упродовж усієї освіти людини, перехідних і тих, які забезпечують просування на певному тимчасовому відрізку. Спадкоємність – безперервність різних етапів навчання в межах цілісної системи освіти (О. Леонт'єв).

Система дошкільної освіти в Україні має *специфічні характеристики*, які виокремлюють її серед інших, а саме:

- ❖ для дитини якість умов освітнього процесу є пріоритетною, а для батьків дитини суб'єктивною;
- ❖ відсутність формалізованого результату щодо завершення освітньої програми (диплом, сертифікат тощо);
- ❖ несамостійність дитини (вибір здійснюють батьки);
- ❖ низька мобільність контингенту.

У системі фінансово-економічних відношень закладів дошкільної освіти є *недоліки*:

- не розподілено сфери відповідальності між виконавцем та замовником освітніх послуг;
- фінансується заклад, а не освітні послуги;
- відсутній взаємозв'язок між бюджетними витратами, обсягом і якістю послуг;
- заробітна плата педагогів не залежить від інтенсивності та якості освітніх послуг;
- чинна система фінансування дошкільної освіти породжує соціальну несправедливість: у різних закладах на одного вихованця – різний обсяг коштів;
- частина замовників не має можливості скористатися бюджетною освітньою послугою, тому що недостатньо місць у закладах дошкільної освіти[2].

Наведені положення свідчать, що вирішення проблеми повинно відбуватись за двома напрямками узгодження: мети і змісту дошкільної освіти; змісту і способів пізнавальної діяльності дошкільників на різних вікових етапах.

Дослідження, що присвячено проблемам дитинства, виявляють:

- ✓ обґрунтований підхід до проблеми розвитку дитини, як особистості на основі поняття "соціальний розвиток у просторі – часу Дитинства" (Д. Фельдштейн);
- ✓ культуротворча функція дитинства у розвитку суспільства (В.Кудрявцев);
- ✓ наявність у свідомості дітей символів світоустрою (Ю.Аксьонова);
- ✓ якщо простір, у якому живе дитина, не задовольняє її вікових потреб, вона відчуває сильний дискомфорт і виростає емоційно і фізично недозрілою, не здатною до інтимно-особистісних відносин із середовищем тощо (М.Осоріна) [5].

Персональний простір сучасної дитини старшого дошкільного віку одночасно є фізичним (тіло, предметне і природне середовище, оточуючі люди, різні заняття тощо) і психологічним (емоційна забарвленість життя, стиль відносин оточуючих до дитини і між собою тощо). Щось дитина у просторі свого життя приймає, від чогось відчужена. Дошкільник вже добре володіє своїм тілом, проте психологічна взаємодія з довкіллям, ще у процесі становлення. Фізичний простір дошкільника постійно розширюється.

Психологічний простір життя дитини дошкільного віку вирізняється високою значущістю чужого дорослого – вихователя, який символізує новий статус малюка, від якого залежить емоційне благополуччя як конкретної дитини, так і оточуючих людей. Часто дошкільник готов ввести виховательку до свого персонального простору, поставити її поруч із мамою.

Персональний простір, на думку М.Осоріною, має систему координат, яку малюк засвоює з початку раннього дитинства, передусім на підсвідомому рівні:

- *просторові координати* допомагають йому зорієнтуватися на місці і реалізувати свою фізичну активність, випробувати себе у цьому відношенні;
- *соціальні координати* допомагають у більшому ступені розібратися у життєвих колізіях, конкретних ситуаціях, учасником яких є дитина;
- *духовно-моральні координати* допомагають дошкільнику зрозуміти відносини між дорослими;
- *емоційні координатами* персонального простору дитини дошкільного віку – сім'я і дім[5].

Сім'я, навіть якщо вона складається з мінімальної кількості членів, поєднує для дитини минуле і майбутнє, інтимне із соціальним. Для повноцінного розвитку дошкільнику необхідний дім, у якому є його персональне місце. Дитину необхідно забезпечити бути повновладним хазяїном свого персонального простору.

Становлення у науці такого сприйняття дитинства вимагає якісного переосмислення не тільки змістової сторони умов соціалізації дитини, але і форм, у яких вона здійснюється.

Висновки.

Дані показники характеризують освітній простір як конгруентне, демонструє підвищення педагогічної культури вчителя і розвиток у дитини якостей особистості з позицій особистісно-зорієнтованого підходу у педагогіці: вільної, гуманної, духовної, творчої, адаптивної особистості дитини.

Література:

1. Rogers E.M. Diffusion of innovations // Free Press. – 1983. – №3. – Р. 12–14.
2. Васьков Ю.В. Педагогічні теорії, технології, досвід (дидактичний аспект). – Харків.: Скорпіон, 2000. – 120 с.
3. Пашенко М.І., Красноштан І.В., Інноваційні технології навчання: словник-довідник. навчальний посібник.- Умань: ПП Жовтий, 2012. – 194 с.
4. Підласий І.П., Трипольська С.А. Формування професії як мета підготовки вчителя // Рідна школа. 1998.-№1.-С.3-8.

5. Поніманська Т.І. Готовність до педагогічних інновацій у контексті гуманістичної педагогіки//Оновлення змісту і методів дошкільної освіти в Україні: Наукові записки РДГІІ. -Вип.5.-Рівне: РДПІ, 1999.-С.10-15.

References

1. Rogers E.M. Diffusion of innovations // Free Press. - 1983. - №3. - R. 12–14.
2. Vaskov Yu.V. Pedagogical theories, technologies, experience (didactic aspect) / Yu.V. Vaskov. - X.: Scorpio, 2000. - 120 p.
3. Pashchenko M.I., Krasnoshtan I.V, Innovative learning technologies: a dictionary. Tutorial / M.I. Pashchenko. - Uman: PE Yellow, 2012. - 194 p.
4. Podlasy I.P, Tripolskaya S.A Formation of professional as a goal of teacher training // Native School. 1998.-№1.-S.Z-8.
5. Ponymanskaya T.I. Readiness for pedagogical innovation in the context of humanistic pedagogy//Updating the content and methods of pre-school education in Ukraine: Scientific notes of RDGIІ. -Vyp.5.-Exactly: RSPI, 1999.-P.10-15.

***Abstract.** The article proposes the development of a theoretical model of educational space by various means, taking into account modern conditions, methods and tools of design, as well as the limits of professional activity of teachers, which allows to determine the basic principles and concepts for implementing the model in practice. Personal, psychological spaces are considered, components of educational space of preschool educational institutions are defined. The specifics of the child's harmony and educational space are determined.*

***Key words:** educational space, professional activity,*

УДК 37.159.9.(504)

**IMPLEMENTATION OF INTERSUBJECT CONNECTIONS IN THE
SPHERE OF ENVIRONMENTAL EDUCATION****РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ****Ozerova L. / Озерова Л.А.***teacher / викладач**Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини***Sazhiyenko A. / Сажієнко А.П.***teacher / викладач**"Municipal Institution" Uman Taras Shevchenko Professional College
of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council"**33, Nebesna Sotnia, 20300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім.Т.Г. Шевченка
Черкаської обласної ради», вул.Небесної сотні, 33, 20300*

Анотація. У статті проаналізовано зміст екологічної освіти в сучасних умовах. Визначено принципи екологічної освіти та компоненти міжпредметного складу змісту екологічної освіти. Розкрито функції, та шляхи міжпредметних зв'язків природоохоронного матеріалу. Підкреслено значення змісту комплексного природоохоронного виховання школярів при вивченні комплексу навчальних предметів: природознавство, біологія, географія, фізика, хімія, література, історія, трудове навчання тощо.

Ключові слова: екологічна освіта, міжпредметні зв'язки, природоохоронний матеріал, школярі.

Вступ.

Педагогічна думка завжди високо оцінювала роль природи в формуванні особистості. В класичній педагогіці розвинуті положення про значення спілкування особистості з природою для її освіти і виховання. Екологічна освіта і виховання спрямовані на те, щоб дати школярам основи екологічних знань, перетворити їх в практичні навички природокористування, розвинути творчий інтерес до пізнання взаємодії суспільства з природою, формувати естетичне відношення до природи. На основі екологічних знань і практичної трудової діяльності з охорони і раціонального використання природи у школярів формується активна життєва позиція бережливого господаря країни.

Основний текст.

Система екологічних знань формується комплексом навчальних предметів: природознавство, біологія, географія, фізика, хімія, література, історія, трудове навчання тощо.

Екологічні знання – це знання про структуру природи, яка нас оточує, про те, як працює живий покрив Землі в його біосферній сукупності. А так як на функціонування біосфери зростаючий вплив має діяльність людини, то екологічні знання виступають як – теоретична основа раціонального природокористування.

Екологічна освіта і виховання – це психолого-педагогічний процес, направлений на формування у школярів знань наукових основ природокористування, необхідних переконань і навичок, і активної життєвої

позиції в галузі охорони оточуючого середовища і раціонального використання природних ресурсів.

Програми з екологічної освіти включають питання: концепція єдності суспільства і природи, вчення про географічну оболонку і біосферу, соціальні проблеми оточуючого середовища, проблема оптимізації, взаємодії суспільства з природою, техніко-економічні, правові аспекти природокористування і охорона природи, екологічні аспекти урбанізації, міжнародна співпраця в сфері охорони і раціонального використання природного середовища тощо[1].

Під екологічним вихованням слід розуміти цілеспрямоване формування у школярів екологічного стилю мислення, необхідних екологічних, юридичних і естетичних поглядів на природу і місце в ній людини, наукового розуміння проблеми екологізації матеріальної і духовної діяльності суспільства, активної життєвої позиції в здійсненні заходів з охорони природи і раціонального використання природних ресурсів. В процесі спілкування з природою, в результаті екологічного виховання і освіти у школярів формується індивідуальна наукова екологічна свідомість.

Екологічна свідомість – це сукупність уявлень про взаємозв'язки у системі “людина і природа” і в самій природі, існуючого ставлення до природи.

У світі сформувалась екологічна свідомість *антропоцентричного типу*:

- система уявлень про світ, згідно з якою вищу цінність являє людина, а природа має цінність для людини;
- метою взаємодії людини з природою є задоволення потреб людини;
- характер взаємодії визначається прагматичним імперативом: правильним і дозволеним є те, що корисно людині і людству;
- діяльність з охорони навколишнього світу продиктована віддаленим прагматизмом – необхідністю зберегти природне середовище, щоб ним могли користуватися майбутні покоління [2].

На даному етапі розвитку суспільства постала потреба у формуванні екологічної свідомості *екоцентричного типу* – система уявлень про навколишній світ, відповідно до якої вищу цінність являє собою гармонійний розвиток людини і природи, які є елементами єдиної системи.

Екологічна освіта і виховання включає: засвоєння і розвиток природно-наукових суспільних і технічних знань про взаємодію суспільства і природи; формування ціннісного відношення до світу людей і до природи.

Принципи екологічної освіти реалізуються в практиці школи в процесі вирішення задач:

- засвоєння ідей, основних понять і наукових факторів про природу на базі яких визначається оптимальна дія людини на природу;
- поняття багатосторонньої цінності природи як джерела матеріальних і духовних сил суспільства і кожної людини;
- оволодіння прикладними знаннями і практичними вміннями вивчення і оцінки стану оточуючого середовища;
- прийняття рішень з покращення і передбаченні можливих наслідків

- своїх дій і не допускати негативних взаємодій на природу;
- розвиток потреби спілкування з природою, пізнання реального світу єдності з естетичними переживаннями;
 - свідоме дотримання норм поведінки в природі, виключення нанесення шкоди або збитку природі, забруднення або порушення оточуючого природного середовища;
 - активізація діяльності з покращення оточуючого природного середовища [1].

Вихідними є принципи систематичності, безперервності і міждисциплінарності екологічної освіти і виховання, уявлення про цінність оточуючого середовища. Середовище складають фактори природного і соціального життя людини. Поняття оточуючий світ спирається на ряд природньо-наукових, суспільно-історичних і гуморально-естетичних понять (природа, біосфера, географічна оболонка, свідомо зміна людиною соціальних умов життя, створення штучного середовища). В системі екологічної освіти робиться загальний акцент на розкритті шляхів оптимізації природного перетворюваного людиною середовища в цілях гармонійного розвитку суспільства.

Практика підкреслює переваги екологічної освіти, яке має міждисциплінарний підхід, спирається на конкретний зміст кожної дисципліни. Реалізація міжпредметних зв'язків в сфері екологічної освіти, передбачає взаємне узгодження змісту і методів розкриття законів, принципів і способів оптимальної взаємодії суспільства з природою на всіх рівнях екологічних знань, які включаються в різні навчальні предмети.

Міжпредметний склад змісту екологічної освіти включає *компоненти*:

Науковий – провідні ідеї, теорії і концепції, які характеризують здоров'я людини і природне середовище її проживання; походження, еволюцію і організацію природних систем як об'єктів використання і охорони.

Ціннісний – екологічні орієнтири людини на різних етапах історії суспільства, мета, ідеали, ідеї які характеризують людину і природу як універсальні цінності.

Нормативний – система правових принципів, норм і правил екологічного характеру.

Діяльнісний – це цілеспрямована трудова діяльність людини, яка направлена на її раціональне використання, покращення, відновлення, охорону природи.

Пізнавальний – в поняття "природа" входять об'єкти, нежива і жива природа. Вони різноманітні і взаємозв'язані, підлягають змінам і причино-наслідковим зв'язкам природних явищ. Природі властиві сезонні явища, краєвидний характер та їх динаміка.

Роль математики в екологічному вихованні, полягає в тому, що мовою цифр, функціональних залежностей, розв'язання задач з цифровими даними можна навчити учнів розуміти окремі екологічні поняття, прищепити навички раціонального використання природних ресурсів, розкрити роль математики у пізнанні найбільш загальних і фундаментальних законів природи, створити

базу для формування наукового світогляду.

Екологічна освіта і виховання в процесі вивчення *математики* може здійснюватись у *напрямах*:

- 1) розкриття математичних закономірностей природи через вступні бесіди вчителя відповідно до теми уроку, складання графіків і діаграм, які ілюструють функціональні залежності результатів впливу людської діяльності на природу;
- 2) розв'язання задач з метою розуміння окремих екологічних понять, обробка учнями статистичного матеріалу, зібраного під час екскурсій.

Великі невикористані можливості для реалізації завдань екологічної освіти і виховання має шкільний курс фізики. На уроках *фізики* набувають основні вміння і навички екологічного характеру:

- оцінка стану природного середовища, що складається під дією різних чинників;
- оцінка основних фізичних чинників і параметрів для різних об'єктів, явищ і процесів, які відбуваються в біосфері, їх допустимі норми;
- передбачення можливих наслідків своєї діяльності для фізичного стану навколишнього середовища і критичного оцінювання негативних вчинків;
- вимірювання основних параметрів природного середовища (температури, вологості, повітря, освітлення);
- вибір раціонального способу застосування природних ресурсів і різних видів енергії механічної, практичної, в практичній діяльності;
- питання енергозбереження, енергоефективності, використання безпечних технологій виробництва енергії, зокрема відновлювальних джерел;
- сприяння використанню на практиці фізичних ідей та законів, які лежать в основі, застосування джерел енергії, методи боротьби з різними видами забруднень і оптимізації взаємодії суспільства і природи [2].

Предмети суспільно-історичного циклу висвітлюють екологічні питання та шляхи їх розв'язання, порушується питання про об'єкти природи і організацію їх охорони, юридичну відповідальність за порушення законодавства про охорону природи на прикладах розвитку взаємовідносини суспільства і природи, їх зміну залежно від розвитку продуктивних сил і виробничих відносин, підкресливши залежність життя людини від стану навколишнього середовища в історичному аспекті.

Предмети гуманітарно-естетичного циклу, володіючи значними можливостями для екологізації змісту, розглядаються як могутній засіб виховання у школярів любові до природи, розуміння необхідності її охорони. Відчуття краси природи допомагає по-новому сприймати мистецтво. Не випадково у програмах з музики пропонується використання музичних творів з природничої тематики. А програми з образотворчого мистецтва у загальноосвітній школи орієнтують на формування естетичного ставлення до довкілля, до живої і неживої природи.

Екологічні питання проходять крізь курс української літератури. Учням і вчителям пропонується велика кількість творів, у яких художніми засобами

відображені картини природи. Це створює відповідний емоційний фонд, який сприяє кращому засвоєнню учнями екологічних знань. Розкрити екологічні проблеми у мовних предметах можна введенням до збірників вправ, диктантів, переказів, текстів, прикладів, речень екологічного спрямування, включення до навчальних програм завдань з опису картин природи, екологічного стану місцевості, підготовки виступів з повідомленнями на екологічну та природоохоронну тематику.

Міжпредметні зв'язки природоохоронного матеріалу реалізуються різними шляхами і здійснюють різні функції. Це розширення й поглиблення знань з кожного предмету, повніше їх осмислення, здійснення важливих виховних завдань. Прикладів інтеграції спеціальних знань дуже багато. Для того, щоб забезпечити системну природоохоронну освіту на міжпредметній основі складають зведену картосхему, в якій передбачено такі рубрики:

1. Проблеми природоохоронної освіти за спеціальною програмою.
2. Можливості реалізації змісту розділів спеціальної програми і змісту знань з шкільних основ на уроках.
3. Можливості реалізації змісту розділів спеціальної програми у процесі позакласної роботи.
4. Функціональність екологічної освіти.

На основі зведеної картосхеми кожен педагог-предметник складає свою індивідуальну картосхему.

Інтегровані картосхеми відіграють випереджаючу функцію у справі перебудови змісту шкільної освіти в напрямі його інтеграції. Якщо кожен предмет має конкретно означені об'єкти вивчення, то інтегровані предмети вивчають з позиції взаємозв'язку, взаємодії, розвитку, що забезпечить діалектичне мислення школярів. Визначення чіткого і конкретного *змісту комплексного природоохоронного виховання* дало можливість:

- координувати зусилля вчителів школи з метою забезпечення оптимальних умов для його проведення;
- визначити інтегрований зміст екологічної освіти і виховання та попередити перевантаження учнів;
- забезпечити осмислення екологічної проблеми учнями, розглядаючи її з позицій різних наук;
- сприяти формуванню в учнів знань про цілісну наукову картину світу, взаємозв'язки і протиріччя між природою і суспільством;
- забезпечити ефективне керівництво екологічною роботою;
- дослідження ступеня забрудненості ґрунтів і рослинності важкими металами, побутовими відходами, зокрема полімерними, металевими, скляними тощо

Висновки.

Екологічна освіта і виховання включає: засвоєння і розвиток природно-наукових суспільних і технічних знань про взаємодію суспільства і природи; формування ціннісного відношення до світу людей і до природи.

Література:

1. Гриньова М.В. Методика викладання валеології: Навчально-методичний посібник. – Полтава: АСМІ. – 2003. – 156 с.
2. Лаврентьєва О.О. Дидактичні умови формування інтелектуальних умінь старшокласників при вивченні науковоприродничих дисциплін: Автореферат дис. ... канд. пед. наук (13.00.09 – теорія навчання). – Луцьк.– 2005. – 20 с.

References

1. Hrynyova M.V. Methods of teaching valeology: Educational and methodological manual. – Poltava: ASMI. - 2003. - 156 p.
2. Lavrentyeva O.O. Didactic conditions for the formation of intellectual skills of high school students in the study of science and natural sciences: Abstract of the dissertation. ... candidate ped. Sciences (13.00.09 - theory of learning). - Lutsk. - 2005. - 20 p.

Abstract. *The article analyzes the content of environmental education in modern conditions. The principles of environmental education and the components of the interdisciplinary composition of the content of environmental education are determined. The functions and ways of intersubject connections of nature protection material are disclosed. The importance of the content of comprehensive environmental education is emphasized students when studying a complex of educational subjects: natural science, biology, geography, physics, chemistry, literature, history, labor training, etc.*

Key words: *environmental education, interdisciplinary connections, environmental protection material, schoolchildren.*

УДК 37. 013. 77

**PSYCHOLOGICAL FACTORS OF INFLUENCE ON THE EFFECTIVE
ACTIVITY OF A TEACHER****ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА****Pikovets N. / Піковець Н.В.***s.p.s. / канд.псих.наук***Khorolska O./ Хорольська О.Г.***teacher / викладач**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of
Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**33, Nebesna Sotnia, 20 300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж**ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»**вул. Небесної Сотні, 33, 20 300*

Анотація. У статті визначено психологічні фактори впливу, які визначають ефективну діяльність педагогів. Узагальнено критерії загального розвитку особистості. Підкреслено, що в основі мотивів діяльності педагога лежать певні потреби. Розглянуто ціннісні характеристики особистості педагога. Узагальнено якості особистості педагога, що мають вирішальний вплив на професійну діяльність.

Ключові слова: психологічні фактори впливу, педагог.

Вступ.

До предмета психології особистості в освіті відносяться явища, що включають психологічні фактори, які визначають ефективну діяльність педагогів. В.Зазикін та А.Чернишев вважають, що ефективність професійної діяльності залежить від трьох суб'єктивних чинників: досвіду, здібностей і якостей педагога. При цьому досвід у психологічному розумінні розглядається авторами як якість особистості, що сформована шляхом навчання, як узагальнюючі знання, навички, вміння і звички. Здібності не можна звести до знань, вмінь та навичок педагога.

Основний текст.

Індивідуальні відмінності між людьми значні – кожна людина по-своєму неповторна, унікальна. Проте існують універсальні характеристики, які розглядаються як *критерії загального розвитку особистості*:

- **аутентичність** – спроможність людини бути собою. В основі аутентичності – позитивне сприйняття, що дає людині право жити своїм життям, виконувати свою соціальну роль. У іншому випадку людина прямує до маргінальності;
- **свобода і відповідальність.** Особистість бере на себе відповідальність за своє життя, вона не звинувачує обставини, а шукає нові можливості та шляхи досягнення своїх цілей. Вона спроможна вийти за рамки стереотипів, ризикує і здійснює вибір, за який особисто відповідає;
- **здатність до саморозвитку.** Приймаючи себе такою, якою вона є, і беручи відповідальність за те, якою вона стане в майбутньому, вона здатна до змін і розвитку, працює над собою;
- **емоційна стабільність.** Знаючи свої можливості, особистість ставить

перед собою реальні цілі, знаходить нові форми поведінки, оцінює ситуацію та адекватно реагує на неї;

➤ **повага до особистості іншої людини;**

➤ **любов до життя** – людина бачить в ньому сенс, отримує від нього найвище задоволення [2].

В основі мотивів діяльності педагога лежать певні *потреби*.

Потреба – це фізіологічна або психологічна недостатність чого-небудь, зв'язана із внутрішніми та зовнішніми спонуканнями.

Спонування – це відчуття недостатності в чому-небудь, що має визначений напрямок. Це поведінковий прояв потреби. За законом результату через збудження відбувається реалізація потреби.

Розглянемо найбільш важливі для педагога *освітні потреби*.

Моральні потреби – це потреби спілкування з іншими людьми, за встановленими правилами поведінки.

Моральність – це міжлюдські відносини, що базуються на емоційній основі, компонентами якої виступають почуття сорому, милосердя та благоговіння.

Альтруїзм – безпосередній емоційний зв'язок людини з іншими людьми у вигляді милосердя, жалю та любові.

Почуття *благоговіння* включає у себе поклоніння перед чим-небудь, що визнається як щось вище, святе. Мораль в усіх одна – загальнолюдська, вона розвивається разом із особистісним „Я” та виражається у принципах. Моральністю користуватися не можна, вона існує для самої себе. Оцінкою моральності є совість та самооцінка [1].

Естетичні потреби – необхідність знаходити, сприймати і насолоджуватися прекрасним.

Інтелектуальні потреби – бажання пізнати нове. Розвиток цих потреб викликає у педагога прагнення до наукових знань, розвиває логічне мислення. Потреба у нових знаннях виникає лише при усвідомленні їх значимості для життя та діяльності, вона відображає уміння знаходити відповіді на життєво важливі питання, на те, що хвилює, цікавить, насторожує.

Розглянемо *ціннісні характеристики особистості педагога*:

➤ **чуйність** – моральна якість, яка виявляється у бажанні та готовності прийти на допомогу людині, що потрапила у біду. Чуйність нерозривно пов'язана з емпатією. Вирішальним фактором становлення чуйності є спільна діяльність та співробітництво;

➤ **гуманність** – особистісна якість представлена у свідомості особистості усвідомленими переживаннями, співчуття та реалізована у актах сприйняття, співучасті, надання допомоги. Гуманність є більш узагальнена якість, ніж чуйність, тому що проявляється не тільки у переживаннях, але й у практичних діях;

➤ **відповідальність** – інтегративна особистісна якість, яка володіє максимально високим рівнем усвідомленості та узагальненості, що характеризується моральним змістом, і виступає як єдність духовно-морального та раціонально-практичного аспекту ставлення особистості до

суспільства. Виявляється у діях, та ставленні особистості, що відповідає моральним принципам;

- *характер* – це цілісне утворення особистості, що визначає особливості діяльності та поведінки особистості і характеризується стійким ставленням до різноманітних сфер діяльності. У ньому поєднується результат взаємодії як природних факторів, так і обставин життя.

Задатки – це вроджені, обумовлені генними або пренатальними умовами потенційні можливості розвитку властивостей особистості (анатомічних, фізіологічних, інтелектуальних, психічних) [2].

Важливою ознакою характеру є *воля* – властивість стану педагога, яка виявляється у здатності свідомо управляти своєю психікою та вчинками. Виявляється у подоланні перешкод, що виникають на шляху досягнення свідомо поставленої цілі. Воля – це контрольована влада людини над собою.

Е.Фромм запропонував класифікацію характерів людини:

1. Альтруїстичний характер – плідна орієнтація.
2. Авторитарний характер – експлуаторська орієнтація.
3. Конформістський характер – ринкова орієнтація.
4. Ірраціонально-деструктивний характер – руйнівна орієнтація [3].

Виявлення професійно та інтелектуально важливих, психологічно і соціально необхідних якостей педагога є серйозною проблемою психології. Якості особистості педагога трактуються як узагальненні, найбільш стійкі характеристики, що мають вирішальний вплив на професійну діяльність.

Талант педагога визначається психологічними якостями, які є професійно важливими:

- компетентність – педагог має знати, як на високому професійному рівні виконувати свою роботу;
- висока міра відповідальності в усіх справах та збереження при цьому власної гідності;
- відчуття нового та вміння йти на розумний ризик, здатність творчо вирішувати проблеми, сміливість при прийнятті рішень;
- гнучкість, розуміння ситуації, гостре сприйняття потреб, що виникають, відчуття часу, подій;
- висока працездатність, постійне прагнення бути кращим і робити все як найдосконаліше;
- комунікабельність, здатність встановлювати контакти;
- повага до інших.

Названі якості мають інтегральний характер, адже самі вони складаються з ряду більш простих компонентів. Щодо якостей особистості педагога автори виокремлюють головні і важливі особистісно-ділові професійні якості.

До першої групи відносять:

Компетентність передбачає *системність мислення та наявність організаторських якостей:*

- психологічна вибірковість;
- здатність заряджати своєю енергією інших людей, активізувати їх;
- критичність та самокритичність;

- психологічний такт;
- вимогливість;
- схильність до організаторської діяльності.

Педагоги з розвинутими комунікативними якостями характеризуються уміннями взаємодіяти з представниками різних груп. Все це, вимагає знання особливостей даних груп, їхніх інтересів, цінностей, етнопсихологічних особливостей. Вміння спілкуватися залежить від психологічних особливостей педагога: природних можливостей, спрямованості, активності, ділової чарівності, намагання домінувати чи співробітничати у процесі спілкування, адаптивних якостей, поведінки в екстремальних ситуаціях.

До другої групи якостей В. Зазикін та А. Чернишев відносять:

- *стійкість до стресу* – здатність протистояти сильним негативним емоціогенним впливам, що викликають високу психічну напругу;
- *морально-етичні якості*;
- *підприємницькі якості*.

Американські дослідники виявили важливі *якості педагога* для професійної діяльності:

- здатність до стратегічного планування та прогнозування;
- прийняття правильних і своєчасних перспективних рішень про виділення та розподіл ресурсів;
- прагнення збільшити кількість своїх обов'язків за рахунок розширення масштабів діяльності або у результаті переходу на роботу більш високого рівня;
- вміння приймати творчі та раціональні пропозиції;
- впевненість у власних силах, невдачі сприймаються тільки як тимчасові негаразди;
- прагнення мати значні права і нести велику відповідальність;
- схильність до інтуїтивного передбачення та абстрактного аналізу перебігу розвитку складних процесів і критичних ситуацій;
- робота – головна цінність, у яку вкладаються усі здібності та сили;
- концентрація уваги на розв'язанні проблеми, а не на виявленні винуватців; бажання працювати з підлеглими, які не бояться ризику та вміють приймати самостійні рішення;
- власницьке ставлення до реалізованих ідей та результатів їх упровадження; використання за критичних умов добре перевірених ідей; економія часу при обґрунтуванні і підготовці рішень.

Німецькі вчені виділяють *якості педагога*:

- ✓ вміння організовувати і правильно спрямовувати співробітників на розв'язання завдань;
- ✓ здатність по-діловому, правильно та реально визначити здібності кожного члена колективу та об'єктивно оцінювати результати роботи кожного члена організації. Для цього менеджер освіти повинен мати знання, необхідні для оцінки особистих якостей співробітників;
- ✓ переконаність у правильності обраного шляху, послідовність у подоланні причин, які заважають роботі;

- ✓ здатність впливати на членів організації залежно від ситуації, вживання заходів для розв'язання проблем, вміле поєднання різних методів управління [3].

Згідно з особистісно-діяльнісним підходом педагог спроможний самостійно й усвідомлено виконувати соціальні функції та ролі, бути суб'єктом педагогічної діяльності. Психограма, яка є моделлю, що поєднує певні психофізіологічні, морально-психологічні, соціально-психологічні якості педагога, дає можливість розробити шляхи вдосконалення та поліпшення роботи щодо підвищення їх професійної майстерності і самовдосконалення.

Висновки. Отже, перелічені якості не є вичерпними але володіння ними забезпечує педагогу ефективну педагогічну діяльність і дає чималу віддачу у професійній діяльності.

До числа *факторів*, які сприяють ефективній діяльності педагога відносяться:

1. психологічне забезпечення діяльності педагогів – включає у себе вирішення проблем професійного самовизначення, їх професійної підготовки та підвищення кваліфікації;
2. пошуки та активізація освітнього процесу, включаючи оцінку та добір інноваційних технологій навчання і виховання;
3. оцінка та поліпшення власного соціально-психологічного клімату у педагогічному колективі;
4. згуртування здобувачів освіти цілями закладу вищої освіти;
5. удосконалення стилю та культури взаємовідносин;
6. психологічне забезпечення довгострокових цілей вищої школи.

Література:

1. Карамушка Л.М. Психологія управління закладом середньої освіти: монографія / Л.М.Карамушка. – К.: Ніка-Центр, 2000. – 332 с.
2. Коломінський Н.Л. Психологія менеджменту в освіті: соціально-психологічний аспект: монографія / Н.Л. Коломінський. – К.: МАУП, 2000. – 456 с.
3. Семиченко В.А. Психологія педагогічної діяльності: навч. посіб. / В.А.Семиченко. – К.: Вища шк., 2004. – 335 с.

References:

1. Karamushka L.M. Psychology of managing a secondary education institution: a monograph / L.M. Karamushka. - K.: Nika-Center, 2000. - 332 p.
2. Kolominsky N.L. Psychology of management in education: socio-psychological aspect: monograph / N.L. Kolominsky. - K.: MAUP, 2000. - 456 p.
3. Semichenko V.A. Psychology of pedagogical activity: teaching. manual / V.A. Semichenko. - K.: Vyshcha Shk., 2004. - 335 p.

Abstract. The article defines the psychological influencing factors that determine the effective activity of teachers. The criteria for general personality development are summarized. It is emphasized that the motives of the teacher's activity are based on certain needs. The value characteristics of the teacher's personality are considered. The qualities of a teacher's personality, which have a decisive influence on professional activity, are summarized

Key words: psychological influencing factors, teacher.

УДК 378. 013 – 014

**THE INFLUENCE OF EDUCATIONAL INNOVATIONS ON THE
CREATIVE DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHERS OF MUSIC
ВПЛИВ ОСВІТНЬОЇ ІННОВАТИКИ НА ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК МАЙБУТНІХ
ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

Suvak. V. / Сивак В.О.
teacher /викладач

Suvak T. / Сивак Т.Г.
teacher /викладач

*Municipal Institution " Uman Taras Shevchenko Professional College
of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council", Nebesna Sotnia, 33, 20300
КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради», вул.Небесної сотні, 33, 20300*

Анотація. У статті обґрунтовано сутність освітньої інноватики як окремої галузі наукового знання. Представлено сучасні вимоги до професійної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва у контексті розвитку творчих професійних здібностей. Доведено доцільність використання інноваційних технологій у процесі формування творчої обдарованої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва. Інноваційні технології навчання формують моральний, інтелектуальний, фізичний, естетичний розвиток студентів, впливають на зростаючу їх активність у відношеннях з оточуючим світом, сприяють розвитку творчого самовираження.

Ключові слова: творча активність, освітня інноватика, майбутні вчителі музичного мистецтва

Вступ. Завдання вищої школи – виявити і розвинути творчу активність здобувача вищої та перед вищої фахової освіти незалежно від рівня розвитку його творчих здібностей. Розвинути креативні професійні здібності – означає озброїти майбутнього вчителя музичного мистецтва способами і навичками професійної діяльності, створити умови для розвитку особистої обдарованості.

Використання інноваційних технологій навчання сприяє творчому самовираженню студентів, удосконалює старі і створює нові знання, навички і вміння, розширює межі їх застосування на заняттях музичного мистецтва, підвищує рівні оволодіння ними під час проходження педагогічної практики, збагачує елементами творчої діяльності студентів.

Творча активність і творча діяльність – взаємопов'язані і взаємообумовлені поняття. Творча активність є динамічною умовою становлення і реалізації творчої діяльності при сформованості творчої активності студентів. Виховання і розвиток творчої активності дозволяють підготувати студентів до професійної діяльності, вчать долати труднощі, успішно працювати в екстремальних умовах, розв'язувати раціональні завдання, бути винахідливим в умовах виконання щоденної професійної роботи. Велику увагу питанню творчості у своїх наукових працях приділяли Л.Виготський, Г.Васянович, П.Якобсон, В. Моляко, Л.Івахненко, та інші.

Основний текст.

В межах існуючої системи є різні моделі навчання. Г.Васянович пропонує класифікацію моделей навчання:

Трансляційна модель – модель традиційного навчання побудована на передбаченні, що зміст навчальних впливів трансформується у систему знань, умінь, навиків. Індивідуальні якості студентів орієнтуються на досягнення кінцевого навчального результату, а не на розвиток особистості.

Формуюча модель – за допомогою удосконалення навчальної діяльності гарантується формування знань і вмінь з наперед заданими властивостями. Навчання вибудовується як поетапне формування розумових дій. Студент засвоює еталонні зразки означеної діяльності – чим правильніше, точніше він їх засвоїть, тим ефективніше вважається навчання.

Розвиваюча модель – спрямована на розвиток творчого мислення за рахунок спеціальної організації навчання і не передбачає звернення до емоцій та почуттів.

Активізуюча модель – спрямована на стимуляцію пізнавальної діяльності студентів за рахунок впровадження інноваційних технологій навчання та активних методів навчання.

Вільна модель орієнтована на спонтанність у саморозвитку особистості, а навчання розглядається як супровід її природного розвитку. Їх об'єднує те, що творчість студентів або відсутня зовсім, або ж зведена до мінімуму. Творча активність студентів залишається поза увагою викладачів [3].

Вивчаючи інноваційні процеси у галузі освіти, інноватика як наукова дисципліна покликана розкривати сутність їх наукового проектування і мистецького втілення, виявити закономірні зв'язки між традиціями і новаціями, обґрунтувати моделі системних нововведень в установах і закладах освіти.

Основними складовими освітньої інноватики є:

- теорія створення інновацій у системі освіти;
- методологія сприйняття, оцінки та інтерпретацій нового;
- технологія і досвід практичного застосування освітніх інновацій [1].

Виділяють *дослідницькі завдання освітньої інноватики*:

- обґрунтування її місця у системі загально-наукового і соціально-психологічного знання;
- висвітлення основних функцій та їх роль у теоретичному осмисленні шляхів реформування системи освіти;
- визначення перспектив функціонування, розвитку і управління освітніми закладами;
- застосування і впровадження освітньої інноватики як критеріальної оцінки педагогічного досвіду;
- розроблення понятійно-категоріального апарату освітньої інноватики;
- розкриття тенденцій розвитку інноваційних процесів у системі національної освіти;
- підготовка рекомендацій щодо практичного втілення інноваційних процесів.

Перспективними *напрямами освітньої інноватики* є: інноватика як окрема галузь наукового знання; інноваційні процеси в освіті як предмет методологічного дослідження; наукова проблематика інноваційних процесів у сучасній філософії освіти; стратегічний розвиток засад теоретичної освітньої

інноватики; суперечності інноваційної діяльності і способи їх розв'язання; оновлення освітньої практики на основі соціально-психологічних закономірностей розвитку інноваційних процесів; зміст, структура і функції освітньої інноватики; прикладні аспекти обґрунтування освітньої інноватики; інноватика у системі наукового знання; необхідні і достатні умови реалізації інноваційних процесів у освіті; норми інноваційної діяльності тощо.

Виділяють *типи навчання*:

- 1) підтримуюче, спрямоване на відтворення соціально-культурної системи;
- 2) інноваційне, яке стимулює інноваційні зміни в освіті;
- 3) шокове, до якого відносять раптові зміни в житті людини і суспільства [1].

Інноваційність відносять як до дидактичної організації навчання, так і до соціально значущих результатів. У розвитку теорії навчального процесу у сучасній педагогіці є два шляхи:

– модернізація традиційного навчання, його переорієнтація на ефективну організацію засвоєння визначених соціальних зразків, досягнення чітко фіксованих еталонів;

– інноваційний підхід до навчального процесу, де головною метою є особистісний розвиток студентів, їх здатність оволодівати новим досвідом на основі формування творчого і критичного мислення, рольового та імітаційного моделювання, пошуку, визначення особистісних сенсів тощо. Перевага надається активним формам і методам навчання.

Тенденція до неперервності освітнього процесу на рівні особистості потребує структурного і змістового його оновлення. Відбувається процес інтеграції різних підходів до навчання у світовій практиці, виникла потреба викладачів у нових освітніх технологіях.

Професійність педагога характеризується *рисами*:

- ✓ педагог повинен бути організатором, систематично діяти на психологію студентів;
- ✓ педагог вміє перетворити студента у суб'єкт самовиховання, самоосвіти;
- ✓ кваліфікація педагога полягає в його умінні трансформувати державні цілі у педагогічні.

Від педагога вимагається система послідовних дій, направлених на досягнення цілей освіти які висувуються сучасним суспільством. Діяльність педагога включає *напрямки*:

- конструктивна діяльність – вибір інформації, яка повідомляється студентам, проектування власної діяльності на занятті, проектування діяльності студентів і методів контролю знань;
- організаційна діяльність – організація передачі інформації студентам; організація своєї діяльності на лекціях і заняттях; організація діяльності студентів і організація контролю знань;
- комунікативна діяльність – встановлення правильних взаємовідносин з колективом студентів, створення доброзичливого психологічного настрою, який сприяє активності процесу навчання, виявленню творчих здібностей студентів. При позитивних взаємовідносинах краще засвоюється матеріал, народжується інтерес до предмету, стають менш

помітними окремі промахи викладача;

- гностична діяльність – вивчення способів дії на студентів, знання їх психологічних і вікових особливостей, уміння оцінювати власну діяльність і вносити відповідні корективи [3].

Важливими умовами міцного засвоєння знань і умінь, застосування їх на практиці є: мистецтво педагога викликати інтерес до предмету та активне відношення студента до навчальної роботи.

Отже, у структурі професійно спрямованої особистості педагога готовність до інноваційної діяльності є показником його здатності нетрадиційно вирішувати актуальні для особистісно-орієнтованої освіти проблеми.

Педагог інноваційного спрямування повинен вміти реалізовувати:

- педагогічний гуманізм;
- емпатійне розуміння вихованців;
- співробітництво;
- діалогізм;
- особистісна позиція;
- компетентність.

Майбутній вчитель музичного мистецтва, який підготовлений до інноваційної професійної діяльності має професійні й особистісні якості:

- усвідомлення цілей освітньої діяльності;
- осмислена в контексті сучасності педагогічна позиція. Уміння відповідно до нововведень у науці і практиці формулювати освітні цілі з предмета, певної методики, досягати і оптимально переосмислювати їх під час навчання;
- здатність вибудовувати цілісну освітню програму навчання і виховання, яка враховувала б індивідуальний підхід до дітей, освітні стандарти, нові педагогічні орієнтири;
- вмиле поєднання майбутнім вчителем сучасної реальності з вимогами особистісно-орієнтованої освіти, коригування освітнього процесу за критеріями інноваційної діяльності;
- здатність бачити індивідуальні здібності дітей і навчати відповідно до їх особливостей;
- вміння продуктивно, нестандартно організувати і проводити навчання і виховання, забезпечуючи розвиток творчості дітей через використання інноваційних технологій.
- застосовувати форми і методи інноваційного навчання, яке передбачає врахування особистого досвіду і мотивів вихованців, використання доступних для дітей форм рефлексії та самооцінки;
- адекватно оцінювати, стимулювати відкриття та форми культурного самовираження вихованців, здатність бачити позитивний розвиток учнів;
- уміння аналізувати зміни в освітній діяльності, в розвитку особистісних якостей вихованців;
- здатність і прагнення до особистісного творчого розвитку, рефлексивної діяльності, усвідомлення значущості, актуальності власних інноваційних пошуків і відкриттів.

Для розвитку творчого самовираження майбутніх вчителів музичного мистецтва у процесі навчання необхідно:

- ✓ усувати внутрішні перепони творчим проявам;
- ✓ приділяти увагу роботі підсвідомості;
- ✓ утримуватися від оцінок;
- ✓ показувати студентам можливості використання метафор і аналогій для творчого пошуку, пошук нових асоціацій і зв'язків;
- ✓ проводити розумові розминки;
- ✓ підтримувати жвавість уяви;
- ✓ формувати уяву, фантазію і контролювати їх;
- ✓ розвивати сприйнятливність, підвищувати чутливість, широту і насиченість сприйняття всього оточуючого;
- ✓ допомагати тим, хто навчається, знаходити сенс визначати загальну спрямованість їх творчої діяльності на музичний розвиток і становлення особистості;
- ✓ використовувати форми емоційно-рухового вираження музики, що дає змогу розв'язати різноманітні завдання музичного виховання та навчання.

Висновки.

Отже, ефективність інноваційних процесів у сфері професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва обумовлюється інноваційним середовищем вищих педагогічних закладів освіти, яке забезпечує інноваційну діяльність всіх суб'єктів педагогічного процесу і, насамперед, розвиток готовності до нововведень як компонента професійної підготовки.

Освітній процес в умовах закладів вищої та передвищої освіти повинен:

- бути імітацією того середовища, в якому будуть жити і працювати студенти;
- містити у собі конкретну мету вирішувати проблеми творчої діяльності;
- забезпечувати формування у студентів здатності вирішувати практичні задачі, змінювати та покращувати музичну підготовку.

Література:

1. Галузінська М.І. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до впровадження креативних технологій навчання: монографія / М.І. Галузінська. – Умань: ВПЦ «Візаві», 2020. – 185 с.

2. Крамська З.М. Педагогічна майстерність викладача вищої школи. Навчально-методичний посібник /З.М. Крамська, М.І. Галузінська,. – Умань: ВПЦ «Візаві». 2020. – с.238.

3. Пашенко М.І., Красноштан І.В., Інноваційні технології навчання: словник-довідник. - Умань: ПП Жовтий, 2012. – 194 с.

4. Сисоєва С.О. Педагогічна творчість учителя: Визначення, теоретична модель, функції підготовки // Педагогіка і психологія. – К.: Педагогічна думка, 1998. – 255 с.

References:

1. Galuzinska M.I. Theory and practice of training future teachers for the implementation of creative learning technologies: monograph/M.I. Galuzinska – Uman: VOC Vyazavi, 2020. – 185 p.
2. Kramska Z.M. Pedagogical skill of a teacher of a higher school. Educational and methodological manual/Z.M. Kramska, M.I. Galuzinska, – Uman: VOC "Vizavi". 2020. - p. 238.
3. Pashchenko M.I., Krasnoshtan I.V., Innovative learning technologies: dictionary-reference. - Uman: PP Zhovtyy, 2012. – 194 p.
4. Sysoeva S.O. Pedagogical creativity of the teacher: Definition, theoretical model, functions of training // Pedagogy and psychology. - K.: Pedagogical thought, 1998. - 255 p.

Abstract. *The article substantiates the essence of educational innovation as a separate field of scientific knowledge. Modern requirements for the professional training of future music teachers in the context of the development of creative professional abilities are presented. The expediency of using innovative technologies in the process of forming a creative gifted personality of the future teacher of musical art has been proven. Innovative learning technologies shape the moral, intellectual, physical, and aesthetic development of students, influence their growing activity in relations with the outside world, and contribute to the development of creative self-expression.*

Key words: *creative activity, educational innovation, future teachers of musical art*

УДК 378. 147

SCIENTIFIC APPROACHES TO PROBLEMS OF COMPETENCE AND PROFESSIONAL COMPETENCES OF FUTURE TEACHERS OF MUSIC ARTS IN PEDAGOGICAL SCIENCE**НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ**

Starodub S, / Стародуб С.Л.

teacher / викладач

Novokhaotska T./ Новахацька Т.С.

teacher / викладач

Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»

33, Nebesna Sotnia, 20 300

КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»

вул. Небесної Сотні, 33, 20 300

Анотація. У статті досліджено феномен професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Проведено аналіз професійної компетентності майбутніх вчителів, шляхи та методи її формування та розвитку. Запропоновано перелік компетентностей запропонованих дослідником Дж. Равеном, психологами, педагогами. Проведено аналіз понять компетентність та компетентність майбутнього фахівця музичного мистецтва.

Ключові слова: компетентність, майбутній вчитель музичного мистецтва.

Вступ.

В останні роки в науці активно досліджується феномен професійної компетентності, яка визначається зміною вимог ринку праці до фахівця у музичній діяльності і процесом модернізації вищої освіти. Професійна компетентність, шляхи, методи, формування та розвиток досліджується соціологами, психологами, педагогами.

Основний текст.

У науковій літературі компетентність це інтегральна якість особистості, що виявляється у загальній здатності і готовності її до музичної діяльності, заснованої на знаннях і досвіді, які придбані у процесі навчання і соціалізації у вищій школі і орієнтовані на самостійну та успішну участь студентів у музичній діяльності.

Вперше компетентність як поняття було введено у педагогічну термінологію Дж. Равеном. Аналізуючи соціально-психологічні проблеми функціонування британського суспільства, вчений дійшов висновків про необхідність зміни неадекватних переконань, очікувань, цінностей і установок в суспільстві, типах мотивації, та потреб сучасного суспільства.

У трактуванні Дж. Равена компетентність – це специфічна здатність, яка необхідна для ефективного виконання конкретної дії у музичній галузі і включає вузькоспеціальні знання, музичні навички, способи мислення, а також розуміння відповідальності за свої дії.

Крім того, Дж. Равен ввів поняття вищих компетентностей, які, незалежно від того, в якій конкретній сфері вони проявляються, припускають наявність у людини ініціативи, здатності організувати інших людей для досягнення поставлених цілей, готовність оцінювати і аналізувати соціальні наслідки своїх дій тощо [4].

Суттєвою ознакою природи компетентності вчений вважав її властивість проявлятися в органічній єдності, з цінностями майбутнього фахівця, тобто за умови глибокої особистісної зацікавленості у музичній діяльності.

Перелік компетентностей, запропонований дослідником, представляє собою групу ознак, в яких більшість компетентностей відносяться до психологічних особливостей особистості:

- тенденція контролювати свою музичну діяльність;
- впевненість у собі;
- самоконтроль;
- адаптивність;
- самостійність мислення;
- критичне мислення;
- готовність до ризику;
- наполегливість;
- довіра;
- відповідальність;
- терпимість до інших тощо.

Частину компетентностей визначають як установки, наприклад: здібність, готовність до майбутньої професії..

В педагогічній науці дослідження компетентності з'явилися в останній чверті ХХ століття (Н.Кузьміна, А.Маркова, Є.Зеєр, А.Хуторський та ін).

Необхідно відмітити, що поряд з терміном компетентність у науковій літературі використовується термін компетенція. Ці терміни іноді використовуються як синоніми, які визначають:

- розумові дії (процеси, функції);
- особистісні якості студента;
- мотиваційні тенденції;
- ціннісні орієнтації (установки, диспозиції);
- особливості міжособистісної взаємодії;
- практичні вміння;
- навички тощо.

Згідно Глосарію термінів, компетенція визначається як:

- здатність працювати добре і ефективно;
- відповідність вимогам до даної професії;
- здібності виконувати творчі функції [2].

А.Хуторський розділяє поняття «компетентність» і «компетенція» як загальне та індивідуальне. Компетентність – особистісна якість фахівця і мінімально необхідний досвід діяльності у музичній сфері.

Під компетенцією вчений розуміє наперед задану вимогу до освітньої підготовки здобувачів освіти з оволодіння сукупністю взаємозв'язаних якостей

особистості, знаннями, вміннями, навичками, способами діяльності, які необхідні для якісної роботи [1].

Є.Зеєр, інтерпретуючи компетентність як змістове узагальнення теоретичних і емпіричних знань у формі понять, принципів, положень, виділяє:

- компетентності теоретичного рівня узагальнення, які відображають внутрішні зв'язки і відношення предметів та явищ дійсності. Їх конкретизація виражається у поняттях, законах, принципах;
- емпіричні компетентності, які відображають зовнішні властивості предметів та явищ, мають прикладний характер.

Конкретизація цього рівня узагальнення полягає у словах-термінах, символах, знаках, процесуальних знаннях, ілюстраціях, прикладах [1].

До базових компетентностей Є. Зеєр відносить:

- 1) загальнонаукові поняття, основні закони природи, суспільства і діяльності студента;
- 2) особистісне відношення до музичної діяльності.

Компетентність – якості особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва і мінімально необхідний досвід діяльності у професійній сфері.

Под компетенцією вчений розуміє наперед задані вимоги до освітньої підготовки студента, які необхідні для якісної професійної діяльності [3].

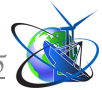
Висновки.

У загальному вигляді вчений визначає *компетентності* як цілісну і систематизовану сукупність узагальнених знань. Є Зеєр виділяє базові компетентності, як комплекс універсальних знань, які відрізняються широким рівнем узагальнення. Інтегральні знання включають загальнонаукові та загальнопрофесійні категорії, поняття, закони, принципи і закономірності функціонування науки, техніки, суспільства. До базових компетентностей Є. Зеєр відносить загальнонаукові поняття, основні закони природи, суспільства та діяльність людини.

У практиці професійної діяльності під *компетентністю* майбутнього вчителя музичного мистецтва розуміємо міру відповідності знань, умінь і досвіду студентів реальному рівню складності виконуваних ними завдань і розв'язання професійних проблем.

Література:

1. Носков В.И., Кальянов А. В., Мирошніченко О. В. и др. Инновационные технологии в гуманитарном вузе / Под ред. проф. В. И. Носкова. – Донецк: ООО „Лебедь”, 2002. – 288 с.
2. Розумний М. Соціальна некомпетентність та шляхи її подолання // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – Вип. 5. – Київ, Миколаїв, 2004. – С. 210 - 214.
3. Кіпень В., Коржов Г. Викладачі вузів: соціологічний портрет. – Донецьк: Астро, 2001. – 199 с.
4. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Пер. с англ. – М.: Когито-Центр, 2002. – 396 с.

Literature:

1. V. I. Noskov, A. V. Kalyanov, O. V. Myroshnychenko, etc. Innovative technologies in the humanities university / Ed. Prof. V. I. Noskova. - Donetsk: Lebed LLC, 2002. - 288 p.
2. Rozumny M. Social incompetence and ways to overcome it // Modern Ukrainian politics. Politicians and political scientists about her. - Issue 5. – Kyiv, Mykolaiv, 2004. – P. 210 - 214.
3. Kipen V., Korzhov G. University teachers: a sociological portrait. - Donetsk: Astro, 2001. - 199 p.
4. Raven J. Competence in modern society: identification, development and realization / Trans. with English - M.: Kogito-Center, 2002. - 396 p.

***Abstract.** The article examines the phenomenon of professional competence of the future music teacher. An analysis of the professional competence of future teachers, ways and methods of its formation and development was carried out. A list of competencies proposed by researcher J. Raven, psychologists, and teachers is offered. An analysis of the concepts of competence and competence of the future specialist in musical art was carried out.*

***Key words:** competence, future music teacher.*

УДК 378. 126

**COMPETENCE AS A COMPONENT OF SPECIALIST TRAINING IN
INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION
КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У
ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Trojan N./ Троян Н.Д.

teacher / викладач

*Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of
Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»*

33, Nebesna Sotnia, 20 300

*КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж**ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»**вул. Небесної Сотні, 33, 20 300*

Анотація. У статті розглядаються роль, значення і зміст різних видів компетентності майбутніх фахівців. Здійснюється порівняльний аналіз складових і проявів компетентності. Наводяться моделі компетентності майбутніх фахівців та загальні ознаки професіоналізму. Виділяються тенденції компетентностей майбутніх фахівців. За результатами дослідження пропонуються заходи для підвищення рівня компетентності випускників вищої школи.

Ключові слова: компетентність, майбутні фахівці.

Вступ.

В останні роки в науці активно досліджується феномен компетентності майбутніх фахівців. Це пов'язано, зі зміною вимог ринку праці до фахівця в будь-якій професійній діяльності і з процесом модернізації освіти. Компетентність майбутніх вчителів, шляхи, методи її формування та розвитку досліджуються соціологами, психологами, педагогами. (Н.Кузьмин, А..Марков, А.Хуторский та ін.).

Компетентність як сформована здатність, достатня, щоб жити комфортно, професіоналізм, уміння нестандартно мислити й спілкуватися, набуття особистого досвіду, впевненість у собі, розвиток здібностей, глибокі знання – це досить не повний перелік якостей майбутнього фахівця, умов для прийняття методично правильного рішення, забезпечення психологічно та організаційно обґрунтованого педагогічного управління.

Основний текст.

У сучасний період розвитку інформаційного суспільства в Україні істотно зростають вимоги до кваліфікації та якості підготовки майбутніх фахівців. І це природно, оскільки одним з наслідків технократичної революції у світі стало загострення проблеми соціальної некомпетентності. Ця категорія давно входить до апарату соціальної психології і в цьому розумінні відображає, передусім, рівень адаптованості особистості до конкретних соціальних умов [2].

Компетентність і професіоналізм є головними чинниками суб'єктної реалізації особистості. При цьому регулюючим фактором професійного зростання та творчої активності майбутнього вчителя є самосвідомість як комплекс уявлень та суджень студента про самого себе, про вміння, навички і можливості особистості.

Саме цим обумовлюється актуальність орієнтації освітньої підготовки на особистий розвиток майбутніх фахівців. Зміст такої підготовки базується на гуманістичних засадах професійної діяльності, бажаних якостях особистості, творчої активної діяльності в межах відведеної компетентності [1]. Сукупність таких уявлень складає концептуальну модель творчого професіонала. Отже, майбутня професійна діяльність як явище суспільного характеру повинна розглядатися в соціально-психологічному аспекті під кутом зору фундаментальних концепцій.

Слід зазначити, що в психологічній літературі можна зустріти різні тлумачення поняття професіоналізм діяльності. Деякі вчені ототожнюють поняття „професіоналізм” і „майстерність”, інші розглядають його як певний рівень сформованої майстерності, ототожнюють його з поняттями „самоосвіта і самовиховання”, готовність і самовдосконалення.

Під компетентністю розуміють інтегральну якість особистості, що виявляється у загальній здатності і готовності її до будь-якої діяльності, заснованої на знаннях і досвіді, які отримані у процесі навчання і соціалізації і орієнтовані на самостійну і успішну участь у діяльності.

У професійній діяльності під компетентністю розуміється міра відповідності знань, умінь і досвіду особистості певного соціально-професійного статусу реальному рівню складності виконуваних ними завдань і розв'язуваних проблем.

Вперше компетентність як поняття було введено у педагогічну термінологію Дж. Равеном (1984). Аналізуючи соціально-психологічні проблеми функціонування британського суспільства, вчений дійшов висновків про необхідність зміни неадекватних переконань, очікувань, цінностей і установок у суспільстві і про типи мотивації сучасного суспільства. У трактуванні Дж. Равена компетентність це специфічна здібність, необхідна для ефективного виконання конкретної дії у конкретній предметній галузі і включає вузькоспеціальні знання, предметні навички, способи мислення, відповідальність за свої дії. Дж. Равен ввів поняття вищих компетентностей, які, незалежно від того, в якій конкретній сфері вони проявляються – припускають наявність у людини високого рівня ініціативи, здатності організувати інших людей для досягнення поставлених цілей, готовність оцінювати, аналізувати соціальні наслідки своїх дій тощо. Суттєвою ознакою природи компетентності, Дж. Равен вважав її властивість проявлятися в органічній єдності, з цінностями людини, тобто за умови глибокої особистісної зацікавленості людини у даному виді діяльності.

Дж. Равен виділив тенденції *компетентностей*:

- розуміння цінностей і установок по відношенню до конкретної мети;
- контроль своєї діяльності;
- залучення емоцій у процес діяльності;
- готовність і здатність навчатися самостійно;
- пошук і використання зворотного зв'язку;
- впевненість у собі;
- самоконтроль;

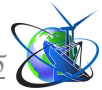

- адаптивність;
- відсутність почуття безпорадності;
- схильність до роздумів про майбутнє;
- звичка до абстрагування;
- увага до проблем, пов'язаних з досягненням поставлених цілей;
- самостійність мислення, оригінальність;
- критичне мислення;
- готовність вирішувати складні питання;
- готовність працювати;
- дослідження навколишнього середовища;
- готовність покладатися на суб'єктивні оцінки та ризикувати;
- відсутність фаталізму;
- готовність використовувати нові ідеї та інновації для досягнення цілі;
- використання інновацій;
- впевненість у доброзичливому ставленні суспільства до інновацій;
- установка на результат і перспективи;
- наполегливість;
- використання ресурсів;
- довіра;
- ставлення до правил поведінки;
- здатність приймати рішення;
- персональна відповідальність;
- здатність до спільної роботи заради досягнення мети;
- здатність спонукати інших людей працювати спільно заради досягнення поставленої мети;
- здатність слухати інших людей і брати до уваги те, що вони говорять;
- прагнення до суб'єктивної оцінки особистісного потенціалу;
- готовність дозволяти іншим людям приймати самостійні рішення;
- здатність вирішувати конфлікти і суперечності;
- здатність ефективно працювати в якості підлеглого;
- терпимість по відношенню до різних стилів життя оточуючих;
- розуміння плюралістичної політики;
- готовність займатися організаційним і громадським плануванням.

Дж. Равен компетентність представляє як феномен, що складається із компонентів, відносно незалежних від інших, які відносяться до різних сфер (когнитивної, емоційної тощо), і ці компоненти компетентності у різних співвідношеннях детермінують ефективну поведінку майбутніх вчителів. При цьому Дж. Равен відмітив значення мотиваційної складової, виділивши ціннісно-мотиваційні аспекти особистості як системостворюючий компонент компетентності [3].

Розглядаючи проблему професіоналізму вчені акцентують увагу на загальних ознаках професіоналізму:

- володіння спеціальними знаннями про цілі, зміст, форми, методи та засоби навчання та виховання;
- формування спеціальних вмінь на всіх етапах навчальної діяльності;

- володіння спеціальними якостями особистості, які дозволяють здійснювати процес педагогічної діяльності та одержувати певні результати.

Розглядаючи зміст компетентності фахівців, слід відзначити складну, динамічну систему мотивів, особистісних цілей, що постійно розвиваються. Вона містить індивідуально вироблені стратегії, засоби орієнтації у дійсності та підходи щодо вирішення завдань і включає такі компоненти [4]:

- компетентність діяльності, спілкування та саморозвитку особистості фахівця;
- професійну творчу діяльність;
- системне та модельне мислення як необхідну умову організації та здійснення педагогічної діяльності при вирішенні складних нестандартних завдань;
- конкретно-предметні знання, що є основою формування компетентності;
- праксеологічну, рефлексивну та інформаційну діяльність при вирішенні різних проблем професійної діяльності.

Компетентнісний підхід в сучасній вищій школі надає широкі потенційні можливості для підвищення якості підготовки майбутніх фахівців. Такий підхід відображає уявлення про складові та інтегральні характеристики навчання, має ширше тлумачення і, окрім традиційних знань, умінь та навичок за окремими курсами і дисциплінами, передбачає використання гуманістичних, духовних, естетичних, культурологічних, мотиваційних та інших детермінант, спрямованих на досягнення вищого рівня знань і творчої діяльності.

Компетентність різні автори розглядають у конкретному тлумаченні. У вузькому розумінні вона трактується як володіння знаннями, що дозволяють судити про будь-що компетентно, висловлювати авторитетне судження [5]. З іншого боку, компетентність розглядається як рівень досягнення компетенцій, тобто тих вузлових питань, стосовно яких фахівець має належні знання і досвід. Згідно з поглядами Е. Шейна, компетентність є однією з восьми основних кар'єрних орієнтацій, що пов'язана з наявністю здібностей і талантів у певній галузі. Ці люди прагнуть визнання своїх талантів, яке має виражатися в статусі, що відповідає їх майстерності [4].

Дослідження структури компетентності дозволяють виокремити діяльнісну та комунікативну її підструктури. Перша включає знання, уміння, навички і засоби здійснення спілкування у межах суб'єкт-суб'єктної моделі взаємовідносин учасників навчального процесу.

З психологічної точки зору, успіх визначається як відношення намірів до досягнень. Чим ближчим є досягнення до намірів, тим сильніша задоволеність від успіхів, тим більше подобається робота, життя та й людина сама собі. Велике бажання та зусилля на підготовку фахівців допоможуть розвивати навички до потрібного професійного рівня. Навіть талант без певного рівня бажання або підготовки швидко дискваліфікується, або людина буде заздрити тим, хто працює із задоволенням.

Важливим різновидом компетентності фахівців педагогічного профілю є соціальна компетентність. Для її формування і розвитку необхідно опанування

цінностей соціальної роботи, які є найважливішою складовою у діяльності не тільки практичного соціального працівника, менеджера, психолога, а й викладача відповідних фахових дисциплін. В такому сенсі соціальними цінностями слід вважати етичні вимоги до представників певної професійної діяльності [3].

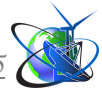
Результати здійснених досліджень стали основою для вироблення заходів для підвищення рівня інтегральної компетентності фахівців закладів вищої освіти. Стосовно першочергових змін, які необхідно провести у вищій школі, важливе місце належить підвищенню рівня професійної компетентності кадрів та оптимізації процесу їх оновлення. Для підвищення рівня компетентності професорсько-викладацького складу у сучасному закладі вищої освіти слід реалізувати заходи:

- ✓ вважати пріоритетом та використовувати діяльнісний підхід до формування різних видів компетентності при підготовці фахівців;
- ✓ розробити та запровадити систему психолого-педагогічної підготовки фахівців вищої школи з врахуванням змін і відповідальності з метою гармонізації і забезпечення відповідності кваліфікаційних, професійних та особистісних вимог моделі підготовки сучасного фахівця-професіонала;
- ✓ здійснити структурування навчально-методичних та науково-методичних матеріалів для освітньої та науково-дослідної роботи, спрямованих на формування відповідних видів компетентності студентів;
- ✓ удосконалити форми суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу з врахуванням принципів, функцій та їх психологічних особливостей;
- ✓ запровадити постійний зворотний зв'язок за допомогою моніторингу навчання протягом всього періоду підготовки майбутніх фахівців, що дозволить відстежувати зміни діяльності груп та поведінки кожного студента на заняттях, а також розглядати результати навчання, тобто зміни у знаннях, стосунках і поведінці учасників навчального процесу;
- ✓ розробити і запровадити в навчальний процес комплекс диференційованих заходів щодо формування у майбутніх фахівців різних видів компетентності.

Перспективи подальших соціально-психологічних досліджень компетентності як складової підготовки сучасних фахівців в гуманітарному ВНЗ полягають у поглибленому дослідженні чинників мотивації навчання в межах суб'єкт-суб'єктної моделі організації навчального процесу в сучасній медійній освіті, спрямованій на формування гармонійної висококомпетентної особистості професіонала.

Висновки.

В сучасній соціально-психологічній та психолого-педагогічній науковій літературі формування та розвитку компетентності майбутніх фахівців базується на гуманістичних засадах щодо завдань професійної діяльності, бажаних якостей особистості, творчої активної діяльності в межах відведених видів компетентності. Сукупність таких уявлень складає концептуальну модель творчого професіонала. Отже, компетентність – системне утворення, що

стосується когнітивної та емоційної сфери особистості, яке впливає на формування компетентності майбутнього фахівця, який, формується в умовах спеціального розвиваючого середовища.

Література:

1. Кіпень В., Коржов Г. Викладачі вузів: соціологічний портрет. – Донецьк: Астро, 2001. – 199 с.
2. Шевчук О. Роль цінностей у підготовці фахівців соціальної сфери // Схід, 2004. - № 1 (59). - С. 62 – 6.
3. Казмиренко В. Т. Социальная психология организаций: Монография. – К.: МЗУУП, 1993. – 384 с.
4. Олефір В. О. Діагностика професійної компетентності персоналу організації: когнітивний підхід // Наукові записки інституту психології імені Г. С. Костюка в 3-х томах. – Т. 3. – За ред. академіка С. Д. Максименка.- К.: Главник, 2005. – С. 256 - 259.
5. Руденко О. В. Підвищення компетентності працівників освіти у спілкуванні // Наукові записки інституту психології імені Г. С. Костюка в 3-х томах. – Т. 3. – За ред. академіка С. Д. Максименка. - К.: Главник, 2005. – С. 477 – 482.

Literature:

1. Kipen V., Korzhov G. University teachers: a sociological portrait. - Donetsk: Astro, 2001. - 199 p.
2. Shevchuk O. The role of values in the training of specialists in the social sphere // East, 2004. - No. 1 (59). - P. 62 - 64.
3. Kazmyrenko V. T. Social psychology of organizations: Monograph. - K.: MZUUP, 1993. - 384 p.
4. Olefir V. O. Diagnostics of the professional competence of the organization's personnel: a cognitive approach // Scientific notes of the H. S. Kostyuk Institute of Psychology in 3 volumes. - T. 3. - Under the editorship of academician S. D. Maksimenko. - K.: Hlavnik, 2005. - pp. 256 – 259.
5. Rudenko O. V. Increasing the competence of education workers in communication // Scientific notes of the Institute of Psychology named after H. S. Kostyuk in 3 volumes. - T. 3. - Under the editorship of Academician S. D. Maksimenko. - K.: Hlavnik, 2005. - pp. 477 – 482.

Abstract. *The article examines the role, meaning and content of various types of competence of future specialists. A comparative analysis of components and manifestations of competence is carried out. Competence models of future specialists and general signs of professionalism are presented. Competence trends of future specialists are highlighted. Based on the results of the study, measures are proposed to improve the level of competence of graduates of higher education*

Keywords: *competence, future specialists*

УДК 159.9: 316

**DIVORCE AS A SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL PROBLEM
РОЗЛУЧЕННЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА****Khomenko L. /Хоменко Л.***Candidate of Pedagogical Sciences, the teacher /канд. пед. наук, викладач***Sydorchuk L. /Сидорчук Л.П.***teacher/викладач**Municipal Institution "Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council".**«Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради».*

Анотація. Встановлено, що розлучення є однією з соціально-психологічних проблем, вирішення якої залежить від бажання та вміння обох партнерів. Розкрито найбільш поширені причини розлучень та їх наслідки. Представлено рекомендації та поради фахівців для збереження сім'ї. Виявлено негативний вплив розлучення на емоційний стан дітей.

Ключові слова: розлучення, сім'я, шлюб, партнери, стосунки, діти, соціально-психологічна проблема.

Вступ.

Розлучення вважається серйозною соціальною проблемою. Статистика невтішна, оскільки розпадається кожен третій шлюб. Як наслідок виникає безліч соціальних наслідків і проблем. Вступаючи у шлюб кожен хоче побудувати міцні родинні зв'язки, планує прожити все життя з коханою людиною, сподівається розділити всі неприємності та радості зі своєю половинкою, розраховує на емоційну підтримку, взаєморозуміння, взаємоповагу, взаємну любов і відповідальність, виховування спільних дітей тощо.

Проблема розлучення є актуальною і досить поширеною у дослідженнях багатьох науковців. Причини сімейних криз та їх наслідки розкривали у роботах В. Балахтар, А. Буковинський, Н. Гаврилишин, А. Кидалова, О. Столярчук, Я. Шевченко, П. Шевчук та ін. Рекомендації та поради щодо збереження сім'ї представлені у розвідках таких фахівців як В. Злагодух, Н. Погорільська, Л. Помиткіна, Н. Хімченкота ін. Питання розлучення та їх вплив на дітей вивчаються К. Габріель, Н. Максимовою, І. Поліщук, І. Руденко та ін.

Основний текст.

На сьогодні найбільш поширеними причинами розлучень дослідники називають:

- психологічна і практична неготовність до сімейного життя;
- несумісність характерів і поглядів;
- подружня зрада, невірність подружжя;
- незадоволеність матеріальними, житловими і побутовими умовами;
- втручання третіх осіб;
- алкоголізм і наркоманія одного із подружжя;

- часті конфлікти між подружжям, бійки;
- відсутність фізичної близькості;
- нездатність когось із подружжя мати дітей;
- різні інтереси;
- насильство;
- побутова невлаштованість та матеріальні труднощі та ін. [5; 7].

Щодо наслідків розлучень, то перш за все слід сказати, що люди, у яких стався розрив у стосунках, переживають глибоке емоційне потрясіння, вони втрачають відчуття захищеності та стабільності. Люди, які не зустріли розуміння в близьких людей у цей критичний період життя, значно гірше переносять навантаження й проблеми. Психологи говорять, що депресія, пережита особистістю після розлучення, може бути більш важчою й довшою, ніж після смерті людини. До соціально-психологічних наслідків розлучення відносять наступні: зменшення народжуваності, погіршення здоров'я людини, зростання смертності, збільшення кількості самогубств, збільшення ризику психічних захворювань, зростання зловживання алкоголю тощо.

Окрім того, розлучення значно впливає на майбутнє виховання дітей, формуючи зразки поведінки, які можна розглядати як альтернативу нормам і цінностям, на яких засновано інститут шлюбу. Розлучення також негативно впливають на демографічну ситуацію, адже майже 80% всіх розлучених є або одностаттєвими, або взагалі бездітними [1].

При розлученні вирішується якась одна проблема, але вона породжує безліч інших: як пояснити дитині, чому розлучилися; як навчитися жити поза шлюбом; як пережити саме розлучення; як звикнути жити на самоті [7].

Варто зрозуміти, що закінчення подружніх відносин – це не проста зміна сімейного статусу людини, вона спричиняє зміну всього укладу її життя – економічного, соціального, сексуального. Тому дане явище є однозначно негативним для суспільства. Для покращення ситуації потрібно виховувати у підростаючого покоління етичні основи сім'ї та моральні засади.

Було б добре, ще з малих років навчати школярів того, що сім'я – важливий інститут суспільства. Потрібно культивувати у дітей поважне ставлення до чоловічої та жіночої статі як взаємодоповнюючих парадигм, шлюбу, материнства, батьківства у всіх сферах культурного кола особистості: потребнісно-мотиваційній, емоційно-почуттєвій, когнітивно-інформаційній, поведінково-результативній [2].

З метою зменшення розлучень в Україні можна використати закордонний досвід, а саме у кризових сімейних періодах було б добре звертатися до сімейного психолога чи до спеціального консультанта. На жаль, в Україні така практика ще не є поширеною [1].

Щодо порад як зберегти сім'ю і чи потрібно це робити, то кожен вирішує сам залежно від ситуації і ставлення до неї. У будь-якій сім'ї бувають періоди непорозуміння, коли сварки і скандали виходять на перший план. Іноді загострення пристрастей досягає того рівня, що люди починають замислюватися про розлучення. У такій ситуації потрібно зрозуміти, як зберегти сім'ю на межі краху. Тому перш ніж закінчувати стосунки, треба все

ретельно обміркувати. Розставання приносить біль, потрібно будувати життя знову, змінювати звичний уклад і деякі звички. Найважче доводиться дітям. Для дитини розлучення батьків завжди трагедія, і їй складно пережити неприємні зміни.

Щоб уникнути фатальної помилки, експерти рекомендують не поспішати розривати шлюб. Психологи радять спробувати скористатися *порадами*:

- Постарайтеся уникнути прагнення переробити чоловіка або дружину, краще почніть з власної адаптації до нових умов.
- Запасіться величезним терпінням.
- Цінують ті нові відносини, які у вас з'явилися з моменту створення сім'ї, дорожте ними.
- Не забувайте про знаки уваги, вони повинні бути з обох сторін. Це можуть бути поцілунки, ніжні дотики, подарунки тощо. .
- У сім'ї категорично необхідно уникати жорсткої образливою критики. Обговоріть зі своєю парою ваше інтимне життя. Але ні в якому разі не торкайтеся колишніх партнерів, говоріть тільки про вас двох.
- Виходьте разом у світ: в кіно, кафе або просто на прогулянку. Не закривайтеся в чотирьох стінах, не зациклюйтеся на одній людині.
- Намагайтеся зберегти старих друзів, не розчиняйтеся повністю в своєму партнері.
- Вчіться обговорювати і вирішувати сімейні побутові питання. Саме спілкування, можливість виговоритися допоможе уникнути непотрібних проблем і непорозумінь.
- Повага до інтересів один одного.
- Вміння знаходити компромісні рішення.
- Доброта і любов, які виявляються у дрібницях.
- Турбота про всіх членів родини.
- Прагнення чути думку іншого [4; 6; 8].

Як би важко не переживали розрив стосунків чоловік та дружина, але найбільш болісно розлучення батьків сприймають діти. І тут слід звернути увагу на декілька аспектів – зберігати сім'ю чи краще все таки розлучитися?! Спроби зберегти сім'ю заради дитини можуть завдати серйозної шкоди її психологічному стану. Якщо батьки постійно сваряться, або навпаки, не розмовляють один з одним взагалі, і живуть разом тільки заради дитини, то це може призвести до того, що вона буде відчувати себе винуватою, і сама в майбутньому не захоче створювати сім'ю. Надивившись, як страждали в шлюбі її батьки, будучи дорослими, син або дочка просто не захочуть страждати так само. Таким чином, намагатися зберегти шлюб через дітей варто тільки в тому випадку, коли цей шлюб ще можна врятувати, приклавши спільні зусилля подружжя і знайшовши вирішення всіх існуючих розбіжностей. Обов'язкова умова – дитина в збереженій сім'ї повинна бути щасливою [9].

Вважаємо за потрібне опублікувати пораду психолога, травмотерапевта, eMDr-спеціаліста Катерини Габріель, яка пояснює, чи варто жити у нещасливому шлюбі „заради дітей” та як пом'якшити травму дітей від розлучення батьків:

„Скажімо так, дітям буде краще там, де немає насилля та страху, де немає напруження та перепадів настрою у батьків. Де є спокійна мама і врівноважений батько. Розлучення завжди лишатиме слід у душі дитини і відобразатиметься на її поведінці. З іншої сторони, коли дитина виривається із ряду травматичних, насильницьких подій, настає відносно спокійна атмосфера – це, безумовно, набагато здоровіше та краще, ніж перебування в насильницькій атмосфері. Для дитини життя після розлучення буде поділятися на «до» та «після». Розлучатись, змінювати, прощатись – це завжди страшно та боляче, а особливо дітям. Задача батьків – забезпечити спокій та прийняття емоційних переживань дитини. Тому не варто миритись «заради дітей», не обманюйте себе та їх, бо миритесь ви заради себе і власної вигоди. Щоб вирішити кризу сімейну, спробуйте знайти хорошого та компетентного спеціаліста, де на окремих зустрічах ви і будете вчитись розуміти одне одного. А дітей у партнерські стосунки втягувати не варто” [3].

Висновки.

Отже, розлучення є однією з соціально-психологічних проблем, вирішення якої багато в чому залежить від бажання та вміння обох партнерів. Також можна звернутися за допомогою спеціаліста, який спробує допомогти налагодити стосунки та вберегти сім'ю. Досить важливим є дотримання рекомендацій та порад фахівців, які довгий час працюють над вивченням цього питання. Найбільш суттєвим під час з'ясування сімейних негараздів слід пам'ятати про дітей та їх емоційний стан.

Література:

1. Гаврилишин Н. М., Балахтар В. В. Причини розлучень в Україні та їх соціально-психологічні наслідки / Н. М. Гаврилишин, В. В. Балахтар: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2011/Psihologia/12_83375.doc.htm
2. Гридковець, Л. М. Підготовка особистості до майбутнього шлюбу засобами сучасної школи / Л. М. Гридковець // Вісник КІБіТ. – 2010. – №1. – С. 64–68.
3. Заради дітей: Чому не варто лишатися у шлюбі, якщо стосунки зіпсовано : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://womo.ua/nay-bude-liho-abi-tiho-pro-stereotipi-shhodo-povnih-ta-nerovnih-simey/>
4. Порада психологів: як зберегти шлюб: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukr.media/psihologiya/391386/>
5. Причини розлучення в позовній заяві : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oap.kiev.ua/uk/portfolio/prichini-rozluchennya-v-pozovniy-zayavi/>
6. Психологи дали декілька порад, як зберегти сім'ю: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.0372.ua/news/3150506/psihologi-dali-dekilka-porad-ak-zberegti-simu>
7. Соціальні проблеми після розлучення: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dom-pravo.kiev.ua/socialni-problemi-pislya-rozluchennya/>
8. Чи варто зберігати шлюб заради дітей?: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://antarctica.org.ua/>

9. Чи потрібно зберігати сім'ю заради дітей: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.waykun.com/articles/chi-potribno-zberigati-sim-ju-zaradi-ditej.php>

10. Як зберегти сім'ю поради психолога : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pyrogiv.kiev.ua/yak-zberegiti-simyu-poradi-psihologa/>

References

1. Havrylyshyn N.M., Balakhtar V.V. Causes of divorces in Ukraine and their social and psychological consequences / N.M. Havrylyshyn, V.V. Balakhtar: [Electronic resource]. – Access mode: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2011/Psihologia/12_83375.doc.htm

2. Hrydkovets, L. M. Preparation of personality for the future marriage by means of the modern school / L. M. Hrydkovets // Bulletin of KIBIT. – 2010. – No.1. – P. 64–68.

3. For the sake of the children: Why you shouldn't stay married if the relationships are broken: [Electronic resource]. – Access mode: <https://womo.ua/nay-bude-liho-abi-tiho-pro-stereotipi-shhodo-povnih-ta-nepovnih-simey/>

4. Psychologists' pieces of advice: how to preserve a marriage: [Electronic resource]. – Access mode: <https://ukr.media/psihologiya/391386/>

5. The reasons for the divorce in the claim: [Electronic resource]. – Access mode: <https://oap.kiev.ua/uk/portfolio/prichini-rozluchennya-v-pozovniy-zayavi/>

6. Psychologists gave some pieces of advice on how to preserve a family: [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.0372.ua/news/3150506/psihologi-dali-dekilka-porad-ak-zberegiti-simu>

7. Social problems after the divorce...: [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.dom-pravo.kiev.ua/socialni-problemi-pislya-rozluchennya/>

8. Is it worth keeping a marriage for the sake of children? : [Electronic resource]. – Access mode: <https://antarctica.org.ua/>

9. Is it necessary to preserve the family for the sake of the children: [Electronic resource]. –

10. How to preserve a family: psychologist's pieces of advice: [Electronic resource]. – Access mode: <https://pyrogiv.kiev.ua/yak-zberegiti-simyu-poradi-psihologa/>

Abstract. *It has been established that a divorce is one of the social and psychological problems, the solution of which depends on the desire and skills of both partners. Today, the divorce is considered to be one of the most difficult social problems in almost all modern societies, and Ukraine is not an exception. The most common causes of the divorce and their consequences are revealed in the article. The specialists' recommendations and pieces of advice for preserving a family are also presented. The negative impact of the divorce on the emotional conditions of children is revealed by the authors.*

Key words: *a divorce, a family, a marriage, partners, relationships, a social and psychological problem.*

УДК 378.14: 373.62

FEATURES OF THE FORMATION OF THE PROFESSIONAL TRAINING
OF THE FUTURE TEACHER OF MUSICОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО
ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Khyzhko O. /Хижко О.В.

c.p.s., as.prof./к.псих.н.,

teacher/викладач,

KZ "Uman Humanitarian-Pedagogical College named after Taras Shevchenko"

Heavenly Hundred, 33, 20300

КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім.Т.Г. Шевченка»

вул.Небесної сотні, 33, 20300

Анотація. У статті розглядається питання професійної готовності, яка стосується різних сторін діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Запропоновано професіограму вчителя музичного мистецтва як творчого фахівця. Досягнення творчого результату забезпечується впровадженням інноваційних технологій навчання, систематичними цілеспрямованими спостереженнями, критичним використанням перспективного педагогічного досвіду. Наведено професійно-особистісні якості майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Ключові слова: професійна готовність, професіограма вчителя, особистісні якості вчителя музичного мистецтва.

Вступ.

Педагогічний процес у сучасному закладі вищої та передвищої фахової освіти передбачає взаємодію викладача та здобувачів освіти, сприяє розвитку професійної творчості.

Професійна творчість майбутнього вчителя музичного мистецтва є суттєвою та необхідною характеристикою його педагогічної праці, адже специфіка педагогічної професії полягає у тому, що особистісні якості педагога репродукуються у майбутньому, в його вихованцях. Лише творчий вчитель музичного мистецтва може розкрити та збагатити творчі можливості вихованців.

Основний текст.

С.Гончаренко визначає *творчість*, як продуктивну людську діяльність, що здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення. Розвиток творчого потенціалу діяльності є важливою умовою культурного прогресу суспільства і виховання людини. Тому, в освіті слід звертати особливу увагу на формування в учнів різноманітних, глибоких і міцних систем знань, на максимальну стимуляцію самостійної діяльності учнів, на розвиток стійких творчих інтересів, цілеспрямованих творчих пошуків, наполегливості під час виконання творчих завдань [1].

Педагогічна творчість – це оригінальний і високоефективний підхід вчителя до освітніх завдань, збагачення теорії і практики виховання і навчання. Досягнення творчого результату забезпечується систематичними цілеспрямованими спостереженнями, застосуванням педагогічного експерименту, критичним використанням перспективного педагогічного

досвіду. Педагогічна творчість стосується різних сторін діяльності вчителя музичного мистецтва:

- проведення навчальних занять;
- роботи над організацією колективу студентів відповідно їх індивідуальним особливостям;
- проектування особистості студента;
- вироблення стратегії і тактики оптимального виконання завдань всебічного розвитку особистості [2].

Під творчістю розуміють діяльність, результатом якої є створення чогось нового, індивідуально-неповторного. Л.Виготський зазначав, що найвищий вияв творчості і досі доступний лише небагатьом обдарованим геніям людства, але в повсякденному житті, що оточує нас, творчість є необхідною умовою існування, і все, що виходить за межі рутини і в чому є хоча б нота нового, зобов'язане своїм походженням творчому процесу людини [1].

Творчий характер педагогічної професії визначається високою соціальною значущістю та неповторністю – сформованою особистістю студента, а також внесенням інновацій у змістовий, комунікативний і методичний аспекти освітнього процесу закладу освіти. Крім того, йдеться про співтворчість педагога та студента і про результати спільної творчої музичної діяльності.

Критеріями педагогічної творчості педагога більшість науковців вважає його прагнення та вміння створити сприятливі умови для творчої музичної співпраці викладача і здобувача освіти, які забезпечать: емоційний комфорт, саморозвиток студентів і можливості їх самореалізації у педагогічному процесі закладу вищої освіти. Але це, потребує від педагога зацікавленого, компетентного, творчого ставлення до неповторної індивідуальності кожної особистості.

Сукупність професійно обумовлених вимог до майбутнього вчителя музичного мистецтва визначається як професійна готовність до педагогічної діяльності. В її складі виділяють психологічну і психофізіологічну готовність та науково-теоретичну і практичну підготовку як основу професіоналізму.

Зміст професійної готовності як відображення мети педагогічної освіти акумульовано у професіограмі. Професіограма – це узагальнений портрет вчителя або сукупність професійно обумовлених вимог до вчителя, вихователя.

Професіограма особистості вчителя – це ідеальна модель вчителя, зразок, еталон, у якому представлені основні якості особистості, якими повинен володіти вчитель, знання, вміння, навички, необхідні для виконання педагогічних функцій.

На даний час накопичений великий досвід побудови професіограми вчителя, що дозволяє професійні вимоги до вчителя об'єднати у три основні взаємопов'язані *комплекси*:

- 1) загальногромадянські якості;
- 2) якості, які визначають специфіку професії вчителя;
- 3) спеціальні знання, вміння та навички з музичного мистецтва.

Слід зазначити, що особистісні якості у педагогічній діяльності невіддільні від професійних. До *професійних якостей* особистості відносять:

- володіння предметом викладання;
- володіння методикою викладання предмета;
- психологічна підготовка;
- широкий кругозір;
- педагогічна майстерність;
- володіння технологіями педагогічної праці;
- організаторські уміння;
- педагогічний такт;
- педагогічна техніка;
- володіння технологією спілкування тощо.

Професійно-значимі якості педагога забезпечують повноцінне виконання вчителем своїх професійних функцій та обов'язків. Усі основні риси особистості педагога тісно пов'язані між собою, але провідна роль належить світогляду і спрямованості особистості, мотивам, що визначають поведінку і діяльність вчителя музичного мистецтва. Це дозволяє серед рис і характеристик особистості педагога визнати провідними соціально-моральну, професійно-педагогічну і пізнавальну спрямованість[2].

У діяльності вчителя музичного мистецтва переконаність визначає всі інші властивості і характеристики особистості, які виражають його соціально-моральну спрямованість, зокрема, соціальні потреби, моральні й ціннісні орієнтації, почуття суспільного обов'язку і громадянської відповідальності.

Професіограма вчителя музичного мистецтва як *творчого спеціаліста* складається з чотирьох блоків:

- професійні функції;
- професійно-особистісні якості;
- теоретичні знання;
- професійні вміння та навички.

У професіограмі вчителя музичного мистецтва введено першим блоком *професійні функції* вчителя:

- розвивальна;
- дослідницька;
- конструктивно-організаторська;
- материнська;
- діагностична;
- самоосвіти.

До блоку *професійно-особистісних якостей вчителя музичного мистецтва* вводяться додатково якості, що характеризують педагога як творчу особистість:

- ✓ *творча спрямованість*: інтерес до педагогічної творчості, творчих досягнень, самоосвіти, самовиховання, творчих здібностей;
- ✓ *творчі здібності*: здатність мислити оригінально, нешаблонно, критично, винаходити нове, ініціативність, здібність до творчої уяви, фантазії, самореалізація.

До блоку *теоретичних знань* включаються:

- знання про механізм творчого процесу;
- структуру творчої особистості;
- сутність педагогічної творчості;
- знання про особливості дитячої творчості та шляхи її розвитку;
- знання про методи науково-педагогічних досліджень, обробки зібраної інформації, способи оформлення результатів.

Блок *традиційних психолого-педагогічних умінь* доповнено введенням *творчих педагогічних вмінь*:

- уміння генерувати нестандартні ідеї;
- використовувати асоціації, аналоги, комбінування, методи активізації творчості алгоритми та спеціальні прийоми технології музичної творчості у процесі розв'язання професійних завдань;
- уміння застосовувати у своїй роботі досвід музичної творчої діяльності інших;
- організовувати творчу музичну діяльність;
- здійснювати самоаналіз;
- самооцінка творчих музичних здібностей і досягнень тощо.

Крім того, у професіограмі наведено перелік методичних і спеціальних умінь і навичок. Вважаємо, що професіограма вчителя музичного мистецтва, моделюючи бажаний результат, матиме суттєве значення для вдосконалення професійної підготовки. Керуючись нею, можна більш цілеспрямовано формувати професійно-особистісні якості педагогів, їх психолого-педагогічні вміння, спрямовуючи педагогів на розвиток творчих музичних здібностей студентів[3].

Виходячи з того, що заклади освіти, які виконують соціальне замовлення щодо формування творчої індивідуальності майбутнього вчителя музичного мистецтва, мають потребу в оновленні змісту освіти та впровадженні інноваційних технологій, інтерактивних методів навчання, музичних дидактичних ігор, які забезпечують розвиток творчої уяви, фантазії, збагачують мовлення, стимулює формування діалектичного, нешаблонного мислення вільного від стереотипів, що в цілому сприяє розвитку творчого потенціалу особистості.

В ігровій формі, з гумором, з елементами тренінгу проходять музичні заняття, на них є простір власним думкам, нестандартним ідеям, розвитку діалогічного та монологічного мовлення. Майбутні вчителі музичного мистецтва набувають досвіду творчої діяльності та співтворчості з педагогом.

Співтворчість здійснюється у спільних діях:

- пізнавальних;
- пошукових;
- евристичних;
- музичних;
- винахідницьких тощо.

Викладач виступає старшим партнером, консультантом, порадником.

З усієї різноманітності ігор на заняттях музики доцільною є музично-дидактична гра. Завдання музично-дидактичних ігор:

- ✓ сформувати у студентів музичні здібності;
- ✓ допомогти зрозуміти співвідношення звуків за висотою;
- ✓ розвинути почуття ритму, тембровий і динамічний слух;
- ✓ розвинути бажання самотійно діяти;
- ✓ розвинути ініціативу, самотійність, здатність до сприйняття, розрізнення основних властивостей музичного звуку.

Музично-дидактична гра включає ігрові дії. В основі дидактичного матеріалу – завдання розвитку музичного сприйняття. Ігрові дії повинні допомогти студентам у цікавій формі почути, розрізнити, порівняти деякі властивості музики, а потім і діяти з ними. Музично-дидактичні ігри повинні бути нескладними, зрозумілими, цікавими. Лише у такому випадку вони викличать бажання у студентів співати, слухати, грати, танцювати. У процесі гри, студенти набувають спеціальних музичних знань, у них формуються необхідні якості особистості: почуття товарищескості, взаємоповаги, взаємодопомоги, відповідальності, неповторності, індивідуальності, творчості. Музично-дидактичні ігри використовуються у процесі співу, слухання музики, ритмічних рухів, під час вивчення нотного письма.

Для того, щоб студент краще зрозумів музичний твір, співставив музичні образи – слід застосувати музично-дидактичні ігри, які дають змогу студентам декілька разів слухати один і той самий твір, але в такій формі, щоб він не набридав. Слухання музики відіграє велику роль у розвитку самотійної музичної діяльності студентів. Гарних результатів можна досягти лише при умові певного рівня музичного розвитку, який відбувається насамперед на уроках музики. Завдяки іграм, студенти навчаються розрізняти танець, марш, колискову (вступ, закінчення, заспів, приспів, фразу); впізнавати знайомі твори; знайомляться з різноманітними музичними інструментами, творами відомих композиторів, з самими композиторами.

Опанування інноваційними технологіями та адаптація її до роботи зі студентами вимагає творчості від самого викладача. Тому один з головних принципів технології – навчити музичній творчості всіх – реалізується тільки творчою особистістю педагога, який цілеспрямовано формує творчі здібності особистості.

Під час ознайомлення здобувачів освіти з типовими прийомами музичного фантазування, створення нових казок, педагог органічно пов'язує їх з виконанням творчих завдань. Так, на основі відомої казки виникають нові, власні казки, змінюють місце події, дії, сюжет; герої однієї казки поспішають в іншу, здійснюються різні чарівні перевтілення, поринають у казковий світ фантазій, творчої уяви.

Отже, готовність до професійної творчості – особистісна якість педагога, яка є невичерпним джерелом його ініціативи, активності, інновацій, постійного натхнення для удосконалення всього педагогічного процесу. Особливістю творчості педагога є те, що він реалізує свої особистісні і професійні творчі задачі засобами творення особистості студента та активної взаємодії між педагогом і студентом.

Висновки.

Майбутньому вчителю музичного мистецтва повинні бути притаманні професійна компетентність, інтелігентність, конкурентноздатність, духовність. Сучасний педагог повинен бути людиною культури і вселюдських цінностей, провідником ідей державотворення і демократичних змін, людиною великої душі і доброго серця.

Особистісний рівень взаємодії педагога і майбутніх вчителів музичного мистецтва забезпечує сприятливу атмосферу спілкування та розвитку їх творчих можливостей.

Література:

1. Галузінська М.І. Педагогічна майстерність викладача вищої школи. Навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти/М.І. Галузінська, З.М.Крамська,–Умань:ВПЦ «Візаві». 2020. – с.238.
2. Педагогічний словник / за заг. ред. М. Д. Ярмаченка. Київ: Педагогічна думка, 2001. 516 с.

Literature:

1. Haluzinska M.I. Pedagogical technologies of teaching in institutions of general secondary education / M.I. Haluzinska, I.M. Kharchenko: textbook for students of higher pedagogical educational institutions - Uman: PPC "Vizavi", 2019. - 259 p
2. Pedagogical dictionary / by general ed. M. D. Yarmachenko. Kyiv: Pedagogical thought, 2001. 516 p.

***Abstract.** The article examines the issue of professional readiness, which concerns various aspects of the activity of a future music teacher. A professional profile of a music teacher as a creative specialist is offered. Achieving a creative result is ensured by the introduction of innovative learning technologies, systematic purposeful observations, and the critical use of prospective pedagogical experience. The professional and personal qualities of the future music teacher are given*

***Key words:** professional readiness, professional profile of a teacher, personal qualities of a music teacher*

УДК 376.24.51-76

DEVELOPMENT OF COGNITIVE INTERESTS OF CHILDREN WITH INTELLECTUAL DISABILITIES IN SCIENCE LESSONS**РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА****Stangei S. / Штангей С.В.***s.p.s. / канд.пед.наук**teacher / викладач***Poshtaruk L./ Поштарук Л.І***teacher / викладач**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**33, Nebesna Sotnia, 20 300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж**ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»**вул. Небесної Сотні, 33, 20 300*

Анотація. У статті на основі аналізу наукової літератури розкрито поняття «пізнавальний інтерес» у психолого-педагогічній літературі та проблема розвитку пізнавального інтересу в школярів з інтелектуальними порушеннями.

Ключові слова: інтерес, пізнавальний інтерес, мотив, учні з інтелектуальними порушеннями.

Вступ.

Сучасний етап суспільного розвитку постійно висуває нові вимоги до вдосконалення освітнього процесу. В умовах модернізації української освіти школа має стати найважливішим чинником формування нових життєвих установок і якостей особистості. У зв'язку з цим змінюються й пріоритети освіти: сьогодні вже недостатньо дати учням лише певні знання, сьогодні необхідно навчити їх вчитися, розвивати пізнавальну здатність здобувачів освіти та навчальну мотивацію.

Наукові праці І. Вікторенко, Л. Вишневська, Т. Головань присвячені проблемі формування та розвитку пізнавального інтересу школярів. Необхідно виділити дисертаційне дослідження Н. Постернак, присвячене стимулюванню пізнавального інтересу. Роль педагога, вказують вони, полягає у впровадженні в освітній процес інноваційних методів та прийомів, що сприяють підвищенню та розвитку пізнавальної активності учнів на уроках природознавства, у формуванні в них потреби та необхідності вчитися, прагнення до саморозвитку.

Основний текст.

Одним із постійних сильнодіючих мотивів освітньої діяльності є інтерес. Пізнавальний інтерес – це глибокий внутрішній мотив, що ґрунтується на пізнавальних потребах людини. Інтерес – це мотив, який діє через свою поінформовану значущість та емоційну привабливість [5].

Проблема розвитку пізнавальних інтересів стояла перед учителями завжди. Ще Сократ вчив своїх учнів логічно мислити, шукаючи істину, роздумуючи. Ж.-Ж. Руссо створював для учня спеціальні ситуації, які змушують пізнавально напружитись, щоб той захотів знайти нове знання. Песталоцці та інші педагоги

вчили так, щоб учень як отримував готові знання, так і самостійно здобував їх. Повною мірою ця проблема отримала своє обґрунтування в педагогіці ХХ століття. Так, свою систему навчання та виховання, що ґрунтується на пробудженні пізнавального інтересу учнів, на організації їхньої спільної діяльності з учителем, розробляв Ш. Амонашвілі [1].

Інтерес зазвичай визначають, як позитивно-оціночне ставлення людини до її діяльності. Л. Вишневська вважає, що пізнавальний інтерес перебуває у сфері пізнавальної діяльності, в процесі якої школяр опановує необхідними способами, вміннями та навичками здобуття знань [2, с. 7].

Численні психолого-педагогічні дослідження показують, що пізнавальний інтерес – це вибіркова спрямованість особистості, звернена до галузі пізнання, до її предметної сторони й самого процесу опанування знаннями. Це процес, який формується в людини з огляду на потреби та мотивацію досягнення пізнання.

Феномен інтересу розглядається педагогами та психологами в контексті трьох наукових течій: інтелектуальної, емоційної, волюнтаристської. Прихильники інтелектуального спрямування пов'язують інтереси з розумовою діяльністю людини, її пізнавальними процесами. Представники емоційного спрямування – із почуттями задоволення та радості. Прибічники волюнтаристського течії – з вольовими аспектами особистості, які визначають подолання труднощів [7].

Пізнавальний інтерес може бути: широким, що поширюється в отриманні інформації й заглибленим у певну галузь пізнання. Інтерес стимулює увагу і волю, допомагає швидкому та полегшеному запам'ятовуванню інформації, є сполучною ланкою між навчанням, розумовим розвитком та формуванням особистості.

Психологи та педагоги виділяють три основні мотиви, що спонукають школярів до навчання:

- інтерес до предмета;
- свідомість;
- примус [6].

Формуючи пізнавальний інтерес, необхідно пам'ятати, що він не може охоплювати всі предмети, які учень вивчає в школі. Інтереси мають вибірковий характер, тому здобувач освіти проявляє захоплення лише до одного-двох предметів, але стійкий інтерес до певного предмета позитивно впливає й на вивчення інших. Досягнуті успіхи в освітній діяльності з улюблених предметів зміцнюють почуття власної гідності учня, і він прагне старанно займатися самоосвітою.

Розвиток пізнавальних інтересів відбувається поетапно. Вчені виділяють такі етапи його становлення:

1) *інтерес*. На етапі інтересу учень задовольняється лише орієнтуванням, що є цікавим у тій чи іншій ситуації. Цей етап ще не виявляє справжнього прагнення до пізнання, але може послужити його початковим поштовхом;

2) *допитливість* – ціннісна якість особистості. Допитливість можна визначити, як цілісну структуру мотиваційно-сміслових та інструментально-

стильових характеристик, які забезпечують сталість прагнень та готовність людини, до засвоєння нової інформації;

3) **пізнавальний інтерес**. Пізнавальний інтерес зазвичай проявляється в усвідомленні причинно-наслідкових зв'язків та закономірностей, у виявленні загальних принципів предметів та явищ, що діють у різних умовах. Етап пізнавального інтересу пов'язують із бажанням школяра вирішити проблемне запитання. У центрі уваги учня стає не діяльність, а запитання, проблема.

4) **теоретичний інтерес** продиктований як бажанням пізнати складні теоретичні запитання та проблеми конкретної науки, так і їх використанням, як інструментом пізнання. Це етап активного впливу особистості на світ, на його перебудову, який безпосередньо пов'язаний зі світоглядом особистості, з її переконаннями у силі та можливостях науки. Теоретичний інтерес характеризує як пізнавальний початок у структурі особистості, так і людину як діяча, суб'єкта, особистість [3; 6].

Формування пізнавального інтересу в учнів з інтелектуальними порушеннями здійснюється за допомогою допитливості. Також різні рівні пізнавального інтересу не взаємозамінюють один одного, а скоріше діють на рівні із новими. З розвитком інтересу можна назвати випадки трансформації когнітивного інтересу на пізнавальний інтерес [4].

Якщо розглядати пізнавальний інтерес як явище, то в процесі навчання цього недостатньо. Учень має самостійно усвідомлювати, що це необхідно. Тому варто виділити внутрішні та зовнішні прояви пізнавального інтересу. Через багатогранність цієї проблеми необхідно підбирати різні методи та засоби розвитку пізнавального інтересу для кожного учня індивідуально.

У міру формування пізнавального інтересу учні з інтелектуальними порушеннями лише починають самостійно проявляти інтерес до процесу навчання на уроках. Але зазвичай це здійснює вчитель.

Отже, пробудження пізнавального інтересу – це основне завдання вчителя в процесі навчання учнів з інтелектуальними порушеннями, оскільки кожен школяр має особисті якості та особливості, і щоб викликати позитивний та стійкий інтерес необхідно підбирати форми та методи роботи, які будуть ефективними.

Висновки.

Пізнавальний інтерес – це один із найважливіших мотивів навчання школярів. Основним джерелом пізнавального інтересу служить процес поглибленої, зосередженої діяльності, спрямованої на вирішення пізнавальних завдань. Розвиток пізнавальних інтересів відбувається поетапно. Вчені виділяють такі етапи його становлення: інтерес, допитливість, пізнавальний інтерес, теоретичний інтерес.

Для учнів з інтелектуальними порушеннями є характерним недостатній розвиток пізнавального інтересу. У них на рівні нервових процесів спостерігається слабкість замикаючої функції кори головного мозку, млявість нервових процесів та підвищена схильність до захисного гальмування. Усе це створює патогенну основу для зниження пізнавальної активності загалом.

Завдання вчителя забезпечити умови для стимулювання та створення

цілісної структури пізнавальних інтересів учнів з інтелектуальними порушеннями в напрямку формування мотивації до навчальної діяльності під час вивчення природознавства.

На уроках природознавства необхідно застосовувати нові сучасні технології, методи, прийоми, форм роботи та засоби навчання, спрямовані на розвиток пізнавального інтересу учнів.

Література:

1. Амонашвілі Ш. А. Пізнавальні можливості дитини. Завуч. 2001. № 28. С. 1–12.
2. Вишнеvsька Л. В. Пізнавальний інтерес – основна рушійна сила якісного навчання, дослідження ефективності його формування. Природничий альманах. Серія: Біологічні науки. 2017. № 24. С. 7–17.
3. Власова О. І. Педагогічна психологія: навч. посіб. Київ: Либідь, 2005. 400 с.
4. Особливості психолого-педагогічний супроводу дітей з помірною розумовою відсталістю в системі корекційно-розвивального навчання спеціального загальноосвітнього закладу: навч.-метод. посіб. / за ред. О. В. Чеботарьової, І. В. Гладченко. Київ: ІСП НАПН України, 2016. 148 с.
5. Педагогічний словник / за заг. ред. М. Д. Ярмаченка. Київ: Педагогічна думка, 2001. 516 с.
6. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. Вид. 3-тє, стереотип. Київ: Академвидав, 2009. 560 с.
7. Хомуленко Т. Б. Стиль сімейного виховання як чинник розвитку пізнавального інтересу молодших школярів: монографія. Харків: ХНПУ, 2011. 172 с.

Literature:

1. Amonashvili Sh. A. Cognitive abilities of the child. Head teacher 2001. No. 28. P. 1–12.
2. Vyshnevskaya L. V. Cognitive interest is the main driving force of quality education, research on the effectiveness of its formation. Natural almanac. Series: Biological Sciences. 2017. No. 24. P. 7–17.
3. Vlasova O. I. Pedagogical psychology: teaching. manual Kyiv: Lybid, 2005. 400 p.
4. Peculiarities of psychological and pedagogical support of children with moderate mental retardation in the system of corrective and developmental training of a special general educational institution: teaching method. manual / edited by O. V. Chebotaryova, I. V. Gladchenko. Kyiv: ISP NAPN of Ukraine, 2016. 148 p.
5. Pedagogical dictionary / by general ed. M. D. Yarmachenko. Kyiv: Pedagogical thought, 2001. 516 p.
6. Fitsula M. M. Pedagogy: teaching. manual Kind. 3rd, a stereotype. Kyiv: Akademvydav, 2009. 560 p.
7. Khomulenko T. B. The style of family upbringing as a factor in the development of cognitive interest of younger schoolchildren: monograph. Kharkiv: KhNPU, 2011. 172 p.

Annotation. The article, based on the analysis of scientific literature, reveals the concept of «cognitive interest» in psychological and pedagogical literature and the problem of developing cognitive interest in schoolchildren with intellectual disabilities.

Key words: interest, cognitive interest, motive, students with intellectual disabilities.

УДК 378.147: 811

INTEGRATION OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE TEACHING OF FOREIGN LANGUAGES AT THE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS**ІНТЕГРАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Slupitka S. / Слупіцька С.С.

teacher / викладач

Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»

33, Nebesna Sotnia, 20 300

*КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж**ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»**вул. Небесної Сотні, 33, 20 300*

Анотація. У статті розглянуто переваги використання інтернету при викладанні іноземних мов у закладах вищої освіти. Узагальнено вплив інформаційних технологій на навчальний процес при вивченні іноземних мов. Проаналізовано проекти Інтернет-спілкування у якості комунікаційного інструмента, що розширює процес дистанційного навчання іноземних мов. Розглянуто мету інтеграції інформаційних технологій у системі вивчення іноземних мов.

Ключові слова: інформаційні технології, викладання іноземних мов, заклади вищої освіти

Вступ.

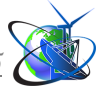
Електронна пошта, CD-ROM, Інтернет, комп'ютеризоване викладання мов, телеконференції тощо – все це можна і необхідно застосовувати, щоб покращити безперервний процес викладання іноземних мов у закладах вищої та передвищої фахової освіти.

Для викладачів завдання щодо ефективного впровадження можливостей і ресурсів інформаційних технологій у навчальному процесі полягає не стільки в тому, щоб знайти достатньо часу для засвоєння відповідних навичок роботи з комп'ютером, скільки в тому, щоб продумати ефективно їх застосування в контексті навчального плану, тобто необхідно знайти релевантні рамки для практичної інтеграції, а також специфічні методи і моделі, щоб мати змогу поєднати навчальний план і реальний навчальний процес.

Інтернет є джерелом потенційних навчальних ресурсів, мультимедійні засоби і моделі пропонують цікавий, імпресивний, інтерактивний навчальний інструментарій, який впроваджується в освітньому процесі у закладах вищої та передвищої фахової освіти. Викладачі, використовуючи інформаційні технології навчання підкреслюють, що the World Wide Web; (www) має інформацію з будь-якої теми і що мультимедійні CD-ROM, корисні для практичних занять або для того, щоб представити інформаційні зв'язки у привабливішому вигляді при викладанні іноземних мов в умовах дистанційної освіти.

Основний текст.

Розглядаючи переваги використання Інтернету при викладанні іноземної

мови у закладах вищої освіти, розглянемо як він сприяє навчальному процесу:

- розвиває трансферні навички;
- спонукає студентів користуватися інформацією, що безпосередньо стосується їхнього особистого чи професійного життя;
- надає студентам змогу підтримувати зв'язки з Європою та світом;
- сприяє розвитку самостійності студентів;
- підвищує інформованість щодо інших мов та культур, що вивчаються;
- завдяки наявності різноманітних типів текстів підвищує мовні компетенції;
- забезпечує ознайомлення з сучасним матеріалом, що відповідає інтересам і потребам студентів;
- пропонує автентичний і актуальний матеріал для викладачів тощо [1].

Інтернет вчить студентів:

- ✓ бути підготовленими до постійного навчання протягом усього життя у прагненні до постійного особистого розвитку і майстерності у професійній практиці;
- ✓ працювати самостійно і у співробітництві;
- ✓ ефективно спілкуватися у професійній практиці і соціальному житті;
- ✓ демонструвати свою фахову і громадянську міжнародну позиції.

Інформаційні технології забезпечують:

- ✓ розвиток мовних навичок – читання, писання, мовлення, аудіювання;
- ✓ електронну доставку курсових і кваліфікаційних робіт та їх оцінювання;
- ✓ надійне інформаційне сховище – зв'язки та посилання;
- ✓ дистанційне спілкування викладач – студент, студент – викладач;
- ✓ вільне обговорення тем у режимі on-line.

Використання інформаційних технологій допомагає студентам оволодіти іноземними мовами у повному обсязі, використовуючи привабливі і зручні для здобувачів освіти засоби. Однак концепція викладання іноземних мов за підтримки ІТ вимагає від викладачів підходити до цього процесу по-новому. Навчальний процес на сучасному етапі – не тільки передача навичок або інформації, але й створення системи ефективного інтегрованого навчання. Неможливо розглядати ресурси та інструментарій ІТ тільки як продовження традиційних паперових ресурсів[2].

Ресурси Інтернету мають бути якомога більше інтегровані до викладацької діяльності, що, зосереджуючись на студентів, дозволяє використати потенціал Інтернету для забезпечення безпосереднього, релевантного і автентичного навчального процесу (включаючи список тематичних веб- вузлів, мультимедійний огляд подій, пошук скарбів тощо). Інтегроване користування Інтернет-ресурсами передбачає прогресивну структуру планів занять, індивідуальних завдань, тематики самостійної роботи, Інтернет - ресурсів, процесу навчання і результатів. На заняттях організуємо колективний вид діяльності, де група поділяється за різними ролями і точкою зору для пошуку інформації для того, щоб мати можливість представити результат досліджень у вигляді презентації або ж публікації, де

розглядається обрана тема чи завдання[3].

В якості комунікаційного інструмента Інтернет розширює процес дистанційного навчання. Різноманітні комунікативні можливості від e-mail-груп до чата забезпечують контекст взаємодії на таких сайтах для викладачів для обговорення можливих проектів, а для студентів виконання проектів.

Проекти Інтернет-спілкування:

- передбачають використовувати тексти для вивчення і соціальної взаємодії, які забезпечують навчальну діяльність за підтримки ІТ;
- підвищують інтерес студента до вивчення іноземних мов, стимулюючи його участь і процес навчання;
- сприяють формуванню знань і вмінь у спілкуванні іноземними мовами;
- дозволяють отримати ефективні результати;
- забезпечують організаційну структуру для серії занять і різних видів навчальної діяльності.

Головні *призначення електронної пошти*:

- забезпечує швидке і дешеве спілкування з усім світом;
- сприяє автономному навчанню;
- розвиває навички писання і читання;
- спосіб навчитися писати груповий твір;
- проведення гри на виправлення помилок;
- адаптація до застосування любого виду мовної діяльності;
- надання простих і привабливих варіантів;
- допомагає встановити зв'язок між реальним життям і навчальними цілями;
- написання брошури-путівника;
- включення фото, малюнків, графіки;
- застосування телементорів для студентів;
- користування e-mail як засобу надання допомоги;
- написання віртуальних біографій;
- листування та обмін інформацією, яка необхідна для подальшого коментування чи затвердження;
- написання листів суспільним організаціям;
- порівняння соціальних проблем;
- проведення культурного обміну (тощо).

Використання інформаційних технологій у навчанні іноземної мови потребує ретельного планування і підготовки. Схема підготовки може бути такою: вибір теми – веб - дослідження – презентація теми. Завдання слід давати студентам заздалегідь, з тим, щоб на наступному занятті вони мали можливість представити свої доповіді, звіти, презентації та провести дискусію. Завдання можна ускладнити додатковим граматичним чи лексичним матеріалом, залежно від рівня підготовки студентів.

Висновки.

Отже, ключовими цілями інтеграції інформаційних технологій до системи вивчення іноземних мов є:

- впровадження ефективного дослідження і спілкування;
- професійний і особистісний розвиток студентів і викладачів;
- забезпечення зв'язків між аудиторною роботою і реальним життям;
- досягнення балансу між оволодінням фактичними знаннями і практичними навичками і вміннями;
- прищеплення студентам навичок ефективного навчання і креативного мислення.

Література:

1. Mayer, R. Multimedia learning. – Cambridge, England: Cambridge University Press, 2011.
2. Пащенко М.І., Красноштан І.В. Інноваційні технології навчання: словник-довідник. навчальний посібник. – Умань: ПП Жовтий, 2016. – 194 с.
3. Cuban, L. Oversold and underused: Computers in the classroom. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 2014.
4. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.ozline.com/learning/theory.html>.

Literature:

1. Mayer, R. Multimedia learning. – Cambridge, England: Cambridge University Press, 2011.
2. Pashchenko MI, Krasnoshtan IV, Innovative learning technologies: a dictionary. Tutorial / MI. Pashchenko. - Uman: PE "Yellow", 2012. - 194 p.
3. Cuban, L. Oversold and underused: Computers in the classroom. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 2014.
4. Electronic resource. – Access mode: <http://www.ozline.com/learning/theory.html>

***Abstract.** The article examines the advantages of using the Internet in teaching foreign languages in institutions of higher education. The impact of information technologies on the educational process in foreign language learning is summarized. Internet communication projects as a communication tool that expands the process of distance learning of foreign languages are analyzed. The goal of information technology integration in the system of learning foreign languages is considered.*

***Keywords:** information technologies, teaching foreign languages, institutions of higher education*

УДК 377.035

PATRIOTIC EDUCATION AS A COMPONENT OF THE SOCIALIZATION OF THE FUTURE SPECIALIST**ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ-ПЕДАГОГА****Cherevko O. / Черевко О.Д.**
*teacher / викладач***Cherevko L./ Черевко Л.В.**
*teacher / викладач**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**33, Nebesna Sotnia, 20 300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»
вул. Небесної Сотні, 33, 20 300*

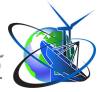
Анотація. У статті розглядаються питання соціальної активності здобувачів освіти, майбутніх фахівців, як засобу патріотичного виховання. Аналізуються підходи до організації роботи з патріотичного виховання на сучасному етапі розвитку освіти, визначаються засоби, форми і способи практичного засвоєння соціального досвіду у формуванні патріотичних почуттів у різних сферах діяльності, що забезпечують формування соціально-важливих, патріотично спрямованих рис особистості.

Ключові слова: духовно-моральний розвиток, патріотичне виховання, здобувачі освіти, майбутній фахівець-педагог, соціалізація, соціальна активність.

Вступ.

На сучасному етапі розвитку нашої держави важливим завданням підготовки майбутніх фахівців – педагогів є діяльність закладу освіти, що спрямована не лише на суто професійну спрямованість освітнього процесу, а і забезпечення духовно-морального розвитку особистості у ставленні до своєї держави, її духовних та культурних цінностей, до співвітчизників. Нині Україна потребує нового покоління інтелектуально-розвинених, високоморальних, творчих громадян, які сповідують високу духовність, людську чистоту, активну громадянську позицію та професіоналізм. Лише така особистість стане високоосвіченим фахівцем, національно-свідомим громадянином, здатним до саморозвитку, самовиховання і самореалізації у суспільстві, яка керується загальнолюдськими цінностями через глибоке поєднання із народом та продовження його традицій. У зв'язку з цим, одним із пріоритетних завдань педагогічної науки, державотворення є виховання патріотизму як духовно-моральної якості здобувачів освіти, майбутніх фахівців-педагогів.

Перехід існуючої системи виховання від регуляційних функцій спеціальних психолого-педагогічних умов і вимог, системи виховних заходів і стихійного впровадження інноваційних форм діяльності здобувачів освіти до організації особистого соціального досвіду в процесі створення виховних ситуацій, які потребують від вихованців відповідальної соціальної поведінки, формують особистий соціальний досвід [5].

Основна частина.

У сучасних умовах питання національно-патріотичного виховання стоїть особливо гостро. Військові дії, породжують нові інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні. Європоцентричність, пробудження громадянської і громадської ініціативи, виникнення різних громадських рухів, розповсюдження волонтерської діяльності, які накладаються на технологічну і комунікативну глобалізацію, міграційні зміни всередині суспільства, ідентифікаційні і реідентифікаційні процеси в особистісному розвитку кожного українця, відбуваються на тлі сплеску інтересу й прояву патріотичних почуттів та нових ставлень до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу [1].

Проблематика досліджень форм і засобів патріотичного виховання в Україні досить широка. Зокрема, питання теоретико-методологічних засад становлення громадянина – патріота України через утвердження національних ідей розглядаються І.Бехом, К.Чорною, Ю.Руденко.

Концептуальні засади реформування національно-патріотичного виховання молоді України розглянуто О.Остапенком, Б.Шаповаловим та іншими. Особливості національно-патріотичного виховання як фактору підвищення якості освіти проаналізовано О.П'ятикопом. Дослідженнями С. Івченкова та О.Сайганова визначено вплив соціалізації молоді у контексті патріотичного виховання.

Законодавством України, Інститутом модернізації змісту освіти чітко зазначено, що національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації [2]. Здійснення патріотичного виховання студентів у системі вищої та фахової передвищої освіти передбачено Законами України «Про фахову передвищу освіту» та «Про вищу освіту» та іншими нормативними документами.

Осмислення історії України, її шляху до визволення, незалежності, особливо під час воєнної агресії, визначає ряд соціальних, організаційних та громадських аспектів методології формування патріотизму майбутніх фахівців-педагогів. Вони реалізуються через такі напрямки діяльності як психолого-педагогічна підтримка, психолого-педагогічний супровід, що підтримує та розвиває суб'єктивний досвід особистості, громадська та соціальна діяльність.

У процесі патріотичного виховання доцільно орієнтуватися на загальнопедагогічні принципи виховання: студентоцентризм, природовідповідність, культуровідповідність, гуманізм, врахування вікових та індивідуальних особливостей. Окрім цих принципів, Концепцією патріотичного

виховання визначено специфічні принципи цієї діяльності: національної спрямованості, самоактивності й саморегуляції, полікультурності, соціальної відповідності, історичної і соціальної пам'яті, міжпоколінної наступності [4].

На основі цих принципів дослідженнями О.Федоренко визначено критерії патріотичного виховання, в основу яких покладено соціальний та громадський досвід особистості, майбутнього фахівця. Такий підхід визначається рівнем сформованості певних практичних навичок участі здобувачів освіти у суспільному житті та особливостями розвитку патріотичних якостей особистості.

Критеріями і компонентами, які становлять базис національно-патріотичної вихованості майбутнього фахівця є когнітивні, етноідентифікаційні, емоційно-мотиваційні, практичні, учинково-діяльнісні. Усі вони містять цінності патріотичного спрямування, які опираються на ідентифікацію з етносом, що виявляється у здатності включатися в діяльність, спрямовану на пізнання культури та традицій свого регіону у збереженні цих надбань для майбутніх поколінь. Також вони дають можливість формувати пізнавальні, пошукові, організаторські, предметноперетворювальні, емпатійні та соціальні навички, що створює умови для розвитку патріотичних почуттів які, завдяки зміцненню внутрішньої мотивації, є основою становлення патріотичних переконань [1].

Загальновідомо, що виховний процес у закладі освіти, у тому числі і фахової передвищої, спрямовується на становлення, розвиток і самореалізацію особистості, що здійснюється через різноманітні фактори та чинники. У процесі здійснення патріотичного виховання до них відносимо навчальні заняття, систему виховних заходів, екскурсійну та красзнавчу роботу, гурткову роботу, написання науково-дослідних робіт відповідної тематики, волонтерські дії викладачів та здобувачів освіти. Саме через них здійснюється активний соціальний вплив на формування певного особистісного досвіду.

У сучасному закладі фахової передвищої освіти велику увагу приділяється питанням соціальної активності здобувачів освіти, яка визначається сукупністю форм людської діяльності. Ця діяльність орієнтується на вирішенні певних завдань, які постають перед певною групою у певний проміжок часу та реалізується у трудовій, громадсько-політичній та культурній сферах, що становить основу формування патріотичних почуттів.

Виділяють такі форми суспільної діяльності здобувачів освіти як соціальні проекти молоді на соціальних засадах, участь у різних молодіжних організаціях, волонтерських проектах, органах студентського самоврядування, координаційних радах. Кожний із цих напрямків відповідає найважливішим тенденціям нашого суспільства та його соціальним запитам. Ними визначаються підходи до якісно нових умов патріотичного виховання майбутніх фахівців-педагогів.

Застосування різноманітних засобів, форм і способів залучення здобувачів освіти до спеціально організованих соціальних обставин і відносин створюють умови для практичного засвоєння соціального досвіду як складової патріотизму особистості, забезпечуючи формування соціально-важливих рис особистості.

Таким чином, соціальна активність як складова патріотичного виховання сформує активну громадянську і життєву позицію патріота, громадянина України, а логічна послідовність і взаємозв'язок різних аспектів набуття соціального досвіду здобувачами освіти – майбутніми педагогами, дадуть можливість стати фахівцем із високими критеріями національних та загальнолюдських цінностей.

Висновки.

Отож, патріотичне виховання в освітньому процесі закладів фахової передвищої освіти здійснюється через соціалізацію здобувачів освіти у процесі навчальних занять, позааудиторних заходах, участі майбутніх фахівців у різноманітних соціальних проєктах. Таким чином, освітній процес доцільно організовувати з урахуванням закономірностей соціалізації здобувачів освіти до різних видів діяльності та умов життя. У результаті застосування різноманітних форм, засобів і способів організації патріотичного виховання забезпечить якісну підготовку фахівців із високою патріотичною свідомістю, готовою виконувати професійні та громадянські обов'язки. А запорукою ефективності освітньо-виховного процесу є органічне поєднання системи принципів національно-патріотичного виховання у цілісну систему, яка забезпечить досягнення відповідних результатів – органічно засвоєних загальнолюдських і українських національних цінностей.

Література:

1. Дудка І. Патріотичне виховання студентської молоді як складова громадської діяльності вищого навчального закладу / І.Дудка // Витоки педагогічної майстерності. – 2015. – Випуск 16. – С.56-63. Режим доступу <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/5617/1/Dudka.pdf>
2. Інститут модернізації змісту освіти: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/natsionalno-patriotichne-vihovannya-ditey-ta-molodi/>
3. Казімірчук О., Курчаба О. Національно-патріотичне виховання студентів крізь викладання суспільних дисциплін: теорія і практика / О. Казімірчук, О. Курчаба // Педагогічний часопис Волині. – 2018. - № 2(9). – С. 31 – 37. Режим доступу: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/B0-31-37.pdf>
4. Концепція національно – патріотичного виховання дітей та молоді: затверджена колегією Міністерства освіти і науки України 26 березня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/>
5. Тищенко О.І. Психолого-педагогічні умови патріотичного виховання студентів / О. Тищенко // Юридична психологія. - 2020. - № 1 (26). - С. 22-30. Режим доступу: [file:///C:/Users/USER/Downloads/20\(1\).pdf](file:///C:/Users/USER/Downloads/20(1).pdf)
6. Тімкін І.Ф., Новікова Н.Є. Сучасні підходи до розуміння національно-патріотичного виховання молоді / І.Тімкін // Вісник національного авіаційного університету. Збірник наукових праць. Педагогіка, психологія. – 2016. - № 9. Режим доступу: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/download/12427/16780>
7. Ткаченко У. Актуальні проблеми національно-патріотичного виховання в

зкладах вищої освіти /У.Ткаченко//Молодь і ринок. – 2019. - №4(171).С.177-182.Режимдоступу:<http://mir.dspu.edu.ua/article/view/168667/168455>

Literature:

1. Dudka I. Patriotychne vykhovannya students'koyi molodi yak skladova hromads'koyi diyal'nosti vyshchoho navchal'noho zakladu / I.Dudka // Vytoky pedahohichnoyi maysternosti. – 2015. – Випуск 16. – С.56–63. Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/5617/1/Dudka.pdf>
2. Instytut modernizatsiyi zmistu osvity: ofitsiyyny sayt [Elektronnyyresurs]. – Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/natsionalno-patriotichne-vihovannya-ditey-ta-molodi/>
3. Kazimirchuk O., Kurchaba O. Natsional'no-patriotychne vykhovannya studentiv kriz' vykladannya suspil'nykh dystsyplin: teoriya i praktyka / O. Kazimirchuk, O. Kurchaba // Pedahohichnyy chasopys Volyni. – 2018. - № 2(9). – С. 31 – 37. Режим доступу: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/14359/B0-31-37.pdf>
4. Kontseptsiya natsional'no – patriotychnoho vykhovannya ditey ta molodi: zatverdzhena kolehiyeyu Ministerstva osvity i nauky Ukrainy 26 bereznya 2015 roku [Elektronnyyresurs]. – Режимдоступу: <http://mon.gov.ua/activity/>
5. Tyshchenko O.I. Psykholoho-pedahohichni umovy patriotychnoho vykhovannya studentiv / O. Tyshchenko // Yurydychna psykholohiya. - 2020. - № 1 (26). - С. 22-30. Режим доступу: [file:///C:/Users/USER/Downloads/96-2537-1-10-20201126%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/USER/Downloads/96-2537-1-10-20201126%20(1).pdf)
6. Timkin I.F., Novikova N.YE. Suchasni pidkhoty do rozuminnya natsional'no-patriotychnoho vykhovannya molodi / I.Timkin // Visnyk natsional'noho aviatsiynoho universytetu. Zbirnyk naukovykh prats'. Pedahohika, psykholohiya. – 2016. - № 9. Режим доступу: [file:///C:/Users/USER/Download%96-2537-1-10-20201126%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/USER/Download%96-2537-1-10-20201126%20(1).pdf)
7. Tkachenko U. Aktual'ni problemy natsional'no-patriotychnoho vykhovannya v zakladakh vyshchoyi osvity / U. Tkachenko // Molod' i rynek. – 2019. - №4 (171). - С. 177-182. Режим доступу: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/168667/168455>

Annotation. *The article examines the issue of social activity of education seekers, future specialists, as means of patriotic education. Approaches to the organization of work on patriotic education at the current stage of educational development are analyzed. Means, forms and methods of practical assimilation of social experience in the formation of patriotic feelings in various spheres of activity, which ensure the formation of socially important, patriotically oriented personality traits, are determined.*

Key words: *spiritual and moral development, patriotic upbringing, education seekers, future specialist-pedagogue, socialization, social activity.*

УДК 37. 013. 42

**COMMUNICATIVE COMPETENCE OF THE FUTURE SOCIAL WORKER
IN THE CONTENT OF PROFESSIONAL TRAINING
КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТЬОГО
СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА У ЗМІСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

Sobolenko O. / Соболенко О.І.
teacher / викладач

Krykunova O. / Крикунова О.В.
teacher / викладач

*Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of
Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»*

33, Nebesna Sotnia, 20 300

*КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»
вул. Небесної Сотні, 33, 20 300*

Анотація. У статті проаналізовано зміст і структуру комунікативної компетентності. Висвітлено складові компоненти комунікативної компетентності фахівця. Обґрунтовано актуальність і необхідність застосування компетентнісного підходу у системі освіти. Розглянуто основні аспекти формування і розвитку комунікативної компетентності соціального працівника у процесі фахової підготовки.

Ключові слова: комунікативна компетентність, компетентнісний підхід, фахова підготовка, соціальний працівник.

Вступ.

Майбутній соціальний працівник повинен усвідомлювати значення своєї професійної праці, бути професійно мобільним, реагувати на зміни соціальної ситуації розвитку особистості, опановувати новими психолого-педагогічними вимогами до педагогічного процесу та інноваційними педагогічними технологіями.

Сьогодні ставить перед фахівцями вимогу формування комунікативної компетентності соціального працівника, що визначається як система внутрішніх ресурсів ефективного розв'язання фахових завдань з позицій спілкування, ролей стереотипів, установок, знань, умінь, навичок, яка певним чином пов'язана з цілісністю особистості. Набуття комунікативної компетентності стає домінуючою метою навчання.

Причинами невизначеності тлумачень комунікативна компетентність є:

- термінологічні особливості словосполучення;
- багатоаспектність цієї категорії;
- особливості перекладу цього терміну: у вітчизняній науковій свідомості англійське “communicative competence” позначається як комунікативна компетенція і як комунікативна компетентність.

Нечіткість тлумачень терміна призводить до наявності численних дефініцій: комунікативна досконалість, мовна компетентність, комунікативна грамотність, соціолінгвістична компетентність, вербальна комунікативна компетентність, комунікативні здібності, комунікативні вміння тощо.

У науковій літературі під комунікативною компетентністю розуміють:

- систему внутрішніх ресурсів (О. Боровець);
- володіння певною системою вмінь і навичок міжособистісного спілкування (Г. Рурік);
- складне утворення (Л. Петровська);
- рівень сформованості досвіду спілкування (Ю. Ємельянов) тощо.

Д. Ізаренков виділив ознаки комунікативної компетентності:

- належність до інтелектуальних здібностей;
- діяльнісний характер прояву цих здібностей, необхідною ланкою якого виступає мовна діяльність;
- формування комунікативних навичок в процесі природного пристосування до умов життя у певному мовному середовищі;
- прояв здібностей в мовленнєвій діяльності [2].

Таким чином, *комунікативна компетентність* – це система внутрішніх ресурсів ефективного розв'язання фахових завдань з позицій спілкування, ролей, стереотипів, установок, знань, умінь, навичок особистості.

Формування комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки передбачає отримання сукупності спеціальних знань, умінь та навичок, якостей, професійного досвіду і норм поведінки, який здійснюється у закладах вищої освіти та забезпечує можливість успішної мовної та мовленнєвої діяльності.

Д. Ізаренков вважає, що модель комунікативної компетентності складають такі компетенції:

- *мовна*, тобто вміння будувати граматично правильні й усвідомлені висловлювання;
- *предметна*, що відповідає за зміст висловлювання і забезпечує одержання знань про той фрагмент світу, який є предметом мовлення;
- *прагматична*, яка передбачає здатність використовувати висловлювання в певних мовленнєвих актах, співвідносячи їх із умовами спілкування [2].

С. Козак трактує комунікативну компетентність, як сукупність компетенцій:

- лінгвістичної;
- соціокультурної;
- стратегічної;
- професійної [3].

Ю. Федоренко виокремлює складники комунікативної компетентності:

- соціокультурну компетенцію (країнознавство та лінгвокраїнознавство);
- мовну компетенцію (мовні знання: лексичні, граматичні тощо);
- мовленнєву компетенцію (аудіювання, мовлення, письмо, читання);
- компетенцію процесу говоріння (діалогічне і монологічне мовлення);
- лексичну і граматичну компетенції (знання лексики і граматики та мовленнєві лексичні й граматичні навички);
- фонетичну компетенцію [8].

Структура комунікативної компетентності має компоненти:

- лінгвістичний;
- прагматичний;
- соціокультурний (правила соціальних умовностей, толерантність) [6].

Основними структурними компонентами комунікативної компетентності і сформовані на цій основі є *мовні вміння*:

- фонетичні;
- орфоепічні;
- морфемні;
- лексичні;
- синтаксичні (О. Павленко).

До її основних характеристик відносять мовленнєві задатки, знання мови, реалізацію мови у мовленні. Загальновідомо, що передача інформації можлива лише за допомогою знаків та знакових систем. Розрізняють вербальну і невербальну комунікації, що використовують різноманітні знакові системи.

Відповідно до цього виділяють вербальний і невербальний рівень комунікативної складової компетентності в спілкуванні. Вербальна комунікація застосовує знакову систему, людську вимову, природну звукову мову, тобто систему фонетичних звуків, що охоплює два принципи: лексичний та синтаксичний.

Мовленнєва компетенція охоплює:

- знання про точність, влучність, адекватність, правильність використання мовних засобів;
- особливості використання мовних засобів;
- тип, стиль мовлення;
- діалогічну та монологічну форми;
- є одним із компонентів професійної готовності, реалізації професійного потенціалу майбутнього соціального працівника.

Соціолінгвістична компетенція є інтегративним *утворенням*:

- знань та вмінь, необхідних для соціального аспекту застосування мови (правил ввічливості, норм стосунків між поколіннями, статями, класами, соціальними групами);
- соціальної стратифікації суспільства, культурною орієнтацією його громадян;
- позитивної соціальної мотивації людини тощо.

Все це загалом характеризує відносну стабільність, традиційність і посилює збереження культурологічної лінії у процесі формування професійних мовленнєвих умінь.

Визначені компоненти є складовими для формування комунікативної компетентності майбутнього соціального працівника, допомагають її розумінню і тлумаченню [3].

Розв'язанням проблеми є навчальні курси, які передбачають використання педагогічних технологій, комплексу дидактичних засобів у процесі професійного навчання майбутніх соціальних працівників, що дозволяють цілеспрямовано формувати і розвивати комунікативну компетентність студентів. Система елективних курсів дозволяє в поглибленій, розгорнутій

формі озброювати студентів знаннями і вміннями, які потрібні для ефективної життєдіяльності майбутнього фахівця.

Комунікативна підготовка є частиною професійної підготовки майбутнього соціального працівника, його майбутньої діяльності.

Розвиток професійних якостей визначається гуманістичним і особистісно-орієнтованим навчанням, які забезпечують:

- орієнтацію на розвиток особистості;
- доцільність та відповідність змісту професійної освіти особливостям майбутньої професії;
- використання можливостей і досвіду студентів;
- інтерактивні дії суб'єктів освітнього процесу;
- активне включення студентів у професійну діяльність.

Розвитку комунікативної компетентності сприяють технології особистісно орієнтованої освіти:

- тренінгові технології;
- діалогічні методи навчання;
- ігрові технології [1].

Висновки. Формування комунікативної компетентності студентів:

- неможливе без врахування специфіки майбутньої професії, яка має відображати ситуації із професійної діяльності;
- процес вирішення засобами мови невербальних, поведінкових завдань;
- готовність до взаємодії з партнером у мовному спілкуванні;
- розширення комунікації;
- розвиток мовного чуття;
- рефлексивна діяльність;
- процес навчання у діалоговому режимі (тощо).

Література:

1. Мартиненко С. Сучасні підходи до формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкової школи / С. Мартиненко, Н. Кипиченко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки: педагогічні науки (14). – С. 85.

2. Нагорна Н.В. Формування у студентів понять компетентності й компетенції / Н.В. Нагорна / Виховання і культура. – 2007. – № 1 – 2 (11 – 12). – С. 266 – 268.

3. Павленко О.О. Формування комунікативної компетенції фахівців митної служби в системі неперервної професійної освіти: автореф. дис. ... дра пед. наук. 13.00.04. теорія і методика професійної освіти. К., 2005. 40 с.

4. Федоренко Ю.П. Комунікативна компетенція як найважливіший елемент успішного спілкування / Ю.С. Федоренко // Рідна школа. – 2002. № 1. – С. 63 – 65.

Literature:

1. Martynenko S. Modern approaches to the formation of communicative competence of the future primary school teacher / S. Martynenko, N. Kypychenko // Scientific Bulletin of Lesya Ukrainka Volyn National University: Pedagogical Sciences (14). - p. 85

2. Nagorna N.V. Formation of students' concepts of competence and competence / N.V. Nagorna // Education and culture. – 2007. – No. 1 – 2 (11 – 12). - P. 266 - 268.

Abstract. The article analyzes the content and structure of communicative competence. The constituent components of a specialist's communicative competence are highlighted. The relevance and necessity of applying the competence approach in the education system is substantiated. The main aspects of the formation and development of the social worker's communicative competence in the process of professional training are considered.

Key words: communicative competence, competence approach, professional training, social worker.

УДК 373-056, 26

**INCLUSIVE EDUCATION AS A WAY OF HUMANIZATION OF SOCIETY
ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК ШЛЯХ ГУМАНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА****Feshchenko H. / Фещенко Г.В.***s.p.s. / канд.пед.наук**teacher / викладач***Malyheva L. / Малишева Л.С.***s.p.s. / канд.пед.наук**teacher / викладач**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of
Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**33, Nebesna Sotnia, 20 300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж**ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»**вул. Небесної Сотні, 33, 20 300*

Анотація. У статті проаналізовано сутність інклюзивної освіти, її значення для соціалізації дітей з особливими потребами. Звертається увага на особливості інклюзивних процесів в українській освіті, важливість повноцінної реалізації інклюзивної освіти. Якісне здійснення інклюзивної освіти впливає на формування гуманних почуттів усіх учасників освітнього процесу. Інклюзивна освіта розглядається як один із шляхів гуманізації суспільства в цілому.

Ключові слова: освітній процес, інклюзія, інклюзивна освіта, гуманізація, учні з особливими потребами, гуманізація освітнього процесу.

Вступ.

Разом з розвитком сучасної освіти відбувається оновлення традиційних поглядів і підходів до освітнього процесу, наповнення його новим змістом. Відповідно, до професійної термінології додаються нові поняття, які займають заслужене місце поруч із традиційними, перевіреними часом. Зокрема, це стосується понять «інклюзія» і «гуманізація». Проблема гуманності бере свої витоки ще з далеких часів Арістотеля, Конфуція, знаходячи згодом послідовників у кожному епохальному відрізку еволюції людства. З часом гуманізація, як світоглядна позиція, завойовує і закріплюється на освітянських теренах. З'являється ціла плеяда послідовників гуманної педагогіки, спочатку поодиноких, а згодом їх кількість зростає, і врешті-решт, як наслідок, ми маємо справу із виникненням поняття гуманізації освіти. Словники визначають гуманізацію освіти як один із нових соціально-педагогічних принципів, який відображає спрямованість розвитку освіти на гуманні стосунки в суспільстві як загальнолюдську цінність. Гуманізацію, тобто «олюднення» освіти, в найбільш загальному сенсі можна окреслити як вибудовування стосунків учасників освітнього процесу, ґрунтуючись на зміні стилю педагогічного спілкування — від авторитарного до демократичного, подолання жорсткого маніпулювання свідомістю вихованців, практики нав'язування учням непорушних стереотипів мислення, догм, які не підлягають критиці. Гуманізація націлена на посилення тих положень вітчизняної й зарубіжної педагогіки, які орієнтують на повагу до особистості вихованця, формування в нього самостійності, встановлення

гуманних, довірливих стосунків між ним і вихователем [3]. Суспільство має дати шанс всім дітям, незалежно від їх потреб і особливостей розвитку, повноцінно реалізувати наявний потенціал, отримати можливість принести користь суспільству і стати повноцінним членом сучасного суспільства.

Гуманізація освіти передбачає відображення в освітньому процесі гуманістичних тенденцій у розвитку сучасного суспільства, коли людська особистість визнається найвищою цінністю.

Основний текст.

Гуманізм у педагогіці – складне, багатоаспектне явище. Його не можна звести до простого визначення «любов до дітей», хоча без неї неможливий жодний гуманізм [5]. Реалізація гуманістичного підходу полягає в демократичному та людяному ставленні до дитини, забезпеченні їй права на вибір, на власну гідність, на повагу, права бути такою, якою вона є, а не такою, якою хоче її бачити вчитель. Гуманна педагогіка говорить, що у справжнього вчителя уроки не для дітей, а з дітьми. Саме педагоги-гуманісти, що працюють на засадах педагогіки партнерства, торкаючись душі маленької людини, намагаються не поранити, не образити, обережно виростити, допомогти реалізувати себе у житті, ввійти у нього якомога чеснішими, добрішими, впевненішими [1].

Останнім часом поняття гуманізації освіти набуло нового, більш наповненого змісту, коли в суспільстві постала необхідність створення системи навчання і виховання за кращими світовими зразками і досвідом з інклюзивним сенсом. Порівняно недавно в освітянській лексиці з'явилося поняття інклюзії, яке спочатку несміливо, а далі впевненіше освоює освітній простір, зокрема і в нашій країні. В первинному значенні інклюзія (від англ. *inclusion* — включення, залучення) - це процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціумі. Потребу збільшення участі відчувають насамперед ті, що мають фізичні чи ментальні порушення. «Інклюзія – це політика і процес, які дають змогу всім дітям брати участь у всіх освітніх програмах [8].

Зі своєю появою інклюзія поставила багато запитань, адресованих психологам, педагогам, вчителям, батькам. Ще донедавна діти з особливими потребами були позбавлені можливості навчатись у звичайних школах, спілкуватись із однолітками, бути включеними у активне життя соціуму. В суспільстві не прийнято було відкрито розглядати проблеми цієї категорії людей, враховувати їхні запити при організації навчального процесу, облаштуванні громадських і робочих місць. Нині ситуація змінюється, і наша освіта перебудовується, орієнтуючись на світовий досвід у галузі інклюзії. Нарешті прийшло усвідомлення, що ми маємо таким чином змінити суспільство, «щоб воно враховувало і пристосовувалося до індивідуальних потреб людей з особливими потребами, а не навпаки»[6].

Важливим моментом є чітке усвідомлення, що ж собою представляє інклюзивна освіта, адже досить часто необачно інклюзію вбачають у створенні спеціального середовища в межах школи, чи запровадження спеціальної освітньої програми. Насправді ж «інклюзія передбачає повне залучення всіх учнів в усі аспекти навчання і шкільного життя» [7].

Абсолютне виключення буд-яких дискримінаційних проявів стосовно дітей, забезпечення рівного ставлення до усіх членів соціуму має забезпечити якраз реалізація інклюзії в усіх галузях життя людини, починаючи з інклюзивної освіти. Прагнучи до всеохоплення дітей освітою, ми не можемо нехтувати індивідуальними потребами і запитамі тих із них, хто з певних причин не може йти в ногу з однокласниками загальноосвітнього закладу. При цьому надзвичайно важливим є усвідомлення і врахування того, що це не діти часто зазнають фіаско, а освітня система, яка не забезпечила цих дітей умовами, можливостями, фахівцями, які б сприяли інтеграції дітей з особливими потребами в освітнє середовище. Саме інклюзивні процеси в освіті дають таким дітям надію на успіх у навчанні і подальшому житті.

Впровадження якісної інклюзивної освіти, у свою чергу, потребує розвитку і вдосконалення відповідної методології справжнього дитиноцентризму, що сприятиме забезпеченню рівного доступу до якісної освіти усіх учасників освітнього процесу. У зв'язку з цим виникає потреба у розробці не лише програм, але і у підготовці відповідних фахівців – педагогів, організаторів, управлінців. Адже важливо і якісно навчати дітей з особливими потребами, і якісно організувати освітнє середовище. Не останнє місце серед завдань інклюзії посідає і виховний процес усіх учнів, адже всі учасники освітнього процесу мають почуватись однаково комфортно і у фізичному, і в інформаційному, і в моральному, і в емоційному аспектах. Тобто, сьогодні перед освітянами стоїть вимога створення нової освітньої системи, розрахованої на забезпечення найрізноманітніших запитів суспільства.

Шляхи гуманізації інклюзивної освіти розглядаються в наукових дослідженнях В. Бондаря, А. Колупаєвої, Ю. Найди, О. Таранченко та інших науковців. Акцент робиться на необхідності створення суспільством відповідних умов для охоплення навчанням усіх дітей; упровадженні інноваційних освітніх технологій з інклюзивним підходом; забезпеченні психолого-педагогічного та медико-соціального супроводу; розробці та використанні спеціального навчально-дидактичного забезпечення, реабілітаційних засобів навчання; розробці особистісно орієнтованих індивідуальних планів і програм; визначенні критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів у межах освітньої інклюзії; партнерстві і співробітництві між усіма учасниками педагогічного процесу; вихованні гуманної особистості з розвиненим почуттям власної гідності і поваги до іншої людини; забезпеченні права дітей розвиватися в сімейному оточенні і мати доступ до всіх ресурсів місцевої громади.

До сучасної інклюзивної школи стоїть вимога забезпечити інклюзивну освіту системно, комплексно, адаптовуючи зміст освіти (навчальні плани, програми, підручники, посібники), вдосконалюючи дидактичні методи, прийоми та організаційні форми навчання, готуючи педагогів нової формації, залучаючи громадські ресурси та батьків і створюючи рівні комфортні умови та позитивний моральний клімат для всіх.

Особливу роль в інклюзивній освіті відведено не лише педагогам та персоналу, але і решті учасників освітнього процесу – усіх учнів та їхніх

батьків. Адже одних зусиль колективу школи недостатньо. Потрібно, щоб і учні, і батьки адекватно сприймали дітей з обмеженими можливостями, допомагали їм, спілкувались, включали до свого колективу, створюючи своїм ставленням позитивний настрій. Звісно ж, це допоможе подолати дискримінаційні прояви щодо цих учнів. Але не менш важливою є моральна сторона питання: впровадження інклюзії в освітній процес сприяє вихованню доброти, толерантності, взаємодопомоги, емпатії – тобто рис і якостей, які сприяють гуманізації освіти. Тобто, інклюзію можна охарактеризувати як шлях гуманізації освітнього процесу.

Висновки.

Отже, надзвичайно важливо зробити певний перелом у суспільній свідомості і суспільство перейде до нового якісного стану, виробить нові гуманістичні традиції. Можна стверджувати, що інклюзивне навчання сприяє утвердженню соціальної справедливості як на місці, так і в державному форматі. Крім того, інклюзивні школи здатні стати потужним мотиватором, демонструючи реальну можливість бути успішною кожній дитині. Цей процес забезпечує і демонструє діалектику освітнього процесу.

Література:

1. Арендарук А. Досвід впровадження інтеграції та інклюзивної освіти в Україні та за кордоном / А. О. Арендарук // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. – Вип. 24. – 2013. – С. 13.
2. Болдирєва В. Інтеграція та інклюзія як основні моделі навчання дітей з особливими освітніми потребами / В. Е. Болдирєва // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наукових праць. – № 9. – 2012. – С. 10-11, 13.
3. Величко Д. Впровадження інклюзивної освіти в Україні / Д. В. Величко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. – № 125. – 2015. – С. 47.
4. Колупаєва А. Спеціальна освіта в Україні та модернізація освітньої галузі / А. А. Колупаєва // Особлива дитина: навчання і виховання. – № 3. – 2014. – С. 7-11.
5. Кравченко І. Історико-педагогічні аспекти розвитку спеціальної освіти в Україні / І. В. Кравченко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – № 1 (55). – 2016. – С. 364-365.
6. Марковська Н. Проблеми запровадження інклюзивної освіти в Україні / Н. В. Марковська // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму] (Камянець-Подільський, 24-25 квітня 2017 р.). – Камянець-Подільський: Аксіома, 2017. – Вип. 2. – С. 185.
7. Павленко В. Впровадження інклюзивної освіти в Польщі та Україні / В. В. Павленко // Навчання та виховання дітей з особливими освітніми проблемами: теорія та практика: зб. праць вчених, молодих науковців,

педагогів-практиків. – 2016. – С. 29.

8. Талан М. Корекційна освіта в Україні: стан, тенденції, перспективи / М. Талан // Соціальний захист. – № 9. – 2006. – С. 17.

References:

1. Arendaruk A.O. (2013). Experience in implementing integration and inclusive education in Ukraine and abroad. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Serii 19: Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia*, 24, 13. [In Ukrainian].

2. Boldyrieva V.E. (2012) Integration and Inclusion as the main models for teaching children with special educational needs. *Aktualni problemy navchannia ta vykhovannia liudei z osoblyvymy potrebamy: zb. naukovykh prats*, 9, 11-13. [In Ukrainian].

3. Velychko D.V. (2015). Introduction of inclusive education in Ukraine. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu*, 125, 17. [In Ukrainian].

4. Kolupaieva A.A. (2014). Special education in Ukraine and modernization of the educational branch. *Exceptional Child: Teaching and Upbringing*, 3, 7-11. [In Ukrainian].

5. Kravchenko I.V. (2016). Historical and pedagogical aspects of the development of special education in Ukraine. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, 1 (55), 364-365. [In Ukrainian].

6. Markovska N.V. (2017). Problems of Inclusive Education in Ukraine. Materials of the International Scientific and Practical Conference [Innovations in the Partnership for Education, Economics and Social Protection under Inclusion and Pragmatic Rehabilitation of Society] (Kamyanets-Podilsky, April 24-25, 2017), 2, 185. [In Ukrainian].

7. Pavlenko V.V. (2016) Introduction of inclusive education in Poland and Ukraine. *Navchannia ta vykhovannia ditei z osoblyvymy osvritnymy problemamy: teoriia ta praktyka: zb. prats vchenykh, molodykh naukovtsiv, pedahohiv-praktykiv*, 29. [In Ukrainian].

8. Talan M. (2006). Correctional Education in Ukraine: status, trends, prospects. *Sotsialnyi zakhyst*, 9, 17. [In Ukrainian].

Abstract. *The article analyzes the essence of inclusive education, its importance for the socialization of children with special needs. Attention is drawn to the peculiarities of inclusive processes in Ukrainian education, the importance of full implementation of inclusive education. High-quality implementation of inclusive education affects the formation of humane feelings of all participants in the educational process. In this article, inclusive education is considered as one of the ways of humanizing society as a whole.*

Key words: *educational process, inclusion, inclusive education, humanization, students with special needs, humanization of the educational process.*

CONTENTS**Innovations in Pedagogy, Psychology and Sociology**

- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-084> **3**
FEATURES OF PROFESSIONAL COMPETENCE FORMATION
OF FUTURE TEACHERS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS
Braslavska O., Pashchenko M.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-085> **10**
TRAITS OF THE UKRAINIAN MENTALITY IN THE DRAMATIC
POEM BY LINA KOSTENKO "THOUGHTS ABOUT THE BROTHERS
OF NEAZOVSKY"
Voitenko H.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-086> **15**
THE INFLUENCE OF MUSIC PLAYING ON THE AESTHETIC
PERCEPTION OF MUSIC BY YOUNGER SCHOOL STUDENTS
Vyshnevetska M.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-087> **23**
INFORMATION TECHNOLOGIES AND LEARNING METHODS
IN VOCATIONAL EDUCATION
Vyshnevetska L., Vyshnevetski V.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-088> **27**
PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE FUTURE TEACHERAS
MUZIK A GENERAL CONDITION OF HIS PEDAGOGICAL ACTIVITY
Dashytska L., Sharapaniuka.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-089> **32**
FORMATION OF THE SPEECH ACTIVITY OF THE FUTURE
PRIMARY SCHOOL TEACHER
Denisyuk T., Synyehub. Y.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-090> **36**
ON THE QUESTION OF THE COGNITIVE COMPONENT OF
THE METHODICAL TRAINING OF PHYSICS TEACHERS
Dekarchuk N., Polishchuk T.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-091> **41**
THE ROLE OF THE NATIVE UKRAINIAN SCHOOL IN THE
FORMATION OF THE NATIONAL SELF-AWARENESS OF
THE PERSONALITY IN THE UNDERSTANDING OF
M.S. HRUSHEVSKY (1866-1934)
Zaichenko I.

- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-092> 47
COMPETENCE STRUCTURE OF FUTURE TEACHERS IN
INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION
Zabolotny O.I., Zabolotna A.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-093> 52
CURRENT REQUIREMENTS FOR THE TRAINING OF FUTURE
SPECIALISTS BY DISTANCE EDUCATION
Zamorsky O., Krasnoshtan I.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-094> 58
FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE
PRIMARY SCHOOL TEACHERS
Kramaska Z., Rujak D., Fedorova M.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-095> 64
PREPARATION OF THE FUTURE TEACHER FOR THE USE
OF COMPUTER EDUCATION TECHNOLOGY - A PRIORITY
DIRECTION OF HIGHER EDUCATION REFORM
Krasnoshtan V., Fedorov M.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-096> 70
CREATION OF DIDACTIC CONDITIONS FOR THE CREATIVE
DEVELOPMENT OF STUDENTS IN THE PROCESS OF STUDYING
THE SUBJECTS OF THE NATURAL CYCLE
Ketskalo V., Novikova T.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-097> 74
USE OF INNOVATIVE METHODS IN MUSIC LESSONS
Kulichova S., Shevchuk P.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-098> 79
INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN LEARNING THE ENGLISH
LANGUAGE
Kutsenko T., Bondarenko O.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-099> 84
FEATURES OF PHYSICAL AND HEALTH ACTIVITIES IN A
SUMMER HEALTH INSTITUTION
Kutserda V., Chernenko L.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-100> 89
RESEARCH OF THE EDUCATIONAL VALUE OF MORAL VALUES
OF THE YOUNG GENERATION USING THE MEANS OF ETHNOLOGY
Lebyd V., Charchenko I.

- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-101> 95
READINESS FOR INNOVATIVE ACTIVITIES AS AN IMPORTANT PROFESSIONAL QUALITY OF THE FUTURE MUSIC TEACHER
Leonova O., Cherkasova S.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-102> 100
DEVELOPMENT OF NATURAL SCIENTIFIC THINKING OF STUDENTS WHEN STUDYING NATURAL DISCIPLINES
Manzii O., Plakhotna S.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-103> 106
PROBLEMS OF FORMING STUDENTS' COMPLETE KNOWLEDGE ABOUT LIVING NATURE WHEN STUDYING NATURAL SCIENCE DISCIPLINES
Melnychuk O., Roses I.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-104> 112
UKRAINIAN FOLKLORE IN THE DEVELOPMENT OF CHILDREN'S MUSICAL SKILLS
Naumenko S.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-105> 118
THE PROCESS OF DIVERSIFICATION AS MANAGEMENT OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS
Nebykova T., Nebykov M.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-106> 122
THE PROCESS OF DESIGNING THE EDUCATIONAL SPACE OF PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS AS A CONDITION FOR CHILD
Obminiana G., Yatsenko T.V.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-107> 127
IMPLEMENTATION OF INTERSUBJECT CONNECTIONS IN THE SPHERE OF ENVIRONMENTAL EDUCATION
Ozerova L., Sazhiyenko A.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-108> 133
PSYCHOLOGICAL FACTORS OF INFLUENCE ON THE EFFECTIVE ACTIVITY OF A TEACHER
Pikovets N., Khorolska O.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-109> 138
THE INFLUENCE OF EDUCATIONAL INNOVATIONS ON THE CREATIVE DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHERS OF MUSIC
Suvak. V., Suvak T.

- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-110> 144
SCIENTIFIC APPROACHES TO PROBLEMS OF COMPETENCE
AND PROFESSIONAL COMPETENCES OF FUTURE TEACHERS
OF MUSIC ARTS IN PEDAGOGICAL SCIENCE
Starodub S., Novokhaotska T.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-111> 148
COMPETENCE AS A COMPONENT OF SPECIALIST TRAINING
IN INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION
Troyan N.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-112> 154
DIVORCE AS A SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL PROBLEM
Khomenko L., Sydorchuk L.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-113> 159
FEATURES OF THE FORMATION OF THE PROFESSIONAL
TRAINING OF THE FUTURE TEACHER OF MUSIC
Khyzhko O.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-114> 165
DEVELOPMENT OF COGNITIVE INTERESTS OF CHILDREN
WITH INTELLECTUAL DISABILITIES IN SCIENCE LESSONS
Stangei S., Poshtaruk L.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-115> 169
INTEGRATION OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN
THE TEACHING OF FOREIGN LANGUAGE INSTITUTIONS
OF HIGHER AND PRIVATE EDUCATION
Slupitka S.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-116> 173
PATRIOTIC EDUCATION AS A COMPONENT OF THE
SOCIALIZATION OF THE FUTURE SPECIALIST
Cherevko O., Cherevko L.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-117> 178
COMMUNICATIVE COMPETENCE OF THE FUTURE SOCIAL
WORKER IN THE CONTENT OF PROFESSIONAL TRAINING
Sobolenko O., Krykunova O.
- <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-05-118> 183
INCLUSIVE EDUCATION AS A WAY OF HUMANIZATION OF
SOCIETY
Feshchenko H., Malyheva L.

International periodic scientific journal

MODERN ENGINEERING AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES

Heutiges Ingenieurwesen und
innovative Technologien

Indexed in
INDEXCOPERNICUS
high impact factor (ICV: 87.25)

*Issue №25
Part 5
February 2023*

Development of the original layout - Sergeieva&Co

Signed: February 28, 2023

Sergeieva&Co
Lußstr. 13
76227 Karlsruhe
e-mail: editor@modern techno.de
site: www.modern techno.de

Articles published in the author's edition

www.moderntechno.de

e-mail: editor@moderntechno.de